

Pécsi Tudományegyetem

**Az ifjúsági turizmus korosztályos motivációkutatásának
eredményei és fejlesztési lehetőségei a Kárpátok Interrégióban**

Komáromi István

Pécsi Tudományegyetem

Természettudományi Kar

Pécs

2009

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	5
II. Az ifjúsági turizmus kutatás céljai.....	7
1. Az ifjúsági turizmus és az iskola kapcsolatrendszerének, összefüggéseinek bemutatása	7
2. Az ifjúságturisztikai térségi motivációkutatás módszertani fejlesztése	8
3. Az ifjúsági turizmus térségi fejlesztéséhez való hozzájárulás	9
III. Kutatási hipotézisek	10
IV. Az ifjúsági turizmus néhány elméleti és gyakorlati kérdése. Az ifjúsági turizmus az idegenforgalom rendszerében.....	11
1. Az ifjúság mint kategória és fogalom.....	11
2. Az ifjúsági kor- és életkorhatár kérdései.....	12
3. Az ifjúsági turizmus történelmi-történeti előzményei és azok ifjúságpolitikai aspektusai.....	14
3.1. A cserkészmozgalom néhány jellemzője a 20. század első felében	14
3.2. Ifjúságpolitika és ifjúsági turizmus 1945-1989 között	17
3.3. Ifjúságpolitika és ifjúsági turizmus 1989-től napjainkig.....	22
4. Az ifjúság és az ifjúsági turizmus helyének és szerepének megítélése a társadalomban. Ifjúság és fejlesztés. Az ifjúsági turizmus megjelenése különböző stratégiai dokumentumokban	30
5. Az ifjúsági turizmus fogalma.....	36
6. A ifjúsági turizmus az idegenforgalom rendszerében (turizmustipológia)	38
7. A turizmus/ifjúsági turizmus és a motiváció összefüggései. Maslow szükséglet - hierarchia elmélete és az utazási motivációk rendszere.....	41
8. Az ifjúsági turizmus mint az idegenforgalom sajátos formája – az ifjúsági turizmus jellemző formái.....	43
9. Új trendek és hatások a turizmusban. Az ifjúsági turizmus nemzetközi vonatkozásai.....	45
10. A turizmus hatása. A környezeti tényezők és az ifjúsági turizmus kölcsönhatásai	50
V. Iskola és ifjúsági turizmus. Az iskola szerepe a diákok turisztikai szemléletformálásában és a korosztályos turizmusban.....	52
1. Az iskolai oktató-nevelő munka tartalmát szabályozó dokumentumok ifjúságturisztikai aspektusai.....	52
1.1. A Köznevelési törvény ifjúságturisztikai összefüggései.....	52
1.2. A Nemzeti alaptanterv ifjúságturisztikai összefüggései.....	53
1.3. A Nemzeti alaptanterv egyes műveltségi területeinek ifjúságturisztikai összefüggései.....	54
1.4. A középiskolai kerettantervi rendszer általános cél- és feladatrendszere és az ifjúsági turizmus lehetséges tartalmi összefüggései	58
1.5. A középiskolai kerettantervi rendszer egyes tantárgyai cél- és feladatrendszerének ifjúságturisztikai összefüggései	60
2. Az iskola és az ifjúsági turizmus gyakorlatának konkrét összefüggései.....	62
VI. Kutatás-módszertani kérdések.....	67
1. A kutatott, illetve a vizsgálatba bevont térség földrajzi lehatárolása	67
2. A kérdőívek összeállítása	68
2.1. A kérdőíves felmérés választásának elméleti indoklása	68
2.2. A kérdőív-minták összeállítása.....	70

2.3. A kutatásban és felmérésben résztvevők reprezentatív mintájának optimális %-os meghatározása.....	72
2.4. A kutatás és felmérés eredményeinek felhasználása/felhasználhatósága.....	74
2.5. A kutatás ütemezése	76
VII. Az ifjúságturisztikai motivációkutatás eredményei	78
1. A kutatásba bevont és vizsgált területek természet- és társadalom-földrajzi adottságai, jellemző vonásai	78
2. A 15-19 éves középiskolás korosztály üdülési, pihenési szokásai Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (I. rész: Motivációkutatás)	83
3. A 15-19 éves középiskolás korosztály üdülési, pihenési szokásai a Kárpátok Interregió és a magyarországi ún. kontroll területek kutatásba bevont térségeiben (I. rész).....	88
3.1 Beregszász és környéke (Beregszászi járás, Kárpátalja megye, Ukrajna)	88
3.2. Szatmárnémeti és környéke (Szatmár megye, Románia)	93
3.3. Pécs	98
3.4. Szerencs.....	103
3.5. Enying.....	108
4. Az ifjúsági turizmus általánosan jellemző (tipikus) és az attól eltérő (atipikus) vonásai a kutatásba bevont és vizsgált térségekben	113
5. A 15-19 éves középiskolás korosztály véleménye Szabolcs-Szatmár-Bereg megye természeti, kulturális és speciális vonzerőiről, illetve az idegenforgalom infrastrukturális feltételeiről. (II. rész: Idegenforgalmi célú tájértékelés, környezetminősítés és vonzerőfeltárás!).....	120
VIII. A kutatás eredményeinek összegzése	140
1. Az ifjúsági turizmus általános helyzetének, szerepének és jelentőségének megítélése a kutatás tükrében.....	140
2. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye ifjúsági turizmusának konkrét jellemzői és lehetőségei az ifjúságturisztikai motivációkutatás eredményei alapján	143
3. Az ifjúságturisztikai motivációkutatás eredményeire alapozott általános és konkrét turisztikai fejlesztési javaslatok.....	147
IX. Alkalmazási lehetőségek.....	150
1. A kutatási eredmények felhasználási lehetőségei különböző turizmusfejlesztési koncepciókban	150
1.1. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és Nyíregyháza idegenforgalmi programjai, fejlesztési irányai, valamint az ifjúsági turizmus kapcsolata, kapcsolódási lehetőségei	150
1.2. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Idegenforgalom Fejlesztési Koncepciója és Stratégiai Programja	151
1.3. Nyíregyháza Turizmusfejlesztési Koncepciója	152
2. A kutatás eredményeinek gyakorlati felhasználási lehetőségei.....	153
2.1. Iskolai ifjúságturisztikai programlehetőségek tervezése (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye).....	153
2.2. Tematikus ifjúságturisztikai programkínálatok tervezése (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye).....	153
2.3. Tematikus ifjúságturisztikai programkínálatok tervezése (Határon átnyúló ifjúsági turisztikai programok)	154
3. A kutatás eredményeinek statisztikai célú felhasználási lehetőségei.....	155
3.1. Az ifjúság-turisztikai kutatási eredmények statisztikai felhasználása	155

3.2. Az ifjúság-turisztikai kutatási eredmények marketing szempontú felhasználása .	156
3.3. Egyéb felhasználási lehetőségek. Országos és a megyei ifjúsági kutatási programok.	156
X. További kutatási feladatok, célok és tervek	159
XI. Köszönetnyilvánítás	160
XII. Irodalomjegyzék	162
XIII. Ábrajegyzék	173
XIV. Táblázatjegyzék	176
1. számú melléklet:	177
A kutatáshoz összeállított kérdőívminták	177
1. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 15-19 éves középiskolás korosztálya számára összeállított kérdőív	177
2. A Kárpátok Interrégió megyéi, illetve kiválasztott települési 15-19 éves középiskolás korosztálya számára összeállított kérdőív	185
2.1 Beregszászi Bethlen Gábor Gimnázium, Ukrajna – Kárpátalja, Beregszászi járás	185
2.2 Mihail Eminescu Líceum, Románia - Szatmár megye, Szatmárnémeti és környéke	186
3. A magyarországi ún. kontroll megyék, illetve kiválasztott települési 15-19 éves középiskolás korosztálya számára összeállított kérdőív	186
3.1 Pécs – PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium és Szakközépiskola (Dél-Dunántúl régió –Baranya megye)	186
3.2 Szerencs – Bocskai István Gimnázium és Szakközépiskola (Észak-Magyarország régió – BAZ megye)	187
3.3 Enying - Bocsor István Gimnázium (Közép-Dunántúl régió –Fejér megye)	187
2. számú melléklet:	188
Ifjúsági turisztikai programtervezés I. (Elméleti-módszertani javaslatok)	188
1. Az iskolai osztály és/vagy tanulmányi kirándulások rendszere	188
5. A programok marketing- és médiaterve, illetve tevékenysége	189
2. Az iskolai szervezésű szünidei/nyári tematikus és un. komplex (moduláris) táborok rendszere	189
3. Az iskolai nemzetközi ifjúságturisztikai programok rendszere	190
3. számú melléklet:	192
Ifjúsági turisztikai programtervezés II. (Konkrét példák és ajánlások)	192
1. Turisztikai tábor (pl. Zempléni-hegység, Boldogkőváralja és környéke)	192
2. Tánc- és életmód tábor (pl. Boldogkőváralja)	193
4. Magyarországi és nemzetközi kerékpártúrák (Nyugat-Magyarország, Dél-Alföld, Kelet-Szlovákia és Lengyelország, Duna-völgye, Finnország)	195
5. Erdei iskolai program (Harangodi Erdei Iskola)	196

I. Bevezetés

Az ifjúsági korosztályhoz tartozó gyermekek, diákok valamint a fiatal felnőtt korosztály számára szervezett, s részvételükkel zajló speciálisabb programokkal, illetve a turisztikai termék sajátos jellemzőivel az idegenforgalom egyik külön formáját jelenti az ifjúsági turizmus (BODNÁR L. 2000).

A turizmus valóságos jellegének, valamennyi aspektusának a feltárását célul tűző és az idegenforgalom napjaink dinamikusán változó világában betöltött szerepét tisztázni szándékozó turisztikai Világkonferencia (Manila, Fülöp-szigetek) 1980-ban konkrétan és hangsúlyozottan hívta fel a figyelmet a korosztályos s ezen belül különösen az ifjúsági turizmusra, illetve az abban szereplők lehetőségeinek a hangsúlyozott biztosítására (LENGYEL M. 1994). A világ országaiban az ifjúsági turizmusnak mint az idegenforgalom egyik sajátos területének a megítélése és elismertsége napjainkban nem egyértelmű és egységes. A Turisztikai Világszervezet (UNWTO) egy 2005-ben, 121 országban elvégzett felmérése szerint a Föld országainak csak alig valamivel több, mint harmada (34%) gondolja külön kategóriának az ifjúsági turizmust, s többségük annak az általános turisztikai piactól való megkülönböztetését nem tartja relevánsnak (MESTER T. 2008).

Magyarországon mind a Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT I. és NFT II.), mind pedig annak szakmai rendszerét magába foglaló egyik ágazati stratégia, a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia (NTS) hangsúlyosan foglalkozik a fiatalokkal, illetve az ifjúsági turizmussal. Az NFT II. például a társadalmi fenntarthatóság kiemelkedően fontos elemének tekinti a fiatal generáció testi-lelki egészségének fejlődését és boldogságát. Az NTS pedig – amely az ifjúsági turizmust a korosztály igényei által meghatározott jellegzetessége és összetettsége miatt nem termékként, hanem több termékhez kapcsolódóan értelmezi, – az ifjúsági turizmus jelentőségét, fejlesztése és színvonalának emelésének összehangolt tevékenységét tartja fontosnak.

A Kárpátok Interrégió a Kárpátok Euro régióin belül („*nagy régió*”) Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (Magyarország), Kárpátalja megye (Ukrajna) és Szatmár megye (Románia) közötti háromoldalú (trilaterális) együttműködés, egy valóságos programrégió, az ún. „*keisregió* modell” (Interrégió), alapján jött létre, melynek alapja a Nyíregyháza–Ungvár–Szatmárnémeti megyeszékhelyek közötti együttműködés (BARANYI B. 2004). A kelet-közép-európai volt szocialista országok hasonló történelmi múlttal és tradíciókkal összekö-

tött, s a gazdasági-társadalmi fejlettségüket tekintve elmaradottnak tekinthető perifériális térségeiből létre jött együttműködés céljai között megjelennek a közös érdekek, a jószomszédi kapcsolatok és a béke fenntartásának igénye. A szövetség Stratégiai Fejlesztési Programja az idegenforgalom komplex fejlesztését illetően arról a jövő és a béke iparágaként tesz említést, amely fontos szerepet tölthet be gazdaság fejlesztésében, a népesség jólétének növekedésében egyaránt.

Az Észak-alföldi régióhoz tartozó Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét természeti adottságai, történelme, irodalma és néprajzi hagyományai, ipartörténeti emlékei, valamint tájjellegű gasztronómiai kínálata nagyobb mértékben tehetik arra alkalmassá, hogy a turizmus, s ezen belül az ifjúsági turizmus is jelentősebb szerepet töltsön be a jövőben a térség életében, hazai és nemzetközi kapcsolatrendszerében. A különböző életkori csoportokat tekintve az ifjúsági korosztály, a döntően az iskolához kötődő fiatalok számaránya Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében az országos átlagot meghaladóan magas. Ezért célszerű külön is kiemelt figyelmet fordítani az ifjúsági turizmusban érintett diákok speciálisan megjelenő érdeklődésére, igényeire és megnyerésük után minden bizonnyal a jövő stabil idegenforgalmi "*fogyasztói*"-nak körére.

II. Az ifjúsági turizmuskutatás céljai

1. Az ifjúsági turizmus és az iskola kapcsolatrendszerének, összefüggéseinek bemutatása

Az ifjúsági turizmus jellemző formái és komplex jellege, valamint az abban érintett gyermekek, diákok, illetve fiatal felnőttek révén több szempontból és sok szállal kapcsolódik az iskola világához. Az ifjúsági turizmus és az iskola közötti sokszínű kapcsolatrendszer történetiségében, formai és tartalmi hagyományait tekintve folyamatos átalakuláson és változáson ment át. Az iskolában folyó oktató-nevelő munka, az egyes tantárgyak/műveltségterületek – pl. a magyar nyelv és irodalom, a történelem/honismeret, a természetismeret/földrajz, a testnevelés stb. – által közvetített ismeretek és szemléletmód közvetett módon alakítja a tanulók felfedezés- és megismerési vágyát, az utazás iránti motivációját. Az ifjúsági turizmus és az iskola közötti közvetlen összefüggést pedig az oktatási intézményeken belül szervezett hagyományos ifjúságturisztikai formák, mint például az osztály- és a tanulmányi kirándulások, a szünidei táborok és nem utolsósorban a különböző nemzetközi programok jelentik. Az ifjúságturisztikai kutatásaim során és a dolgozatomban a fentieket illetően ebben a vonatkozásban az alábbi célokat tűztem magam elé:

- Az ifjúsági turizmus és az iskola kapcsolatrendszerében – egy megközelítően évszázados időintervallumot felölelően – a folyamatosság, a hagyományörzés és a változások/változtatások történeti bemutatása. Az ifjúsági turizmus és az iskolai oktatás-nevelés kapcsolatában a korábbi gyakorlati tapasztalatok pozitív és negatív hatásainak elemzése, valamint a napjainkban is használható, illetve alkalmazható példáknak a kiemelése.
- Az iskolai oktatás-nevelés törvényi-tartalmi szabályozásának és az ifjúsági turizmus összefüggéseinek rendszerszemléletű összefoglalása. Annak kiemelése, hogy az egyes tantárgyak műveltségi anyagainak közvetítése milyen szerepet tölt be az ifjúsági korosztályhoz tartozó gyermekek, diákok és a fiatal felnőttek turisztikai szemléletformálásában.
- Az iskolai oktatásban részt vevő diákok körében tervezhető és szervezhető különböző ifjúságturisztikai programok leírása. Elméleti és gyakorlati kutatási-szervezési tapasztalatokon alapuló működő és működtethető programok/modellek bemutatása.

2. Az ifjúságturisztikai térségi motivációkutatás módszertani fejlesztése

Az ifjúságturisztikai motivációkutatás Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében és annak egyes határ menti, országhatárokon túli térségeiben élő 15-19 éves középiskolás korosztály üdülési és pihenési szokásait, attitűdjét vizsgálja, valamint idegenforgalmi célú tájértékelést, környezetminősítést és vonzerőfeltárást is végez. A fiatalok szocializációjával is összefüggő motivációkutatás alapja egy kétrészes strukturált kérdőívrendszerből áll. Az első rész – az országhatárokon is átnyúlóan – a diákok üdülési, pihenési szokásait térképezi fel, míg a második rész Szabolcs-Szatmár-Bereg megye természeti-, kulturális- és speciális vonzerőiről, valamint az idegenforgalom adott térségben meglévő infrastruktúrájáról, illetve a tanulók azokkal kapcsolatos fejlesztési elképzeléseiről érdeklődik. Az ifjúságturisztikai motivációkutatás típusát tekintve ugyan nem tér el lényegesen a társadalomtudományokban megszokottaktól, s maga a kérdőív sem tekinthető különlegesnek, ugyanakkor a kutatás egyes paramétereinek jellemzői, a folyamat algoritmusának módszertani leírása és az annak eredményeiből levonható következtetések újszerűnek és jelentősnek mondhatóak. A kutatás és annak a dolgozatban történő összefoglalása módszertani szempontból az alábbiakban járulhat hozzá a térségi ifjúságturisztikai motivációkutatás módszertani fejlesztéséhez:

- A kvantitatív módon és eszközökkel végzett komplex kutatásba bevont alap- és mintasokaság számarányának a reprezentativitást, valamint ebből következően az eredményekből levonható következtetések esetében a relevanciát is biztosító megállapítása
- A nyomtatott kérdőíves felméréssel (PAPI = Paper and Pen Interviewing) elvégzett kutatás algoritmusának és folyamatának didaktikai szempontból történő részletes leírása és megvalósítása
- A statisztikai szempontból teljes körű és módszertani-didaktikai szempontból komplex/koherens térségi ifjúságturisztikai motivációkutatás eredményeinek a turizmusfejlesztésben, s kifejezetten és elsősorban a kutatásba bevont területeken az ifjúsági turizmus fejlesztésében történő felhasználása

3. Az ifjúsági turizmus térségi fejlesztéséhez való hozzájárulás

Az ifjúságturisztikai motivációkutatás programja Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére és az azzal szomszédos Ukrajna (Kárpátalja megye, Beregszászi járás), valamint Románia (Szatmár megye, Szatmárnémeti környéke) egy-egy kisebb területére terjed ki, melyek egyben a Kárpátok Interrégióhoz tartozó területek is. Geográfiai megközelítésben az ifjúságturisztikai kutatásba bevont mintaterületek az azonos vagy csak részben hasonló viszonyaik mellett egyes természet- és társadalomföldrajzi adottságaikat, regionális térségi, illetve települési szerepköreiket tekintve egymástól különböznek, eltérő sajátosságokkal rendelkeznek. A korosztályos turizmus feltételeinek és lehetőségeinek a megyei, s majd esetlegesen regionális és országos, illetve határokon is átnyúló nemzetközi szintű felmérése alapján javaslatok készülhetnek az idegenforgalom különböző szintű fejlesztési programjaihoz és koncepcióihoz. A közvetlen/közvetett kapcsolódási pontok az alábbiak lehetnek:

- Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Idegenforgalom Fejlesztési Koncepciója és Stratégiai Programja
- Nyíregyháza Turizmusfejlesztési Koncepciója
- Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, valamint a megyeszékhely (Nyíregyháza) és a Kárpátok Interrégió egyes térségei/települései kapcsolatrendszerében a turizmus/ifjúsági turizmus fejlesztéséhez való hozzájárulás

III. Kutatási hipotézisek

Az ifjúságturisztikai motivációkutatás keretében a 15-19 éves középiskolás korosztály üdülési és pihenési szokásainak Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében történő teljes körű és reprezentatív, valamint az ahhoz kapcsolódó országhatárokon túli területeken, illetve a magyarországi ún. „*kontrollvizsgálat*” helyszínein történő reprezentatív felméréséből, a kutatás eredményeiből levonható következtetések és általánosítások révén az alábbi feltételezések/állítások igazolását várom:

- Az iskolarendszerű oktatásban érintett gyermekek, diákok és a fiatal felnőttek napjainkra az idegenforgalom (turizmusipar) üzleti szempontból is minősíthető részbeni fogyasztóivá váltak, ugyanakkor csekély jövedelemmel rendelkezve több szempontból is bizonyíthatóan sem képesek még a turizmus átlagos piaci szereplőiként viselkedni. A fiatalok ugyanakkor speciális igényeikkel és a jellemző korosztályos turisztikai formáikkal együtt mint a jövő potenciális turistái/fogyasztói jelennek meg a családi, az iskolai és/vagy az önállóan szervezett programjaik révén az idegenforgalomban.
- Az iskolában folyó oktató-nevelő munka közvetve/közvetlenül is szerepet játszik az ifjúsági turizmusban, a fiatalok turisztikai szemléletformálásában, mert az üdülési-utazási motivációk és szokások kialakításában az iskolai élményeknek kiemelt jelentőségük van. Napjainkban azonban különböző okok miatt az iskolák és a pedagógusok nem tudják maradéktalanul ellátni az iskolai-ifjúsági turizmus kapcsolatrendszerében rájuk háruló szükséges/kötelező, valamint a diákok turisztikai lehetőségeit is bővítő funkcióikat.
- Az ifjúságturisztikai motivációkutatás eredményei - kiemelve a kérdéskör komplexitásában egyszerre megjelenő ifjúság- és oktatáspolitikai, valamint turizmus szakmai összefüggéseket - hozzájárulhatnak a korosztályos turizmus fejlesztéséhez, a fiatalok tudatos felnőtt turistává válásához. Közvetlenül pedig lehetővé teheti az adott terület, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye ifjúsági turizmusának tudatos, tervszerű és egységes koncepció mentén történő fejlesztését, a határokon is átívelő programok kidolgozását, az ifjúsági turizmus nemzetközi fejlesztését.

IV. Az ifjúsági turizmus néhány elméleti és gyakorlati kérdése. Az ifjúsági turizmus az idegenforgalom rendszerében

1. Az ifjúság mint kategória és fogalom

A pszichológia a személyiségfejlődést több szakaszra bontja. A születéstől kezdődően az öregkorig több életkori szakaszt – újszülöttkor, csecsemőkor, kisgyermekkor, óvodáskor, kisiskoláskor, prepubertáskor, serdülőkor, ifjúkor, felnőttkor és öregkor – különböztet meg. Mindegyik életkori szakasznak megvan a maga sajátossága, s mindegyik a megelőző szakaszhoz képest többletet is jelent. Az egyes életkori szakaszok alsó és felső határa azonban – miután a biológiai és az értelmi fejlődés felgyorsulása (akceleráció) következtében az egyéni különbségek jelentőssé válnak – csak megközelíthetően húzható meg.

Az ifjúsági turizmus kutatása során a felmérésbe bevont 15-19 éves középiskolás korosztály – a pszichológia fentebb említett életkori szakaszkat tekintve – a serdülő- és az ifjúkorhoz tartozik. A serdülőkort az előző életkori szakasz végén megjelenő, s többek között a gyermeki szerepmagatartás bomlását, a nemiség területén megjelenő átmeneti, ugyanakkor erős szolidaritásérzéssel társuló elkülönülési tendenciát, valamint az igen erőssé váló, s mind a családban, mind pedig az iskolában megjelenő és konfliktusokkal kísért önállósulási törekvéseket is magukba foglaló ellentmondások teljes kibontakozása jellemzi. Ez az időszak általában a 16-17 éves életkorig tart. A fiatal generációnak az ebben az életkori szakaszában bekövetkező erőteljes fizikai változásai mellett a szociális környezet magasabb követelményei miatt a személyiség átstrukturálódik, s egy erőteljes lelki átállítódás is bekövetkezik. Az ifjúkort a pszichológia a felnőtté válás korának tekinti. Az életkori szakasz egyik lényeges és fontos fizikai változása a fiatalok harmonikusabb mozgását, fejlettebb mozgáskoordinációját, valamint a testi erő és a reagáló képesség növekedését is eredményező helyes testtartások kialakulása. A biológiai éréssel társulva a lelki harmónia kialakulása is meghatározó. Témánk szempontjából kiemelésre érdemes, hogy ebben az életkori szakaszban a megismerési folyamatok mindegyike magas fejlettségi fokot ér el. *„A gondolkodás például ebben a periódusban éri el a legmagasabb absztrakciós szintjét. Az ifjút széles körű érdeklődés, nagy ambíció, differenciált érzelmi élet jellemzi. Fontos magatartás- és személyiségformáló tényezőként jelentkezik ebben az időszakban a barátság és szerelem. Az ifjúkori személyiség központi problémá-*

ja a társadalmi életbe való beilleszkedés, amely céltudatos keresés: válasz-, hely- és társkeresés formájában nyilvánul meg.”¹

2. Az ifjúsági kor- és életkorhatár kérdései

Az ifjúsági turizmus a gyermekekhez, az iskoláskorúakhoz és a fiatal felnőttekhez kapcsolódó olyan összetett turizmusforma, mely több területet is érint és több termékhez is kapcsolódik. Meghatározóan jelennek meg benne a korosztályos jellemzők és a korosztályhoz tartozók igényei (ún. „*korosztályos turizmus*”). Témánk szempontjából célszerű áttekinteni azt, hogy kik tartoznak az ifjúsági kategóriába, s mind a hazai, mind pedig nemzetközi vonatkozásban hol húzhatók meg, és egyértelműen meghúzhatóak-e a különböző korosztályokon belüli, illetve közötti határvonalak.

Az ifjúsági életkorhatár kérdést, s azon belül a korosztályos életkorszakaszokat vizsgálva hazai vonatkozásban az „*Előterjesztés a Kormány részére az ifjúsággal kapcsolatos egyes közfeladatokról szóló törvény*” jelenleg még nem hatályos anyagának értelmező rendelkezése szerint: „*a, gyermek: a 14 év alatti személy, b, fiatal: a 14-30 év közötti személy, c, ifjúság: az a,-b, pont szerinti gyermek és fiatal*” (ELŐTERJESZTÉS A KORMÁNY RÉSZÉRE AZ IFJÚSÁGGAL KAPCSOLATOS EGYES KÖZFELADATOKRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYRŐL - MELLÉKLET A 7430-1/2005. SZÁMÚ KORMÁNY-ELŐTERJESZTÉSHEZ 2005).

Az Európai Bizottságnak az európai szintű kormányzás új formái kialakulásának előmozdításáról szóló ún. „*Bizottsági Fehér Könyv*” c. munkájához szervesen illeszkedő, s a fiatalokkal és az ifjúságpolitikával is foglalkozó „*Fehér Könyv*” c. anyagának megállapítása és meghatározása szerint: „*A fiatalok jelen esetben a 15-25 év közötti korosztályt jelölik, a Parlamentnek és a Tanácsnak az Ifjúság 2000-2006 programra vonatkozó döntésével megegyezően.*”² A különböző nemzetközi szervezetek egyes ajánlásaiban az ifjúság „*nemzedékél*” a 6-26 évek közé besoroló kategorizálása ugyancsak általánosan használt megközelítést jelent. Az ifjúsági turizmust illetően az egyes országok gyakorlatában egymástól eltérő korcsoport-kategóriák jelennek

¹ SZABÓ I. 2002: *Pszichológia (Általános és személyiség-lélektani ismeretek)*. UNIÓ Lap- és Könyvkiadó Kereskedelmi Kft., Budapest, 91 p.

² VÁNYI B. -FÖLDI L. (szerk.) 2003: *Az Európa Bizottság fehér könyve Új lendület Európa fiataljai számára*. Mobilitás Nemzetközi Igazgatóság, Budapest, 9 p.

meg. Így például Görögországban a 15-24 éves, de Belgiumban és Lengyelországban már a 19-29 éves fiatalok tartoznak az ifjúsági kategóriába (MESTER T. 2008).

Magyarországon a különböző ifjúsággal kapcsolatos statisztikai felmérésekben szereplő 0-14 és 15-19 évek közötti életkori szakaszbeosztás, valamint az ifjúsággal összefüggő egyes kutatásokban megjelenő 15-29 életkor-intervallum – Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, illetve utódként a Mobilitás Ifjúságkutató Iroda „*Ifjúság 2004*” kutatása – értékei kisebb eltéréssel más-más életkornál állapítják meg az életkorszakasz-határokat. Az Iroda legújabb ifjúságkutatási anyagában a 15-29 éves életkori szegmentációt vizsgálva azt azon belül 15-19, 20-24 és 25-29 életkor-intervallumok közötti korosztálycsoportokra osztotta. Mind nemzetközi, mind pedig hazai viszonylatban általában jellemző, hogy az ifjúsági turizmusban érintett szervezetek és szolgáltatók definícióikban változatos, egymástól némiképp eltérő korcsoportfelosztást alkalmaznak. Ebből következően az egyes kutatások során az adatgyűjtéseknél is más-más korcsoportok jelennek meg. Egy, a közelmúltban az Önkormányzati Minisztérium Turisztikai Szakállamtitkársága és a Magyar Turizmus Zrt. által közreadott ifjúságturisztikai kutatási anyagban az elsődleges kutatások során abba például csak a 18-30 év közötti korosztályt vonta be. Hivatkozással, s némiképp ellentmondást is megjelenítve a kutatás lebonyolítói utalnak arra, hogy az általuk használt szegmens megfelel a WYSE (World Youth Student & Educational Travel Confederation) által javasolt 16-29 éves korcsoport szegmentációnak (MESTER T. 2008). Amennyiben azonban ifjúsági turizmus egyik meghatározó formájának tartjuk az iskola által szervezett különböző turisztikai programokat – például az osztály- vagy tanulmányi kirándulásokat, a különböző táborokat, illetve a természetjárást, az erdei iskolát stb. –, s amennyiben annak részeseiként vesszük figyelembe az iskoláskorúakat, úgy abban az esetben a fenti mindegyik korcsoport-meghatározást csak részlegesnek tekinthetjük.

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) egy 2007. január 1-jén közreadott adatsorában a születéstől az ifjúkor végéig a 0-4, 5-9, 10-14, 15-19, 20-24 és a 25-29 éves életkor-intervallumokkal találkozhatunk. A kutatás első korcsoportjának besorolása, illetve a KSH által meghatározott negyedik életkor-intervallum azonos a doktori értekezés empirikus vizsgálati anyagában szereplő ifjúsági, s a középiskolás fiatalokat magába foglaló 15-19 éves életkor-intervallummal.

3. Az ifjúsági turizmus történelmi-történeti előzményei és azok ifjúságpolitikai aspektusai

3.1. A cserkészmozgalom néhány jellemzője a 20. század első felében

A magyarországi cserkészmozgalom gazdag tevékenységrendszerével, táborozási és turisztikai programjaival jelentős mértékben járult hozzá a felnövekvő generációk mozgás- és természetszeretetének kialakulásához. A hazai cserkészmozgalom egymásra épülő kirándulási és táborozási rendszere, a cserkészcsapatok tevékenysége olyan átgondolt és tervszerű nevelési-pedagógiai elvek alapján történt, amely követendő hagyományt teremtett, s mindent napjaink újjáalakuló ifjúsági turizmusában is hasznosítani lehet.

Az 1910 és 1948 között működő magyar cserkészmozgalom pedagógiai célkitűzéseket megfogalmazó turisztikai/ifjúságturisztikai tevékenység színtere volt. A cserkészmozgalomba a fiúk 11-12 éves korukban jelentkezhetek, s a fogadalomtételük után általában 15-16 éves életkorig maradtak a szervezet tevékeny tagjai. Ezt megelőzően a fiatalabbak 8-11 éves koruk között az ún. „*kisfűmunka*” keretében cserkészapródok, „*farkaskölykök*” vagy kiscserkészek voltak, míg a 18-24 év közötti fiatalok „...*öreg (rover) cserkészként, később vén-cserkészként tevékenykedtek a Magyar Cserkészszövetségben.*” A hazai cserkésztevékenysége az „*emberebb ember és magyarabb magyar*” cserkészfiú-ideált kitűző jellemnevelésen alapult, melynek eszményi összefoglalását a cserkésztvény 10 pontjában („*kódex*”) rögzítették. A jellemnevelést szolgálták a cserkészpedagógia olyan gyakorlati eszközei és módszerei, mint például a különböző rendezvények, próbák, kirándulások és táborozások. A természetjárás és táborozás a cserkésztevékenység meghatározó eleme volt, mint ahogy találóan utal arra az alábbi korabeli kifejezés is: „*szabadban való mozgalom*” („*out of door movement*”). Az iskolákban egy-egy tanév során végzett cserkésztevékenység zárásaként a Magyar cserkésztevékenység kézikönyvében megfogalmazott „*Tábor nélkül tehát nincs igazi cserkészélet...A táborban az egész csapatnak ott kell lennie eredeti kereteivel, s minden évben kell táborozni*” mottóval nyári táborokat és táborozást szerveztek, mely mintegy az egész éves pedagógiai munka megkoronázása volt (P. MIKLÓS T. 2003).

Napjaink ifjúsági turizmusának is egyik meghatározó elemeként tartjuk számon az iskoláskorúak nyári szünidőben szervezett különböző táborait. Pedagógiai-módszertani szempontból nem lehetnek haszontalanok az e területen tevékenykedők számára az alábbi gon-

dolatok: „A jellemnevelés egyik eszközeként szervezett cserkész táborozáson került sor az elméleti ismeretek gyakorlati kipróbálására, illetve a fiúk egyfajta szocializációjára, hiszen az önfenntartásra berendezkedő tábori életben mindenkinek megvolt a feladata és szerepe. A cserkész táborban a fiúk kicsiben élték át a „nagy életet”, s fejlődött közösségi érzésük, vallásosságuk, felelősségérzetük, önállóságuk stb.”³

A cserkészmozgalom a 20. század első felének időszakára jellemző turisztikai és egyéb tevékenységi formái rendkívül színesek voltak, s napjainkban is hasznosítható mintaként szolgálhatnak, melyben megjelentek a turizmus, a központi, az országos és a kerületi, valamint a külföldi táborozások, illetve a világtalálkozók (jamboree) is. A programok között szerepelt például az őrsi portyázás („biké”), a cserkészkirándulás, a táborozás, a különleges, a vezetőképző és a közös táborok („külföldi mozgótábor”) egyaránt. A turisztikai és az egyéb táboroztatási formákat tekintve kiemelkedtek az őrsi, raj- vagy csapatkirándulások, az álló-, a mozgó- és a munkatáborok, az ún. „regős-táborok”, a tanonctáboroztatás és üdültetés, valamint a „tanyázás”. Az őrsi portyázások például hozzájárultak a szabadban való biztos tájékozódáshoz, s később a kirándulásokra való felkészülés (ügyesség, leleményesség és megfigyelőképesség) alapjait jelentették. Az őrsi, raj- vagy csapatkirándulások a nyári táborozás „iskolájaként” a gyakorlati képzés (főzés, táborverés stb.) szinterei voltak. Az álló- és a mozgótáborok az utazás, táborverés- és bontás, valamint munkamegosztáson alapuló tábori élet, illetve tevékenység hazánk főbb tájegységeinek és tájainak a megismerését tűzték ki célul a gyalogtúrák keretében. E tevékenységekhez különböző feltételek és engedélyek voltak szükségesek. Így például a magyar királyi belügyminiszter engedélye, ún. „táborozási igazolvány”, szülői beleegyező nyilatkozat, tábortulajdonosi és szövetségi engedély, felszerelés „a sátólól a kondérig”, 66%-os vasúti utazási kedvezmény stb. A különböző tábori programok során a fiatalok például ásatásokon vettek részt, („építőtábor”), a falu és a város szellemi értékeivel ismerkedtek, valamint „a lakosság egymáshoz közelebb vitel” címén gyűjtéseket végeztek a népi kultúra köréből. Sajátos táborozási forma volt a „...nem cserkész tanoncok „korai megrokkánásának megelőzése céljából” szervezett program, melyet az Országos Társadalombiztosítási Intézet (OTT) is támogatott. A 8-11 éves ún. „kiscserkészek” az életkoruknak megfelelő (pl. meseelőadás, dalolás, verselés, játékos rendezvények, városnézés, természetjárás stb.) szervezett programokon vehettek részt, míg például a vízi cserkészlet során, a 14 éven felüliek számára a vízi élet megismerésére szerveztek (pl. „tutajtábor”)

³ P. MIKLÓS T. 2003: *Fejezetek a hazai gyermeküdültetés és ifjúsági turizmus történetéből – Cserkész táborozás és turisztikai tevékenység a 20. század első felében.* Új Pedagógiai Szemle 07-08., 219 p.

programokat. A cserkészvezetők utánpótlását az ún. őrsvetető-képző és a cserkésztisztai táborok szolgálták. A fiatalok az országos, illetve nemzetközi szintű tevékenységekbe a nemzetközi tapasztalatok és példák alapján szervezett országos szintű („*fiókjamboree*”), valamint a nemzetközi kapcsolatok fejlesztésére és erősítésére szervezett programok („*külföldi kalandozások*”), illetve a négyévente megrendezett világtalálkozók révén kapcsolódhattak be.

Mindezen tevékenységi formák széleskörűen és sokoldalúan szolgálták a felnövekvő generációk testi és szellemi gyarapodását, fejlődését, önállóságra, életrevalóságra és helytállásra (pl. test- és ügyességfejlesztés, síelés, tájékozódás fejlesztése stb.) nevelését. A cserkészlet mint korai ifjúsági turisztikai mozgalom példaértékű elemei sorában kiemelhetjük a fiatal generáció életkori sajátosságai alapján kialakított és középpontba állított táboroztatási tevékenységet, valamint pedagógiai tevékenységében azt, hogy eleven példaadással nevelte a felnövekvő nemzedék tagjait. A cserkészletet az időszak kiváló és iskolateremtő vallás- és közoktatásügyi minisztere, Klebersberg Kunó „*korunk legnagyobb pedagógiai mozgalmának*” nevezte. Nem elhanyagolható és nem minden tanulás nélküli a közösségi létet és együttélést előtérbe helyező mozgalomnak az a jellemzője sem, hogy célja nem elsődlegesen az anyagi haszonszerzés volt, hanem az egyéni jellemformálás és nevelés. A magyarországi cserkészmozgalom sohasem vált igazán szélesebb értelemben vett tömegmozgalommá, s turisztikai tevékenysége, táborai nem alakultak át nyaraló- vagy sportteleppé, illetve katonai gyakorlóiskolává, mint ahogy az USA-ban, Nagy-Britanniában és Nyugat-Európa számos országában megtörtént. Ugyancsak kiemelést érdemel, hogy a mozgalom keretében szervezett közös kirándulások, a cserkész-táboroztatás rendszere, valamint a szülők abban való tevékeny részvétele jelentős mértékben járult hozzá az ebben az időszakban szárnyait bontogató hazai idegenforgalom és benne természetesen a korosztályos turizmus fejlődéséhez. A cserkészmozgalomban részt vevő fiatalok kirándulásai, táborozásai és hazai valamint nemzetközi programjai során olyan szemlélet formálódott és alakult ki, amely a későbbiekben jelentős mértékben járult hozzá az ifjúság turisztikabarát felnőtt utazóvá, turistává válásához (P. MIKLÓS T. 2003).

A 20. század első felének Magyarországon életre hívott, s mind pedagógia-módszertani célkitűzéseiben, mind pedig színes, sokrétű és a fiatalok életkori sajátosságai alapján differenciált, jól szervezett, működtetett cserkészmozgalmát több vonatkozásában is méltán

tekinthetjük az ezt követő, s benne a „létező szocializmus” közel 45 esztendejét is felölelő, de még inkább napjaink ifjúsági turisztikai előfutárának.

3.2. Ifjúságpolitika és ifjúsági turizmus 1945-1989 között

1945 nyarán Magyarországon megkezdődött a „Cserkész Szövetség” újjászervezése. Azonban az egyébként több, elsősorban felekezeti hovatartozási jelleget tükröző (pl. katolikus, protestáns és zsidó) irányzatot magába foglaló hazai cserkészetet 1948-ban teljesen felszámolták. A háborús romok eltakarítása, az újjáépítés alatt az akkori kormány az ismét szárnyait bontogatni kezdő cserkészmozgalom „demokratikusabb”-nak, haladóbbnak tartott, valamint az ún. jobboldali irányzatai közül az előbbi támogatta. Egy 1946 nyarán kelt belügyminiszteri rendelet betiltotta a Cserkész Szövetséget, „...de ugyanakkor lehetőséget biztosított egy új, s demokratikus alapokon nyugvó cserkészszervezet létrehozásához...”, mely az újonnan szervezett „Cserkészfiúk Szövetsége” nevet viselte. „1948 szeptemberében a Cserkészfiúk Szövetsége beolvadt az Úttörő Mozgalomba, és ezzel hivatalosan megszűnt létezni.”

Az 1948-ig létező, s „...új demokrácia körülményeihez igazodó karácsonyista Magyar Cserkészfiúk Szövetsége, és a szociáldemokrata gyermekbarát tradíciókat ekkor már a maga kebelébe bedarált Magyar Úttörők Szövetsége formális egyesüléssel hozott létre egységes gyermekszervezetet. Ha úgy tetszik: akkor a Cserkészfiúk Szövetsége valóságos jogelődje a Magyar Úttörők Szövetségének”⁴

A háború, illetve az ún. nagypolitikai fordulat utáni Magyarország gyermek- és ifjúsági mozgalmainak s a fiatalok szabadidős és turisztikai tevékenységét is magába foglaló szervezeti életének áttekintéséhez a modern magyarországi gyermekszervezet-történet legkoszosabb folyamatos működést magáénak tudható úttörőmozgalom és az egykori állampárt, az MSZMP (Magyar Szocialista Munkáspárt) ifjúsági szervezete, a KISZ (Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség) történeti vázlata nyújt adalékokat.

Az ifjúsági korosztályhoz tartozók életét és érdekeit tekintve a téma szempontjából fontos kortörténeti forrásként vehetjük figyelembe a „Magyar Népköztársaság Alkotmánya” és az „1971. évi IV. törvény az ifjúságról” c. dokumentumokat. Az alkotmány az ifjúságot tekintve közvetlenül és közvetetten többek között az alábbiakat hangsúlyozta: „2.§. (1) A Magyar

⁴ TRENCSENYI L. 2007: *Húsz esztendeje...Kísérletek az úttörőmozgalom reformjára a 80-as években.* Magyar Úttörők Szövetsége Honlapja – Dokumentumok, Budapest, 1p.

Népköztársaság szocialista állam...”, ahol „...minden hatalom a dolgozó népé.” „3. §. A munkásosztály marxista-leninista pártja a társadalom vezető ereje”, mely különös figyelmet fordít a felnövekvő generációk iránt. „16.§. A Magyar Népköztársaság különös gondot fordít az ifjúság fejlődésére és szocialista nevelésére; védelmezi az ifjúság érdekeit.”⁵

Az 1971-ben megalkotott, s az ifjúságról szóló törvény elsősorban szintén ideológiai-politikai alapon foglalkozott az ifjúsággal mint a felnövekvő nemzedék képviselőjével: „A Magyar Népköztársaságban az állam, a társadalom és – a társadalom részét alkotó – ifjúság alapvető érdekei és céljai azonosak. Az ifjúság a felnőtt nemzedékkel együtt építi a szocializmust, küzd a társadalmi haladásért, kész a szocialista hazája és a béke védelmére A Magyar Népköztársaság társadalmi céljai megvalósításában bizalommal számít és támaszkodik az ifjúságra, különös gondot fordít fejlődésére, oktatására és nevelésére, szocialista világnézetének állandó fejlesztésére, következetesen védelmezi érdekeit ... A társadalom elvárja, hogy az ifjúság a magyar nép forradalmi hagyományainak méltó örököse, a szocialista társadalom felépítésének áldozatkész munkása, a szocializmus és a kommunizmus megvalósításának résztvevője legyen.”⁶

A törvény „Általános rendelkezések” c. I. fejezetében kiemeli az ifjúság jogát a tanuláshoz, a munkához, a művelődéshez, s hangsúlyozottan szól a fiatalok szervezeti életének fontossága mellett a testnevelésről és sportolásról, valamint a pihenésről, a fiatalok szabadidejének kulturált biztosításáról, illetve azok feltételeinek fejlesztéséről is. „Az ifjúság nevelése és oktatása” c. II. fejezetben hangsúlyt kapott a fiatalok egészséges életmódra nevelése, míg „Az ifjúság művelődése és sportolása” c. VI. fejezet részletesebben foglalkozott a fiatalok szabadidejének hasznos felhasználásával, különösen az ifjúság művelődése, szórakozása, a testnevelés, a sportolás és az ifjúsági turizmus feltételeinek az állami (szövetkezeti) és társadalmi szervezetek együttműködésével történő megteremtésével, valamint céltudatos továbbfejlesztésével. A korosztályról szóló jogszabály a fiatalok szabadidejének tartalmas biztosítása érdekében szorgalmazta azt is, hogy – aktivitásuk és erejükhöz mért anyagi hozzájárulásuk mellett – az állami és társadalmi szervezetek kezdeményezzék a különböző ifjúsági körök, klubok és csoportok, illetve ifjúsági egyesületek létrehozását is. A törvény vonatkozó része szerint a fiatalok művelődéséhez, szórakozásához, mozgásigénye kielégítéséhez, a testedzésükhöz és a sportolásukhoz szükséges létesítmények biztosításáról a településfejlesztés

⁵ *A Magyar Népköztársaság Alkotmánya*. 1974: Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 8-11 pp.

⁶ www.1000ev.hu 2007: *1000 év törvényei – 1971. évi IV. törvény az ifjúságról*. NETJOGTÁR., A CompLex Kiadó Kft. CompLex jogi adatbázisa, Budapest, 1-5 pp.

során kell gondoskodni. Mindez a fiataloknak a tanulásban, a munkában, a testedzésben és a sportolásban, valamint természetesen a honvédelmi készségek fejlesztésében való helytállását, a szabadidő hasznos eltöltését és az egészség védelmét volt hivatott biztosítani. Az 1971-ben megszületett s az ifjúság nevelését állami feladatként hangsúlyozó törvény módosítását 1988-ban éppen az állampárt ifjúsági szervezete, a Kommunista Ifjúsági Szövetség kezdeményezte. Az ifjúsági szervezet központi bizottsága – a KISZ KB – felvetette a törvény korszerűsítését, illetve esetlegesen új törvény megalkotásának igényét is, miután úgy ítélte meg, hogy az ifjúság társadalmi rétege az, amelynek nincsenek még tartalékai, s emellett a fiatalok társadalmi szerepe és érdekérvényesítési pozíciói is gyengültek. A jogi szabályozás mellett szükségesnek tartották az ifjúsági szervezet képviselői azt is, hogy az Országgyűlés is foglalkozzon az ifjúság helyzetével, s készüljön egy állami-kormányzati ifjúságpolitikai feladatterv azért, hogy a fiatalok helyzetével minél sokrétűbben foglalkozzanak. Politikatörténeti, belpolitikai szempontból érdekes az is, hogy 1989-ben a KISZ-kongresszuson komoly bírálatok érték az akkori Állami Ifjúsági és Sporthivatalt az állami ifjúságpolitika hiánya és az ifjúsággal nem megfelelően foglalkozó államigazgatási szervezeti tevékenység miatt. A Kommunista Ifjúsági Szövetséget mint ifjúsági szervezetet ezután rövidesen felváltotta a „rendszerelváltó” ifjúsági és politikai szervezeteket tömörítő – mint később kiderült, nem túl hosszú életű – Demokratikus Ifjúsági Szövetség (DEMISZ).

Az ún. „*létező szocializmus*” különböző periódusait tekintve, a monolit pártállami berendezkedés, illetve struktúra következtében természetesen a gyermek- és ifjúsági szervezetek élete és működése ideológiai alapon erősen átpolitizált volt. Ugyanakkor hangsúlyoznunk kell azt is, hogy e szervezetek létének és tevékenységének tagadhatatlanul volt számos pozitívuma is. A 70-es és 80-as években a gyermek- és ifjúsági szervezeteken belül megjelentek a demokratikus és progresszív pedagógiai törekvések, valamint kibontakozott, pluralizálódott és demokratizálódott a sokszínű és civil szervezeti élet. A közösségi programokat illetően ebben az időszakban szerveződött például a Csoóri Sándorral és a Sebő-Halmos párossal fémjelzett táncház-mozgalom, „...82-ben visszatért a gyermekmozgalomhoz a cserkészeti száműzött nagy öregje, Jánosi Sándor,...”, s a Pozsgay Imre nevéhez kapcsolódó ún. „*közművelődés?*” irányzatot fémjelzték az ún. Kazinczy-táborok vagy a drámapedagógusok tevékenységének erősödése is (TRENCSÉNYI L., 2007).

Az 1989-ig működő klasszikus „szocialista” kisdobos- és úttörőmozgalomban mintegy félmillió korosztályos általános iskolába járó fiatal volt érintett, míg az egykor volt KISZ-nek kilencszázezer, zömében középiskolás, illetve főiskolás-egyetemista tagja volt. Természetesen nem hagyható figyelmen kívül az e gyermek- és ifjúsági szervezetekhez tartozók esetében az iskola világához való kijelölt és szoros kötődése miatt az „államosítás”, ill. az „eliskolásítással” együtt járó – „ajánlott”, illetve kvázi „kötelező” – belépés, s így a 100%-os szervezettség kissé erőltetett volta sem. Ennek ellenére azonban a tagság ilyen magas számát, a szervezettséget és nem utolsósorban az ifjúsági szervezetek működésének egyes területein megnyilvánuló aktivitást akár irigylésre méltónak is tarthatjuk napjainkban.

A KISZ is egyfajta „gyűjtőmozgalomként működött”, s például „...az igazán alternatív olvasótábori mozgalomnak is fészke volt egy időben, sőt – kevesen tudják – a *Fiatalok Népművészeti Stúdiója* fölül is az egységes ifjúsági szervezet nyitott ernyőt.”⁷

Az 1948 és 1989 között Magyarországon működött ifjúsági szervezet, a KISZ életében is fontos szerepet töltöttek be a különböző sport- és a sportturisztikai programok, s az ifjúsági turizmussal összekapcsolható tevékenységrendszerének több konkrét eleme is volt. Ilyen például az Országos Ifjúsági és Sport Bizottság (OISB) működése 1957-63 között, mely időszakot a KISZ e tevékenysége kapcsán a kitűnő sportpolitika „fénykorának”-nak minősítették később. Ide sorolható a sportirányítás 1963-ban történt átszervezését követően a KISZ KB Honvédelmi és Sportosztályának megalakulása 1964-ben. Az újonnan alakult osztály feladata elsősorban a különféle akciók szervezése, s többek között az Ifjú Gárda működtetésével a fiatalok hazafias honvédelmi nevelése volt. A nagyszabású rendezvények és programok mellett több, az éves eseményekhez kapcsolódó akció is életre kelt a későbbiekben. Ilyen volt például az „Edzett Ifjúságért” mozgalom vagy a moszkvai olimpia idején meghirdetett „Aranyjelvényesek az olimpiára” akció is.

A KISZ tömegsport-programjában a turisztikai jellegű tevékenység fokozatosan kiemelt szerepet kapott, s az ifjúsági korosztály számára ez vált a legolcsóbb és mindenki számára elérhető mozgásformává. A természetjárást kedvelő „turista” fiatalok első nagyszabású programja az ODOT (Országjáró Diákok Országos Találkozója) volt 1966-ban, majd tíz évvel később, 1976-ban követte ezt az „idősebb” fiatalok rendezvényeként az EFOTT (Egyetemisták és Főiskolások Országos Turisztikai Találkozója). A különböző sporttevé-

⁷ TRENCSENYI L. 1997: *Mozgalmak évada*. Új Pedagógiai Szemle 11., 1-4 pp.

kenységeket, tájékozási futást és természetjárást is magába foglaló programok évtizedekig igen népszerűek voltak a fiatalok körében, s – ha némiképp módosult formában, de – azok napjainkban is megtalálhatók az ifjúsági turizmus palettáján. A nagyobb szabású központi rendezvények mellett hasonlóan nagy érdeklődésre tarthattak számot a KISZ égisze alatt, az általa fenntartott és működtetett ifjúsági turisztikai infrastruktúra hálózatán és bázisán (ifjúsági táborok, szállások stb.) a különböző gyalogos, vízi és kerékpáros vándortáborok is. A hajdani cserkészmozgalomban szervezett ún. „*munkatábor*”- típushoz hasonlóak voltak az 1950-1980-as években például a Zánkán, Biatorbágyon stb. szervezett építőtáborok.

A KISZ sportturisztikai tevékenységének szervezését és népszerűsítését szolgálta többek között az Express Ifjúsági- és Diákutazási Iroda, mely a szervezet saját utazási irodájaként működött, valamint egy kölcsönzői szolgálat kialakítása is. A volt Szovjetunióban – és véleményem szerint az egykori szocialista országok szinte mindegyikében – az utaztatásban a szakszervezetek mellett általában jelentős szerepe volt az ifjúsági szervezeteknek is (GYURICZA L. 2008)

A turizmus jelentőségét politikai, társadalmi és gazdasági szempontból a „*létező szocializmus*”-ban is fontosnak tartották, s szükségesnek gondolták az idegenforgalom helyét meghatározni a „*népgazdaságunkban*”, azon belül „*súlypontokat képezni*”, valamint annak gazdaságosságát folyamatosan vizsgálni. A korszak ifjúsággal kapcsolatos turizmuskoncepcióját jellemzi egy 1979-es belkereskedelmi miniszteri anyagban megjelent gondolatsor: „*Tekintettel társadalompolitikai jelentőségére, az ifjúsági turizmust fontos továbbfejleszteni. Ehhez nemcsak kedvezmények adása, hanem az ifjúság igényeinek megfelelő, egyszerű fogadási lehetőségek, ugyanakkor gazdaság programok biztosítása szükséges. Az ifjúsági turizmus támogatásában helyes különbséget tenni a nem kereső és pályakezdő fiatalok javára.*”⁸ Az 1989 előtti állami szerepvállalás az ifjúság turizmust tekintve a politikai intézményrendszerhez (MSZMP, KISZ, MUSZ) kapcsolódott, amely a rendszerváltozást követően jelentős vagyronvesztést és feladatellátási hiányosságokat elszenvedve megváltozott.

A diákok/fiatalok számára ebben az időszakban szervezett ifjúságturisztikai formák és programok, a különböző kirándulások, az ún. teljesítménytúrák, a táborozások, az ifjúsági

⁸ LENGYEL M. 1994: *A turizmus általános elmélete* KIT Képzőművészeti Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 158-159 pp.

kulturális találkozók és fesztiválok igen sokszínűek, élményt nyújtok és közösségteremtők voltak. Emellett pedig létezett egy olyan ifjúsági turisztikai infrastruktúra, illetve annak hálózata, mely országosan és egy-egy megyét tekintve minőségben és árban megfelelő szolgáltatást nyújtva kielégítette a fiatalok rétegeit. Az egymástól ideológiai és látszólag több más vonatkozásban eltérő, ugyanakkor számos hasonlóságot is megjelenítő cserkész-, illetve úttörőmozgalmak ifjúságturisztikai gyakorlatában véleményem szerint egyaránt voltak/vannak napjainkban is felhasználható elemek.

3.3. Ifjúságpolitika és ifjúsági turizmus 1989-től napjainkig

Az 1989-től Magyarországon bekövetkezett változások érintették az ifjúsági korosztályhoz tartozókat is, mert számukra perspektivikusan új lehetőségeket vázolt fel az egyéni életutat, a szervezeti és a közösségi élethez tartozást tekintve egyaránt. A fiatalok sokszínű szervezeti életének megteremtése számára a bekövetkezett változásokban jó lehetőségeket látott a témával foglalkozó ifjúságkutató: *”...e szervezetek a mi térségünkben akkor tudtak vonzóvá válni a megcélzott korosztályok számára, amikor a társadalom valóságos esélyeket mutatott a mobilitásra, az általános felemelkedésre.”*⁹ A gyermek- és ifjúsági mozgalmakat érintő szociológiai vizsgálatok alapján azonban azt rögzíthetjük, hogy a ma Magyarországon működő számos gyermek- és ifjúsági szervezet tagsága összességében is alig éri el a becsült 150 000-es létszámot. Ez a vonatkozó korosztálynak mindössze 10%-a, s a kutatások szerint az ifjúsági korosztálynak csak 3%-a, megközelítően mintegy 50-60 ezer fő aktív tagja valamely szervezetnek. A gyermek- és ifjúsági szervezetek közül, s többségében vidéken, mindmáig a legtöbb bejegyzett taggal, 76 ezer fővel az úttörőszervezetek működnek (MTI ZRT. SAJTÓADATBANK, 2007). Joggal tehető fel így az alábbi kérdés: *”...a létrejött pluralizmus viszonyai között mi lehet a magyarázata annak, hogy ezek a szervezetek nem érik el a gyermekek és a fiatalok döntő többségét akkor, amikor az egyre nehezebb szociális viszonyok között e közösségek lehetőséget nyújtanának a megkapaszkodásra, a tartalmas életre?”*¹⁰ Az életünket és mindennapjainkat is átalakító „rendszerátalakítás” miatt nem a várakozásainknak megfelelően változtatta meg a gyermek- és ifjúkorúak helyzetét, s a fiatalok ifjúsági turisztikai lehetőségeit is magába foglaló tartalmas közösségi életét?

⁹ TRENCSENYI L. 1997: *Mozgalmak évada*. Új Pedagógiai Szemle 11, 1-4 pp.

¹⁰ TRENCSENYI L. 1997: *Mozgalmak évada*. Új Pedagógiai Szemle 11, 1-4 pp.

Az okok összetettek és sokszínűek. Elsőként talán azt kell kiemelni, hogy a 90-es évektől a pártállami rendszerhez kötődő s annak „*monolit társadalomképét tükröző*” gyermek- és ifjúsági mozgalmi intézményrendszer szétesett. Mindez negatívan érintette az e mozgalmak keretein belül sokszínűen és tartalmasan működtetett ifjúságturisztikai rendszert (hazai és nemzetközi túramozgalmak, találkozók, gyermek- és ifjúsági táboroztatás stb.), valamint az állam által fenntartott és működtetett s a fiatalok anyagi lehetőségeit figyelembe vevő turisztikai infrastruktúrát is. Természetesen mindeközben a hazai és nemzetközi hagyományokat felelevenítve ismét születtek és jöttek létre különböző gyermek- és ifjúsági szervezetek, valamint a fiatakorúak más civil szerveződései is. Azonban a szervezethez, a fiatalok tényleges megnyerését és az ifjúsági szervezetekbe történő bevonását illetően e szervezetek sajnos messze elmaradtak a korábbiaktól, s még inkább a lehetőségektől és az igényektől. S bár az újonnan megjelenő ifjúsági szervezetek életében is megjelent a szabadidő tartalmas eltöltésének igénye és szándéka, azonban azok politikai és szakmai szempontból igen eltérő színvonalúak voltak, s az egyes pártokhoz kötődő ifjúsági szervezetek többségének tevékenysége inkább politikai jellegűvé vált. Ifjúságturisztika szempontból külön színpontként jelent meg a rendszerváltozást követően a nemes hagyományokat újjáéleszteni szándékozó, de messze nem a korábbi méretekben újjászerveződő cserkészmozgalmi tevékenység. Külön kell kiemelnünk a különböző vallási felekezetekhez tartozó ifjúsági szervezetek újjáalakuló szervezeteit és közösségi életét. Az egyházak keretén belül működő ifjúsági szervezetek programjai sorában újra megjelent a fiatalok túra- és táboroztatási tevékenysége, a vallásos érzületű ifjúság részvétele a turizmusban. Az újonnan megjelenő civil szervezetek, egyesületek és alapítványok is a lehetőségek körét színesítették a gyermekek és fiatalok számára, melyek programjai sorában kiemelt szerepet kaptak a különböző ifjúsági turisztikai programok, túrázás és táborozások.

Az ifjúsági turizmus szempontjából lényeges az a nem minden vonatkozásában pozitív változás, amely a hazai iskolarendszert és működési feltételeit, az abban folyó tartalmi munkát, illetve a diákok közösségi életét érintette. A fiatalokat kifejezetten vonzó, s az iskolai keretek között szervezhető közösségi programok, a különböző kirándulások, túrák, táborok, a természetjárás és általában az iskolához kapcsolódó ifjúsági turizmus tekintetében véleményem szerint kedvezőtlenebbé váltak a lehetőségek. Napjainkban mind a diákok, mind pedig a pedagógusok túlterheltek az iskolákban, és egyre inkább hiányoznak a

különböző ifjúságturisztikai programokban lelkesen, hozzáértően közreműködni és szervezni tudó pedagógusok is. Az iskolában a rendelkezésre álló szabadidő csökkenése, az oktatási intézmények és azon belül például az egyes ifjúsági turisztikai programok kismértékű finanszírozása, valamint az erősen differenciált szülői anyagi háttér mind megannyi tényező, amely jelentősen csökkentette és csökkenti napjainkban is az iskolák megfelelő részvételét és elvárt szerepét az ifjúsági turizmusban.

Az 1989-ben lezajlott rendszerváltozást követő közel tíz esztendő alatt Magyarországon a kormányzati ifjúságpolitikát elsősorban a centrális és kormányzati értelemben instabil intézményrendszer megteremtése és működése jellemezte. Az ifjúságpolitikában és a fiatalok közösségi életének szervezésében-koordinálásában a 90-es évekre a helyi, spontán intézmény- és szolgáltatáskezdemények, s a velük párhuzamosan, ám szakmailag függetlenül futó kormányzati kampányok voltak jellemzőek. Az ifjúsági munka, a fiatal generációhoz tartozók segítése, a tájékoztató-tanácsadó szolgálat az évtized végére, illetve az ezredfordulót követő évekre standardizálódott. Az 1995-2002 közötti időszakban létrejöttek az állami-kormányzati ifjúságpolitika igazgatási, illetve ifjúságpolitikai, de nem általában „ifjúsági” értelemben vett szakmai és operatív intézményei. 1999-től ez országos és regionális szinten a „Mobilitás” bázisán jelent meg (1. ábra). Kormányzati szinten az ifjúságot érintő szervezeti és tartalmi célként a jövőt tekintve az alábbiak fogalmazódtak meg: *„A következő évek feladata, hogy a központi és regionális szintre helyezett intézményrendszer, annak eszközei, továbbá a gyermekek és fiatalok céljára rendelt vagyoni, materiális szolgáltatás, illetve tudásalapú erőforrások mind szélesebb körben, a fiatalokhoz, a fiatalok által, illetve a fiatalok érdekében működő szervezetekhez minél közelebb, minél közvetlenebbül váljanak elérhetővé, kerüljenek felhasználásra.”*¹¹

¹¹ www.szmm.gov.hu (2007)

1. ÁBRA Az ifjúságpolitika 1970-től napjainkig tartó kormányzati és intézményi szervezeti fejlődésének, de egyben gyakori átalakulásának és változásainak főbb állomásait is jól illusztrálja az alábbi ábra

(Forrás: www.szmm.gov.hu)

Az ifjúságot érintő intézményrendszer vonatkozásában említhetjük meg, hogy például 1999-től az ifjúsági korosztállyal összefüggő kormányzati tevékenységért egy ideig külön minisztérium, az Ifjúsági és Sportminisztérium (ISM) volt a felelős. Az említett s rövid időn belül bekövetkező változásokra és/vagy a helyzet-, illetve megoldáskeresésre is utalhat az, hogy a 2002-től az Ifjúsági és Sportminisztérium neve Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztérium (GYISM) névre változott, s lett a kormányzat gyermek és ifjúsági korosztállyal összefüggő tevékenységének kibővült felelősségi körrel rendelkező gondozója. 2004 őszén alakult meg a mind a nevében, mind pedig a feladat- és tevékenységi körében ismét kibővülő Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium (ICSSZEM).

A magyar ifjúságpolitika fejlődését bemutató ábra alapján azt megállapíthatjuk, hogy az ifjúsági korosztállyal, a gyermekek és fiatalok életével, lehetőségeivel és jövőjével számos állami és kormányzati intézmény foglalkozott. Az ifjúsági korosztályt érintő konkrét tartalmi kérdéseket, az érdemi tevékenységet és az egyes programokat tekintve érzékelhető az

igény a korosztály helyzetének megismerésére, a fiatalok képviselőit és érdekvédelmének a szándéka, illetve az egészséges életmód, a fiatalok sportolásának az előtérbe állítása. Az ifjúsági turizmus a különböző ifjúsági-ifjúságturisztikai pályázati lehetőségeken keresztül leginkább a „*Mobilitas*” tevékenységében jelent meg.

A fiatalok helyzetének megismerése, érdekeinek képviselete, az egészséges életmód, a sport és a turizmus iránti igény kialakításának a szándéka kormányzati szinten (ICSSZEM) az ifjúságot érintő kutatásokban (pl. „*Ifjúság 2004*” kutatás), az ifjúsággal kapcsolatos egyes közfeladatokról szóló törvénytervezet megalkotásában és az ifjúsági turizmust érintő egyes konkrét intézkedésekben nyilvánult meg. Az „*Ifjúság 2004*” kutatás, mely egy 2000-ben végzett ilyen jellegű előző adatfelvétel folytatásának tekinthető, és a Miniszterelnöki Hivatal, az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, illetve a Mobilitás Ifjúságkutató Iroda mint a Nemzeti Ifjúságkutató Intézet jogutódja nevéhez kapcsolódik. A kutatásnak az ifjúság helyzetével, illetve szabadidejének hasznos eltöltésével is összefüggő általánosabb megállapításai közül kiemelhető a fiatalok közösségi tevékenysége erősítésének, a döntéshozatalokba való bevonásának, illetve az ifjúsági törvény megalkotásának az igénye (BAUER B., 2006). Az „*Ifjúság 2004*” kutatás a fiatalok turisztikai, sport, kulturális és szabadidős tevékenységét illetően is több lényeges és érdekes konkrétumra mutat rá. Hangsúlyozza például azt, hogy az ifjúsági korosztályhoz tartozók szabadidős - s kifejezetten nem az iskolai testnevelés tanításához köthető - tevékenységet végzők aránya 41%, melyen belül kiemelkedik a 15-19 éves korosztályi csoport 52%-os arányt mutató értéke. A legtöbb szabadidővel a 15-19 éves ifjúsági korosztály rendelkezik, de meghatározó az is, hogy ki milyen településtípuson él. Öröndetes tény, hogy a megkérdezett fiatalok 1/10-e szabadidejét a természetben tölti, igaz, ez az arány lehetne nagyobb is. Kulturális téren is egyfajta társadalmi valóságot leképező „*kettészakadás*” figyelhető meg a budapesti és a vidéki fiatalok szokásaiban és fogyasztásában. A fővárosi magasabb kulturális értékkel (pl. színház, hangverseny, könyvtár, múzeum, kiállítás) szemben vidéken ettől élesen eltérő kulturális fogyasztás (pl. művelődési ház, diszkó, bál, multság stb.) jelenik meg. A fiatalok testmozgását és sporttevékenységét tekintve 2000-hez képest számottevő előrelépés mutatkozik, mely a korosztályhoz tartozók egy jelentősebb részének sportosabb és egészségesebb életmódját jelenti. Amennyiben az üdülést („*nyaralás*”) mint a fiatalok életminőségét átfogó mutatót értelmezzük, úgy orientáló lehet, hogy a fiataloknak kb. csak mintegy a fele (48%)

engedhette meg magának az üdülés „*luxusát*”. Az ifjúsági korosztály 15-19 éves korcsoportjába tartozó diákok közül például a szakmunkásképzőbe járók 3/5-e egyáltalán nem jutott el üdülni, míg a gimnáziumba járóknál ez 33%-ot tesz ki. A fiatalok utazásainak nagyobb része belföldre irányult, az üdülőknek kevesebb, mint a fele jutott csak el külföldre. A fővárosban és a megyeszékhelyeken lakók vélhetően jobb anyagi körülményeik okán gyakrabban nyaraltak, s az ún. „*gazdagabb*” régiók fiataljainak lehetőségei is jobbak voltak az üdülések terén. Fontos megállapítása a kutatásnak az is, hogy a szorosabb családi kötelékben élő, illetve szüleiktől anyagilag még nagyobb mértékben függő fiatalok gyakrabban utaztak, nyaraltak valahol. Az „*Ifjúság 2004*” mutatóit az „*Ifjúság 2000*” korábbi vonatkozó adataival összevetve azt emelhetjük ki, hogy míg 2000-ben általában a fiatalok 39%-a jutott el valahova üdülni, 61%-uk pedig nem, addig 2004-ben már 48%-uk tudott nyaralni valahol, s 52%-ra csökkent azok aránya, akik egyáltalán nem tudtak elmenni sehova (WWW.SZMM.GOV.HU 2007).

Az ifjúsággal kapcsolatos egyes közfeladatokról szóló törvénytervezet tartalmának lényeges, a gyermekek/fiatalok életét s benne az ifjúsági turizmust közvetve vagy közvetlenül is érintő elemei a következők:

- az ifjúsággal kapcsolatos egyes állami közfeladatok kapcsán az ifjúság élethelyzetének javítását célul tűző középtávú Országos Ifjúsági Program elkészítése;
- a fiatalok véleményező, javaslattevő és értékelő szervezetének, az Ifjúsági Koordinációs Fórumnak a létrehozása;
- háromévenkénti összefoglaló jelentés készítésének szándéka a kormányzati ifjúságpolitika alakulásáról és eredményeiről;
- az Európai Unió irányelveinek és fejlesztési programjának megfelelően a helyi és a területei ifjúságpolitikai munkának az országos ifjúsági szolgálatnak képzéssel, kutatásokkal és módszertani fejlesztéssel történő támogatása;
- az ifjúsággal kapcsolatos egyes önkormányzati kötelező feladatok, mint például az „*ifjúsági közösségi tér*”, az „*ifjúsági információs pont*” és az „*ifjúsági információs és tanácsadó iroda*” létrehozása. Az „*ifjúsági közösségi tér*” feladata a fiatalok közösségi életének, önszerveződéseinek, különböző céllal létrehozott szervezetei működésének támogatása, azok szakmai és infrastrukturális feltételeinek támogatása, valamint a fiatalok demokráciára nevelése. Az „*ifjúsági információs pont*” a fiatal korosztály informá-

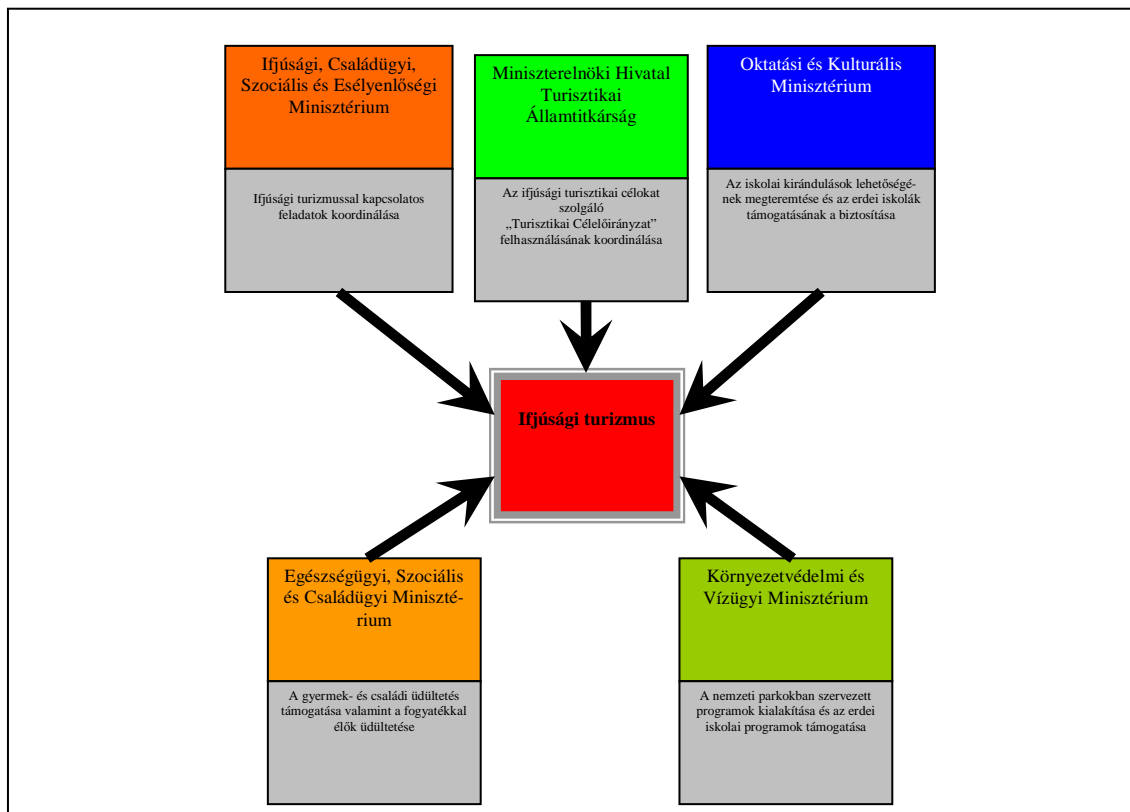
cióhoz jutását illetve juttatását hivatott biztosítani. Az „*ifjúsági információs és tanácsadó iroda*” ellátja a fiatalok jogi, pszichológiai, mentálhigiénés, életvezetési, továbbtanulási és munkapiaci tanácsadását is.

Emellett a megyei jogú városoknak biztosítaniuk kell a közterületi ifjúsági szolgáltatás rendszerét is, ami révén az ifjúságsegítés és közösségfejlesztés keretein belül hangsúlyozottan kell figyelmet fordítaniuk a „*csellengő fiatalok*”-ra, információval való ellátásukra és közösségi szervezeteik kialakításának segítésére. A megyei önkormányzatok kötelezően előírt feladatai közé fog tartozni az önálló ifjúsági táborok létrehozása, illetve fenntartása. Hangsúlyosan szerepel a törvényben az ifjúsági feladatok finanszírozása is. Ez két pilléren nyugszik, melyek közül az egyik az önkormányzatok normatív alapú s elsősorban az ifjúsági szolgáltatásokat finanszírozó állami támogatása, míg a másik az ifjúsági programokat konkrétan finanszírozó „*Gyermek és Ifjúsági Alapprogram*” (WWW.SZMM.GOV.HU, 2007).

Az ifjúság „*nemzedéké*” tekintve az ifjúsági turizmus fontos ifjúságpolitikai kérdés, melynek turisztikai és szociálpolitikai vonatkozásai is jelentősek. A fiatalok turizmusban való részvétele egyszerre tölt be nevelési, oktatási és rekreációs szerepkört, melynek összetett hatásai vannak. Hozzájárul például a megfelelő életvezetési normák kialakításához, segíti a korosztály társadalmi beilleszkedését, valamint a pozitív családi és közösségi értékek elsajátítását. Fontos szerepet játszik az egészséges életmód és a turizmusbarát szemléletmód kialakításában is. A fiatalon szerzett turisztikai élmények pedig megalapozzák a „*jövő turistájának*” igényeit és értékrendjét. Az ifjúsági turizmusban érintettek lehetőségeinek egyik meghatározó jellemzője, hogy az abban résztvevők önálló jövedelemmel nem vagy még nem megfelelő mértékben rendelkeznek. Ezért kiemelten fontos az állami támogatások és meghatározott kedvezmények biztosítása. Az ifjúsági turizmus céljaira napjainkban több minisztérium költségvetésében is vannak felhasználható források. Az egyes tárcák szerepvállalásai a korosztályos turizmust tekintve az elmúlt évtizedekben különböző mértékűek voltak, s külön-külön, de tevékenységüket összehangolva együttesen is szolgálták/szolgálhatták az ifjúsági turizmust. Az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium például az ifjúsági turizmussal kapcsolatos feladatok koordinálását végezte, míg az Oktatási és Kulturális Minisztérium az oktatás rendszerén belül az iskolai kirándulások lehetőségének megteremtésében és az erdei iskolák támogatásának a biztosításában érintett. Az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztériumhoz a gyermek- és családi üdültetés támogatása, vala-

mint a fogyatékkal élők üdültetése tartozott, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium pedig a nemzeti parkokban szervezett programok kialakítását és szintén az erdei iskolai programok támogatását koordinálja. A Miniszterelnöki Hivatal Turisztikai Államtitkárság (MeH TÁ) feladata többek között az ifjúsági turisztikai célokat szolgáló „*Turisztikai Célleitirányzat*” felhasználásának koordinálása. A fent felsorolt minisztériumok nevében és/vagy tevékenység- és feladatkörében időközönként teljes vagy részleges változások történtek az elmúlt másfél évtizedben (WWW.SZMM.GOV.HU, 2007).

A 90-es évek elején módosult a Magyarországról korábban kialakult kép, amelyben jelentős szerepet játszott az idegenforgalom, s benne nem elhanyagolhatóan az ifjúsági turizmus, a fiatalok bel- és külföldi kapcsolatai, valamint utazási lehetőségei. Az ifjúság és az ifjúsági turizmus szerepe és jelentősége több szempontból is felértékelődött, mely a mindenkori kormányok érdeklődésének és fokozott figyelmének a középpontjába került. Napjainkban – az Országgyűlés és annak Sport- és Turisztikai Bizottsága, a Magyar Turisztikai Hivatal stb. mellett – miniszteriális szinten az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium, illetve legújabban már, mint annak az Önkormányzati Minisztérium keretein belül működő Turisztikai Szakállamtitkársága és természetesen a Magyar Turizmus Zrt. gondozhatja és koordinálhatja a magyarországi ifjúsági turizmus ügyét. Az ifjúsági turizmus összetett jellegét érzékelteti a miniszteriális irányítást bemutató 2. ábra. Ez azt is igazolja, hogy bár felvethető egy egységes ifjúsági és/vagy ifjúsági turisztikai állami irányítású intézmény létrehozása, de éppen az ifjúsági turizmus sokszínűsége, komplexitása teszi azt minden valószínűség szerint kevésbé megvalósíthatóvá.

2. ÁBRA Az egyes minisztériumok szerepvállalásai az ifjúsági turizmusban a 90-es évektől kezdődően
(Forrás: A www.szmm.gov.hu elméleti anyagának felhasználásával készített saját szerkesztésű ábra.)

4. Az ifjúság és az ifjúsági turizmus helyének és szerepének megítélése a társadalomban. Ifjúság és fejlesztés. Az ifjúsági turizmus megjelenése különböző stratégiai dokumentumokban

- Az UNESCO célkitűzése

Az ifjúsági turizmus nem napjaink jelensége, s a társadalmak legfiatalabb rétegeinek a hazai és a nemzetközi utasforgalomban való részvétele a turizmus történetének egy külön fejezetét képezi (MICHALKÓ G. – VIZI I., 2001). Az ifjúságnak a turizmusban való részvételét és lehetőségeit számos specifikum, mint például a jelentős mértékű szabadidő, ugyanakkor csekély mértékű jövedelem jellemzi s határozza meg. Ez egyrészt növeli, más vonatkozásban viszont csökkenti, illetve bizonyos szempontból korlátozza a turisztikai termékek fiatalok által történő igénybevételét. Szerepük azonban konkrétan és perspektivikusan is jelentős: „A fiatal nemzedékek nyitottságának és tudásvágyának köszönhetően az ifjúsági turizmus járulhat

*hozza abhoz az UNESCO (1976) által megfogalmazott célkitűzéshez, miszerint a turizmusnak elő kell segítenie a világ népei szellemi és tárgyi kultúrájának megismerését, az egymás iránti tolerancia erősítését.*¹²

- A „Manilai Nyilatkozat” ifjúságturisztikai vonatkozásai

A turizmus történetében új szakasz kezdetéről beszélhetünk az 1973. évi olajválság kibombanásától kezdődően, ami véget vetett a felhőtlen fejlődés illúziójának, s az energiaárak növekedésével megdrágította többek között a közlekedést is. Bár a világ turizmusa a gazdasági élet más területeivel szemben ekkor sem esett drámaian vissza, növekedési üteme azonban megtorpant, s megítélésében is új szempontok jelentek meg. Ebben a globális problémák fokozottabb tudatosulásának következményeként jelentős mértékben járultak hozzá a Római Klub jelentései is, mint például annak a felismerésnek az erősödése, *„hogy a nemzetközi turizmus fejlődése nemcsak mindenki számára előnyös, pozitív hatásokkal jár, hanem negatív hatásokat is gyakorolhat a fogadóterületek természeti és kulturális környezetére, nem beszélve bizonyos kedvezőtlen gazdasági hatásokról...”*¹³

Mindez ahhoz a felismeréshez vezetett, hogy a turizmus fejlesztését komolyabban kell venni, s abban meg kell jelennie az integrált tervezésnek, a nagyobb mértékű professzionalizmusnak, a megfelelő szakemberek képzésének, ami hangsúlyozottabbá teszi az egyes kormányok szerepét és felelősségét is. A turizmus korábbi szűkebb értelmezése is kibővült, miután annak szerepe is megváltozott a korábbiakhoz képest. Az 1980. szeptember 27. és október 10. között a Turisztikai Világszervezet (WTO) a Fülöp-szigeteki Manilában összehívta a Turizmus Világkonferenciáját, amely a fentiek következményeként, s számot vetve a világturizmusban bekövetkezett óriási fejlődés eredményeivel és gondjaival, már egy következő szakasz nyitányát is jelentette. A konferencián kidolgozták és elfogadták az ún. *„Manilai Nyilatkozat”*-ot, s abban a turizmus korszerű koncepciójának megfogalmazását. A nyilatkozat hangsúlyozza többek között a turizmusnak mint alapvető tevékenységnek a különböző nemzetek életében betöltött szerepét, a belföldi turizmus jelentősége mellett az idegenforgalom sokoldalúságát, s a turizmusnak a korábban egyoldalúan hangozta-

¹² MICHALKÓ G. – VIZI I. 2001: *A turizmus mint globalizációs jelenség Magyarországon*. Iskolakultúra 11. sz., Budapest, 13-14 pp.

¹³ LENGYEL M. 1994: *A turizmus általános elmélete* KIT Képzőművészeti Kiadó és Nyomda Kft., Budapest 18 p.

tott gazdasági jelentősége mellett, annak a politikára, a társadalomra, a kultúrára, a környezetvédelemre és az életminőségre gyakorolt fontos hatásait is.

A „*Manilai Nyilatkozat*” a turizmus jövőbeni egészséges fejlődését és fejlesztését továbbfejlesztését illetően fogalmazta és határozta meg a legfontosabbnak gondolt feladatokat, melyek között az ifjúságot és az ifjúsági turizmust illetően a következőket jelentette ki: „...*Az ifjúsági turizmus különös figyelmet érdemel, mivel az ifjúságnak kevesebb a pénze az utazásra és a nyaralásra. Helyes üzletpolitika kialakításával maximális támogatást és nagy kedvezményeket kell biztosítani az ifjúság számára. Ugyanilyen támogatásban kellene részesíteni az időseket és a mozgássérülteket is.*”¹⁴

A Manilai Nyilatkozat megszületését követően új lendületet vett a turizmus tudományos kutatása, s az elméleti és gyakorlati tapasztalatok felhasználásával a tudatosság szerepe a fejlesztések területén is hangsúlyosabbá vált (LENGYEL M., 1994).

- Nemzeti Fejlesztési terv I.

Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv volt az első olyan átfogó program Magyarországon, amely meghatározta az állam teendőit annak érdekében, hogy a hazai közösségi szféra a rendszerváltozást követő piaczgazdasági átmenet után milyen középtávú feladatok megoldása előtt áll.

Magyarországnak az Európai Unióhoz 2004. május 1-jétől történt csatlakozása „...*egy új, fejlődő, sikeres és igazságos Magyarország alapjainak a lerakását*”, illetve az építkezés lehetőségét, annak megkezdését is jelentette. A fejlődés alapjainak lerakását a Nemzeti Fejlesztési Terv I., míg megvalósításának programját a Nemzeti Fejlesztési Terv II. c. dokumentumok foglalják össze.

A következőkben az e programokból az ifjúsággal és a turizmussal/ifjúsági turizmussal kapcsolatosan közvetlenül és közvetetten megjelenő elemeket emelem ki. A Nemzeti Fejlesztési Terv operatív programjaiban a turizmusfejlesztés kapcsolatát először a GVOP (Gazdasági Versenyképesség Operatív Program) programban belül került kifejtésre, ahol a turizmus önálló prioritásként szerepelt, majd közvetetten az AVOP (Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program) programban és közvetlenül konkrétan a ROP (Regionális Operatív Program) programjaiban is megjelent. Ezzel a nem csak technikai jellegű módosítással

¹⁴ LENGYEL M. 1994: *A turizmus általános elmélete* KIT Képzőművészeti Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 271 p.

még tovább javultak az ágazat fejlesztésének lehetőségei, mivel az általános gazdaságélénkítő hatások mellett az egyes projektek megvalósításakor az ágazat szélesebb összefüggései is figyelembe vehetőek voltak (KOVÁCS B., 2007).

Az NFT és konkrétan a ROP a turizmus fejlesztése szempontjából hangsúlyosan jelenítette meg a turisztikai vonzerők fejlesztését, valamint a turisztikai fogadóképesség javítását. Fő célként az ágazat versenyképességének növelése, a területi és időbeli koncentrációjának csökkentése és a kulturális és természeti adottságokra támaszkodó s nemzetközileg is jelentős attrakciók kialakításának igénye és szándéka fogalmazódott meg. Második prioritásként a turisztikai attrakciókhoz igazított fogadóképesség elősegítése és fejlesztése, valamint olyan szolgáltatások kialakítása kapott hangsúlyt, amelyek hozzájárulhatnak a turisták idejének és költségének növeléséhez (KOVÁCS B., 2007).

A program az egyes régiók turisztikai potenciáljának erősítését a turisztikai vonzerők fejlesztésében, a nemzeti parkok és más védett természeti területek turisztikai látogathatóságához szükséges fejlesztések ösztönzésében, a jelentős idegenforgalmi potenciállal rendelkező világörökségi helyszínek és történelmi városközpontok, a kastélyok és várak turisztikai funkciókat bővítő fejlesztésében, a múzeumok látogatóbaráttá tételében, az aktív turizmushoz kapcsolódó infrastruktúra korszerűsítésében, valamint a turisztikai fogadóképesség javításában, a szálláshelyek bővítésében, illetve a vonzerőkhöz kapcsolódó szolgáltatások fejlesztésében fogalmazta meg. Az NFT, illetve az AVOP a turizmus kapcsolatának prioritásai között hangsúlyt kapott a vidéki térségek fejlesztése, a vidék jövedelemszerzési lehetőségeinek bővítése, valamint az idegenforgalmi tevékenység fejlesztésében kifejezetten a falusi turizmus erősítése. Az NFT I. hosszabb távon is hozzájárult a magyar gazdaság versenyképességének javításához (WWW.FEJLESZTESOPOLITIKA.GOV.HU 2007).

Az NFT I. és annak egyes programjait valamint a turizmust, illetve kifejezetten az ifjúsági turizmust tekintve azokban több olyan elem is jelen van – így például a nemzeti parkok, a védett területek fejlesztése, az örökség és az aktív turizmus lehetőségeinek bővítése és fejlesztése, vagy a fiatalok számára is fontos, s a lehetőségeiknek leginkább megfelelő szálláshelyek bővítése stb. –, amely közvetlenül/közvetetten kapcsolódik ahhoz. A diákok, a fiatalok a nevelésük, az iskolai szemléletformálásuk által és ezzel párhuzamosan a különböző ifjúságturisztikai programokban való aktív és tevékeny részvételükkel részesei a turizmus fenntartható és környezettudatos fejlesztésének.

- Nemzeti Fejlesztési terv II.

Az „Új Magyarország Fejlesztési Terv” hat kiemelt területen jelöl meg összehangolt állami és uniós fejlesztéseket: *”...a gazdaság, a közlekedés, az emberi erőforrások (oktatás, foglalkoztatás, egészségügy és szociális terület), a környezet és energetika, a területfejlesztés és a közigazgatás illetve a közszolgáltatások...”*¹⁵ A „Területfejlesztés”-en belül hangsúlyozottan jelenik meg az a szándék, hogy Magyarország Európához történő felzárkóztatása mellett csökkenteni kell az országon belüli területi különbségeket is, melynek érdekében minden régiónak a helyi sajátosságait figyelembe vevő különböző mértékű támogatását irányozza elő. Ezt a célt szolgálják a tervnek például azon elemei, melyek az elmaradott kistérségek fejlődésének gyorsítását, a helyi erőforrások kihasználását, a régiók turisztikai vonzerejének növelését, a térségi közlekedési infrastruktúra, valamint a közösségi közlekedés és a Balaton, Duna, Tisza vidékének fejlesztését tűzik ki célul.

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv céljainak megvalósítása érdekében kiemelten kezeli a fenntarthatóság feltételeinek biztosítását és a kohézió erősítését mint a horizontális politikák érvényesülésének biztosítékait. A fentiekben belül – *„A társadalmi folyamatok fenntarthatósága”* c. rész – hangsúlyozott figyelmet fordít a jövő generációjának érdekeire is: *„A társadalmi fenntarthatóság a kedvezőtlen demográfiai folyamatok megállításának és a jövő generációi iránt érzett felelősség szempontjainak figyelembevételét jelenti. A programok tervezése, végrehajtása, nyomon követése és ellenőrzése során mindvégig érvényesíteni kell azokat a szempontokat, amelyek fékezik a kedvezőtlen demográfiai trendek, így például a népesség csökkenésének folyamatát. A társadalmi fenntarthatóság kiemelkedően fontos eleme a fiatal generáció testi, lelki és egészséges fejlődése és boldogulása. Az ezekhez közvetlenül kapcsolódó területek – az oktatás, a kulturális nevelés, a család-közel és egyéb, fiatalokat segítő szociális szolgáltatások – terén megtett intézkedéseken túl a gyermekek és az ifjúság szempontjait minden ágazatban szem előtt kell tartani. Csak így lehet megteremteni a kisebb-nagyobb közösségek folyamatos, egészséges megújulásának feltételeit, ami hosszú távon is hozzájárul a társadalmi és gazdasági kohézió erősödéséhez.”*¹⁶

Az ifjúsági korosztályt tekintve meghatározó elem annak hangsúlyozása, hogy a társadalmi fenntarthatóság szempontjából kiemelten fontos az oktatáson, a kulturális nevelésen és a családi, illetve ifjúsági szolgáltatásokon keresztül a fiatal generáció egészséges testi és lelki

¹⁵ Új Magyarország Fejlesztési Terv. 2006: Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, Budapest, 47 p.

¹⁶ A Magyar Köztársaság Kormánya 2006: Új Magyarország fejlesztési Terv – Foglalkoztatás és növekedés 2007-2013 (Második olvasat), Budapest, 47 p.

fejlődésének biztosítása. Ebben az iskolának és az iskolai, valamint az iskolán kívüli ifjúsági turisztikai tevékenységrendszernek, illetve a különböző korosztályos turisztikai programoknak meghatározó szerepe lehet.

- Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia (NTS) fő célkitűzése az, hogy a turizmus összetett és áldásos hatásain keresztül javítsa az ország lakóinak életminőségét, az, hogy egy szebb, boldogabb, egészségesebb és vidámabb országban élhessünk, továbbá, hogy a hozzánk érkező vendégek örömmel és egyre gyakrabban, minél hosszabb időre jöjjenek Magyarországra. A terjedelmében, strukturáltságában, komplexitásában is figyelemreméltó anyag több részében – például „1.3.3 Kínálat és promóció 1.3.3.1 Vonzerők és termékek” (54-56.o) valamint „5.6 Horizontális célok 5.6.3 Ifjúsági turizmus” (180.o.) – is foglalkozik a fiatalokkal és az ifjúsági turizmussal. A rendszerváltozás utáni infrastrukturális helyzetet és tartalmi tevékenységet illetően a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia kimondja, hogy egyrészt jelentős vagyonszétválás és feladat-ellátási hiányosságok jellemezték az ifjúsági turizmust, s az „újjonnan” létrejött intézményrendszer is csak részlegesen és esetlegesen tudta, tudja ellátni az ifjúsági turizmussal kapcsolatos feladatokat. A fejlesztést tekintve megállapítja, hogy sajnálatosan hiányos az ifjúsági turizmussal kapcsolatos feladatkijelölés és szabályozás is. A dokumentum rögzíti és kiemeli azt is, hogy az ifjúsági turizmusban érintett korosztályok alapvetően az oktatási intézmények tanulói közül kerülnek ki. Az ifjúsági turizmus legjellemzőbb megjelenési formái a családi, illetve kifejezetten a gyermekek számára szervezett üdülések és utazások, valamint az iskolai tanulmányi és osztálykirándulások, a táborozás és a természetjárás, illetve a fiatal felnőttek önállóan szervezett utazásai itthon és külföldön. Az ifjúsági turisztikai programok és tevékenységek, az ifjúsági korosztály utazásainak szervezésében kiemelkedő szerepet töltenek be az iskolák, s a pedagógusoknak – a civil szervezetek és egyházak mellett – meghatározó szerepük van az ifjúsági munka, a szabadidős programok és táborok koordinálásában. A vonatkozó részek ifjúsággal és az ifjúsági turizmussal kapcsolatos legfontosabb megállapításai közül hangsúlyosan jelenik meg a már fiatal korukban a turizmussal kapcsolatba kerülő gyermek- és fiatalkorúak esetében annak szemléletformáló hatása, s az azonnali megtérülést előtérbe helyező gondolkodásmóddal szemben a fiatal korosztályt hosszú távú befektetésként kezelő szemlélet. Annak a nemzedéknek a tagjai, amelynek értékrendjébe szervesen beépül az utazás, a természetjárás öröme, felnőtt

turistává válva a befektetéseknek a többszörösét hozzák majd vissza. A stratégiai anyagban nagyon fontos elemként emeli ki azt is, hogy a turizmusban való aktív részvétellel a fiatal generációk életminősége minden valószínűség szerint jelentősen javítható, s egészségmegőrző életmódjával majd kevésbé annyira szorul rá az egészségügyi ellátórendszerek szolgáltatásaira.

„Az ifjúsági turizmus jelentőségénél fogva több területet is érint, ezért fejlesztése és színvonalának emelése összehangolt tevékenységet feltételez. Korosztályi jellemzők miatt kiemelt jelentősége van a szemléletformálásnak, az életminőség javításának, valamint a korszerű, elektronikus alapú marketingeszközök használatának. Célszerű meghatározni azokat a feladatokat, amelyek szinte kizárólag a turizmus szakmához kapcsolódnak, illetve a szociálpolitika vagy az oktatás része. A stratégia nem termékként kezeli az ifjúsági turizmust, mert összetettsége miatt több termékhez kapcsolódik, és jellegzetességét a korosztály igényei határozzák meg.”¹⁷

5. Az ifjúsági turizmus fogalma

A turizmus két megjelenési formája, alapkategóriája a szabadidő és a hivatásturizmus. A szabadidős (vakációs) turizmus jellemző formái között említhetjük például az üdülő-, a körutazó és városlátogató turizmust, a gyógy- és falusi turizmust, a vallási, a bevásárló és gasztronómiai turizmust, a természetjáró és kulturális turizmust, valamint a korosztályos turizmust, s utóbbin belül kifejezetten az ifjúsági turizmust is (HUTIRAY J. 2000). Az ifjúsági turizmus jellemző formái a családi, valamint kifejezetten a gyermekek részére szervezett üdülések és utazások, az iskolai tanulmányi és osztálykirándulások, táborozások és a természetjárás, valamint a fiatal felnőttek önállóan lebonyolított utazásai Magyarországon és külföldön.

Az ifjúsági turizmust a turizmus rendszerében s a keresleti oldal tükrében vizsgálva elmondhatjuk, hogy az e korosztályhoz tartozó „turista” elsősorban az oktatási intézmények tanulóiból kerül ki, s egyik meghatározó jellemzője, hogy önálló jövedelemmel még nem, vagy csak korlátozott mértékben rendelkezik, ugyanakkor például a felnőttekhez képest relatíve több a rendelkezésre álló szabadideje. A turizmus rendszerének kínálati oldalát tekintve is azt emelhetjük ki, hogy az idegenforgalom egy külön területét jelentik a gyerme-

¹⁷ Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2005-2013.(Összegzés) 2005: Magyar Turisztikai Hivatal, Budapest, 39 p.

kek és fiatalok számára szervezett és részvételükkel zajló speciálisabb programok. Jellemzőjük egyrészt, hogy az azokon résztvevők komforttal és kényelemmel kapcsolatos elvárásai általában kisebbek, ugyanakkor lényegesen nagyobb aktivitást és színesebb programot – például hazai és nemzetközi vízi- és kerékpáros túrák, ökoturisztikai programok vagy éppen iskolai osztálykirándulások stb. – kívánnak, amelyek általában nemcsak egyszerűen a kikapcsolódást szolgálják, hanem ismeret- és tapasztalatszerző, -bővítő funkciójuk is van (BODNÁR L., 2000).

Az ifjúsági turizmus önálló turisztikai termékként történő értelmezése, valamint piaci szegmentációja – egy legújabban megjelent kutatási anyag szerint – olyan módszertani kérdéseket is felvet, hogy vajon hogyan is értelmezhetjük azt helyesen és megfelelően. Értelmezük-e a korosztályos turizmust korcsoportként, avagy „*piaci rés*”-ként (pl. hátizsákos turista, diák-csereprogramokban nyelvtanulási céllal résztvevő), esetleg kezeljük e formát egyszerűen csak a diákok tanulási céllal történő utazásaiként? A szakmai anyag szerzői szerint e fentiek mindegyike jellemzi valamilyen formában az ifjúsági turizmust, s ebből következően ajánlja annak a WYSE (World Youth Student & Educational Travel Confederation) egy véleménye szerinti leginkább megfelelő definícióját: „*Az ifjúsági turizmus magába foglalja a 16-29 éves korosztály egy évnél rövidebb ideig tartó, önálló utazásait, amit részben vagy teljes egészében más kultúrák megismerésének vágya, élettapasztalat szerzése, és/vagy az utazó szokásos környezetén kívüli elérhető formális vagy informális tanulási lehetőségekből származó haszonszerzés motivál.*”¹⁸

Anélkül, hogy kétségbe vonnánk a fenti ifjúságiturizmus-meghatározás szakmaiságát, jó megközelítését, valamint figyelembe véve a fogalom tartalmának komplex jellegéből adódó nehézségeket, mindenképpen szükséges azt korrekciós megjegyzésekkel kiegészíteni. Így például, amennyiben az ifjúsági turizmus szempontjából meghatározónak gondoljuk az iskoláskorban, az iskolában szervezett és lebonyolított turisztikai jellegű utazásokat és programokat, úgy az ebben érintett diákok életkori szegmentálása alapján a fentebbi fogalom-meghatározásban jelölt ifjúsági életkor-intervallum véleményem szerint nem tekinthető teljesnek. Az ifjúsági turizmus legjellemzőbb formáit – családi utazások, iskolai és a fiatalok önálló, baráti közösségekben szervezett programjai – alapvetésnek tekintve, valamint a dolgozatíró kutatási eredményei által igazolt azon tény is figyelembe véve, miszerint a

¹⁸ MESTER T. (szerk.) 2008: *Ifjúsági turizmus Magyarországon – I.rész*. Turizmus Bulletin XII. évfolyam 2.szám, p 3.

fiatalok önálló utazásai legalábbis az iskolás évek alatt nem meghatározóan jelennek meg, úgy a fenti fogalom-meghatározás tartalmában sem fejezi ki az ifjúsági turizmus fogalmát annak komplexitásában. Véleményem szerint ehhez tartalmilag a legközelebb a Bodnár L. által megfogalmazott, és a Nemzeti Turizmus Stratégiában ugyancsak megjelenő ifjúsági turizmus determinációk állnak. A dolgozatíró az alábbi ifjúságiturizmus-definíciót fogalmazza meg:

Az ifjúsági turizmus a gyermekek/diákok, a fiatalok olyan speciális turisztikai programjait foglalja magába, amelyeken elsősorban a család és az iskola, valamint a fiatal felnőttek önálló csoportos szerveződései révén vesznek részt.

Az ifjúsági korosztályhoz a 29 éves életkorig tartozó fiatalok az üdüléseken, a családi-, az osztály- és tanulmányi kirándulásokon, a természetjáráson, az erdei iskolában és táborozásokon, az aktív-, sport-, extrém- és bakancsos-, valamint a kulturális-, study tour/nemzetközi programokon, illetve utazásokon/körutazásokon való részvételének az ismeretszerző és bővítő funkciója mellett szemléletformáló, valamint az életminőséget is jelentősen alakító/befolyásoló szerepe van.

A gyermekek, diákok és a fiatalok turizmusban való részvételét elsősorban sajátos igényeik, érdeklődésük, a relatíve nagyobb mértékben rendelkezésre álló szabadidejük, valamint a korlátozott mértékű anyagi lehetőségeik határozzák meg. A korosztályos/ifjúsági turizmus lehetőségeinek és feltételeinek megteremtése, fejlesztése komplex jellegéből adódóan egyszerre igényel szociális-, ifjúság- és oktatáspolitikai, valamint turizmusszakmai szempontú megközelítést.

6. A ifjúsági turizmus az idegenforgalom rendszerében (turizmustipológia)

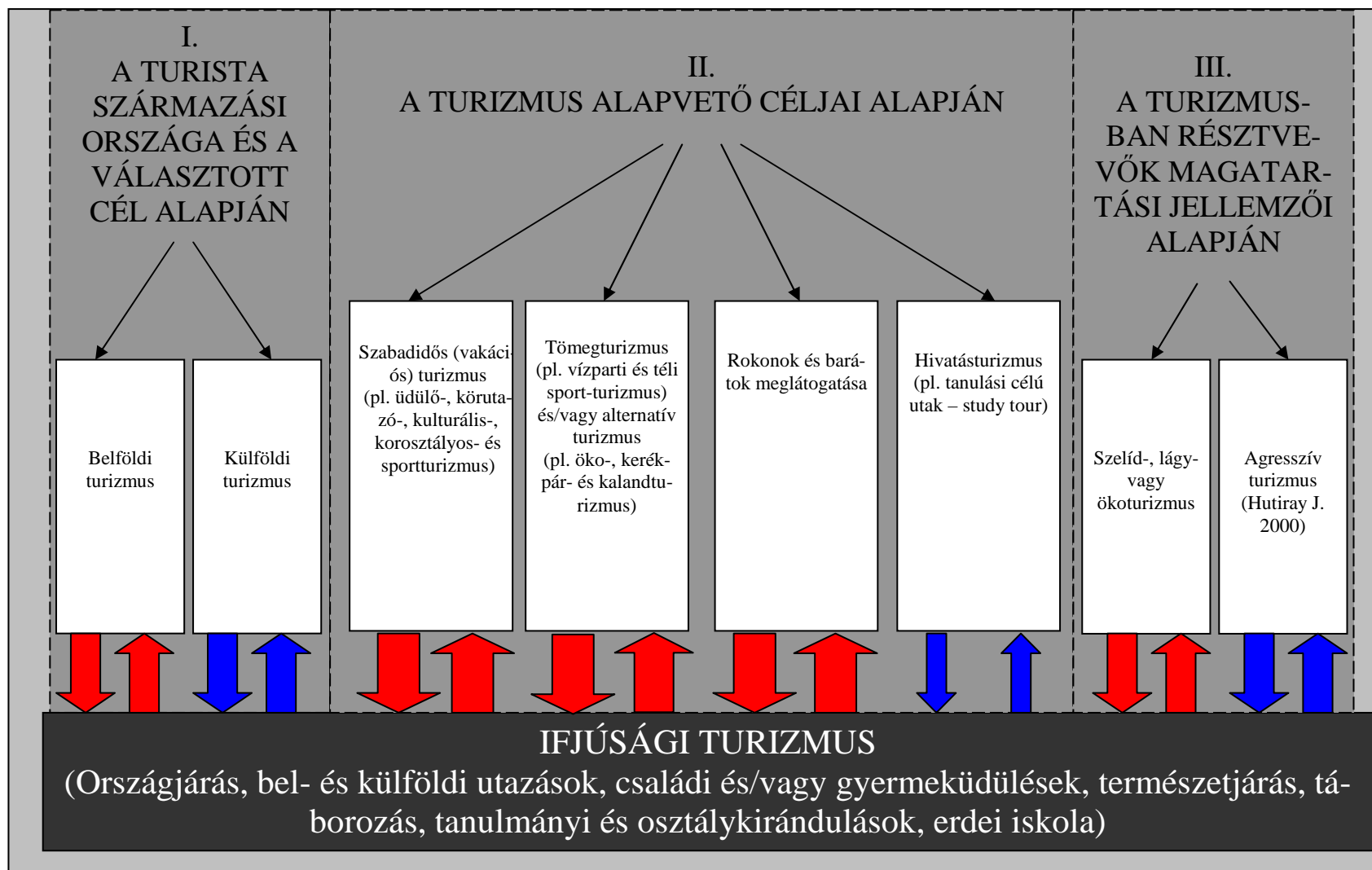
A turizmus két megjelenési formája Lengyel M. (1994) turizmus-meghatározását alapul véve a szabadidős és a hivatásturizmus. A szabadidős turizmus jellemző formái között említhetjük például az üdülő, a körutazó és a városlátogató turizmust, a gyógy- és a falusi turizmust, a vallási, a bevásárló és a gasztronómiai turizmust, a természetjáró és a kulturális turizmust, valamint a korosztályos turizmust, illetve ezen belül kifejezetten az ifjúsági turizmust is. (HUTIRAY J., 2000). A szabadidős, másképpen vakációs turizmus, illetve a hivatásturizmus alapkategóriái Hutiray J.-nél kiegészülnek még a támogatott üdültetés – a rendszerváltás előtti szociálturizmusnak nevezett – fogalmával is.

A résztvevők magatartási jellemzői alapján a turizmust két csoportra oszthatjuk: az egyikbe az ökológiai, társadalmi környezetét tisztelő turisztikai magatartást tanúsítók tartoznak, míg a másik csoportba a környezeti értékeket durván megsértő, azokat romboló "turistákat" soroljuk. Az előbbi pozitív formát gyakran illetik a szelíd-, lágy- vagy ökoturizmus néven, míg az utóbbi negatív formát agresszív turizmusnak nevezik (HUTIRAY J. 2000). A környezetnek értékeire kevésbé érzékeny turista feszültséget keltve ellenérzéseket vált ki a fogadó terület lakosságából. A szelíd-, lágy- vagy ökoturisztika résztvevőinek pozitív magatartásformáit, környezeti attitűdjét nagymértékben alakíthatja az iskolában folyó oktatás-nevelés, illetve a különböző ifjúsági turisztikai programok is.

A turizmus típusainak meghatározására, a tipológiák kialakítására az elmúlt évtizedekben számos kísérlet történt. Egy lehetséges megközelítés az alábbi:

- A turisták származási országa és az általuk választott cél összehasonlítása alapján beszélhetünk belföldi és nemzetközi turizmusról.
- Az utazás alapvető célja szerint megkülönböztethetünk szabadidős turizmust, hivatásturizmust, valamint a rokonok és barátok meglátogatását.
- A turizmus típusai közé sorolhatjuk a tömegturizmust, illetve annak ellentétét, az alternatív turizmust is. A 80-as években a tömegturizmus ellentétéként megjelenő alternatív turizmus számos turizmusforma – például az öko-, a kulturális, az örökség-, a falusi vagy éppen a kerékpáros turizmus stb. – összefoglaló elnevezéseként jelent meg (PUCZKO L. – RÁTZ T. 2001).

Összetettebb turizmustipológiát, csoportosítást jelent, ha az egyes típusokat aszerint különböztetjük meg, hogy azok milyen turisztikai attrakcióra épülve alakultak ki. Például a vízparti és a téli sportturizmus döntően a tömegturizmus keretei közé sorolható, míg a városi turizmus elsősorban a városi infrastruktúrára épül, s a vallási-, a kulturális-, az örökség-, a bor-, az öko-, a falusi és a kalandturizmus az alternatív turizmus-formák közé tartozik (PUCZKO L. – RÁTZ T., 2001). Turistává különböző motivációk hatására válik valaki, s a különböző motivációjú turisták különböző módon hatnak a meglátogatott területre, mert különböző turisztikai tevékenységekben vesznek részt, eltérő a költségstruktúrájuk, más jellegű általános és turisztikai infrastruktúrát igényelnek, eltérő a tartózkodási idejük, kulturális hátterük stb. A turizmustipológia és az ifjúsági turizmus kapcsolatát és tartalmi összefüggéseit a 3. ábra tartalmazza:

3. ABRA Ifjúsági turizmus helye a turizmus rendszerében

(Forrás: Lengyel M., Puczkó L – Rátz T., valamint Hutiray J. elméleti anyagainak felhasználásával készített saját szerkesztésű ábra.)

7. A turizmus/ifjúsági turizmus és a motiváció összefüggései. Maslow szükséglet - hierarchia elmélete és az utazási motivációk rendszere

A turizmusban való részvételhez három meghatározó elemre van szükség: szabadidőre, szabadon felhasználható jövedelemre és az utazás iránti érdeklődés egyik pszichés hajtóerejére, az érdeklődésre, a motivációra. A pszichológiában a motiváció olyan tendenciát jelent, amely a viselkedést szervezetté, hatásossá és szelektívvé teszi valamely szükséglet kielégítése céljából (LENGYEL M. 1994). A motiváció-, mint „...*a viselkedésünket energizáló és megfelelő irányba terelő állapot...*” (ATKINSON - HILGARD, 2005) – fontos szerepet tölt be a turizmusnak a keresletet és a kínálatot magába foglaló belső működési rendszerében. A kereslet elemei közül a szabadidő és a szabad rendelkezésű ún. diszkrecionális jövedelem alakulását döntően külső társadalmi és gazdasági tényezők határozzák meg, s azokat a turizmus kínálata közvetlenül nem befolyásolja. A motivációra hosszabb távon a külső, így például a társadalmi, a kulturális és a pszichológiai tényezők is hatnak. A nevelés és képzés során, vagy éppen új turisztikai termékek és szolgáltatások révén újabb motivációk is létrejöhetnek. A motiváció központi szerepét aláhúzza az a tény, hogy a kínálat a keresletre rövid és hosszabb távon is elsősorban csak a motiváción keresztül hathat. A turizmus piacának egyes csoportjait, így például az ifjúsági korosztályhoz tartozókat is, a hasonló szükségletekkel és motivációkkal rendelkező egyének, vagyis olyan potenciális turisták alkotják, akiket ennek alapján jól azonosíthatóan jellemezhetünk. A turizmusmarketing információval, reklámmal vagy hirdetésekkel s ezen keresztül a különböző termékeket, desztinációkat és utazási formákat is magukba foglaló megfelelő vonzerők nyújtásával az utazási motiváción keresztül „...*az adott terméknek vagy szolgáltatásnak megfelelő keresleti rétegekre (piaci szegmensekre) koncentrálnak, azok motivációit veszi célba, mert azokra képes hatást gyakorolni*” (LENGYEL M., 1994). Az idegenforgalmi vállalkozásoknak eredményességi mutatóinak javítása érdekében célszerű a marketingre alapozott olyan speciális turisztikai termék vagy termékek körének a kifejlesztése, amelyekkel a piac meghatározott csoportjait célozzák meg. Az utazás előtt álló turista viselkedését döntése meghozatalánál a belső (pl. a személyiségjegyek, az értékrendszer, életvitel és stílus stb.) és külső (pl. a foglalkozás, a kereseti-jövedelmi viszonyok, családi állapot stb.) tényezők mellett a motiváció is nagymértékben befolyásolja. A turizmus szempontjára

ból ideális megoldást jelenthetne a motivációkutatás mind a fő turistaküldő, mind pedig a fogadó területeken egyaránt. Az egyes országok turizmusát irányító kormányservek és az idegenforgalomban érintett vállalatok, vállalkozások költségvetési forrásai általában csak a belső turizmus területén végzett motivációkutatásokat tesznek lehetővé.

Az ifjúsági korosztály szempontjából a szabadidő relatíve nagyobb mértékben adott, míg a fiatalok anyagi lehetőségei korlátozottak, motiváltságuk pedig kor-specifikus, szerteágazó és sokszínű.

Az utazási motivációk összefüggésbe hozhatók a Maslow által megfogalmazott szükséglet-hierarchia elmélettel (1. táblázat). A Maslow által hierarchikus sorrendben megkülönböztetett szükségletek – a fiziológiai (éhség, szomjúság, pihenés, aktivitás), a biztonság (félelemtől és aggodalomtól mentesség), a valahová tartozás és szeretet (szeretetnyújtás és kapás), a megbecsülés (önmegbecsülés és mások megbecsülése) és az önmegvalósítás (személyes önkifejlesztés) – közül az első fizikai, míg a többi négy pszichológiai szükséglet. Az elmélet szerint az alacsonyabb fokozatú szükségletek kielégítése szükséges ahhoz, hogy a következő fokozatba léphessünk. Mill és Morrison a fentieket kiegészíti még két intellektuális szükséglettel is, a "*tudni és megérteni (ismeretszerzés)*", valamint az "*esztétika (a szépség értékelése)*" kategóriákkal. Az egyes szükségletek – a fizikai, a pszichológiai és intellektuális – közötti viszony nem tisztázott, de azt feltételezik, hogy az intellektuális szükségletek a két másiktól függetlenül is léteznek.

1. TÁBLÁZAT A szükséglet, a motiváció és a különböző célú utazások összefüggései

Szükséglet	Motívum-motiváció	Utazás- illetve turizmusforma
1. Fiziológiai (éhség, szomjúság, pihenés, aktivitás)	Kikapcsolódás (menekülés, feszültség levezetése, fizikai és szellemi kikapcsolódás)	Aktív és passzív turizmus (pl. természetjárás, sportolás vagy üdülés, pihenés)
2. Biztonság (félelemtől és aggodalomtól mentesség)	Biztonság (egészség, megelőzés, regeneráció)	Egészségturizmus (pl. egészségi, regenerációs és megelőzési célú utazások vagy pihenés és kikapcsolódás)
3. Valahová tartozás és szeretet (szeretetnyújtás- és kapás)	Szeretet (családi és rokoni kapcsolatok ápolása, személyi, társas és társadalmi kapcsolatok ápolása, a gyökerek keresése)	Utazás, a klub, az ifjúsági és nyugdíjas (harmadik korosztályos) turizmus (pl. rokon- és barátlátogatások, emigrációban élők gyökereinek keresése)

4. Megbecsülés (önmegbecsülés és mások megbecsülése)	Státus elérése (a saját teljesítmény megbecsülése és fontosságunk társadalmi elismertetése, státus és tekintély, személyes és szakmai/üzleti fejlődés)	Incentíve ill. hivatásturizmus (pl. utazás mint státusszimbólum)
5. Önmegvalósítás (személyes önkifejlesztés)	Igazi természetünk megismerése (önfelfedezés- és értékelés, belső vágyak kielégítése)	Utazás/élmény
6. Tudni és megérteni (ismeretszerzés)	Ismeretszerzés (nevelési és kulturális csodavárás, új témák iránti érdeklődés)	Utazás, kulturális, esemény-, öko-, falusi és ifjúsági turizmus (pl. ismeretszerzési célú utazások)
7. Esztétika (a szépség értékelése)	A szépség értékelése (környezet és tájkép)	Aktív turizmus ill. természetjárás, kulturális turizmus

(Forrás: LENGYEL M. elméleti anyagának és Aubert A. szerkesztette „Magyarország idegenforgalma - Szakkönyv és atlasz” felhasználásával készített saját szerkesztésű táblázat.)

A turizmus és a szükségletek, illetve az utazási motiváció összefüggését bemutató táblázat 1., 2., 3., 5., 6. és 7. elemét hozhatjuk szorosabb kapcsolatba az ifjúsági turizmussal. A fiatalok turisztikai tevékenységi körének motívumrendszerében az aktív turizmus, a természetjárás, a különböző utazások (pl. osztály-és tanulmányi kirándulások, családi és a baráti társaságokkal szervezett programok), a rokon- és barátlátogatások, valamint az ismeretszerzési célú – pl. öko-turisztikai és erdei iskolai programok – játszanak elsősorban meghatározó szerepet.

8. Az ifjúsági turizmus mint az idegenforgalom sajátos formája – az ifjúsági turizmus jellemző formái

A fiatalok a turizmus egyik lényeges keresleti elemét, a rendelkezésre álló szabadidőt tekintve előnyösebb helyzetben vannak másokkal szemben, ezért, illetve ebből következően szabadidejükben a többi korosztálynál szívesebben és hosszabb időre kelnek útra. A turisztikai forma-, illetve programválasztás során ez a korosztály az átlagosnál jobban érdeklődik az aktív turisztikai formák, mint például a természetjárás, a kerékpározás és a vízi sportok iránt, s azokat kifejezetten gyakorolják is. Az aktív turizmus olyan turizmusforma, amely során a turista utazásának motivációját valamilyen fizikai aktivitást igénylő szabadidős vagy

sporttevékenység gyakorlása jellemzi. Az aktív turizmus fogalmkörébe soroljuk például a természetjárást, a kerékpáros és a vízi turizmust, a lovaglást, a golfot, a horgászatot és a vadászatot. Az aktív, illetve az alternatív turizmusformák vonatkozásában, azzal összefüggésben egyre határozottabban jelenik meg, s nő a természet jelentősége. A természet felfedezése iránti vágy, az azzal való együttélés szándéka az ökológiai szempontokat nagyobb mértékben figyelembe vevő turisztikai kínálat/kereslet és a fiatalok környezettudatos oktatása-nevelése, szemléletmódjának alakítása közötti összefüggés/összhang megteremtése fontos feladat (GYURICZA L. 2008). Az ifjúsági korosztály tagjai a kulturális turizmus kínálatában megjelenő világörökségi értékek, a könnyűzenei koncertek, illetve a színházi előadások, valamint a szabadtéri programok iránt is érdeklődnek. Közepes mértékben vonzóak számukra a kastélyok, a múzeumok és a kiállítások, s kifejezetten kevésbé népszerűek a fiatalok körében a komolyzenei hangversenyek, az opera, a balett és a folklór-bemutatók. Az ifjúsági korosztályhoz tartozók turisztikai érdeklődését és motivációit támasztja alá egy, a 14-25 éves fiatalok körében 2000 augusztusában készített felmérés, mely egyben a leggyakoribb és legkedveltebb utazási formákról is tájékoztatást nyújt:

- Az ifjúsági korosztályt tekintve a legnagyobb érdeklődésre számot tartó aktív üdülési forma a természetjárás, majd ezt követően a kerékpározás, a vízi turizmus és a lovaglás. A legnépszerűbb turisztikai tevékenységen belül kifejezetten motiváltak a fiatalok a nemzeti parkok területén tett kirándulásokban, s fontosak számukra a különböző gyalogtúrák is.
- A kerékpározás tekintetében a fiatalok elsősorban annak a kötetlenebb, egyéni formáit és a mountain-bikeozást kedvelik, s kisebb mértékben vonzódnak a szervezett kerékpártúrákhoz. A formán belül viszonylag érdektelenebbek a fiatalok a kerékpárversenyek és a teljesítménytúrák iránt.
- A lovaglást kedvelők körében elsősorban a lovas túrák és táborok a legnépszerűbbek.
- A szabadidős kulturális tevékenységeken belül a fiatalok leginkább a világörökségi helyszíneket, a könnyűzenei koncerteket valamint a színházi, szabadtéri előadásokat látogatják. Ezt követi a kastélyok, műemlékek, templomok, valamint a kiállítások, múzeumok és tárlatok felkeresésének igénye, míg a komolyzenei hangversenyek, az opera- és balettelőadások, illetve a különböző folklórprogramok kevésbé vonzóak és látogatottak az ifjúság részéről.

- Kiemelhető, hogy a fiatalok számára belföldön tervezett úti célok és turisztikai programok, az egyes tevékenység szempontjából általában az összes kulturális vonzerő, adottság szerepet játszik (NEMZETI TURIZMUSFEJLESZTÉSI STRATÉGIA 2005-2013, 2005).

9. Új trendek és hatások a turizmusban. Az ifjúsági turizmus nemzetközi vonatkozásai

Az Európai Turizmus Fórum (European Tourism Forum) 2004-ben Budapesten tartott „Új trendek a turizmusban” c. tanácskozásán (workshop) a turizmus ágazatának új turisztikai trendjeivel, azok pozitív és negatív hatásaival, valamint a turizmus és a fenntartható fejlődés problematikájával is foglalkozott. A tanácskozás a turizmus új trendjeit illetően számos megállapítást fogalmazott meg, melyeken belül több esetben hangsúlyosan megjelent az ifjúsági turizmus is. Tanulmányok alapján megállapítható, hogy az összes turistaérkezés mintegy 20%-át a 15-26 év közötti korosztály adja, s az éves szinten 140 millió érkezést jelentő fiatal utazók többsége (70%) az európai országokból kerül ki. Figyelemreméltó, hogy e tekintetben mind küldő országgént, mind a fiatalok desztinációjaként különösen komoly potenciállal rendelkezik ebben a célcsoportban az a 10 újonnan csatlakozó ország, amely 2004. május 1-jén lett hivatalosan tagja az Európai Uniónak. Az Európai Unió tagországai és a közösséghez nem tartozó országok közötti utazás lehetőségeit a vízumkötelezettségből eredő akadályok nehezítik, mely feloldása elősegítené az idegenforgalom dinamikusabb fejlődését.

A demográfiai szerkezet változása és az „új fogyasztók” utazási szokásai új termékek iránti igényeként a diszkont légitársaságok (diszkont légi fuvarozók = „low cost”) szerepének növekedése prognosztizálható. A fiatalok körében is jelentős mértékben használt ún. „elektronikus kereskedelem” (internet) hatással lesz a foglalási szokásokra, s mind a közeli, mind pedig távoli úti célú csomagtúrák mellett a személyre szabott „nem standard” termékeknek fog kedvezni. Az ifjúsági korosztály megfizethető és biztonságos üdülést, kulturális élményeket, s más fiatalokkal való találkozás lehetőségét, multikulturális rendezvényeket biztosító turisztikai termékeket igényel, amelyek a képzés lehetősége mellett biztosítják a társadalom és a környezet iránti elkötelezettség erősítését is. A korosztályos turizmus fejlesztése emellett szükségessé teszi a speciális szálláshelyek és például a korosztály anyagi lehetőségeihez iga-

zított közlekedési kedvezmények, illetve díjszabások biztosítását is. A turizmus új trendjeinek pozitív és negatív hatásait, valamint a meglévő, illetve megjelenő kihívásokat is számba vette a tanácskozás.

Amennyiben az idegenforgalomról, s benne az ifjúsági turizmusról mint globalizációs jelenségként beszélünk, akkor ezzel összefüggésben figyelemre méltó adatokat közöl egy a korosztályos turizmus helyzetét bemutató és a közelmúltban napvilágot látott tanulmány. Eszerint – a World Youth Student & Educational Travel Confederation (WYSE)-nek, az United Nations World Tourism Organisation (UNKTWO) egyik szervezete a kutatásaira és felmérése hivatkozva – a globális turizmus 20%-a kapcsolható a fiatalokhoz, s a fiatalok évente 160 millió utazást tesznek, mely a turisztikai piacon belül 136 milliárdos forgalmat képvisel. Kiemelésre érdemes még az anyag – nyilvánvalóan az előzőekkel összefüggő – azon megállapítása is, hogy a fiatalok egyébként jövedelmi viszonyaikhoz képest minden más csoporthoz képest többet költenek a turizmus nemzetközi piacán, s mind az utazásaik száma, mind pedig a fiatalok költsége emelkedő tendenciát mutatott. Az anyag közreadói mindebből azt a következtetést vonják le, illetve annak a tendenciáját hangsúlyozzák, hogy az ifjúsági turizmus piaci szegmense minden más turisztikai szegmens bővülésének dinamizmusát meghaladja (MESTER T. 2008).

Az összetett, bonyolult jelenségként értelmezett s a diákok külföldön végzett tanulmányaihoz, tapasztalatszerzéséhez, szabadidős és kulturális programjaihoz, kalandjaihoz, esetleges munkavállalásához is kapcsolt diákutaztatásnak komoly múltja és nemzetközi szervezeti hálózata alakult ki. Az ifjúsági korosztályt, a diákokat érintő utazások már a középkortól kezdődően megjelentek, s az arra való fokozottabb figyelem – különösen a WTO (World Tourist Organization) 1991-ben az indiai Új-Delhiben megtartott világkonferenciája után - a korosztályhoz tartozó lakosság növekedésével párhuzamosan az elmúlt ötven évben helyezte azt a turizmuspiac, illetve a kutatások fókuszába (GREG R. - WILSON J. 2003). Az ISTC (International Student Travel Confederation) például immár, több mint fél évszázada szolgálja a fiatalok nemzetközi utazásait elsősorban a hozzá tartozó diákutazási szervezeten keresztül. Az ATLAS (Association for Tourism and Leisure Education) szervezetét – jelenleg több mint 50 tagországgal - 1991-ben elsősorban a diákmobilitás, a fiatalok országok közötti tanulmányi-képzési és szabadidős turisztikai tevékenységének az előmozdítására és koordinálásra hozták létre. Az ISTC és az ATLAS külön érdeme, hogy a napjainkban

már globális jelenségként értelmezett, rendkívül dinamikusan fejlődő ifjúsági utazásokkal kapcsolatos - s korábban e téren hiányos - piackutatás, illetve tudományos tevékenység mentorává is vált. A modern ifjúsági turizmus szociális és motivációs pszichológiájának kutatási körébe általában beletartozik az utazás előtti információszerzés, s szülők szerepének vizsgálata a fiatalok döntésében, az utazási motívumok, a viselkedéskultúra, a szociális kapcsolatok és a felkeresett terület környezetének, valamint a fiatalok elégedettségének mérése egyaránt (BRAUN O. L. 1996). A korosztályos turizmust gazdasági, piaci („*piaci rés*”/”*piacűr*”), pszichológia, illetve a fiatalok személyes utazási motivációit/szokásait fejlődésében és összefüggéseiben vizsgáló kutatások elsődleges céljai között az ifjúságot speciálisan megcélzó turisztikai termékfejlesztés szerepel. Tendencia ugyanis, hogy a fiatal emberek, a ma ifjúsági utazói, illetve a jövő teljes „*értékű*” turistái relatíve több időt töltenek és meglepő módon többet is költenek a tanulással, munkával, pihenéssel és élményszerzéssel összefüggő utazásaik és/vagy üdüléseik során, mint például egy átlagos turista. Fontossá azért is válik mindez, mert a diák- és az ifjúsági utazások társadalmi elismertsége és támogatottsága napjainkban egyre inkább nő, s mind a szülők, mind az oktatási intézmények, mind pedig a fiatalok jövőbeni potenciális munkáltatói egyre inkább felfedezik a korosztályos utazásoknak és/vagy üdüléseknek a fiatalok tapasztalatszerzésében és személyes fejlődésében betöltött szerepét. A Kanada, Csehország, Hong Kong, Mexico, Szlovénia, Dél-Afrika, Svédország, Nagy-Britannia - mint ISTC/ATLAS tagországok - diák- és ifjúsági utazási szervezetei bevonásával készített felmérés és az annak összegzését összefoglaló tanulmány („*New Horizons in independent Youth and Student Travel*”) újszerűsége abban rejlik, hogy módszerét tekintve információi nem a nemzetközi turizmus általános statisztikáiból, hanem az ifjúsági turizmust érintő elsődleges (primer) kutatásokból származnak. A kutatások komplexitásában és az eredményekből levonható következtetésekből megjelenik az ifjúsági turizmus összes aspektusa a fiatalok szociális háttérétől, motivációjától, kulturális szokásaikon át utazásaik tervezéséig és lebonyolításáig. A magukat nagyobb részben meghatározóan „*utazók*”-nak, „*túrázó*”-nak, illetve csak kisebb mértékben „*turisták*”-nak tartó fiatalokra alapvetően jellemző, hogy jövedelmük alacsonyabb mértékű, ugyanakkor jellemző rájuk, hogy utazásaik és/vagy üdüléseik finanszírozása miatt különböző munkákat vállalnak, és akár gyűjtenek, takarékoskodnak is. A fiatalok között Ausztráliában például igen népszerű, s külön kategóriát képvisel az ún. hátizsákos turizmushoz – „*Young Budget*

Travellers/Backpackers” – tartozók mozgalma, mely során az ifjú utazók elsősorban a költségkímélő önálló turisztikai programok szervezését helyezik előtérbe úgy, hogy rugalmas utazási tervük során lehetőleg sok mindent és sok mindenkit megismerjenek (LOKER-MURPHY L. – L. PEARCE P. 1995). Melyek azok a motívumok, amelyek elsősorban befolyásolják a fiatalokat utazásaik és/vagy üdüléseik tervezése és szervezése során? A legfontosabb utazási motivációk között - standard, általánosítható nemzetközi tapasztalatként - a diák- és ifjúsági utazások során egyöntetűen a más kultúrák felfedezése iránti vágy, az élményszerzés és a tudásvágy jelenik meg. Az Európai Bizottság Ifjúsági programja például kifejezetten ösztönzi a fiatalok részvételét a szociális, a kulturális, a tanulmányi és/vagy a munkavállalással összefüggő utazásokon, illetve csereprogramokon, melyek elsősorban a SOCRATES (ERASMUS, LINGUA) és a LEONARDÓ nemzetközi projektek keretében valósulhatnak meg (GREG R. - WILSON J. 2003). A fiatalok utazási motivációi között a felfedezésvágy, az önállóságra törekvés és az interperszonális kapcsolatok kialakítása mellett ugyanakkor kiemelten szerepel a viselkedés/magatartás kérdésköre is, összefüggésben és kölcsönhatásban a meglátogatott területek kultúrájának megismerésével (VOGT J. 1976). A turizmus globális trendjeit tekintve a 40 év alatti korosztályhoz tartozók esetében az utazások fő céljai között a jövőben jellemzően és általánosíthatóan jelen lesz majd a szabadságvágy, valamint hangsúlyozottan a jókedv és vidámság. (GYURICZA L 2008). Ezen belül az „*utazók*” esetében a rokonok és a barátok meglátogatása, a „*túrázók*” vonatkozásában a tapasztalatszerzés, míg a „*turisták*” programjai során a pihenés jelenik meg leginkább az útra kelő fiatalok motívumrendszerben. Az ifjúsági korosztályon belül a diákok elsősorban a baráti közösséggel együtt és kifejezetten az élményszerzés céljával kelnek útra, míg az idősebbek kevésbé az extremitást, hanem inkább a személyes kapcsolatok keresését helyezik előtérbe utazásaik során. A hosszabb időtartamú utazásokat, a körutakon való részvételt az „*egyszer az életben lehetőség*”-ként éli meg az ifjúság, s arra hajlandóak több időt, energiát szánni, illetve a részvételük biztosítására takarékoskodni is. A fiatalok előzetes utazási tapasztalataikat elsősorban a szűkebb lakóhelyen és annak közvetlen környezetében lebonyolított utazásaik során szerzik, s amikor más országba is eljutnak, akkor az életkor és utazási tapasztalataik gyarapodásával egyenes arányban nő a meglátogatott és felkeresett országok száma is. A fiatal korosztályhoz tartozó utazók a figyelmek középpontjában állnak Nagy-Britanniában is. A szigetország dinamikusan fejlődő turizmusiparában a fiata-

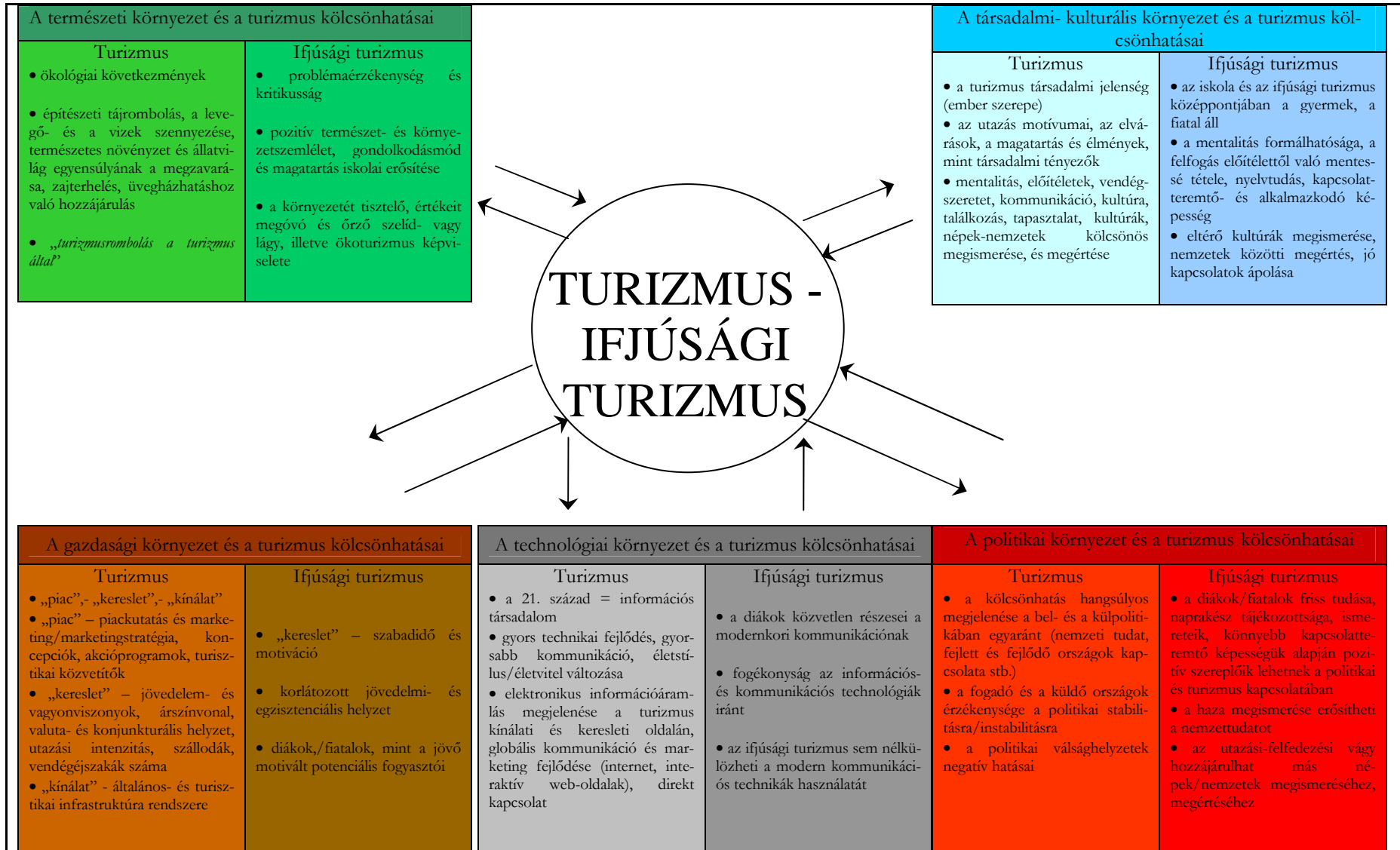
lok szempontjából – számarányuk csökkenése mellett – fontos elemként jelenik meg iskolázottságuk növelése, mely révén feltételezhetően nagyobb és szélesebb mértékben kapcsolhatók/kapcsolódnak be az idegenforgalomba is (JEFFERSON A. 1997). A brit fiatalok viselkedéskultúrájában utazásaik alkalmával azonban lényeges különbségek jelennek meg az otthon, illetve a külföldön lebonyolított programjaik során (CARR N. 2002). Az ifjúsági korosztály rendelkezésére álló szélesnek mondható utazási információi sorában a legfontosabbak az internet, a család és a barátok, kisebb mértékben az útikönyvek, illetve a kisebb utazási tapasztalattal rendelkezők esetében az utazási irodák szolgáltatásai. Az utazási irodák szerepe a különböző programok szervezésében eltérő. A „turisták” elsősorban az ismertebb utazási irodákat, míg a „túrázóké” inkább a speciális utazási irodák szolgáltatásait veszik igénybe, ugyanakkor a nagyobb tapasztalattal rendelkező fiatalok saját maguk szervezik különböző utazásaikat. Figyelemre méltó az a tény, hogy a fiatalok az utazási irodák által nyújtott szolgáltatások során különböző kedvezményeket is kapnak, mely révén minden bizonnyal nagyobb mértékben tudnak részt venni az idegenforgalomban. A „*hová mennék*”, „*hogyan utaznak*”, „*hol szállnak meg*”, „*mennyit költenek*” és „*mit csinálnak*” a fiatal utazók ugyancsak fontos és érdekes kérdések, de miután ennek nemzetközi vonatkozású vizsgálata, illetve elemzése csak a 16 év feletti fiatalokra szorítkozik, ezért csak az aspektusait említem itt meg, amelyek kiterjeszthetőek és általánosíthatóak az általam is vizsgált 15-19 éves középiskolás korosztály vonatkozásában. Ebben a vonatkozásban mindenképpen kiemelésre kívánkozik, hogy a fiatalok utazásai és/vagy üdülései egyik legfontosabb eleme nemzetközi téren is - igaz itt elsősorban összekapcsolódva a szálláslehetőségek kihasználásával – a rokonok és a barátok meglátogatása. A fiatal „*utazók*” egyik legnépszerűbb motívuma utazásaik során a történelmi emlékhelyek és helyszínek felkeresése, a kulturális eseményeken való részvétel, míg a „*túrázóké*” kategóriájában igen népszerű a természetjárás, a gyaloglás a szabadban, a különböző sporttevékenységhez kapcsolódó, illetve a vásárlással egybekötött programok szervezése. A diákok és fiatalok legfontosabb információforrásai az utazásaik tervezéskor és szervezésnél, illetve lebonyolítása során a különböző útikönyvek („*a túrázóké bibliája*”) és az internet nyújtotta szolgáltatások. Az ifjúsági korosztályhoz tartozó diákok/fiatalok szívesen kelnek útra a világ bármely részén, országában, s pozitív élményeik és tapasztalataik révén ismételten, újra motiváltakká válnak az újabb és újabb utazásokon, idegenforgalmi programokon való részvételre. Ahhoz, hogy a korosztályhoz

tartozóknak ezt a világszerte rendkívül dinamikusan fejlődő igényét kielégítsék, olyan turisztikai termékek fejlesztését célszerű előtérbe helyezni, amely figyelembe veszi egyrészt a nem homogén ifjúsági korosztály egymástól némiképp eltérő motivációt és speciálisan megjelenő igényeiket egyaránt (GREG R. - WILSON J. 2003).

A kihívások sorában hangsúlyosan jelent meg a turizmus új trendjei fejlődésének a gazdasági, a szociális és a környezeti stb. fenntarthatóság szempontjait figyelembe vevő támogatása, a fenntartható turizmus életre, kultúrára, természetre és gazdaságra gyakorolt pozitív hatásainak tudatosítása, valamint a turizmusnak az életminőség javításához való hozzájárulása, kiemelten az európai egészség-, senior- és ifjúsági turizmus lehetőségeinek a bemutatását és bővítését (MANFRED P., 2004).

10. A turizmus hatása. A környezeti tényezők és az ifjúsági turizmus kölcsönhatásai

A turizmus mint rendszer (a turizmus piaca) elemeinek és összefüggéseinek a környezettel való kapcsolata nem egyirányú, azt kölcsönhatásaiban célszerű vizsgálni. A különböző környezeti tényezőknek a turizmusra gyakorolt hatásvizsgálata a turisztikai kínálat továbbfejlesztése és a versenyképesség növelése szempontjából egyaránt fontos, s nem kevésbé mellékes mindez az ifjúsági turizmust illetően sem. Milyen lehet a diákok, a fiatal felnőtt turisták kapcsolata a különböző környezeti tényezőkkel, illetve hogyan ítélik meg azokat? Mit tehet az iskola a 15-19 éves korosztály szemléletének formálásában és a környezethez való viszonyának alakításában? A turizmus/ifjúsági turizmus és a különböző környezeti tényezők egymásra hatását, valamint feltételezett összefüggéseit a 4. ábra mutatja be:

4. ÁBRA Az ifjúsági turizmus illeszkedése és szerepe a környezeti tényezők rendszerében

(Forrás: Tasnádi J. elméleti anyagának felhasználásával készített saját szerkesztésű ábra.)

V. Iskola és ifjúsági turizmus. Az iskola szerepe a diákok turisztikai szemléletformálásában és a korosztályos turizmusban

Az iskolában végzett oktató-nevelő munka céljait és feladatait, tartalmát aktuális jogszabályok és rendeletek, így a közoktatási törvény (Kt.) és a Nemzeti alaptanterv (NAT), a keret- és a helyi tantervek, valamint az egyes tantárgyak – például a turizmushoz kapcsolhatóan kifejezetten a természetismeret, a földrajz, a biológia, a történelem és társadalomismeret, testnevelés stb. – műveltségterületei és azok közvetítése határozzák meg. A következőkben ennek alapján tekintjük át, hogy az iskola és az iskolai oktatás milyen szerepet tölt be a diákok turisztikai szemléletformálásában.

1. Az iskolai oktató-nevelő munka tartalmát szabályozó dokumentumok ifjúságturisztikai aspektusai

1.1. A Közoktatási törvény ifjúságturisztikai összefüggései

A közoktatási törvény az iskolában folyó tartalmi munka szabályozásán keresztül kapcsolja össze az oktatás-nevelés folyamatát, tartalmait és a közösségi tevékenységet a gyermekek, a diákok turisztikai tevékenységével, illetve a fiatalok turisztikai szemléletformálásával. Az iskolai oktatás-nevelés tartalmi egységét biztosító Nemzeti alaptanterv meghatározza például a diákok egészségvédelmével és a környezetvédelemmel kapcsolatos iskolai feladatokat. A Nemzeti alaptantervben foglaltak teljesítését a kerettantervek biztosítják. A kerettantervek az oktatás-nevelés céljai, a tantárgyak rendszere, azok egyes témakörei, illetve tartalma, időkerete mellett ajánlásokat tartalmaznak az iskolai egészségfejlesztéssel és a környezetvédelemmel kapcsolatos feladatokat illetően is. Az iskolák a pedagógiai, illetve annak részét alkotó nevelési programban, valamint a helyi tantervben meghatározzák többek között a személyiség- és közösségfejlesztéssel kapcsolatos feladatokat, a szülő, tanuló és a pedagógusok együttműködésének formáit, valamint továbbfejlesztési lehetőségeit, a tanított tantárgyakat, a tananyagot és követelményeit, a helyi tantervnek az iskolai testnevelésre, valamint a diákok mozgáskultúrájának fejlesztésére vonatkozó elképzeléseit. Az iskolai nevelési programok a mindennapos testedzésre vonatkozó egészségnevelési és a környe-

zettudatos magatartásra nevelő környezeti nevelési programelemeket is tartalmaznak. Az egészséges életmód kialakításának igénye és szándéka, a diákok mozgáskultúrájának fejlesztése, a testnevelés a fiataloknak az aktív turizmus formái iránti érdeklődését erősíthetik, míg a környezeti nevelési programok, a természet- és környezettudatos magatartás az erdei iskolával, illetve az ökoturizmussal kapcsolhatók össze. Az egyes iskolai tantárgyak tanításához, műveltségterületeihez kapcsolódó tanulmányi séták és kirándulások, az osztálykirándulások a diákokat a városlátogató, a kulturális, a vallási, a falusi és nem utolsósorban a körutazásokkal egybekapcsolt turisztikai formák résztvevőivé teszik. Tartalmi szempontból hasonló összefüggésben említhetjük meg az iskolai szünetekben a diákok részvételével szervezett sítáborokat, a kerékpáros és a vízi túrákat, a turisztikai és a különböző tematikus táborokat, illetve a nemzetközi ifjúsági programokat is. Az iskola és az iskolahasználók (gyermek és szülők) intézményes közösségi kapcsolatainak együttműködése több szempontból is összekötő elem lehet az iskolai és a családi jellegű kirándulások, utazások valamint az üdülések szervezésében.

1.2. A Nemzeti alaptanterv ifjúságturisztikai összefüggései

A közoktatás tartalmi szabályozásában meghatározó szerepet betöltő Nemzeti alaptanterv számos elemében kapcsolható össze az ifjúsági turizmussal és a fiatalok turisztikai szemléletformálásával. A Nemzeti alaptanterv általános rendelkező részében kiemeli a mindennapos testedzés és a sportkörüli foglalkozások, valamint a diákok életkori sajátosságaihoz igazított egészségfejlesztés, a környezetvédelem, illetve többek között a közlekedésre nevelés jelentőségét is. A tanórai foglalkozások iskolai megszervezésére vonatkozóan a NAT lehetővé teszi, hogy az egyes programokat és foglalkozásokat – amennyiben biztosítható a tananyag átadása, a követelmények teljesítése, az ingyenesség és a tanulói terhelés korlátozására vonatkozó előírás – a hagyományos tanórai, tantermi szervezési formák mellett – például múzeumi vagy kiállításokhoz kapcsolódó foglalkozások, erdei iskola stb. keretein belül – is megszervezhessék az iskolák. A NAT az iskolai nevelés-oktatás közös értékei között hangsúlyozza például a gyermekek jogainak tiszteletben tartását, az alapvető közösségek (család, haza, Európa és a világ) együttműködésének kibontakozását. Fontos szerepet szán az ország és tágabb környezete, a Kárpát-medence megismerésének, a nemzeti hagyományok ápolásának, a nemzeti identitás és a nemzeti kisebbségek azonosságtudta erősítésének is. A

NAT hangsúlyozza a különböző kultúrák iránti nyitottságot, más népek hagyományainak, kultúrájának, szokásainak és életmódjának a megismerésére és megbecsülésére is nevel. Az európai humanista értékrendre való építés mellett az alaptanterv kiemelt figyelmet fordít a globális világproblémákra, s abban az egyén, a társadalom és az állam közös felelősségére az emberiséget fenyegető veszélyek csökkentésében. A Nemzeti alaptanterv az egységes alapokra épített differenciálás elvét hangsúlyozva többek között fontosnak tartja a tantárgyak közötti integráció és az interdiszciplinaritás elvét, illetve a tanulók érdeklődésének, tapasztalatainak a figyelembe vételét is. A diákok képességfejlődésének, sokoldalú személyiségfejlesztésének eredményességét a színes, sokoldalú iskolai élet mellett abban látja, hogy az oktatás és nevelés színtere nemcsak az oktatási intézmény, hanem a társadalmi élet és tevékenység számos más egyéb lehetősége is. A NAT-ban megjelenő kiemelt fejlesztési feladatok – például a „Hon- és népismeret”, az „Európai azonosságtudat, az egyetemes kultúra”, a „Környezeti nevelés”, a „Testi és lelki egészség” stb., – az iskolában folyó oktatás-nevelés valamennyi területét áthatják, s hozzájárulnak a tanulók személyiségének fejlődéséhez.

1.3. A Nemzeti alaptanterv egyes műveltségi területeinek ifjúságturisztikai összefüggései

A közoktatás tartalmát a Nemzeti alaptanterv műveltségi területek szerint rendezi, s az egyes iskolák tantárgyi rendszerét, azok típusának és képzési profiljának megfelelően e műveltségi területek figyelembevételével a helyi tantervek határozzák meg. A Nemzeti alaptanterv egyes műveltségi területei alapelveik, céljaik és fejlesztési feladataik révén közvetlenül vagy közvetve összefüggnek az ifjúsági turizmussal. A NAT egyes műveltségi területeit tekintve az „*Alapelvek, célok*” címszó alatt általában, míg a fejlesztési példák alapján kifejezetten a vizsgált, 15-19 éves középiskolás korosztályra vonatkoztatva rögzítem a megállapításaimat (2. táblázat).

2. TÁBLÁZAT A Nemzeti alaptanterv egyes műveltségi területeinek ifjúságturisztikai összefüggései:

• Magyar nyelv és irodalom műveltségi terület

Alapelvek, célok	Fejlesztési feladatok (Példák alapján a 15-19 éves középiskolai korosztályra vonatkozóan)	Kapcsolódás az ifjúsági turizmushoz (A korosztályos (ifjúsági) és/vagy a családi turizmushoz kapcsolódó turizmusformák)
<ul style="list-style-type: none"> • A nyelv kultúrát közvetít, lehetővé teszi az értékek megismerését és a társas kapcsolatok kialakítását. • A nyelv segíti az egyén kulturális önazonosságának kialakítását, az esztétikai és történeti érzék fejlesztését, a saját és mások kultúrájának megismerését, az idegenség és a másság megértését és tisztelőtét. • Az irodalom képessé teszi a tanulókat az esztétikai, morális és kulturális értékek elsajátítására, s például tudatosabbá teszi az egyén önmagához és környezetéhez való viszonyát. 	<ul style="list-style-type: none"> • A történeti másság befogadói aktivitást igénylő tudatosulása. • A művészet kultúraalkotó szerepének megfigyelése. • Igény más kultúrák megismerésére. 	<ul style="list-style-type: none"> • Iskolai tanulmányutak, osztálykirándulások. • Tematikus táborok szervezése (téka-tábor, nyelvi táborok stb.) • Üdülés (iskolai és/vagy családi programok) • Városlátogató turizmus (városok meglátogatása) • Kulturális és örökségturizmus (rendezvények, fesztiválok, kastélyok és műemlékek látogatása) • Körutazó turizmus (ország, országok és városok felkeresése, nemzetközi ifjúságturisztikai programok)

• Ember és társadalom irodalom műveltségi terület

Alapelvek, célok	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódás az ifjúsági turizmushoz
<ul style="list-style-type: none"> • A történelmi múlttal való találkozás és a történelemből fakadó tanulságok feldolgozása. A történelmi műveltség elsajátításával a kölcsönös megértés biztosítása a szűkebb és tágabb közösség – lakóhely, nemzet, emberiség – számára. • A nemzeti identitás, a történelmi és állampolgári tudat erősítése, a környezetért érzett felelősség és más kultúrák megismerése, elfogadása. • A közösséghez tartozás tudatának, a nemzeti és az európai identitástudat elmélyítése. 	<ul style="list-style-type: none"> • A magyar állam és a magyar nép, illetve a Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek történetével, kiemelkedő személyiségeivel való megismerkedés. • A helyi hagyományokról, a lakóhely múltjáról, a környék, a lakóhely természeti értékeiről, az azokat fenyegető veszélyekről, illetve a megóvásuk lehetőségeiről kapcsolatos ismeretszerzés. • Az európai történelem jelentős állomásaival való megismerkedés. A globális problémákkal, az információs forradalom társadalmi-történeti előzményeivel és az ökológiai válságjelenségekkel kapcsolatos ismeretszerzés. 	<ul style="list-style-type: none"> • Iskolai tanulmányutak, osztálykirándulások. • Tematikus táborok szervezése (téka-tábor, nyelvi táborok stb.) • Üdülés (iskolai és/vagy családi programok) • Városlátogató turizmus (városok meglátogatása) • Kulturális és örökségturizmus (rendezvények, fesztiválok, kastélyok és műemlékek látogatása) • Körutazó turizmus (ország, országok és városok felkeresése, nemzetközi ifjúságturisztikai programok) • Vallási turizmus (kegyhelyek és egyházi központok meglátogatása, illetve vallási jellegű ifjúsági táborok szervezése) • Gasztronómiai turizmus (híres gasztronómia régiók, borvidékek felkeresése)

- Ember a természetben műveltségi terület

Alapelvek, célok	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódás az ifjúsági turizmushoz
<ul style="list-style-type: none"> • A természeti folyamatok és összefüggések, valamint az ember kapcsolatának valóságos megértése. • A természeti környezettel és az embernek-társadalomnak, valamint az azt körülvevő természeti környezet változásaival és kölcsönhatásaival való megismerkedés. • A természethez való viszony pozitív alakítása, a Föld iránt érzett felelősség, a természet kincseit védő környezettudatos magatartás és a fenntartható fejlődés gondolkodásmódjának formálása. • Gasztronómiai turizmus (híres gasztronómia régiók, borvidékek felkeresése) 	<ul style="list-style-type: none"> • Az ember természeti folyamatokban játszott szerepének értelmezése és kritikus vizsgálata. • A társadalmi-gazdasági és politikai folyamatok összehasonlítása a természetben zajló folyamatokkal, illetve a szabályozás általános elveinek rögzítése. • A fenntartható fejlődés veszélyeinek a felismerése, környezettudatos magatartás kialakítása és a környezetvédelmi tevékenységbe való aktív bekapcsolódás. 	<ul style="list-style-type: none"> • Iskolai tanulmányutak, osztálykirándulások. • Tematikus táborok szervezése (téka-tábor, nyelvi táborok stb.) • Üdülés (iskolai és/vagy családi programok) • Körutazó turizmus (országok és városok felkeresése, nemzetközi ifjúságturisztikai programok) • Zöld-/természetjáró vagy öko-turizmus (erdők, hegyvidék, természeti ritkaságok, természetvédelmi területek és tájvédelmi körzetek felkeresése) • Élmény- és kalandturizmus (természetjárás, hegymászás, rafting stb.) • Hobbiturizmus (horgászat, halászat, vadászat stb.) • Falusi turizmus: a falusi életvitel és életforma, a gazdálkodás (pl. állattartás), az ünnepek (pl. szüret, disznóvágás, lakodalm stb.) és rendezvények megismerése • Gasztronómiai turizmus (híres gasztronómia régiók, borvidékek felkeresése)

- Földünk – környezetünk műveltségi terület

Alapelvek, célok	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódás az ifjúsági turizmushoz
<ul style="list-style-type: none"> • Reális kép kialakítása nemzeti értékeinkről, a társadalmi-gazdasági adottságainkról, a magyarság világban elfoglalt helyéről, az európai integrációról. A szűkebb és tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel, folyamataival való megismerkedés. • A természeti és társadalmi-gazdasági környezet folyamatainak, valamint jelenségeinek a megismerése révén az abban való tájékozódás és eligazodás készségének a gyakorlatban 	<ul style="list-style-type: none"> • Az ember különbözőségeinek, ugyanakkor egységes emberi mivoltának a tudatosítása. A globalizálódó-uniformizálódó világban a kultúrák sokfélesége elfogadásának és megőrzésének az elfogadása. • A hétköznapi életben is felhasználható földrajzi-környezeti tudás elsajátítása igényének a kialakítása. • Az ismert tér fokozatos és folyamatos kitágítása és annak érzékelése. A különböző típusú térképek használata az ismeretszerzésben és a térképen való tájékozódásban. (Logikus térkép-olvasás a különféle méretarányú és ábrázolásmódú, illetve tartalmú térképek alkalmazása.) • A természeti környezet közvetlen és közvetett hatásainak a felismerése országok-országcsoportok példáján. A környezetben zajló változások értékelése, az ember környezetkárosító tevékenységének érzékelése, valamint kö- 	<ul style="list-style-type: none"> tanulmányutak, osztálykirándulások. • Tematikus táborok szervezése (téka-tábor, nyelvi táborok stb.) • Üdülés (iskolai és/vagy családi programok) • Rokonlátogató turizmus (rokonok és a határainkon túl élő családtagok felkeresése) • Körutazó turizmus (országok és városok felkeresése, nemzetközi ifjúságturisztikai programok) • Városlátogató turizmus (városok meglátogatása) • Kulturális és örökségturizmus (rendezvények, fesztiválok, kastélyok és műemlékek látogatása) • Zöld-/természetjáró vagy ökoturizmus (erdők, hegyvidék,

<p>történi megismerése.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A földrajzi-környezeti gondolkodás, a helyi, regionális és globális szemlélet fejlesztése. A globalizálódó természeti, társadalmi-gazdasági folyamatok, az ember természetátalakító tevékenységének és problematikájának a megismerése. 	<p>vetkezmenyei csökkentésére irányuló erőfeszítések felismerése. Természeti és környezetvédelmi céljaink és feladataink felismerése és megfogalmazása, a károk megakadályozása országghatárokat átívelő szükségességének a felismerése.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Magyarország tájai természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése, a hazához való kötődés, valamint reális nemzettudat kialakítása és erősítése. Magyarország helyének és szerepének felismerése a Kárpát-medencében, Közép-Európában és a Földünkön. A hazai régiók természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőinek, különbözőségeinek összefüggésekben történő felismerése. Magyarország védett természeti és kulturális-gazdaságtörténeti értékeivel kapcsolatos ismeretek elmélyítése. A Kárpát-medence népei környezetének és életének megismerése, valamint regionális társadalmi-gazdasági kapcsolatai, környezetvédelmi együttműködése szükségességének felismerése. Az európai népek és nemzetek egymásraultalságának, az integráció lényegének és az egyes országok együttműködése szükségességének megértése. A világban eltérő szerepet játszó régiók, ország-csoportok és országok megismerése, megkülönböztetése a jellemző földrajzi szempontok alapján. A regionális fejlettségi különbségek megismerése és értelmezése. A világ társadalmi-gazdasági jelenségeinek és összefüggéseinek globális áttekintése. 	<p>természeti ritkaságok, természetvédelmi területek és tájvédelmi körzetek felkeresése)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Élmeny- és kalandturizmus (természetjárás, hegymászás, rafting stb.) • Hobbiturizmus (horgászat, halászat, vadászat stb.) • Falusi turizmus: a falusi életvitel és életforma, a gazdálkodás (pl. állattartás), az ünnepek (pl. szüret, disznóvágás, lakodalom stb.) és rendezvények megismerése • Gasztronómiai turizmus (híres gasztronómia régiók, borvidékek felkeresése)
---	---	--

• Művészetek műveltségi terület

Alapelvek, célok	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódás az ifjúsági turizmushoz
<ul style="list-style-type: none"> • A nemzeti és az egyetemes kultúra, az ember által tervezett-alakított környezet és a természet esztétikumának értékközvetítő-értékkörző megismerése, aktív befolyásolása. • Az európai azonosságtudat kialakítása és a kultúra értékeinek megismerése. A nemzeti és az európai kultúra mellett más kultúrák értékeivel való megismerés igényének a kialakítása. • A művészeti örökség és a kortárs művészetek megismerésével az azokban való eligazodás és az értékek megbecsülése. 	<ul style="list-style-type: none"> • A történelmi események és képzőművészet, a zene, valamint az irodalmi alkotások közötti összefüggések megfigyelése, az érzelmi és asszociációs képességek fejlesztése. • Az irodalom, a zene, a dráma, a film és a vizuális művészetek kifejező eszközeinek megismerése és elemzése. • Az európai és a távolabbi világok színházi kultúrájának, mozgásművészetének megismerése. 	<ul style="list-style-type: none"> • Iskolai tanulmányutak, osztálykirándulások. • Tematikus táborok szervezése (téka-tábor, nyelvi táborok stb.) • Üdülés (iskolai és/vagy családi programok) • Körutazó turizmus (országok és városok felkeresése, nemzetközi ifjúságturisztikai programok) • Városlátogató turizmus (városok meglátogatása) • Kulturális és örökségturizmus (rendezvények, fesztiválok, kastélyok és műemlékek látogatása) • Vallási turizmus (kegyhelyek és egyházi központok meglátogatása, illetve vallási jellegű ifjúsági táborok szervezése)

- Testnevelés és sport műveltségi terület

Alapelvek, célok	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódás az ifjúsági turizmushoz
<ul style="list-style-type: none"> • A pszichomotoros készségek és képességek fejlesztésével a mozgásműveltség és életmódszemlélet pozitív alakítása. • A kapcsolatteremtő képességek, a szolidaritás, a tolerancia és a fair play szellemének megismertetése. • A környezetben végbemenő változások egészségügyi jelentőségének felismerésével összhang teremtése az egyéni tevékenység és életmód között, az egészség megőrzése és fenntartása. 	<ul style="list-style-type: none"> • A különböző testgyakorlási ágak – benne például a tánc és az alternatív mozgásformák -, s minden társadalmilag elfogadott sportág megismertetése-megismerése és az abban való jártasság fejlesztése. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sportturizmus (aktív és passzív sportágak) • Zöld-/természetjáró vagy ökoturizmus (erdők, hegyvidék, természeti ritkaságok, természetvédelmi területek és tájvédelmi körzetek felkeresése) • Élmény- és kalandturizmus (természetjárás, hegymászás, rafting stb.) • Hobbiturizmus (horgászat, halászat, vadászat stb.) • Zöld-/természetjáró vagy ökoturizmus (erdők, hegyvidék, természeti ritkaságok, természetvédelmi területek és tájvédelmi körzetek felkeresése)

(Forrás: A Nemzeti alaptanterv elméleti anyagának a felhasználásával készített saját szerkesztésű táblázat.)

1.4. A középiskolai kerettantervi rendszer általános cél- és feladatrendszere és az ifjúsági turizmus lehetséges tartalmi összefüggései

Az iskolákban folyó oktató-nevelő munka tartalmi szabályozása a közoktatási törvény (Kt.), a Nemzeti alaptanterv és az oktatási miniszter által kiadott kerettantervek és/vagy a helyi tantervi rendszerének hármas pillérének nyugszik. A következőkben a középiskolai oktató-nevelőmunka általános, valamint az egyes tantárgyi cél- és feladatrendszerében foglaltak és az ifjúsági turizmus különböző formái közötti lehetséges tartalmi összefüggéseket tekintem át.

- Gimnázium (Célok és feladatok)

A gimnáziumi oktató-nevelő munka célrendszerében hangsúlyosan jelenik meg többek között az általános műveltség kiterjesztésének, elmélyítésének, valamint a magasabb műveltség megszerzésének a megalapozása, az anyanyelv igényes használatára, a természeti és az épített környezet védelmére, a fenntartható fejlődés és fogyasztás egyensúlyának be- és megtartására, illetve a szép megtapasztalástól a mélyreható élményig vezető esztétikai, s az egészséges életmód értékeinek elfogadására nevelés. Kiemelt cél és feladat továbbá a fiatalok önmagukért, társas környezetükért és a tágabb természeti-gazdasági környezetükért

érezett erkölcsi felelősségének fejlesztésével megfelelő magatartás, életvitel és szociális képességek alakítása, a másik ember megbecsülésére és a hazaszeretetre nevelés, valamint a nemzeti identitástudat erősítése, a más népek kultúrája, hagyományai iránti tiszteletre nevelés, az európai identitástudat fejlesztése is.

- Szakközépiskola (Célok és feladatok)

A szakközépiskolai oktató-nevelő munka kerettantervi cél- és feladatrendszerében kiemelt kap többek között a humánus, az egyetemes emberi és a nemzeti kultúra alapértékei iránti nyitottság, valamint az egyetemes emberi értékek és a pozitív követendő magatartás-mintáknak az elfogadása. A társadalmi szocializáció szempontjából jelenik meg fontos szempontként a társakkal való együttműködésre, az egyenrangúságra és a szolidáris viszony kialakítására, illetve a demokratikus elveket követő és az azokhoz alkalmazkodó állampolgárrá való nevelés. Ebben az iskolatípusban is hangsúlyozottan szerepel az egészség, az emberi környezet és a természet megóvására irányuló felelősségérzet kialakításának, valamint a testileg és lelkileg egészséges ember testi, illetve szellemi fejlődésének-fejlesztésének célja és szándéka.

- Szakiskola (Célok és feladatok)

A szakiskolák legfontosabb általános céljai és feladatai sorában – a személyiség, a diákok érzelmi kultúrájának, erkölcsi tudatosságának fejlesztése, az egyéni, valamint a közösségi érdekeket, illetve értékeket egyaránt hangsúlyozó, az egyenrangú, szolidáris együttműködés képességének a megteremtése mellett – az általános műveltséget, az anyanyelv igényes használatát és a pályaorientációt megalapozó szakmai oktatás-nevelés áll. E középiskolai képzési formában is kiemeltet kap a fiatalok egészségének megőrzése-fejlesztése mellett az emberi környezet, valamint a természet megóvására irányuló felelősségérzet erősítése.

A diákok a fentieket elsősorban az iskola által szervezett olyan tevékenységrendszerben, tanulási és más élethelyzetekben tapasztalhatják meg, amely rendszeren belül közvetlen/közvetett kapcsolat van az iskola és az ifjúsági turizmus különböző formái között. A középiskolai oktatás-nevelés különböző céljainak és feladatainak a fejlesztésében, valamint megvalósításában hangsúlyos szerepet játszhatnak olyan ifjúságturisztikai formák, mint

például az osztály- és a tanulmányi kirándulások, az évközben és a nyári szünetekben szervezett tanulmányutak, a tematikus táborok, a körutazó, a városlátogató, az öko-, a zöld- és a természetjáró, a falusi, a vallási, a gasztronómiai, a sport-, az élmény- és a kaland-, valamint a kulturális turisztikai programok.

1.5 A középiskolai kerettantervi rendszer egyes tantárgyai cél- és feladatrendszerének ifjúságturisztikai összefüggései

A középiskolai oktató-nevelőmunka kerettantervi rendszere egyes tantárgyainak cél- és feladatrendszere közvetlenül vagy közvetve szintén összekapcsolódik az ifjúsági turizmussal (3. táblázat). Az iskolai oktató-nevelő munka cél és feladatrendszere és az ifjúsági turizmus a nevelés folyamata során kölcsönösen erősíthetik egymást.

3. TÁBLÁZAT A középiskolai kerettantervi rendszer egyes tantárgyi cél- és feladatrendszerének ifjúságturisztikai összefüggései

Tantárgy	Célok és feladatok	Kapcsolat és összefüggés az iskolai ifjúságturisztikai tevékenységrendszerrel
Magyar nyelv- és irodalom	<ul style="list-style-type: none"> • a biztos és állandó értékek, illetve napjaink átalakuló, változó kultúrájának a közvetítése • a nemzeti nyelvi és kulturális identitás erősítése, tartalommal való megtöltése • az etikai és erkölcsi ítélőképesség, valamint a világ különböző kultúrái megismerése iránti igény kialakítása 	<ul style="list-style-type: none"> • osztály- és tanulmányi kirándulások • iskolai szakmai tanulmányutak • iskolai tematikus táborok + körutazó, városlátogató, vallási és kulturális turisztikai programok, valamint különböző határokon túli és nemzetközi iskolai projektek
Történelem és társadalomismeret (Ember és társadalom)	<ul style="list-style-type: none"> • a történelmi eseményekben résztvevők tetteinek, viselkedésük, döntéseik és cselekedeteik motívumainak megismertetése, megismerése • pozitív személyiségvonások kifejlesztése és tudatosítása • az egyén, mint társas lény és állampolgár társadalomban való helyének a hangsúlyozása 	<ul style="list-style-type: none"> • osztály- és tanulmányi kirándulások • iskolai szakmai tanulmányutak • iskolai tematikus táborok + körutazó, városlátogató, vallási és kulturális turisztikai programok, valamint különböző határokon túli és nemzetközi iskolai projektek
Földünk és környezetünk (Föld-)	<ul style="list-style-type: none"> • a természeti és társadalmi-gazdasági környezet 	<ul style="list-style-type: none"> • osztály- és tanulmányi kirándulások

dünk - környezetiünk)	<p>jellemzőinek, az ember életterület szolgáltató Földnek, a természet és a társadalom főbb sajátosságainak, jelenségeinek, folyamatainak, valamint kölcsönhatásainak a megismertetése, illetve azok térbeli és időbeli változásai vizsgálatával komplex szemléletformálás megvalósítása</p> <ul style="list-style-type: none"> • Magyarország és Európa elhelyezése a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban, a nemzeti és az európai identitástudat kialakítása, valamint a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek, népek életformája, kultúrája és értékei iránti tisztelet kialakítása és erősítése • a Föld, mint egységes rendszeren belül a földrajzi helyzet időben változó megítélésének felismertetésével-felismerésével történeti-földrajzi szemlélet kialakítása, valamint a Föld globális problémái megértésével aktív részvétel kialakítása közösségek, országok, régiók és a világ problémáinak a megoldásában 	<p>sok</p> <ul style="list-style-type: none"> • iskolai szakmai tanulmányutak • iskolai tematikus táborok <p>+ körutazó, városlátogató, vallási- és kulturális, öko-, zöld- és természetjáró, falusi és gasztronómiai turisztikai programok-programelemek, valamint különböző határokon túli és nemzetközi iskolai projektek</p>
Biológia és egészségtan (Ember a természetben)	<ul style="list-style-type: none"> • az ember ép környezete és egészsége elválaszthatatlan kapcsolatának tudatosításával az élő természet működése legfontosabb törvényszerűségeinek a megismertetése • olyan biológiai műveltségen alapuló természetszemlélet kialakítása, amely révén az ökológiai rendszerek működése lényeges összefüggései felismerhetővé válnak a diákok számára • az egészséges életmód helyes alternatíváinak a kiválasztása, az emberek egymás közötti valamint az emberek és a környezet közötti helyes együttélés szabályainak a megértése 	<ul style="list-style-type: none"> • osztály- és tanulmányi kirándulások • iskolai szakmai tanulmányutak • iskolai tematikus táborok <p>+ öko-, zöld- és természetjáró-, falusi és gasztronómiai turisztikai programok, erdei iskolai projektek, valamint különböző határokon túli és nemzetközi iskolai projektek</p>
Testnevelés és sport	<ul style="list-style-type: none"> • a testkultúra eszközeivel és a természet egészségfejlesztő tényezőivel együtt az életigenlő, s az egészséget az értékrendjében kiemelten kezelő személyiséggé váláshoz való hozzájárulás • a testnevelés és sport egészségügyi valamint 	<ul style="list-style-type: none"> • osztály- és tanulmányi kirándulások • iskolai szakmai tanulmányutak • iskolai tematikus táborok <p>+ sport-, élmény-, hobbi- és kaland-</p>

	prevenációs értékeinek ismerete, illetve a rendszeres fizikai aktivitás magatartáselemmé válás	turisztikai programok, valamint sporttábori projectek, illetve különböző határokon túli és nemzetközi iskolai projectek
--	--	---

(Forrás: A középiskolai kerettanterv elméleti anyagának a felhasználásával készített saját szerkesztésű táblázat.)

2. Az iskola és az ifjúsági turizmus gyakorlatának konkrét összefüggései

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia (NTS) az ifjúsági turizmus sokrétű kapcsolatrendszerében elsősorban azt hangsúlyozza, hogy a turizmus szemléletformáló hatása miatt kiemelt jelentősége van annak, hogy lehetőleg minél többen és már fiatal korukban kerüljenek kapcsolatba a turizmussal. Erre az iskolákban, az iskolában folyó oktató-nevelő munka során és az oktatási intézmények keretein belül megvalósuló ifjúsági turisztikai programok révén nagyon jó lehetőségek adódnak. A jelenleg érvényben levő közoktatási törvény (Kt.) aktuális rendelkezései többek között kiemelik, hogy a szakmailag önálló oktatási-nevelési intézmények magukba foglalják az iskolai nevelést és oktatást, valamint a kollégiumi nevelést, illetve bizonyos feltételekkel részt vesznek a szakképzés feladatainak megvalósításában is.

Az iskola szerepét és kapcsolatát az ifjúsági turizmussal annak néhány jellemzőjét tekintve határozhatjuk meg. Az iskola olyan általános és speciális oktatási intézmény, ahol a tanítás-tanulás mellett a gyermekek és fiatalok nevelése, valamint közösségi életének szervezése és alakítása (szocializáció) folyik. Az ifjúsági turizmusban érintett korosztályok – a gyermekek, fiatalok illetve a fiatal felnőttek – alapvetően a különböző oktatási intézmények tanulói közül kerülnek ki, s ennek révén válnak egyben az ifjúsági turizmus alanyaivá is. A turizmus társadalomföldrajzi környezetét tekintve meghatározó tény, hogy napjainkban Magyarországon – a stagnáló születésszámok mellett – különböző okok miatt a középiskolások és a felsőfokú oktatásban résztvevők száma dinamikus emelkedést mutat. (MICHALKÓ G. 2007). Az iskoláskorúak eltérő életkori csoportjai és a különböző ifjúsági turizmusformák kialakulása, illetve az abban való részvétel között jól kivehető és értelmezhető összefüggés van. Az iskola és az ifjúsági turizmus elméleti/gyakorlati kapcsolatára, azok közös tartalmára és fejlesztésére a közoktatási törvény egyes rendelkezései általában

és konkrétan is utalnak. Az iskola felelős a gyermekek testi, értelmi, érzelmi, erkölcsi fejlődéséért, a gyermek- és tanulói közösségek kialakításáért, valamint fejlődéséért. A tanulók joga különösen az, hogy az oktatásuk és nevelésük egészséges környezetben történjen, és az iskola a tanulmányi rendjét úgy alakítsa, hogy abba a pihenőidő, a szabadidő, illetve testmozgás és a különböző sportolási lehetőségek a diákok életkorának, valamint fejlettségének megfelelően épüljenek be. A tanulók vehessenek és vegyenek részt az iskolai diákkörök munkájában, kezdeményezzék azok létrehozását, s tagjai lehessenek és legyenek az iskolai, művelődési, művészeti, ismeretterjesztő, sport- és más köröknek, de az iskolán kívüli társadalmi szervezeteknek is. Az iskola a tanórai foglalkozások mellett szervezzen a tanulók érdeklődése szerinti tanórán kívüli foglalkozásokat, iskolai sportköröket, a tanítási órák keretében meg nem valósítható osztály- vagy csoportfoglalkozásokat, így különösen tanulmányi kirándulásokat, környezeti nevelési programokat, erdei iskolát, valamint kulturális, illetőleg sportrendezvényeket (KÖZOKTATÁSI TÖRVÉNY 1993).

Az ifjúsági korosztály utazásainak szervezésében kiemelkedő szerepet töltenek be az iskolák, s ezen belül pedig abban – a civil szervezetek és egyházak képviselői és aktivistái mellett – meghatározó szerepük van a pedagógusoknak. A tanítók, tanárok és a turizmus különböző formái iránt elkötelezett oktatók kiemelkedő tevékenységet végeznek az ifjúsági munka, a szabadidős programok és a különböző táborok, a természetjárás, vagy például az aktív, valamint kulturális turisztikai programok tervezésében, szervezésében, koordinálásában és lebonyolításában. E sokrétű és színes tevékenységrendszer számos területen jelenhet meg az iskolában. Az iskolai ifjúságturisztikai programok rendszerszemléleti megközelítésben, valamint szervezésük és finanszírozásuk alapján is egységes, komplex egészet alkothatnak (4. táblázat):

4. TÁBLÁZAT Az iskolai ifjúságturisztikai tevékenységrendszer lehetséges összefüggései és kapcsolatrendszere

Ifjúsági turisztikai tevékenység és program	Tevékenység és program-szervező pedagógus	Megjegyzés
Tanulmányi kirándulások tervezése, szervezése és lebonyolítása (Az iskola pedagógiai programja és éves munkaterve alapján)	pedagógus (osztályfőnök és bármely szakos tanár, tanító)	Iskolai rendszerben/koordinációval, életkori csoportok alapján, önerőből és/vagy iskolai finanszírozással, illetve alapítványi-egyesületi támogatással.
Ifjúsági turisztikai csoportok programjainak a tervezése, szervezése és lebonyolítása (kirándu-	pedagógus (testnevelő és/vagy bármely szakos tanár, tanító)	Iskolai és/vagy iskolában működő diáksport-egyesület keretében, fakultatív szervezésben, önerőből

lás, természetjárás, aktív turisztikai formák stb.)		és/vagy iskolai finanszírozással, illetve alapítványi/egyesületi támogatással.
A nyári illetve a téli szünidei ifjúsági és/vagy aktív turisztikai programok, tematikus táborok tervezése, szervezése és lebonyolítása	pedagógus (osztályfőnök, tanító, szaktanár)	Iskolai és/vagy iskolában működő diáksport-egyesület keretében, fakultatív szervezésben, önerőből és/vagy iskolai finanszírozással, illetve alapítványi/egyesületi támogatással.
Erdei iskolai programok tervezése, szervezése és lebonyolítása (Az iskola pedagógiai programjában rögzített környezet- és természetvédelmi program alapján)	pedagógus (biológia, földrajz és/vagy környezetvédelem tantárgyakat tanító, szaktanár)	Iskolai rendszerben és koordinációval, életkori csoportok alapján, önerőből és/vagy iskolai finanszírozással, illetve alapítványi-egyesületi támogatással.
Nemzetközi ifjúságturisztikai elemeket is tartalmazó projektek tervezése, szervezése és lebonyolítása	pedagógus (idegen nyelveket szaktanár és/vagy bármely szakos tanár, tanító)	Iskolai, iskolaközi, iskolafenntartói és nemzetközi rendszerben/koordinációval, életkori és project-szegmentáció alapján, pályázati, iskolai finanszírozással és/vagy alapítványi-egyesületi, illetve résztvevői támogatással.

(Forrás: Saját szerkesztésű táblázat)

Az iskolai ifjúsági turisztikai programok és formák, az ifjúsági turizmus legjellemzőbb megjelenési formái – a családi, illetve kifejezetten a gyermekek számára szervezett üdülések és utazások mellett – az iskolai tanulmányi és osztálykirándulások, a táborozás és a természetjárás, illetve a fiatal felnőttek önállóan szervezett utazásai itthon és külföldön. A tanulmányi, valamint osztálykirándulások egyrészt hagyományosan és szervesen illeszkednek az iskolai oktatás-nevelés szakmai-szaktárgyi tartalmaihoz, s az általában a hétvégi pihenőnapokon, valamint a szünidőkben megszervezett természetjárással és a különböző tematikus táborokkal együtt ismeretgyarapító jellegük mellett szemléletformáló s nevelési hatásuk is számottevő. Az iskolában általában és rendszeresen szervezhető ifjúsági turisztikai formák/programok sokszínűségük és komplexitásuk mellett az abban érintett iskolai korcsoportok és más szempontok alapján is tematikus rendszerbe foglalhatóak (5. táblázat):

5. TÁBLÁZAT Az iskolai ifjúságturisztikai formák és programok lehetséges rendszere

Iskolai ifjúsági turisztikai forma	Iskolai ifjúsági turisztikai program	Megjegyzés
Osztálykirándulások, csoportprogramok	<ul style="list-style-type: none"> Lakóhely és környéke (1-6. évfolyam) Megye és a szomszédos megyék valamint a főváros (7-8. évfolyam) Szomszédos országok (9-13. évfolyam) és a fiatal felnőttek (főiskolai és egyetemi hallgatók) nemzetközi programjai 	A szűkebb lakóhely és környezet megismerésétől egyre bővülő koncentrikussággal a távolabbi országok, tájak, emberek és kultúrák felfedezése illetve megismerése

<p>Iskolai és/vagy az iskolában működő diáksport egyesületek keretében működő ifjúsági turisztikai csoportok programjai (kirándulás, természetjárás, aktív turisztikai formák stb.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fakultatív és/vagy rétegigényt kielégítő tematikus kirándulások Magyarországon és külföldön • Természetjáró csoport/csoportok szervezése és programjai megyei, országos és nemzetközi keretek – például határ menti szomszédos megyék között • Aktív turisztikai programok – például gyalog-, kerékpáros-, vízi túrák – szervezése és lebonyolítása 	<p>Diáksportkörü, sportegyesületi és/vagy diákegyesületi keretekben, részben önszerveződéssel vagy önálló jogi személyiséggel, iskolai és/vagy saját tulajdonú ingó- és ingatlanvagyon alapján</p>
<p>Szünidei – általában nyári illetve a téli szünetben lebonyolított ifjúsági és/vagy aktív turisztikai programok és táborok</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tematikus nyári táborok belsőföldön és külföldön • Megyei, országos és nemzetközi kerékpártúrák • Belsőföldi és nemzetközi vízi túrák és táborok • Belsőföldi és nemzetközi sí-táborozás • ODOT (Országjáró Diákok Országos Találkozója) és EFOTT (Egyetemisták és Főiskolások országos Turisztikai Találkozója) 	<p>Megyei, regionális, országos és nemzetközi szintű, illetve tartalmú, változatos tematika alapján, speciális programokkal</p>
<p>Erdei iskola és/vagy iskolai programok</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Erdői iskolai programelemeket magába foglaló természet- és környezetvédelmi tevékenység a lakóhelyen és környékén • Bentlakásos, hosszabb időtartamú – általában egy hetes – erdei iskolai programok a lakóhelytől távolabb, természetes környezetben • Nemzetközi kapcsolatokon alapuló erdei iskolai, illetve természet- és környezetvédelmi programok lebonyolítása 	<p>Iskolai korosztályos rendszerben illetve szakmai előképzéshez kötötten, rövid és hosszabb időtartammal, mobilitással és/vagy bentlakással, valamint komplex programokkal</p>
<p>Nemzetközi - ifjúságturisztikai elemeket is tartalmazó – programok</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Iskolaközi – partneriskolai kapcsolatokra épülő – nemzetközi programok szervezése • Nemzetközi projektek keretében lebonyolított diák-mobilitás • A fiatal felnőtt korosztály csoportjainak önállóan szervezett nemzetközi programjai 	<p>Önálló iskolai szervezésben és/vagy hazai, illetve nemzetközi projekteken keresztül, konkrét és továbbfejleszhető programok alapján</p>

(Forrás: Saját szerkesztésű táblázat)

Az iskolai keretek között szervezett tanulmányi és osztálykirándulások, természetjárás vagy éppen a nyári táborozások elsősorban mint pedagógia tevékenység jelennek meg a köztudatban, ugyanakkor a maga kategóriájában nem tekinthetünk el annak ún. „üzleti vállalko-

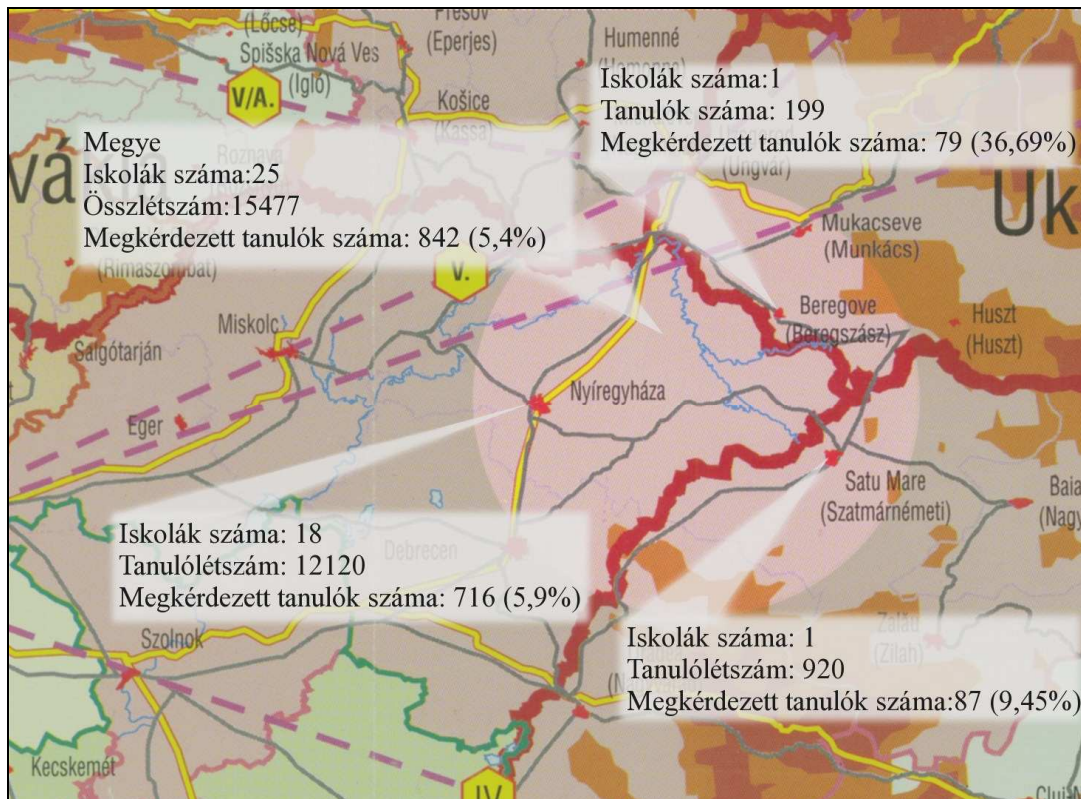
zás” szempontú megközelítésétől sem. (P. MIKLÓS T., 2003) A turizmus rendszerében és folyamatában az ifjúsági turizmus jelene és jövőbeni fejlesztési lehetőségei megjelennek a különböző stratégiai programokban – pl. Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia (NTS) – és kormányzati szinten is többször kerül a figyelem középpontjába. Napjainkra az iskolarendszerű oktatásban részt vevő gyermekek, illetve az ifjúsági korosztály az idegenforgalom (turizmusipar) üzleti szempontból is minősíthető szereplőjévé és fogyasztójává vált. Magyarországon ez a szemlélet elsősorban az 1989-től kezdődött társadalmi, politikai és gazdasági változások óta erősödött meg és vált közvetlenül érzékelhetővé. A turizmust is érintő átalakulás folyamata véleményem szerint azonban nem minden elemében befolyásolta előnyösen az ifjúsági korosztályhoz tartozók esélyeit és lehetőségeit az idegenforgalomban. Az ifjúsági turizmusban érintettek körét illetően mindenképpen tudomásul kell venni azt a tényt is, hogy a fiatalok jövedelmi viszonyainak korlátozottabb és alacsonyabb volta miatt napjaink különböző, piaci-vállalkozói alapon működtetett turisztikai szolgáltatásait azok relatíve magas árszínvonala miatt csak korlátozottabban, illetve egyedileg kialakított kínálat alapján tudják csak igénybe venni. Vagyis: *”Ha abból indulunk ki, hogy a turisztikai kereslet a turista diszkrécionális jövedelemmel és szabadidővel alátámasztott turisztikai szükséglete, akkor belátható, hogy az ifjúság nem képes átlagos piaci résztvevőként viselkedni, mivel jelentős mértékű szabadidővel, azonban csekély jövedelemmel rendelkezik.”*¹⁹

¹⁹ MICHALKÓ G. – VIZI I. 2001: *A turizmus mint globalizációs jelenség Magyarországon*. Iskolakultúra 11. sz., Budapest, 13-14 pp.

VI. Kutatás-módszertani kérdések

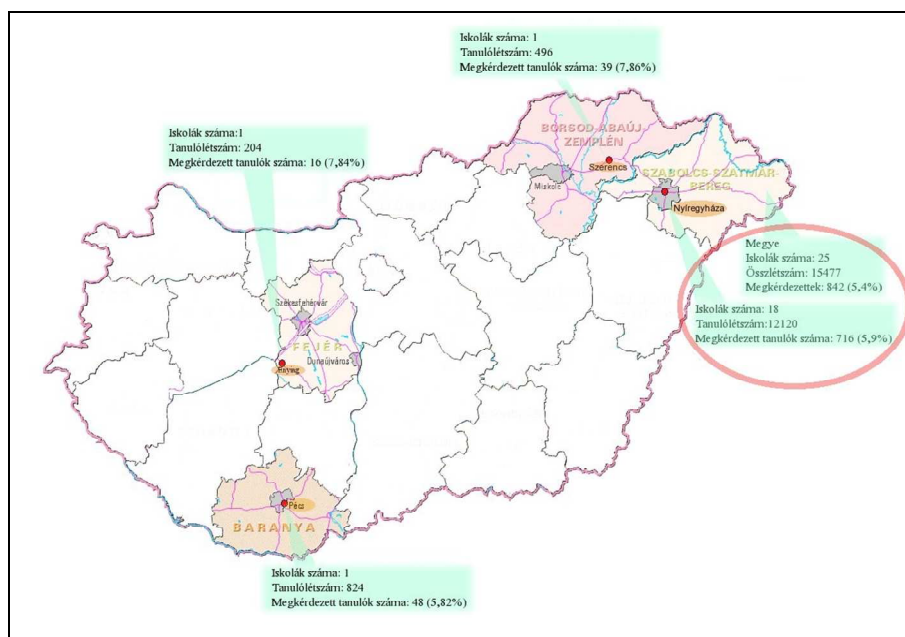
1. A kutatott, illetve a vizsgálatba bevont térség földrajzi lehatárolása

Az ifjúságturisztikai motivációkutatás Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére (Magyarország, Észak-alföldi régió), Beregszászra és környékére (Ukrajna, Kárpátalja megye, Beregszászi járás), Szatmárnémetire és környékére (Románia, Szatmár megye) – melyek egyben a Kárpátok Interrégióhoz tartozó területek – és az ún. „*kontrollvizsgálat*” magyarországi helyszíneire – Pécs (Dél-dunántúli régió, Baranya megye), Szerencs (Észak-magyarországi régió, Borsod-Abaúj-Zemplén megye) és Enying (Közép-dunántúli régió, Fejér megye) – terjed ki.

5. ÁBRA A kutatásba bevont Kárpátok Eurorégió/Interrégiós területek és települések kérdőíves felméréssel kapcsolatos összefoglaló statisztikai adatai (n = 1724)

(Saját szerkesztésű térképvázlat a Geodézia Rt. „*Eurorégiók magyar megyék részvételével*” és a www.matarka.hu internetes térképtár c. alaptérképeinek kiegészítésével és átszerkesztésével.)

6. ÁBRA A kutatásba bevont Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és az ún. kontroll megyék kiválasztott településeinek a kérdőíves felméréssel kapcsolatos összefoglaló statisztikai adatai (n = 1661)

(Saját szerkesztésű térképvázlat a www.matarka.hu internetes térképtár alaptérképének a felhasználásával)

2. A kérdőívek összeállítása

2.1. A kérdőíves felmérés választásának elméleti indoklása

A turizmus hatásainak vizsgálatában alkalmazott módszereket illetően a szakirodalom fontos szerepet tulajdonít a kérdőíves felmérésnek, s hangsúlyozottan emeli ki azt, hogy ez a módszer fontos kutatási eszköz a turizmus fejlődésével és a turistákkal kapcsolatos attitűdök elemzésében: " *A felmérés alkalmas egy adott időpontban jellemző attitűdök megismerésére, így a kapott eredmények a későbbiekben kiindulópontot jelenthetnek az attitűdökben végbement változások értékelésében is. Egy kérdőíves felmérés általában tükrözi egyrészt a hatásvizsgálatot vagy attitűdelemzést végző kutató előzetes hipotéziseit a várható eredményekkel kapcsolatban, de tartalmaznia kell mindazon kérdéseket is, amelyek jelentősek az érintett közösség számára.*"²⁰

²⁰ PUCZKÓ L. – RÁTZ T. 2001: *A turizmus hatásai*. Aula, Budapest, 283 p.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében és az azzal szomszédos országok (Ukrajna és Románia) egyes határ menti területein élő 15-19 éves középiskolás korosztály turizmussal kapcsolatos érdeklődésének, igényeinek és elképzeléseinek megismerését komplex módon, ún. kvantitatív eszközök alkalmazásával vizsgáltam. Az alap- és a mintasokaság szempontjából az adott ifjúsági korcsoportot tekintve reprezentatív felmérés fő célja a diákok üdülési és pihenési szokásainak, attitűdjének a teljes körű felmérése, illetve idegenforgalmi célú tájértekelés, környezetminősítés és vonzerőfeltárás.

A kutatási módszereket a vizsgálat céljának megfelelően határoztam meg, melyek az alábbiak:

- szekunder adatgyűjtés és elemzés (KSH, önkormányzati hivatalok, oktatási intézmények stb.);
- primer adatfelvétel nyomtatott kérdőíves módszerrel (Paper and Pen Interviewing – PAPI). (A telekommunikáció és az informatikai technikák rohamos fejlődése és elterjedése következtében napjainkban egyre nagyobb szerephez jutnak majd a PAPI-t kiváltó más – pl. a CAPI (laptop), CATI (telefon) és CAWI (online) eljárások is.)

A kérdőíves adatfelvételt az egyik legelterjedtebb kutatási módszerként tartják számon, de természetesen a kérdőívek formája, tartalma és nyelvezete eltérő lehet a különböző kutatási területeken. Egyik legnagyobb előnye például az, hogy reprezentatív mintán alkalmazva objektív és általánosítható eredményeket biztosít. Az alkalmazási területeit tekintve az ún. PAPI-módszer lehetővé teszi a személyes megkérdezést, az önkitöltéses és a naplós adatfelvételt egyaránt. (WWW.SZONDAIPSOS.HU) Egy téma mélyebb és részletesebb vizsgálatához, s a megkérdezettek körének célcsoportos fajtákba sorolásakor – például ifjúságkutatás esetében – a személyes megkérdezés használata lehet a célszerű. Az ifjúságturisztikai kutatásaim során a kiválasztott mintaterület paramétereit és a felmérésbe bevont alap- és mintasokaság számarányát, valamint a rendelkezésre álló költségvetést is figyelembe véve – a vélt előnyökkel és a lehetséges hátrányokkal is számolva – a kérdőíves módszer önkitöltéses formáját alkalmaztam. A választott megoldás legjelentősebb előnye az, hogy a vizsgálatban résztvevők a nyomtatott kérdőívet maguk töltik ki, s így lehetőségük van az egyes kérdések alaposabb átgondolására és a megfontoltabb válaszadásra is. A választott megoldás hátránya lehet az alacsony visszaküldési arány, s ennek következtében az adatfelvétel esetleges

torzulásainak megjelenése például akkor, ha a válaszok nem szigorúan véve a mintasze mélytől származnak.

E lehetőség kiküszöbölése és/vagy mérséklésére, valamint a különböző módszerek egyes elemeinek a kutatás objektivitásának, illetve hatékonyságának növelése céljából az alábbi elemeket építettem be a kutatás folyamatába:

- a kutatásba bevont iskolák intézményvezetőinek telefonos, majd a személyes megkeresése. („*kvíz*” személyes megkérdezés);
- az előre megszerkesztett és papír alapú kérdőívek kísérőlevéllel történő ellátása;
- a kérdőíveknek a felmérésbe bevont iskolákba történő személyes kijuttatása és összegyűjtése;
- a kérdőívek kitöltésénél az önkitöltéses adatgyűjtési módszer egyik fajtájának, a csoportos önkitöltés alkalmazásának kombinálása az egyéni válaszadási lehetőséggel;
- a kérdőívek kitöltése során a válaszadás önkéntességének hangsúlyozása és a kapott adatok bizalmas kezelése.

2.2. A kérdőív-minták összeállítása

Az ifjúságturisztikai kutatási téma vizsgálatához szükséges kérdőívek szerkesztése és összeállítása az előkészítés és szerkesztés, a kipróbálás majd a véglegesítés fázisait foglalta magába. Az előkészítés szakaszában alapvető tartalmi kérdésként jelent meg a 15-19 éves középiskolás korosztály üdülési és pihenési szokásainak, illetve az idegenforgalmi célú tájértékelést, környezetminősítést és vonzerőfeltárást is célul tűző kutatáson belül a kérdések céljainak és a várható válaszok mélységének a meghatározása.

A kérdőívek készítésekor és összeállításakor elsősorban az alábbi szerkesztési szabályok figyelembevételére, illetve betartására koncentráltam:

- a kérdések logikus és érdeklődésfelkeltő megfogalmazása;
- a kérdőívek kérdéseinek könnyű megválaszolhatósága és azonos értelmezhetősége; egyszerű, rövid és könnyen megválaszolható, valamint relatíve nem túl sok kérdés megjelenítése;
- a kérdések lehetőleg minden lehetséges válasz adását tegyék lehetővé, ne befolyásolják a válaszadókat, és a válaszadás legyen önkéntes;

- a kérdőívre adott válaszok alkalmassága a számszaki feldolgozásra;
- a kérdőív és a kísérőlevél megfelelő formája (papír minősége, kivitel esztétikuma, olvashatóság), valamint kérdőíveknek a címzettekhez való zárt borítékban történő eljuttatása.

Az ifjúságturisztikai kérdőívben megfogalmazott kérdéstípusok a kutatás-felmérés célja és tartalma következtében változatosak és sokszínűek. A kérdés feltevésének módja szerint azok alapvetően alternatív vagy zárt kérdések. Ezen belül a kérdések egy része a zárt kérdésekhez tartozó szelektív kérdés, illetve a szelektív kérdések egy másik változata, a skála, vagy intenzitáskérdés. A kérdések egy része emlékeztető és esetenként ellenőrző jellegű, mivel a megkérdezettekkel kapcsolatos múltbeli események iránt érdeklődik.

A kérdéseket két nagy kérdéscsoportba strukturálva állítottam össze (A kérdőív I. része kifejezetten motivációkutatás, míg a II. része kiemelten idegenforgalmi célú tájértékelés, környezetminősítés és vonzerőfeltárás!):

- *„Az ifjúsági turizmus feltételeinek és lehetőségeinek felmérése (Kérdőív a 15-19 éves középiskolás korosztály üdülési, pihenési szokásainak felméréséhez és értékeléséhez.) – I. A 15-19 éves korosztály utazási és üdülési szokása?”*
- *„Az ifjúsági turizmus feltételeinek és lehetőségeinek felmérése (Kérdőív a 15-19 éves középiskolás korosztály üdülési, pihenési szokásainak felméréséhez és értékeléséhez) – II.- Szabolcs-Szatmár-Bereg megye turisztikai vonzerőinek – adottságainak számbavétele (A 15-19 éves korosztály véleménye a megye természeti, kulturális és speciális vonzerőiről illetve az idegenforgalom infrastrukturális feltételeiről)”*

A határokon túli és a magyarországi ún. kontroll-megyék, illetve kiválasztott települései számára szerkesztett kérdőív – az adott területre vonatkozó és szükséges módosítások mellett – megegyezik a magyarországi felméréshez összeállított kérdőív I. részének tartalmával.

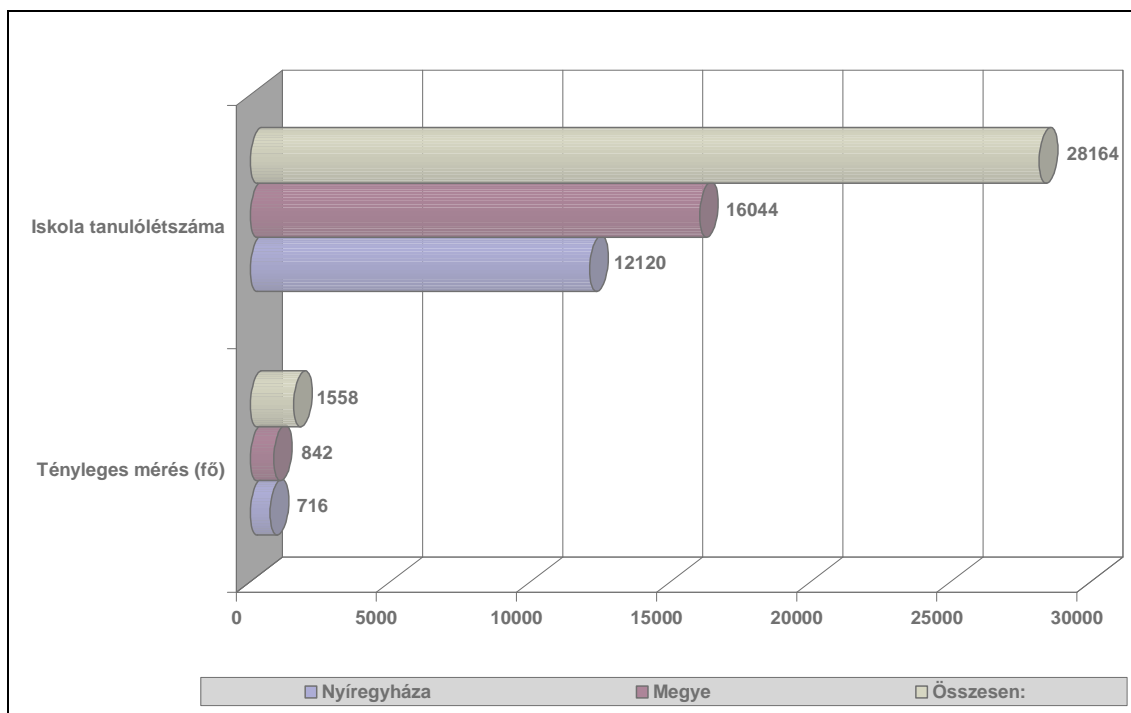
A kérdőívek visszaérkezése és/vagy küldése, a visszaérkezés lezárását követő kérdőív-feldolgozás és értékelés főbb fázisai az alábbiak voltak:

- a feldolgozásra kerülő kérdőívek formai és tartalmi ellenőrzése. Számszerűsítés, az alapkérdések megválaszolásának aránya, a válaszok olvashatósága és az alapkérdésekre, illetve az ellenőrző kérdésekre adott válaszok logikai vizsgálata;

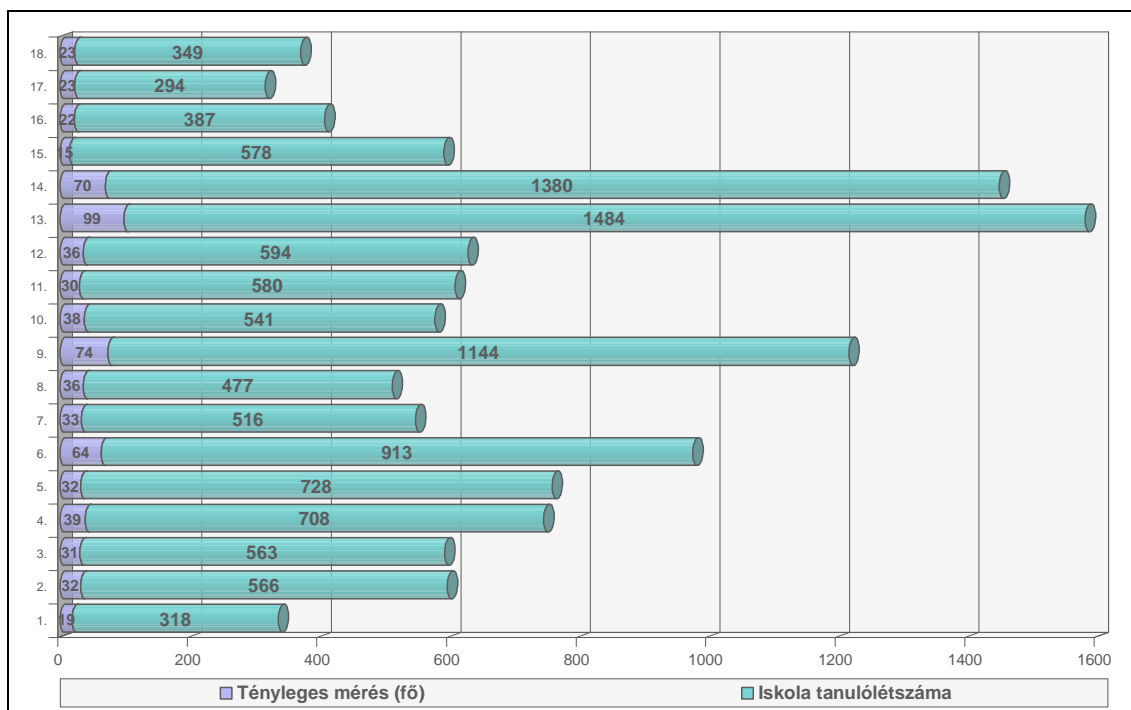
- a kérdőívek feldolgozásának előkészítése és feldolgozása. Elő-feldolgozás, a feldolgozott kérdések elsődleges és másodlagos csoportosítása, valamint a kézi és/vagy gépi adatfeldolgozás;
- a feldolgozott adatok realitásának ellenőrzése, az összesített adatok értékelése. A kérdőívek számának és a mintaelem-számnak az összehasonlítása, a véglegesen értékelhető mintaszámnak a megállapítása;
- a végleges ellenőrzés, ún. „feldolgozási és közlési táblák” készítése, az eredmények grafikus megjelenítése és a szöveges elemzések elkészítése.

2.3. A kutatásban és felmérésben résztvevők reprezentatív mintájának optimális %-os meghatározása

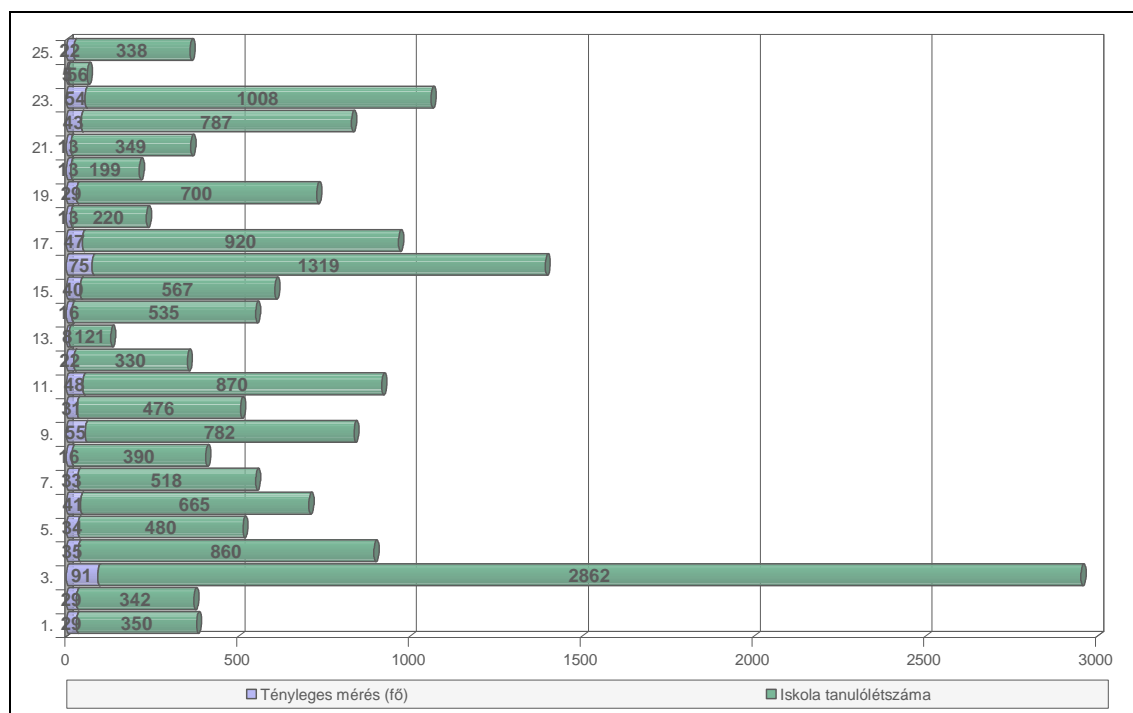
A kutatásban-felmérésben résztvevők mintájának a meghatározása a kérdőíves felmérésnek mindig az egyik kritikus pontja. A megyében élő 15-19 éves korosztály teljes létszáma 2004. évi adatok alapján 43 278 fő volt. A mintavétel körébe beletartozik Szabolcs-Szatmár-Bereg megye megközelítően összes 15-19 életév közötti középiskolába járó diákja. Ennek teljes létszáma a rendelkezésre álló legfrissebb statisztikai adatok alapján 31 655 fő. Az ifjúsági korosztály vizsgált csoportját illetően a szegmens egészére vonatkozóan helyes következtetések levonásához az 5% körüli átlagos mintavételi arányra törekedtem, amellyel biztosítható egyrészt a reprezentativitás, másrészt pedig a nagy mennyiségű adathalmaz kezelhetősége és feldolgozhatósága. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a felmérésbe bevont 28164 középiskolás tanulót tekintve – n: 1558 fő esetében – például 5,5%-os a mintavételi arány (7.-8.-9.-10. ábra). A határokon túli és a magyarországi ún. „kontroll” régiókban, illetve annak egyes településein kiválasztott középiskolákban az adott középiskola tanulólétszáma alapján a megfelelő feldolgozhatóságot és értékelhetőséget biztosító minimum 5%-os - reprezentatív értékek megállapításával történt a felmérés.

7. ÁBRA Az ifjúságturisztikai kérdőíves felmérés összefoglaló statisztikája (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és Nyíregyháza középiskoláinak tényleges tanulólétszáma, illetve a felmérésbe bevont diákok száma, (n = 1558)

8. ÁBRA Az ifjúságturisztikai kérdőíves felmérés összefoglaló statisztikája (Nyíregyházi középiskoláinak tényleges tanulólétszáma, illetve a felmérésbe bevont diákok száma, (n = 716)

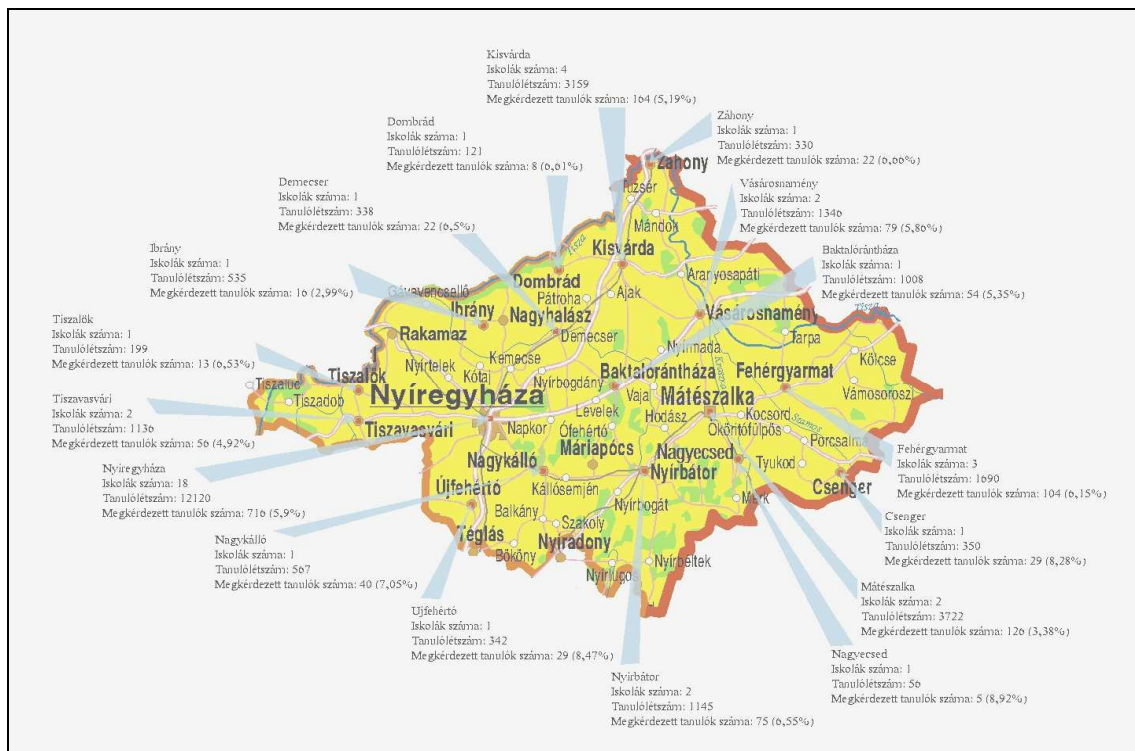
9. ÁBRA Az ifjúságturisztikai kérdőíves felmérés összefoglaló statisztikája (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye középiskoláinak tényleges tanulólétszáma, illetve a felmérésbe bevont diákok száma, (n = 842)

2.4. A kutatás és felmérés eredményeinek felhasználása/felhasználhatósága

Az ifjúságturisztikai kérdőíves felmérés meglévő eredményeinek a további elemzése, valamint a kutatás területi alapú kibővítése, illetve továbbfejlesztése során nyert információk felhasználása lehetővé teszi a 15-19 éves középiskolás korosztály turisztikai szokásainak, lehetőségeinek és igényeinek a még összetettebb és sokoldalúbb feldolgozását, illetve megismerését is. A kutatás és vizsgálódás elméletileg kiterjeszthető a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét is magába foglaló Észak-alföldi régió másik két megyéjére (Hajdú-Bihar és Jász-Nagykun-Szolnok megyék), más megyékre, illetve régiókra, az ország egészére, valamint esetlegesen az egy-egy megyében levő kistérségekre is, illetve azok különböző szerepkörű és funkciójú településeire. A felmérés a középiskolás korosztály üdülési és pihenési szokásainak ifjúságszociológia szempontból történő árnyaltabb megismerésére is lehetőséget nyújt a különböző középiskola-típusban (gimnázium, szakközépiskola és szakiskola) tanuló diákok véleményének a megismerésével és feldolgozásával.

Az ifjúságturisztikai kutatás szempontjából elsődlegesen kiválasztott térség Szabolcs-Szatmár-Bereg megye. A kérdőíves felmérésbe bevont különböző típusú oktatási intézmé-

nyek, gimnáziumok, szakközépiskolák és szakiskolák megkérdezett diákjai alapvetően és összességében a megye egészének középiskolás korosztályát reprezentálják. A megyében élő, illetve tanuló 15-19 éves diákok üdülési és pihenési lehetőségeinek, igényeinek és elképzeléseinek a felmérését, idegenforgalmi célú tájértékelést, környezetminősítést és vonzerőfeltárást célul tűző kutatás, valamint az ennek alapjául szolgáló kérdőíves vizsgálat eredményeinek feldolgozását, elemzését és értékelését a dolgozatban alapvetően és elsősorban területi alapon, a megye egészére vonatkozóan végzem el. A feldolgozás során – a kérdőív első, de különösen a második részének egyes kérdéseinél – esetenként megjelenik a különböző településtípusok közötti, illetve a megye eltérő helyzetű, szerepkörű és funkciójú településein élő/tanuló fiatalok üdülési és pihenési szokásait összehasonlító vizsgálat is. Az ifjúságturisztikai kutatás Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 15-19 éves középiskolába járó korosztályi csoportja mellett kiterjed a vizsgált megyével határos országok közül Ukrajna és Románia egy-egy részére is. Az Ukrajnához tartozó Kárpátalja megyében található Beregszászi járás, illetve Beregszász városa és környéke, valamint a Romániához tartozó Szatmár megyében található Szatmárnémeti és környéke egyben a Kárpátok Interrégióhoz tartozó területek. Magyarország, illetve Szabolcs-Szatmár-Bereg megye határ menti térségeiben, a határokon túl is folytatott ifjúságturisztikai kutatás lehetővé teszi a határok mentén, de különböző országokban élő és tanuló középiskolás diákok turisztikai lehetőségeinek, igényeinek és elképzeléseinek az önálló, valamint összehasonlító elemzését és értékelését is. A dolgozat az ifjúságturisztikai kutatás során a nemzetközi felmérésre is adaptált és alkalmazott kérdőív-rendszer első részének a felhasználása alapján magába foglalja egyrészt a korosztályos turizmus vizsgált területekre vonatkozó önálló, másrészt pedig a részleges összehasonlító elemzését és értékelését is.

10. ÁBRA Az ifjúságturisztikai kérdőíves felmérésbe bevont települések és középiskoláinak statisztikai adatai Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (n = 1558)

(Saját szerkesztésű térképvázlat a www.matarka.hu internetes térképtár alaptérképének a felhasználásával)

2.5. A kutatás ütemezése

Az ifjúsági turizmus Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei helyzetét, valamint annak a határokon is átívelő lehetőségeit vizsgáló kutatási téma végleges rögzítése után a PTE TTK Doktori iskolában 2000-2003 között elkészült kutatási ütemterv az alábbi fontosabb elemeket és határidőket, határidő-intervallumokat tartalmazza:

- 2003: A minta kiválasztása. (Megyei, megyeszékhelyi és MPKKI, valamint KSH statisztikai adatok felhasználásával.)
- 2003 – 2004: A kérdőív elkészítése és kipróbálása. (A kutatási téma vezetőjének szakmai-módszertani segítségével. A dolgozatíró középiskolai munkahelyén.)
- 2005- 2007: A kérdőíves adat- és információ-felvétel intervalluma. (A megye kiválasztott középiskoláiban, valamint Beregszászon (Ukrajna) és Szatmárnémetiben (Románia).

- 2003 – 2007: A kutatás részeredményeinek közreadása. (A különböző országos és regionális turisztikai konferenciákon való részvétellel, illetve szerepléssel.)
- 2009-től: A kutatás zárása – a kutatási eredmények hivatalos közreadása.

VII. Az ifjúságturisztikai motivációkutatás eredményei

1. A kutatásba bevont és vizsgált területek természet- és társadalom-földrajzi adottságai, jellemző vonásai

Geográfiai megközelítésben az ifjúsági turizmus térségi kutatása természet- és társadalom-földrajzi szempontból egyaránt olyan területekre, valamint meghatározó településekre terjed ki, amelyek hasonló adottságokkal is rendelkeznek, ugyanakkor több lényeges vonatkozásban különböznek egymástól. A felmérés eredményeinek közreadása, elemzése valamint az összehasonlítás, illetve az általánosítható és a specifikus következtések levonása előtt ezért célszerű a területiség összefoglaló bemutatása (6.-7. táblázat):

6. TÁBLÁZAT A kutatásba bevont és vizsgált területek természetföldrajzi szempontú összefoglaló bemutatása.

A kutatási terület neve	Nagytáji - tájegységi besorolás	Általános táji adottságok (morfológia)	Éghajlati és vízrajzi jellemzők, flóra és fauna	Főbb természetes vonzerők
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	Alföld (Nyírség – Felső-Tisza-vidék)	<ul style="list-style-type: none"> • síksági arculat (hordalékkúp-síkság) 	<ul style="list-style-type: none"> • mérsékelt meleg és száraz nyarú, hideg télű éghajlat és részben gazdag vízhálózat • Alföld flóravidéke • módosult állatvilág (apróvad, szarvas, vaddisznó) 	<ul style="list-style-type: none"> • a Felső-Tisza-vidék természeti képe • a megye vízrajzi adottságai (folyó- és termálvizek, halastavak) • a megye természetvédelmi területeinek élővilága (Bátorliget)
Kárpátalja - Beregszászi járás - Beregszász és környéke (Ukrajna)	Alföld (Felső-Tisza-vidék)	<ul style="list-style-type: none"> • síksági arculat (hordalékkúp-síkság) 	<ul style="list-style-type: none"> • kontinentális hatású éghajlat bő csapadékkal és gazdag víz-, forrás- és gyógyvízhálózat • Alföld, illetve a Felső-Tisza-vidék jellemző növényvilága • sík területre jellemző állat-, illetve vízi madárvilág 	<ul style="list-style-type: none"> • Beregszász panorámája (Nagy-hegy) • a térség vízrajzi adottságai (folyók, tavak, gyógyvizek) • növényföldrajzi adottságok (tölgy-, kőris- és szilfaerdők, arborétumok)
Szatmár megye – Szatmárnémeti és környéke (Románia)	Nyugati- v. Tiszai-alföld (Szatmári-síkság)	<ul style="list-style-type: none"> • síksági arculat (hordalékkúp-síkság) 	<ul style="list-style-type: none"> • mérsékelt kontinentális éghajlat és gazdag vízhálózat • kultúrtáj vizek melletti galériaerdőkkel • sík területre jellemző állat-, illetve vízi madárvilág 	<ul style="list-style-type: none"> • Szatmári-síkság és a Szilágyság dombvidéke • a megye vízrajzi adottságai (folyók, halastavak, termálvíz) • növény- és állatvilág (sztyepp növényzet erdőkkel, apróvad, őz, vaddisznó, hal)
Pécs és környéke	Dunántúli-dombság (Mecsek - Pécsi-síkság)	<ul style="list-style-type: none"> • dombsági és középhegységi arculat 	<ul style="list-style-type: none"> • kontinentális és óceáni átmeneti, illetve mediterrán vonásokkal jellemezhető éghajlat és részben gazdag vízhálózat • mediterrán, atlanti, balkáni és kontinentális flóraelemek • középhegységi erdei állatvilág, ritka, s csak itt előforduló fajokkal 	<ul style="list-style-type: none"> • változatos táji adottságok (domborzat) • éghajlati-klimatikus adottságok (mediterrán hatás) • Pécs és környéke geológia és vízrajzi adottságai (Babás szerkövek, források és barlangok)
Szerencs és környéke	Északi-középhegység (Szerencsi-dombság – Taktaköz)	<ul style="list-style-type: none"> • dombsági és síksági arculat 	<ul style="list-style-type: none"> • mérsékelt meleg és száraz kontinentális éghajlat és gazdag vízhálózat • Alföld flóravidéke Tiszántúl flórajárása • változatos és gazdag fajszámú állatvilág 	<ul style="list-style-type: none"> • Hegyalja természeti képe („A Hegyalja kapuja”) • Tokaj Történelmi Borvidék kultúrtáj • víz- és növényföldrajzi adottságok, állatvilág (patakok, források, holtágak,

Enying és környéke	Alföld (NY-Mezőföld)	<ul style="list-style-type: none"> • síksági arculat (táblarögökből álló halomvidék) 	<ul style="list-style-type: none"> • kontinentális makroklíma hatás és ritka vízhálózat • típusos alföldi növényvilág • jellegzetes pusztai és mocsári fauna 	<ul style="list-style-type: none"> • Mezőföld kultúr-táji panoráma • növény- és vízföldrajzi adottságok (erdők, rétek, halastavak) • a Balaton környéke
--------------------	----------------------	---	---	--

(Forrás: A vonatkozó és jelzett szakirodalom („Irodalomjegyzék”) elméleti anyagainak a felhasználásával készített saját szerkesztésű táblázat.)

7. TÁBLÁZAT A kutatásba bevont és vizsgált területek társadalom-földrajzi szempontú összefoglaló bemutatása

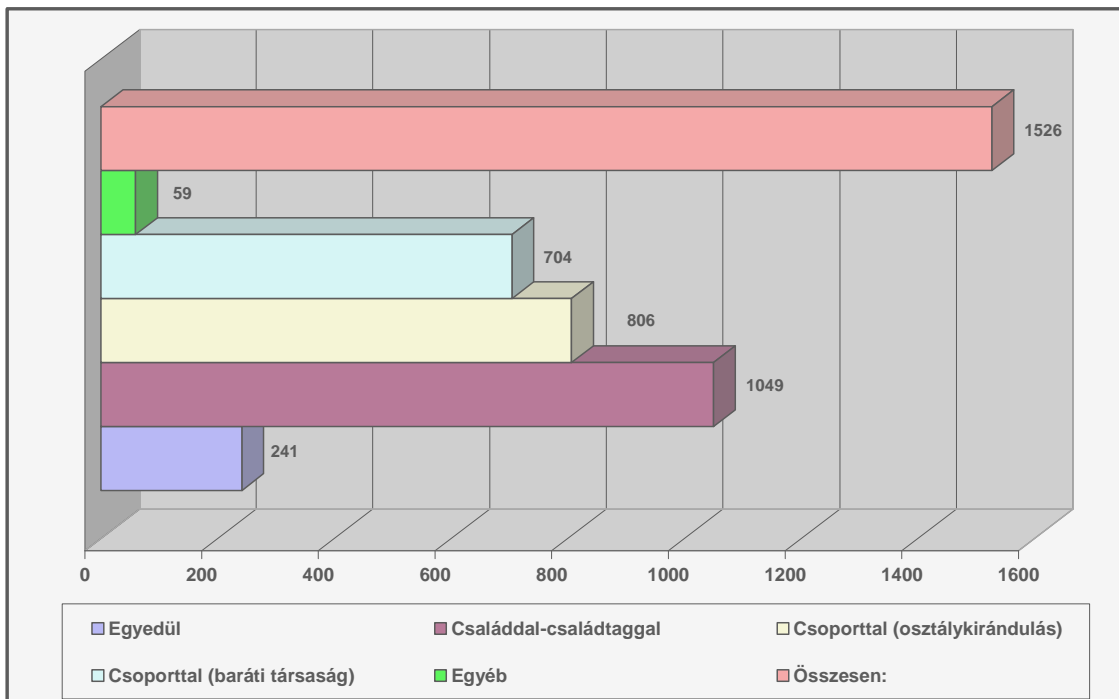
A kutatási terület (település) neve	Népességszám	Térségi-közigazgatási és gazdasági szerepkör	Oktatási és kulturális szerepkör	Főbb ember alkotta vonzerők
Nyíregyháza	118 273 fő	<ul style="list-style-type: none"> • megyeszékhely, megyei jogú város • nagyváros, ipari, kereskedelmi és közlekedési központ 	<ul style="list-style-type: none"> • országos és regionális oktatási és kulturális központ (3 főiskola, 15 középiskola, 17 általános iskola és több színház) 	<ul style="list-style-type: none"> • Nyíregyháza városképi együttese • Nyíregyháza - Sóstógyógyfürdő • a nyíregyházi környéki bokortanyarendszer
Beregszász (Ukrajna)	29 221 fő (15 000 fő magyar nemzetiségű)	<ul style="list-style-type: none"> • járási székhely • kisváros, gazdasági, kereskedelmi és közlekedési központ 	<ul style="list-style-type: none"> • megyei oktatási és kulturális központ (1 főiskola, 3 magyar, 2 ukrán, 1 orosz középiskola, illetve 3 „vegyes” szakközépiskola, 3 magyar általános iskola és színház) 	<ul style="list-style-type: none"> • Beregszász történelmi belvárosa • A város és környéke templomai (Csetfalva) • Népművészet (Beregi szőttes)
Szatmárnémeti (Románia)	115 000 fő (55 000 fő román, 45 000 magyar, 1500 fő német, 1000 fő roma)	<ul style="list-style-type: none"> • megyeszékhely • nagyváros, ipari, kereskedelmi és közlekedési központ 	<ul style="list-style-type: none"> • megyei oktatási és kulturális központ (1 főiskola, 12 román, 3 magyar és 1 német középiskola, 21 „vegyes” általános iskola és színház) 	<ul style="list-style-type: none"> • A város főterének látnivalói (Városháza, Dácia-szálló, Vécsey-ház) • A város templomai és egyházi szerepkörű épületei (püspöki székesegyház) • Szatmárnémeti környékének történelmi látnivalói (Kaplony)
Pécs	156 664 fő (996 fő német, 820 horvát)	<ul style="list-style-type: none"> • régióközpont (Dél-dunántúli régió), megyeszékhely, megyei jogú város • nagyváros, ipari, kereskedelmi és közlekedési központ 	<ul style="list-style-type: none"> • országos és regionális oktatási és kulturális központ (1 egyetem, 21 középiskola, 23 általános iskola és több színház) 	<ul style="list-style-type: none"> • Római kori építészeti látnivalók (Ókeresztény Mauzóleum) • Pécs török kori építészeti emlékei (Gázi Kászim pasa dzsámija) • Múzeumok és kiállításai anyagai (Zsolnai Múzeum)
Szerencs	10 000 fő	<ul style="list-style-type: none"> • kistérségi központ • kisváros, gazdasági, kereskedelmi és közlekedési központ 	<ul style="list-style-type: none"> • kistérségi iskolaközpont (2 középiskola és 1 általános iskola tagiskolákkal) 	<ul style="list-style-type: none"> • Szerencs történelmi és ipartörténeti műemlékei (Rákóczi Zsigmond vár, Zemplén Múzeum, Cukormúzeum) • Emlékhelyek (Bocskai-, Rákóczi- és 1848-as történelmi emlékhelyek) • Szerencs környékének települései (Monok, Tállya, Prügy)
Enying	7300 fő	<ul style="list-style-type: none"> • kistérségi központ • kisváros, közlekedési- és 	<ul style="list-style-type: none"> • kistérségi iskolaközpont (középiskola, 1 általános iskola tagiskolákkal) 	<ul style="list-style-type: none"> • Enying jellegzetes kisvárosi képe • A város műemléképületei (templomok,

		kereskedelmi központ	és 1 alapfokú művészetoktatási intézmény)	Batthyány-kastély) <ul style="list-style-type: none"> • A egykori Török Bálint emlékek („Vár”, kopjafa)
--	--	----------------------	---	---

(Forrás: A vonatkozó szakirodalom („Irodalomjegyzék”) elméleti anyagainak a felhasználásával készített saját szerkesztésű táblázat.)

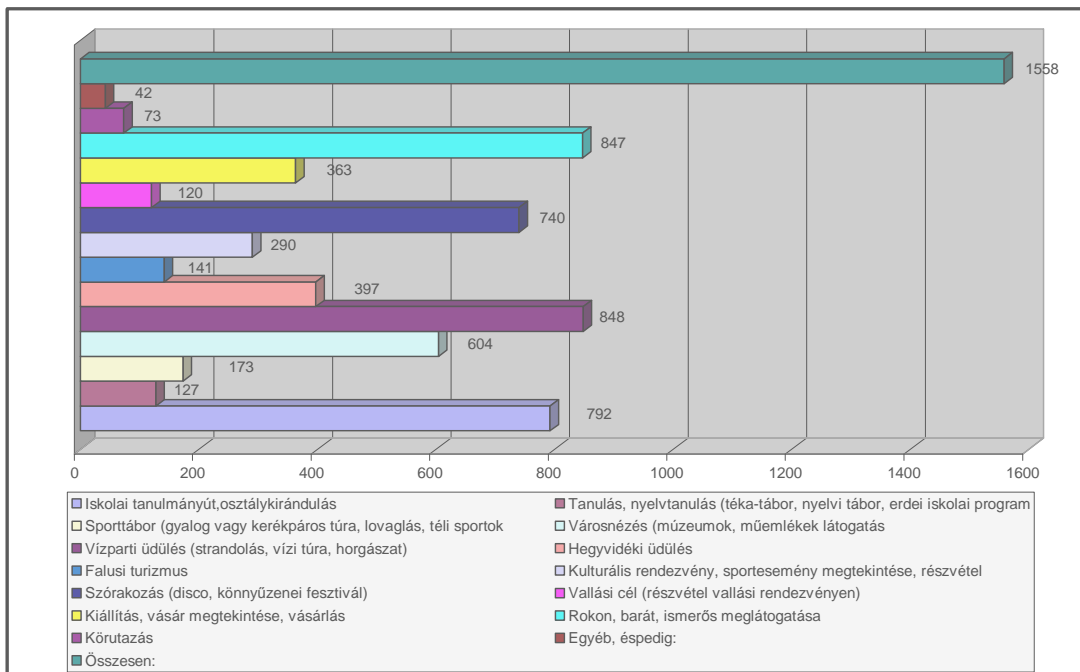
2. A 15-19 éves középiskolás korosztály üdülési, pihenési szokásai Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (I. rész: Motivációkutatás)

- Az 1. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (11. ábra): A 15-19 éves középiskolás korosztály nagyobb része rendszeresen utazik és/vagy üdül, mely a fiatalok részvételét bizonyítja az ifjúsági turizmus valamely formájában. Az ifjúsági turizmus legjellemzőbb formái meghatározóan a családi, valamint kifejezetten a gyermekek részére szervezett üdülések és utazások, illetve az iskolai és osztálykirándulások, a természetjárás és a különböző tartalmú iskolai táborok. A családi keretekben lebonyolított programok meghatározó szerepet játszanak az ifjúsági turizmusban. A legfontosabb kapcsolódási elemek a közösséghez tartozás, az életkor, az egzisztenciális függőség és például a korlátozott jogképesség, szülői képviselet stb. Az iskola és az iskolai keretekben lebonyolított programok – a diákok válaszainak sorrendiségéből következően – a második legfontosabb ifjúságturisztikai formaként jelennek meg, s a korosztály képviselői diákként válnak a különböző iskolai szervezésű turisztikai programok részeseivé. A csoport, illetve baráti társaság harmadikként kiemelt szerepe utal egyrészt a korosztály részbeni, s általában a 16 éves életkortól markánsabban megjelenő önállósodási-függetlenedési törekvéseire, másrészt megjeleníti a – család mellett egy másik - közösséghez tartozás igényét a különböző ifjúságturisztikai programok szervezésén és lebonyolításán keresztül.

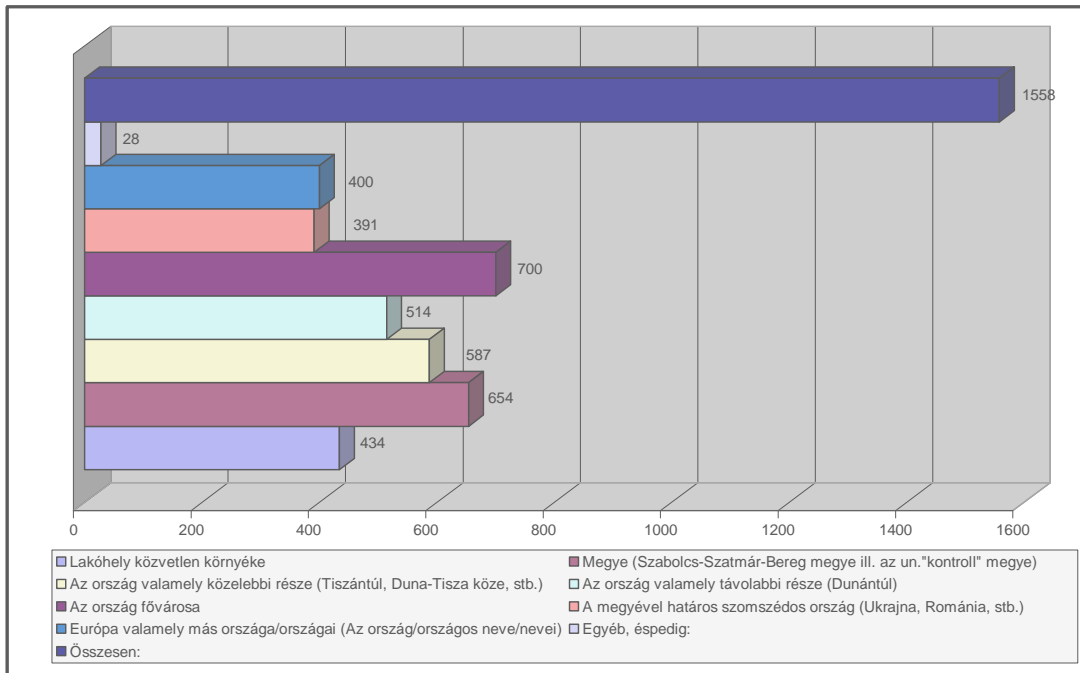
11. ÁBRA A közelmúltban – az elmúlt egy évben – részt vett-e valamilyen formában utazáson, illetve üdülésen? Ha igen, akkor a felsorolt formák közül válasszon? (Legfeljebb hármat jelöljön meg! A családdal és a csoporttal történt utazás esetén kérem, hogy jelölje annak létszámait is!)

- A 2. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (12. ábra): A középiskolások a turizmusformák közül legnagyobb arányban – az összes válaszadó több mint a fele által preferált – vízparti üdülést és a rokon és/vagy barát meglátogatását választották. A diákoknak megközelítően a fele által jelölt turizmusforma között szerepel az iskolai turizmus (iskolai tanulmányutak, osztálykirándulás stb.) és a szórakoztató programokon való részvétel, valamint a városnézés. A tanulóknak csak mintegy harmada részesíti előnyben ifjúságturisztikai programjai során a hegyvidéki üdülést, a különböző kiállítások és vásárok megtekintését, valamint a kulturális és sporteseményeken való részvételt. A megkérdezett fiatalok meglepően szerény érdeklődést mutatnak az egészségmegőrző ifjúságturisztikai programok, a sportesemények (pl. aktív turizmus), a kulturális rendezvények és a vásárok iránt. Kevés fiatal választotta a falusi turizmushoz és a felekezeti hovatartozáshoz/valláshoz köthető turizmusformákat, s nem meglepően a körutazásokat is, azonban meglepő és elgondolkodtató az erdei iskolát választók viszonylag kis száma.

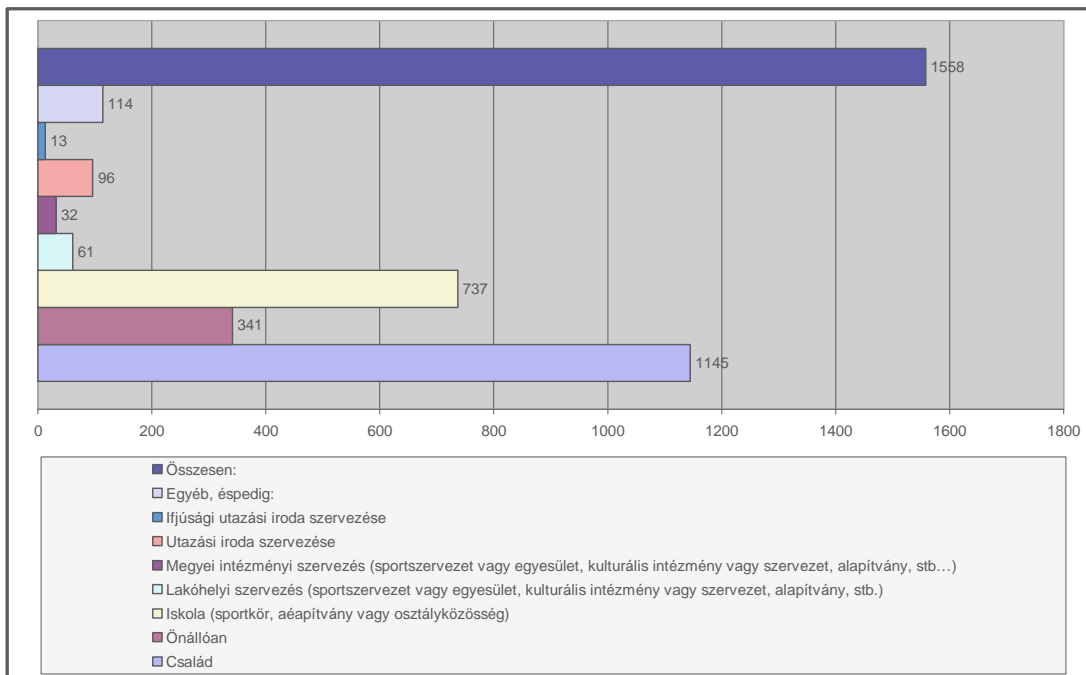
12. ÁBRA Az elmúlt egy évben mi volt utazásának illetve üdülésének fő célja, és milyen tevékenységet végzett? (Az alábbi felsorolásból jelölje meg azt/azokat, amelyben/amelyekben volt, és közülük 1-től 3-ig rangsorolva emelje ki az Ön számára legfontosabbakat

- A 3. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (13. ábra): A 15-19 éves középiskolás korosztály utazásainak földrajzi térbeli elhelyezését illetően - az első helyen jelölt Budapesttől eltekintve - érvényesülni látszik a fokozatosság elve. A fiatalok utazási motivációjánál és szándékában a fokozatosan táguló tér megismerésének igénye jelenik meg először a saját megye, majd a közelebbi és később a távolabbi országrészek felfedezése során. Természetesnek vehetjük a diákoknak a kontinens különböző országai iránti érdeklődését, ugyanakkor - a külföldi utazások magasabb költségvonzata, illetve a korosztály általános anyagi helyzete miatt - az összes válaszadó fiatal közül a külföldet választók aránya alacsonyabb. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és egyes részei közötti gazdasági különbségek miatt a megyén belül jelentősebb a differenciáltság. A nyíregyházi kistérségben például lényegesen többen, míg a csengeri kistérségben lényegesen kevesebben, vagy egyáltalán nem utaznak külföldre a diákok. A megye kedvező földrajzi helyzete/adottságai (ún. „*határmegye*”) ellenére sem túl magas a diákok szomszédos országok (Ukrajna és Románia) iránti érdeklődése.

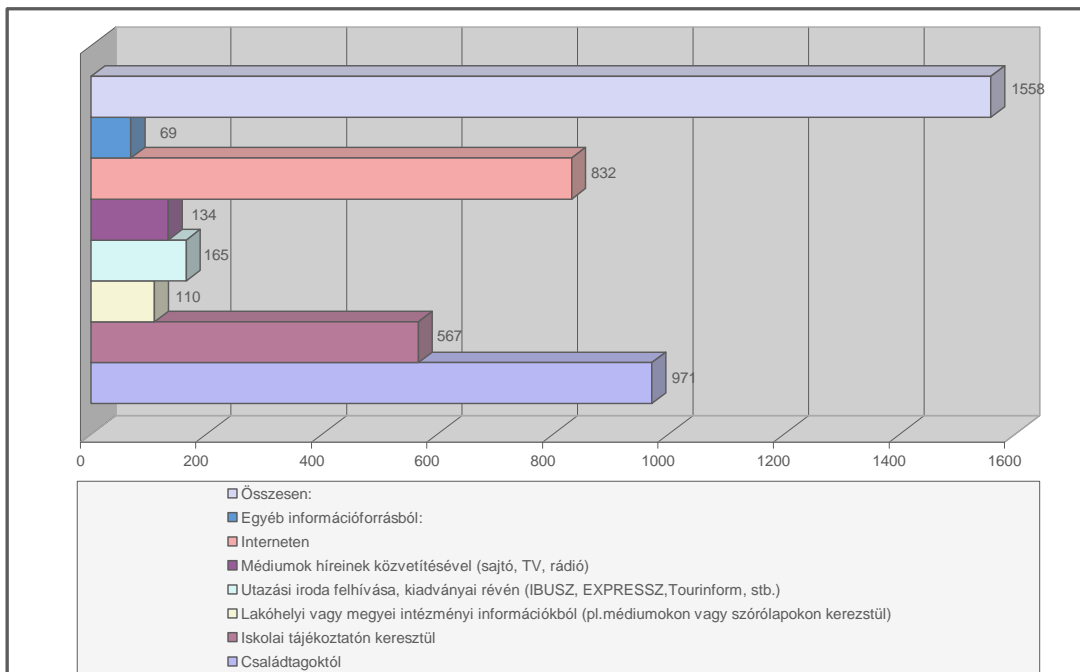
13. ÁBRA Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el, illetve merre járt? (Legfeljebb hármát jelöljön meg!)

- A 4. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (14. ábra): A gyermek- és ifjúsági korosztály utazásainak és/vagy üdüléseinek a szervezésében a család és az iskola került az első helyekre, mely egyértelműen igazolja a középiskolás korosztály jellemző és meghatározó ifjúságturisztikai formáinak domináns jellegét. A harmadik helyen megjelenő önálló szervezésű programok mintegy 20%-os aránya a diákok felnőtté válásának folyamatára és a részleges nagykorúságukra utal. A tanulók jellemző ifjúságturisztikai formái/programjaiban szervezésében viszonylag alacsony mértékben jelennek meg az utazási irodák.

14. ábra 4. Utazása és/vagy üdülése kinek/kiknek a szervezésében, illetve közreműködésével történt?

- Az 5. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (15. ábra): A 15-19 éves középiskolás korosztály utazásai és/vagy üdülései során az információforrások között első helyen szerepel a család, mely a korábbi kérdésekre adott válaszokat tekintve releváns. Az ifjúságturisztikai programok szervezése során az információhoz jutás szempontjából kiemelkedő az iskola szerepe. Nem tekinthető meglepőnek a fiatalok utazásszervezési tájékozódásában/tájékozottságában az, hogy választásukban hasonlóképpen az elsők közé került az internetet.

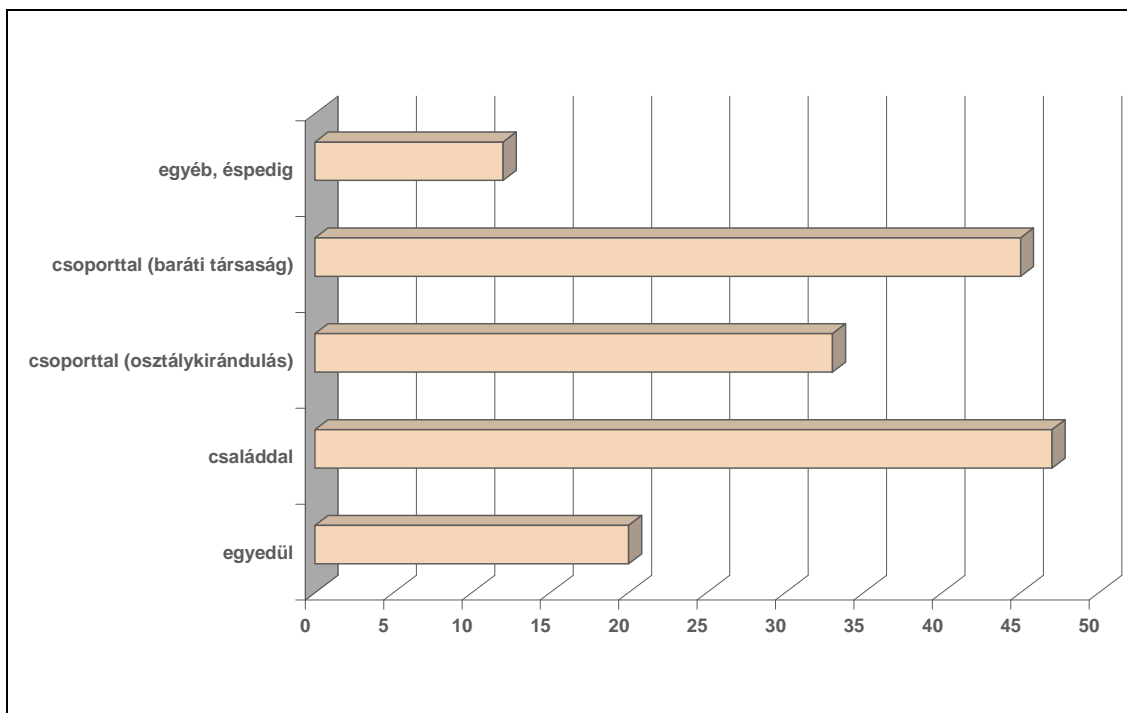

15. ÁBRA 5. Kérem, hogy – az alábbiakban felsoroltak közül – jelölje meg azt/azokat a forrásokat, amelyből/amelyekből információhoz jutott utazása és/vagy üdülése lehetőségeiről és szervezéséről!

3. A 15-19 éves középiskolás korosztály üdülési, pihenési szokásai a Kárpátok Interrégió és a magyarországi ún. kontroll területek kutatásba bevont térségeiben (I. rész)

3.1 Beregszász és környéke (Beregszászi járás, Kárpátalja megye, Ukrajna)

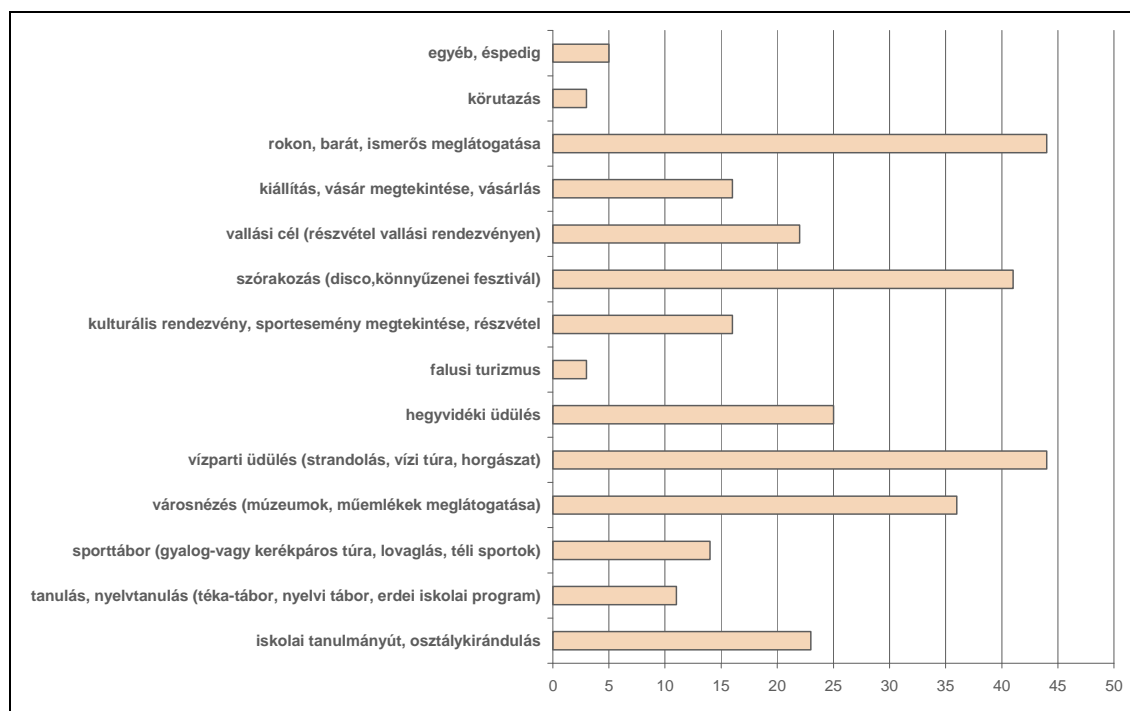
- Az 1. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (16. ábra): Beregszászon is az a három jellemző ifjúságturisztikai forma a meghatározó a középiskolás fiatalok utazásai és üdülései során, mint a szomszédos Magyarországon. A kárpátaljai középiskolások utazásainál és/vagy üdüléseinél szintén a családi forma az első-sorban meghatározó, ugyanakkor az iskola és a baráti társaság fontossági sorrendje - például az iskolák e téren meglévő feltételrendszere vagy éppen a közösségi élet erősebb kohéziója miatt - felcserélődött. A válaszadók számához viszonyítva arányaiban itt többen választották az egyéni turisztikai programszervezést és részvételt, mint Magyarországon, mely a nagyobb fokú önállóság, egyéni kezdeményezések meghatározóbb szerepére utalhat.

16. ÁBRA A közelmúltban – az elmúlt egy évben – részt vett-e valamilyen formában utazáson, illetve üdülésen? Ha igen, akkor a felsorolt formák közül válasszon? (Legfeljebb hármat jelöljön meg! A családdal és a csoporttal történt utazás esetén kérem, hogy jelölje

- A 2. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (17. ábra): A beregszászi középiskolások által leginkább választott utazások és/vagy üdülések sorában első helyen szintén a rokonok, ismerősök és barátok felkeresése áll. Hasonlóan népszerűek a diákok körében itt is a vizekhez és a hegyvidékhez kapcsolódó iskola ifjúságturisztikai programok/táborozás, valamelyest kisebb mértékben a különböző sport- és aktív turisztikai formák, melynek feltételei Kárpátalja természet alkotta vonzerőit tekintve igen sokszínűek. A különböző, s elsősorban a szórakozást jelentő programok iránti igény itt ugyanúgy a korosztályra jellemző nagyobb fokú érdeklődéséből következik. A jellemző iskolai ifjúságturisztikai programok, s az ehhez kapcsolható városnézés, múzeumok, kiállítóhelyek felkeresése és a táborozásnak a választásban elfoglalt helye, az első kérdésre adott válaszok sorrendiségéhez hasonló. Relatív nagyobb arányban jelölték a kárpátaljai diákok a vallási célú programokon való részvételt, mely a vallás kulturális szerepének nagyobb jelentőségére utalhat itt Kárpátalján. Valamelyest kisebb arányban részesítették előnyben a tanulók a kulturális rendezvényeken való részvételt és falusi turizmust, s a körutazásokon való

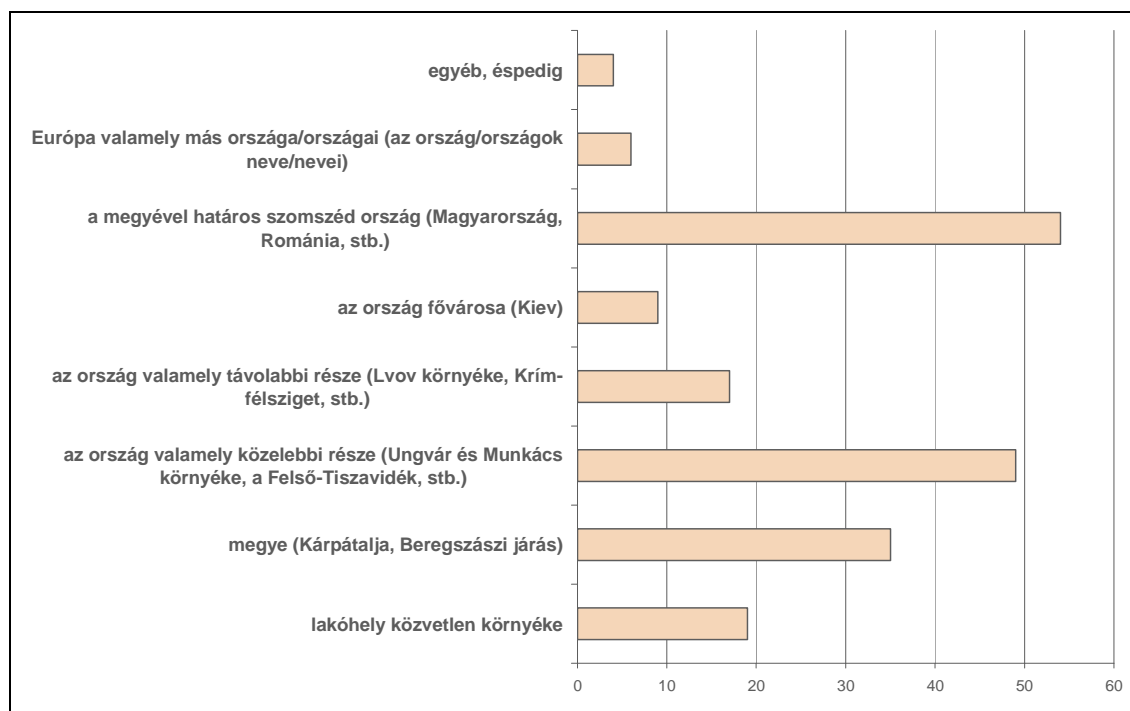
részvételi arány is azt jelzi, hogy ez a turizmusforma Kárpátalján sem elsősorban az ifjúsági korosztályhoz kapcsolható.

17. ÁBRA 2. Az elmúlt egy évben mi volt utazásának, illetve üdülésének fő célja, és milyen tevékenységet végzett? (Az alábbi felsorolásból jelölje meg azt/azokat amelyben/amelyekben volt és közülük 1-től 3-ig rangsorolva emelje ki az Ön számára legfontosabbakat!)

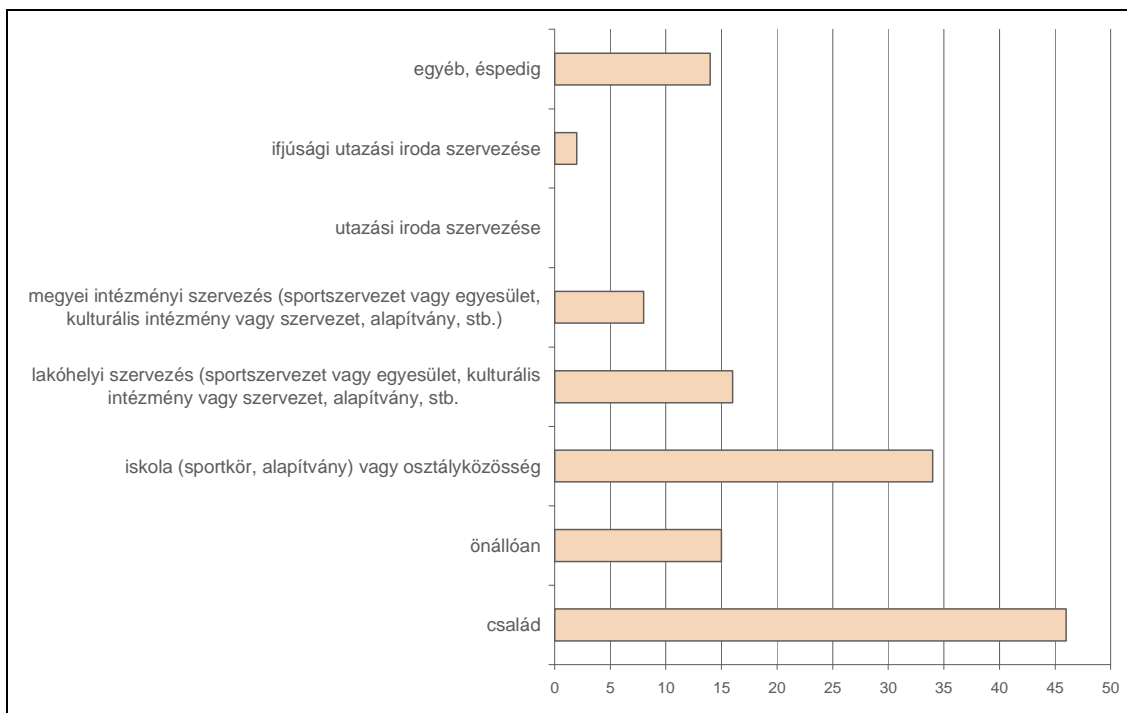
- A 3. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (18. ábra): Beregszásznak a magyarországi, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei határhoz való közelsége, valamint a rokonai és baráti kapcsolatok a fő motívumai annak, hogy az iskola tanulói minden más utazási célhoz képest elsőként választották a szomszédos Magyarországot. A diákok által ugyancsak meghatározó utazási célként jelölt megyének, valamint a szűkebb lakóhelynek a felfedezése, megismerési vágya mind földrajzilag, mind pedig az életkorhoz kapcsolódóan természetes. A beregszászi tanulók viszonylag alacsony számban jelölték utazásaik céljaként az ország távolabbi részeit, s a magyarországi diákokhoz viszonyítva meglepően kevesen választották az ország fővárosát is. Az első elemnél az ország hatalmas méretei, a nagyobb távolságok és/vagy ezzel összefüggésben azok elérhetőségének magasabb költségei, míg a főváros esetében talán a nemzeti identitásban, kötődésben kereshető a magyarázat. A kárpátaljai diákok a magyarországi diákokhoz képest is alacsony

nyabb arányban utaznak távolabbi európai országokba, amelynek gazdasági, egzisztenciális okai lehetnek.

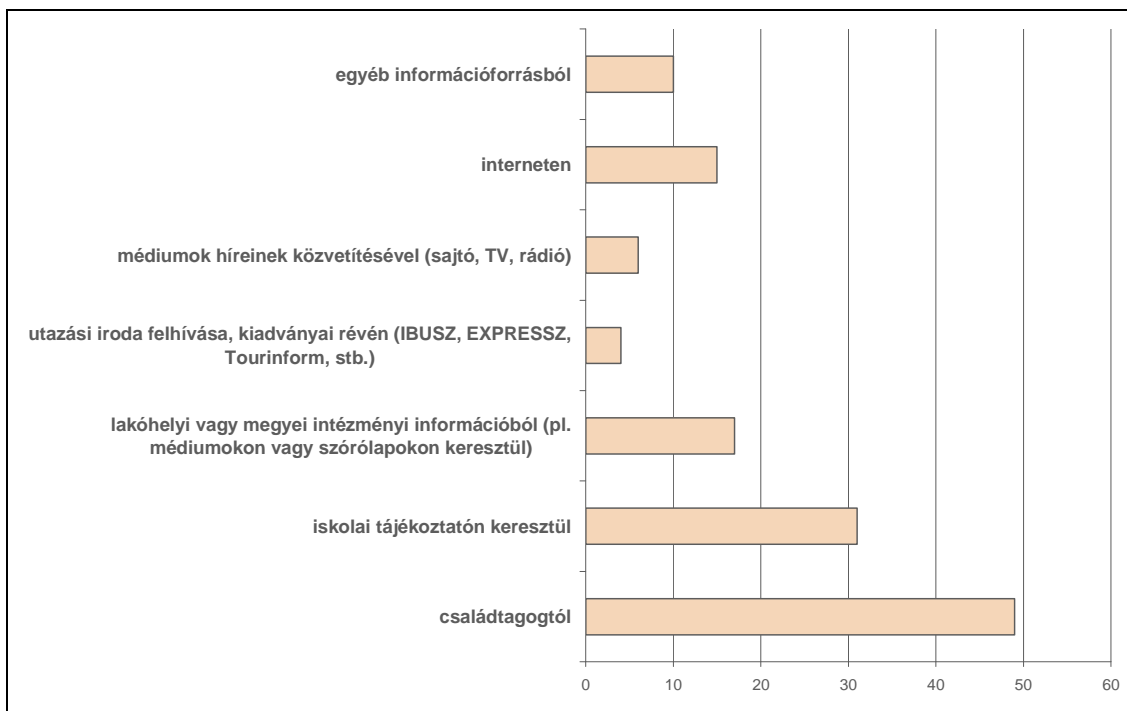
18. ÁBRA 3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el, illetve merre járt? (Legfeljebb hármát jelöljön meg!)

- A 4. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (19. ábra): A beregszászi középiskolások utazásaik és/vagy üdüléseik során közreműködőként ugyanúgy a családot és az iskolát jelölték meg első helyen, mint a magyarországi diákok, mely választásban az ifjúsági turizmus jellemző formáival való összhang tükröződik. A Kárpátalján élő és tanuló fiatalok ifjúsági turisztikai programjainak szervezése során a magyarországinál jelentősebb mértékben jelenik meg a különböző lakóhelyi és/vagy a megye intézményi (pl. egyesület, sportszervezet, kulturális intézmény stb.) közreműködők szerepe, mely egyrészt a szűkebb közösséghez való tartozás jelentősebb összetartó erejére, másrészt az ilyen jellegű szervezeti élet hagyományaira utalhat. Az ifjúsági utazási és/vagy az utazási irodák szerepe az itteni fiatalok ifjúságturisztikai programjainak szervezésében-közreműködésében hasonlóan kis szerepet tölt be napjainkban, mint ahogy az a magyarországi fiatalok válaszaiból is kiderült.

19. ÁBRA 4. Utazása és/vagy üdülése kinek/kiknek a szervezésében illetve közreműködésével történt?

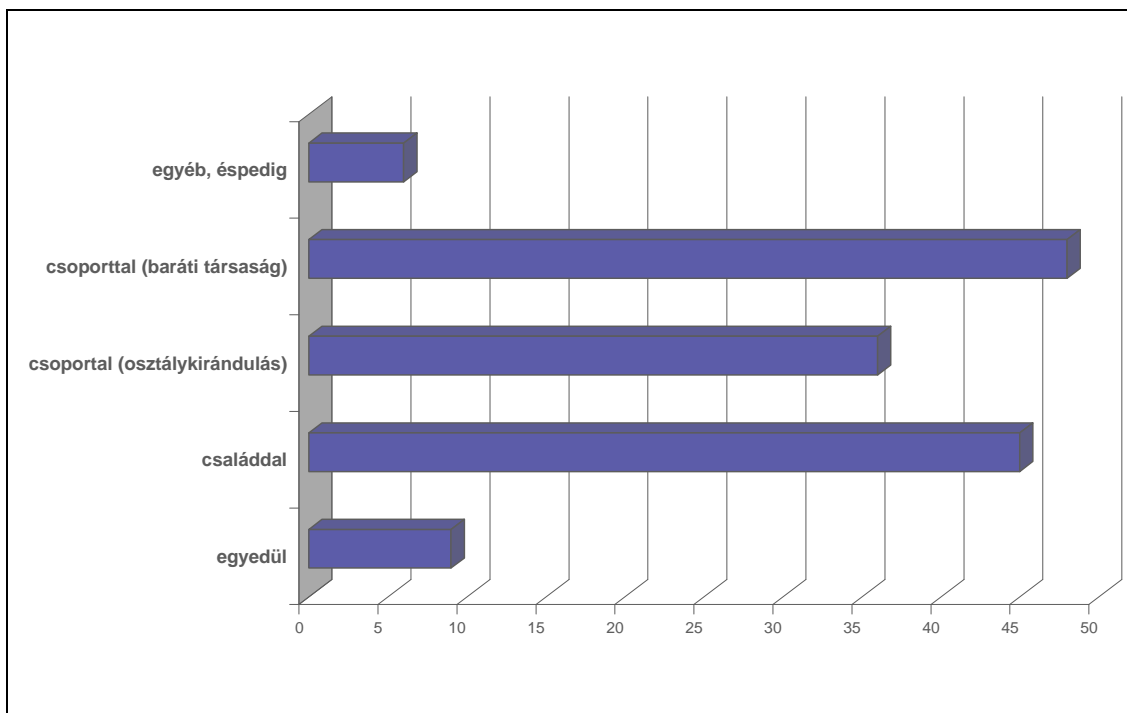
- Az 5. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (20. ábra): A kárpátaljai, beregszászi diákok utazásai és /vagy üdülése során a legnagyobb arányban jelölt információforrások sorrendisége összefügg az előző kérdésekre adott válaszaikkal, mely az ifjúsági turizmus jellemző formáinak a hangsúlyos szerepére utal itt is. A lakóhelyi szervezetek szerepének a megítélése ugyancsak szinkronban van az előző kérdésre adott válaszokkal. Az internet és az internet-szolgáltatás szerepe a kárpátaljai fiatalok választásában valamelyest hátrébb szorult, mint a magyarországi diákoknál, de azért láthatóan meghatározó és számottevő, míg a különböző médiumok szerepét kisebb mértékben tartják fontosnak az itteni diákok.

20. ÁBRA 5. Kérem, hogy – az alábbiakban felsoroltak közül – jelölje meg azt/azokat a forrásokat, amelyből/amelyekből információhoz jutott utazása és/vagy üdülése lehetőségeiről és szervezéséről!

3.2. Szatmárnémeti és környéke (Szatmár megye, Románia)

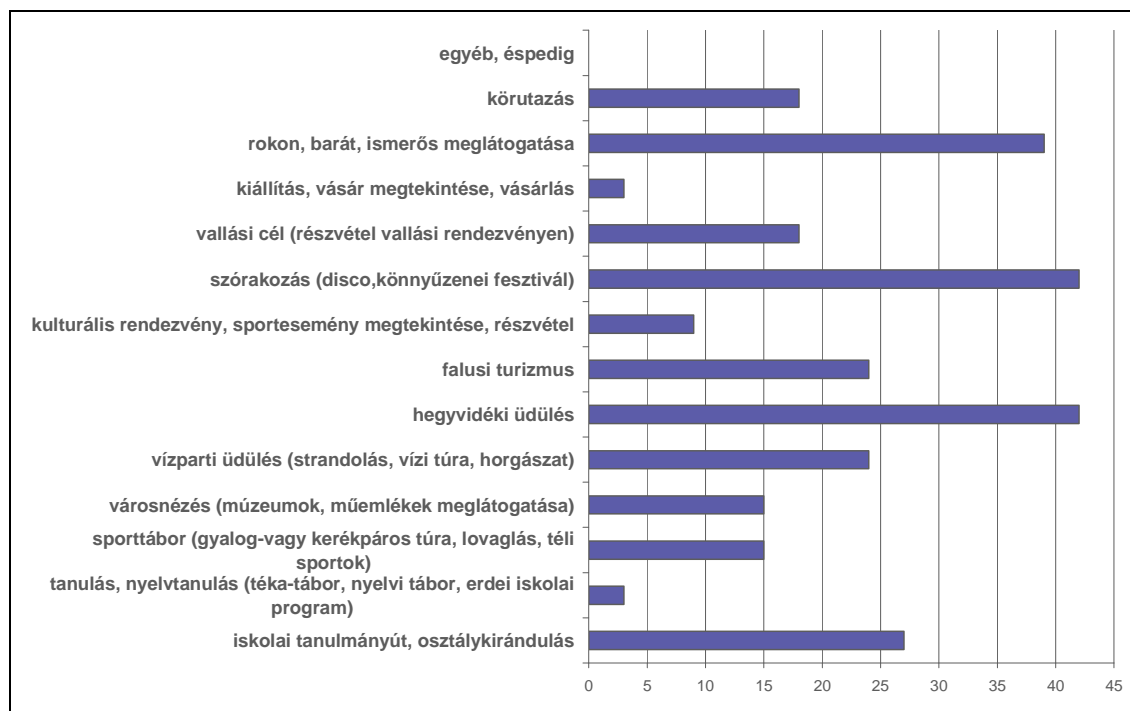
- Az 1. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (21. ábra): A szatmárnémeti, romániai középiskola tanulói által a leggyakrabban választott utazási és/vagy üdülési formák hasonlóak a magyarországi és a kárpátaljai fiatalok által választottakkal. Míg azonban mindkét másik tanulói közösség esetében egyértelműen a család, addig itt a csoporttal, illetve baráti társasággal szervezett programok kerültek az első helyre, melyből a korosztálynál megjelenő nagyobb fokú önszerveződésre, önállóságra törekvésre következtethetünk. Az iskolának az ifjúsági turizmusban betöltött szerepe és megítélése a kárpátaljai diákokhoz hasonlóan Szatmárnémetiben is a harmadik helyre került, míg az egyedül történő utazás és/vagy üdülés a magyarországi diákokéhoz hasonló megítélést kapott.

21. ÁBRA 1. A közelmúltban – az elmúlt egy évben – részt vett-e valamilyen formában utazáson, illetve üdülésen? Ha igen, akkor a felsorolt formák közül válasszon? (Legfeljebb hármat jelöljön meg! A családdal és a csoporttal történt utazás esetén kérem, hogy jelölje annak létszámát is!)

- A 2. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (22. ábra): A szatmárnémeti román líceum diákjai az utazásaik és/vagy üdüléseik célját tekintve legnagyobb arányban a hegyvidéki üdülést választották (42,5%). A kis különbséggel első helyen szereplő „*hegyvidéki üdülés*” természetföldrajzi alapját Szatmár megye természet alkotta vonzereje (Keleti-Kárpátok) jelenti, míg ifjúságturisztikai szempontból az aktív turizmus (pl. természetjárás, túrázás, tanulmányi- és osztálykirándulások stb.) itteni népszerűségéhez kapcsolható. Ide sorolhatjuk a diákok által szép számmal választott „*sporttábor (gyalog- vagy kerékpáros túra, lovaglás, téli sportok)*” iskolai-ifjúságturisztikai programokat, s ugyancsak az iskolában zajló aktív turisztikai életre utal a vízparti üdülést és a falusi turizmust viszonylag nagyobb arányban (kb. 24-24%) választók száma is. Nem sokkal maradt el a tanulók választásában a szórakozás sem (42%), mely nem meglepő, hiszen a „*szórakozás (disco, könnyűzenei fesztivál)*” és/vagy a „*kulturális rendezvény...*” közel áll a 15-19 éves korosztályhoz. A harmadik legnagyobb arányban (38%) választott ifjúságturisztikai program, a „*rokon, barát, ismerős meglátogatása*” alapvetően nem tér el a más országok (Magyarország, Ukrajna) tanulói által hasonló arányban választott formától. A szatmárnémeti középiskolás-

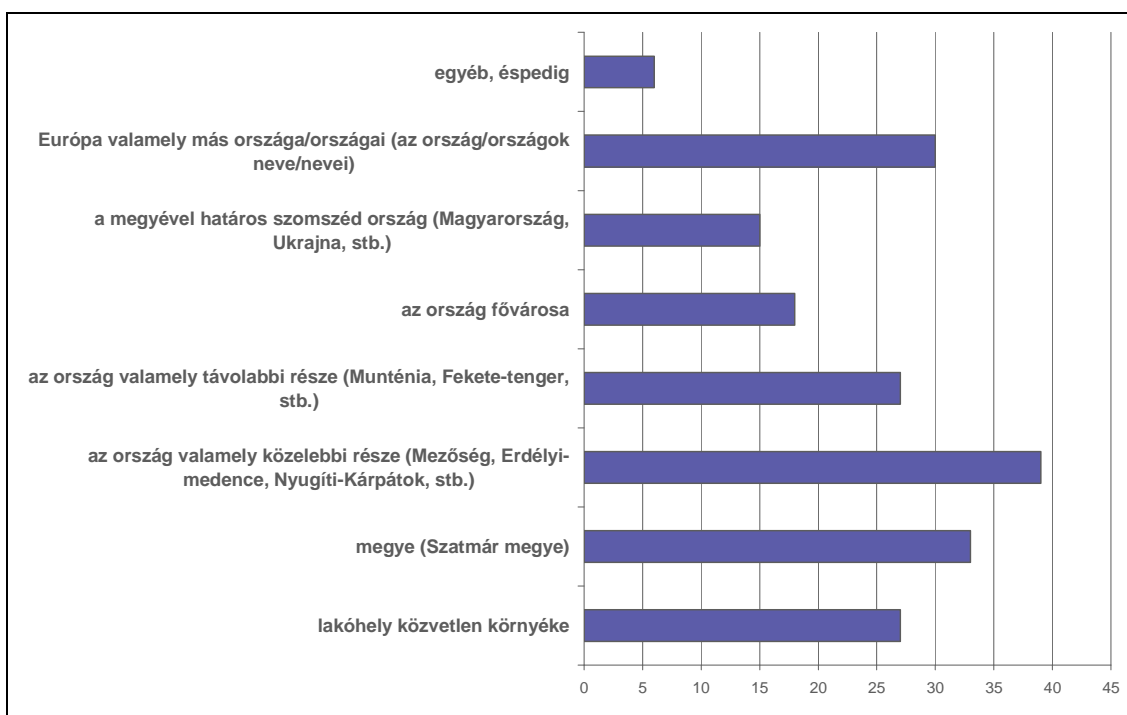
ok utazásaik és /vagy üdüléseik sorában meghatározóan vannak jelen az iskolai szervezésű ifjúságturisztikai programok, mely alapvetően nem tér el más országok diákjainak véleményétől. A romániai diákok nagyobb utazási hajlandóságával és/vagy anyagi lehetőségeivel függ össze a „körutazás”-t választók relatíve nagyobb száma (kb. 17%), míg az erősebb vallási kötődésre utalhat a vallási célú programokon való részvételük átlagosnál magasabbnak tekinthető aránya (kb. 15,5%).

22. ÁBRA 2. Az elmúlt egy évben mi volt utazásának, illetve üdülésének fő célja, és milyen tevékenységet végzett? (Az alábbi felsorolásból jelölje meg azt/azokat amelyben/amelyekben volt, és közülük 1-től 3-ig rangsorolva emelje ki az Ön számára legfontosabbakat!)

- A 3. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (23. ábra): A líceum tanulóinak érdeklődése az utazásaik és/vagy üdüléseik során – a szűkebb lakóhely már feltételezett ismeretén túl – elsősorban a megyéjük, de még inkább az ahhoz közelebb elhelyezkedő belső országrészek iránt jelentősebb. Az ország távolabbi területei azonban már kevésbé jelennek meg a diákok programjaiban. Meglepően alacsony arányban választották a román tanulók az ország fővárosát mint lehetséges utazási célt, mely különösen a magyarországi diákoknak a fővárosuk iránti fokozottabb érdeklődéséhez képest jelenthet lényeges eltérést. Érthető ugyanakkor a román anyanyelvű diákok azon viszonylag alacsony értékű választása, mely a szomszédos országok valamelyikét jelöli meg

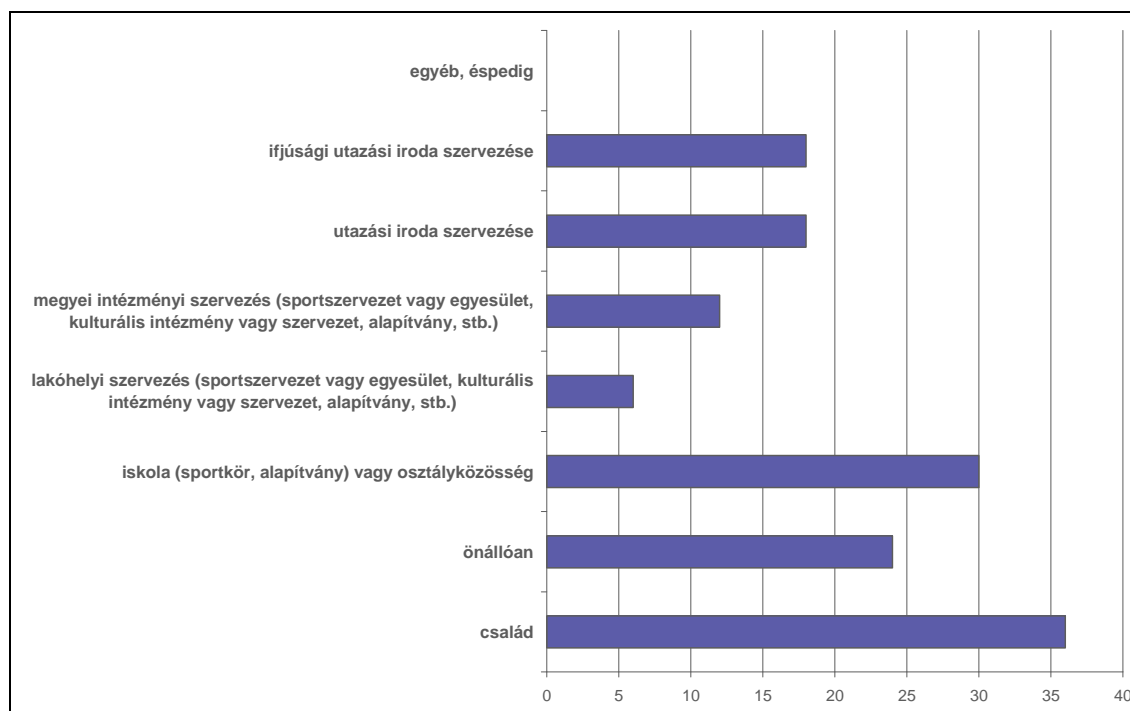
utazási célként. Ez különösen a beregszászi magyar nemzetiségű tanulók Magyarországot mint utazási célt jelölő választásához képest jelent nagyobb eltérést. A román középiskolások utazási célként harmadik legnagyobb arányban jelölték Európa, illetve a kontinens valamely országát/országait, mely választást indokolhatja egyrészt az iskola diákjainak az átlagostól magasabb egzisztenciális háttere, de még inkább Románia Európai Unióhoz történő csatlakozása után megjelenő utazási hajlandóság, valamint a különböző uniós nemzetközi pályázatokon, projectekben való jelentősebb részvétel.

23. ÁBRA 3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el, illetve merre járt? (Legfeljebb hármat jelöljön meg!)

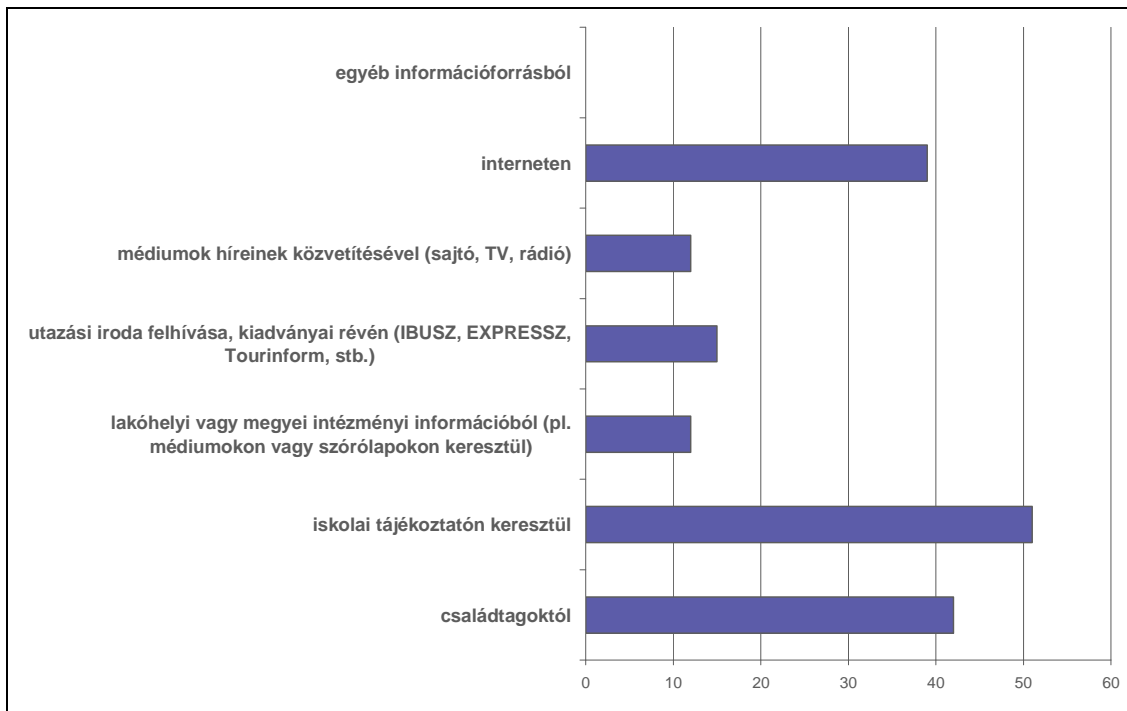
- A 4. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (24. ábra): A romániai középiskola diákjai utazásaikhoz és/vagy üdüléseikhez szervezőként, illetve közreműködőként – az első kérdésre adott válaszaikkal szinkronban, s hasonlóan, mint a magyarországi és kárpátaljai fiatalok – a családot, az iskolát és az önálló baráti társaságot választották nagyobb arányban. Jelentősebbnek ítéltető viszont a romániai fiatalok utazásai és üdülései során az ifjúsági és/vagy az utazási irodák szerepe mindkét korábbi válaszadóhoz képest, mely választás itt ezen intézmények meghatározóbb voltára utal. A

magyarországi diákokéhoz hasonlóan alacsonyabb ugyanakkor a lakóhelyi és a megyei intézmények szerepe a fiatalok turisztikai programjainak szervezésében.

24. ÁBRA 4. Utazása és/vagy üdülése kinek/kiknek a szervezésében illetve közreműködésével történt?

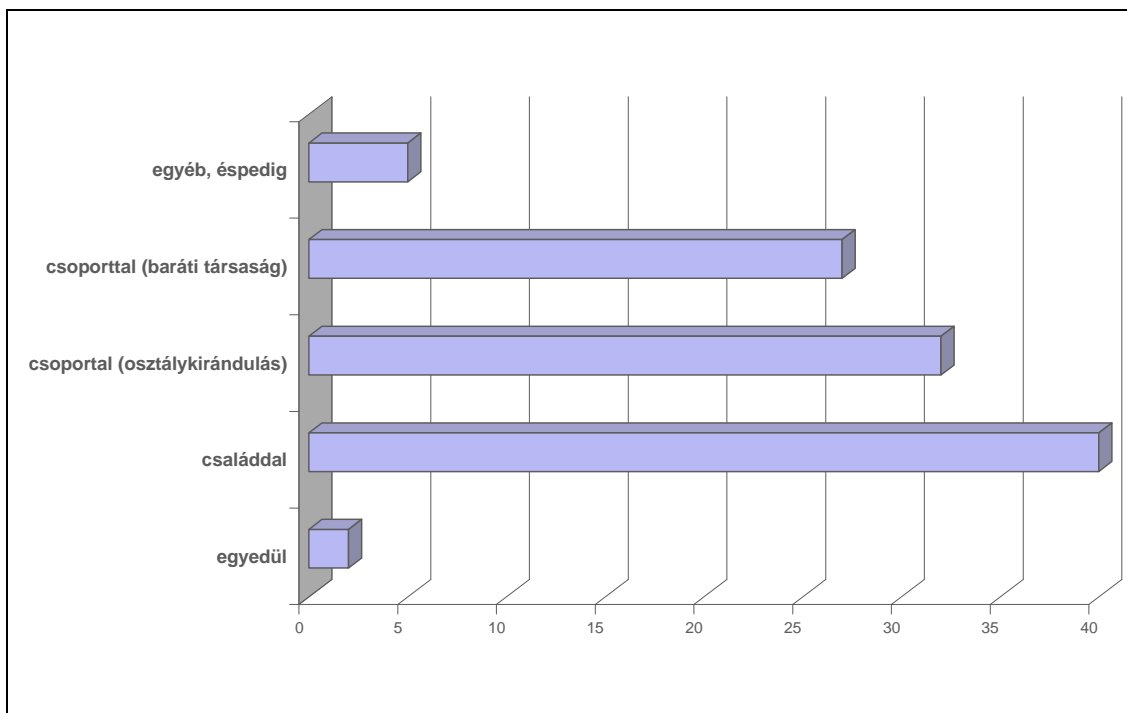
- Az 5. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (25. ábra): A szatmárnémeti középiskolások utazási és/vagy üdülési információinak elsődleges forrása az iskolai tájékoztatás, mely választás releváns a tanulóknak az első és második kérdésre adott válaszaival. Közvetve ugyancsak az ifjúsági turizmus jellemző tartalmi jegyeit igazolja a líceum diákjai által a második legjelentősebb információforrásként jelölt család is. Ebben az iskolában is kiemelkedő szerepet játszik a tanulók utazási-turisztikai információkhoz jutásában „*korunk jelensége*”, az internet, s ehhez illeszthető a különböző médiumok szerepe is. Az idegenforgalom és ezen belül az ifjúsági turizmus tekintetében itt, ebben az iskolában viszonylag nagyobb szerepet kapnak a fiatalok utazási információhoz juttatásában, a városban működő különböző utazási irodák, valamint a közvetlen lakóhelyi és/vagy megyei intézményi tájékoztatás.

25. ÁBRA 5. Kérem, hogy – az alábbiakban felsoroltak közül – jelölje meg azt/azokat a forrásokat, amelyből/amelyekből információhoz jutott utazása és/vagy üdülése lehetőségeiről és szervezéséről

3.3. Pécs

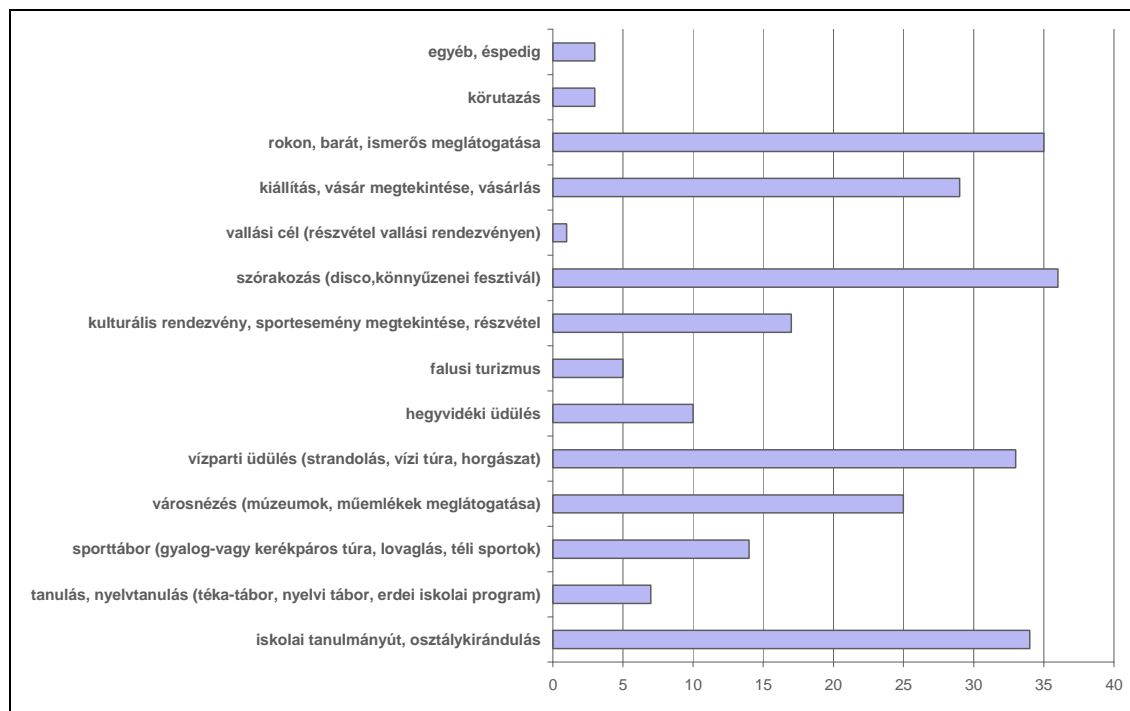
- Az 1. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (26. ábra): A baranyai, pécsi középiskolai tanulók utazási és/vagy üdülési formáinak választása megegyezik a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei diáktársaikéval, s itt is a családdal történő és az iskolai ifjúságturisztika programok kerültek az első helyekre. A harmadikként kiemelt baráti társasággal történő programszervezés ebben a középiskolában is a korosztály növekvő önállósodását, nagykorúvá válását, valamint aktív baráti közösségi életét jelzi. Az egyedül történő utazások és/vagy üdülések jelenleg még alacsonyabb mértéke ugyanakkor itt is a közösség erőteljesebb szerepét hangsúlyozza.

26. ÁBRA 1. A közelmúltban – az elmúlt egy évben – részt vett-e valamilyen formában utazáson, illetve üdülésen? Ha igen, akkor a felsorolt formák közül válasszon? (Legfeljebb hármat jelöljön meg! A családdal és a csoporttal történt utazás esetén kérem, hogy jelölje annak létszámát is!)

- A 2. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (27. ábra): A pécsi diákoknak a második kérdésre adott válaszai hasonlóak más megkérdezett középiskolák tanulóinak véleményével, ugyanakkor több olyan specifikumot is jeleznek, amelyek minden bizonnyal az iskola jellegéből, illetve a megyeszékhely, Pécs adottságaiból következnek. Árnyalatnyi különbséggel ugyan, de ennek a középiskolának a diákjai a szórakozáshoz kapcsolható programokat választották a legnagyobb arányban, s a máshol tanuló diáktársaikhoz hasonlóan magas számban jelölték itt is a rokonok, barátok és ismerősök felkeresését. Ugyancsak a legkedveltebb formák közé sorolták a pécsi tanulók a vízparti üdülést, túrázást, horgászatot is. Az iskolához kapcsolódó ifjúságturisztikai programok meghatározó szerepére utal a diákok nagyobb arányú részvétele az iskolai tanulmányutakon, a városnézéseken, műemlékek és múzeumok megtekintésén, a kulturális rendezvényeken, a sporttáborokban egyaránt. A kiállítás és vásár kiemelt szerepe a pécsi diákok turisztikai programválasztásában minden bizonnyal a gazdag múltú és pezsgő életet élő megyeszékhely jellegéből következik, miként a hegyvidéki üdülés választásának alacsonyabb volta a Pécs és környezete (Mecsek) nyújtotta, s bármikor könnyen elérhető természetföldrajzi környezeti

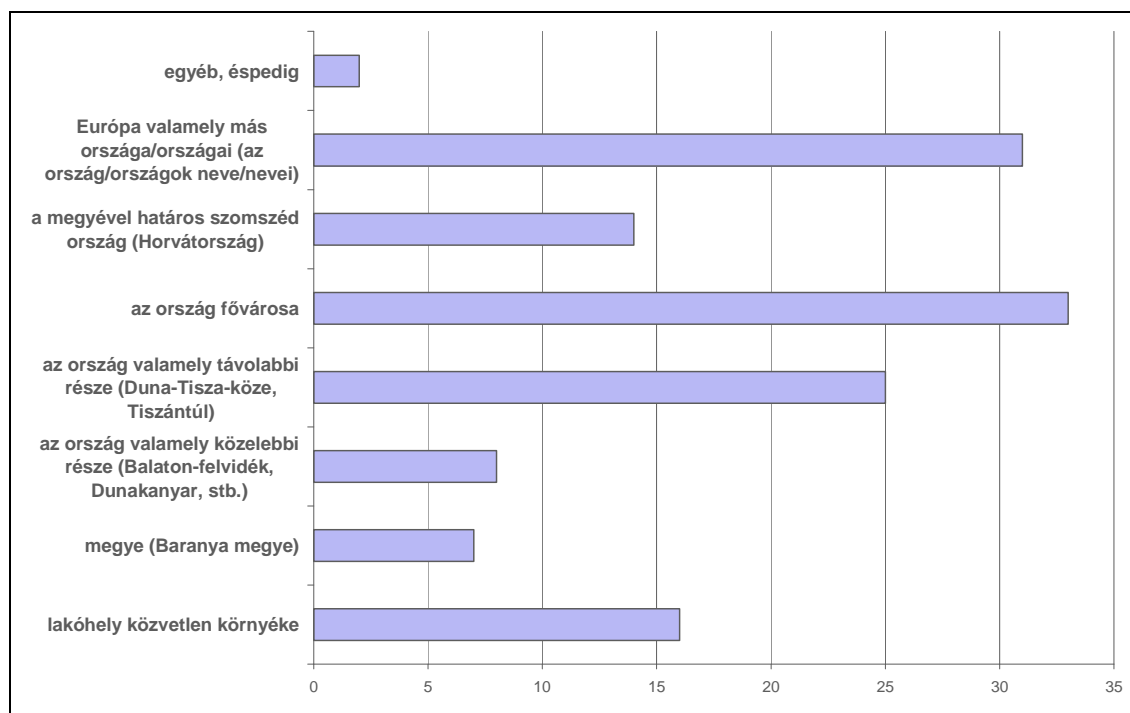
adottságokból következik. Viszonylag kis számban választották itt is a diákok a falusi turizmust, s általában a megkérdezett többi középiskola diákjaihoz hasonlóan minimális mértékben jelölték a vallási rendezvényeken való részvételt.

27. ÁBRA 2. Az elmúlt egy évben mi volt utazásának, illetve üdülésének fő célja, és milyen tevékenységet végzett? (Az alábbi felsorolásból jelölje meg azt/azokat amelyben/amelyekben volt és közülük 1-től 3-ig rangsorolva emelje ki az Ön számára legfontosabbakat!)

- A 3. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (28. ábra): A pécsi középiskolások utazási és/vagy üdülési céljai sorában az első helyen jelölt elem megegyezik a Szabolcs-Szatmár-Beregben megkérdezett diákok választásával. A második leggyakrabban választott utazási formát tekintve a pécsi diákok Európa, illetve a kontinens különböző országainak a felkeresését jelölték. Ez a szatmárnémeti román nemzetiségű középiskolások választásával azonos, amelynek okaiként ott és itt is az oktatási intézmények jó helyzetét, a szülői egzisztenciális háttérét és a különböző nemzetközi programokon való részvételt feltételezhetjük. A Baranya székhelyén működő középiskola diákjainak az országon belüli utazási preferenciáit tekintve a lakóhelytől távolabb levő utazási célok kaptak nagyobb mértékű kiemelés, míg a megyéhez közelebbi országrészeket, illetve a megyét, valamint a lakóhely közvetlen környékét kisebb mértékben választották. Ez, a megszokotthoz képest némiképp *”fordított”* sorrendiség magyarázható azzal, hogy a 15-19 éves

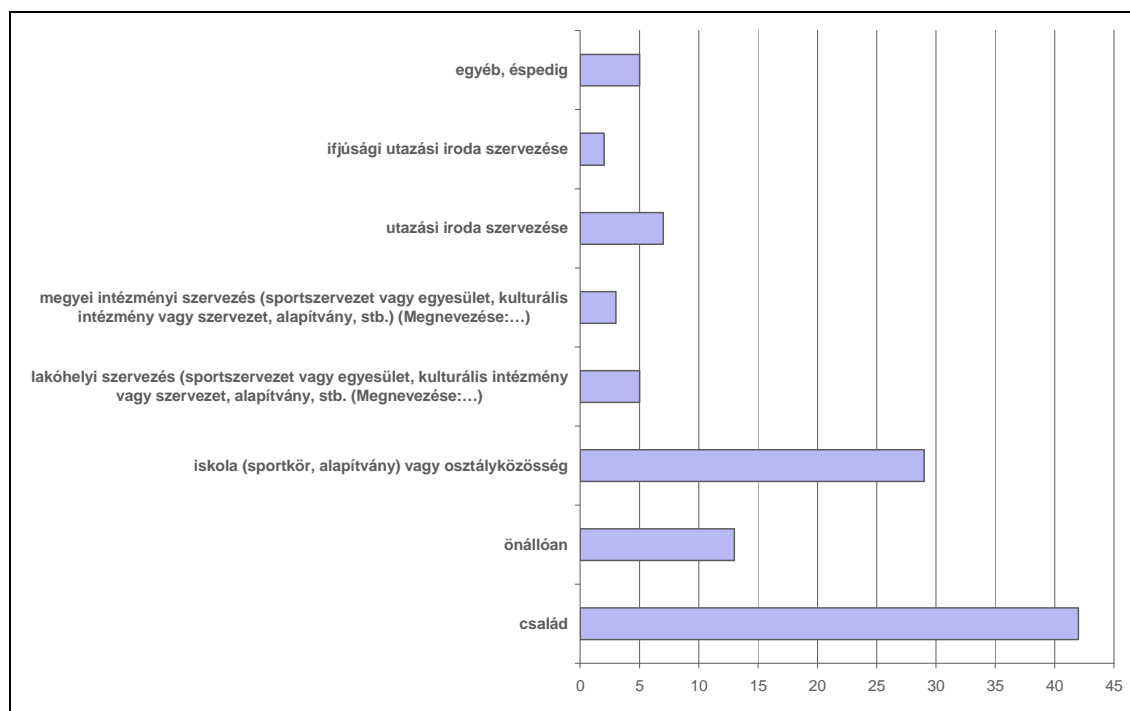
középiskolás korosztály az általános iskolai iskolaturisztikai programok során a lakóhely szűkebb környezetét és a megyét, annak környékét korábban már megismerhette. A megye és a megyeszékhely földrajzi helyzetét tekintve a pécsi középiskolások szomszédos országot (Horvátország) illető választása egyértelmű.

28. ÁBRA 3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el, illetve merre járt? (Legfeljebb hármat jelöljön meg!)

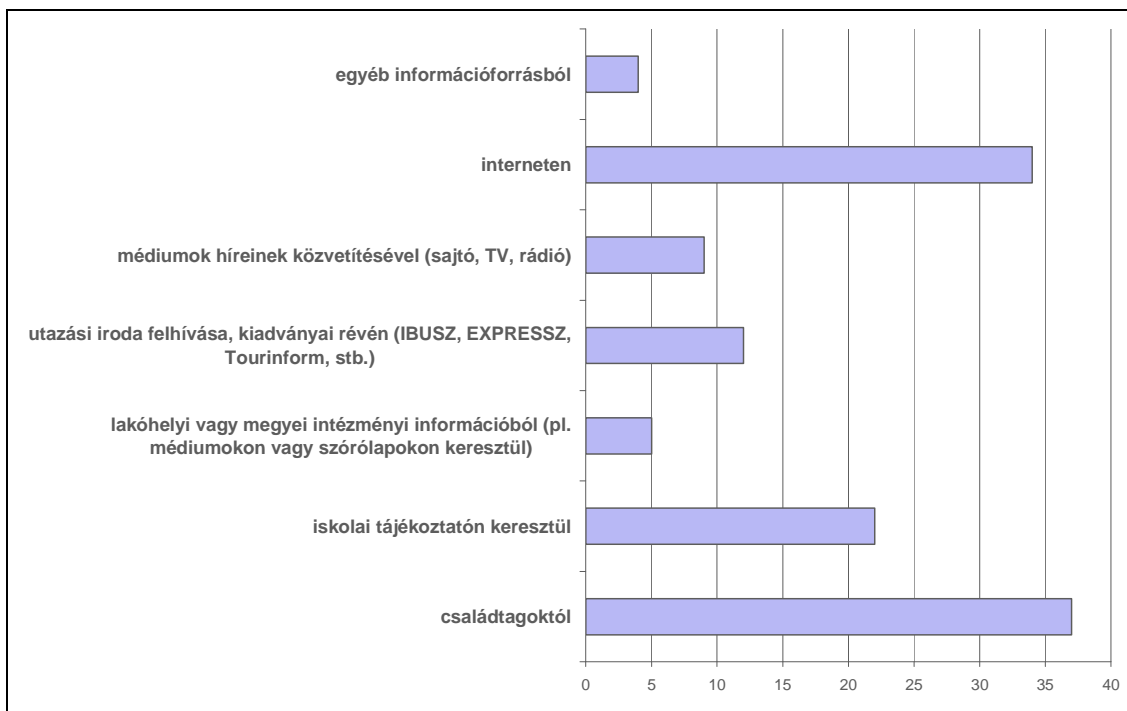
• A 4. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (29. ábra): A pécsi diákok utazásai és/vagy üdüléseinek szervezését, illetve közreműködőit jelölő válaszokból azt a következtetést vonhatjuk le, hogy e tekintetben is meghatározó a család szerepe, amely a baranyai középiskolásoknak a korábbi válaszait tekintve relevánsnak ítéltető. Ugyancsak szinkronban van a fiatalok második és harmadik helyen jelölt választása (iskola, család) a diákoknak az első kérdésre adott válaszaival. A pécsi diákok jelölésében nagyobb szerepet kaptak általában az utazási irodák, mely a megyeszékhely e téren meglevő adottságaira utal. Alacsonyabb arányban, de a lakóhelyi és/vagy megyei intézményi szervezés is szerepet kapott a pécsi diákok turisztikai programjainak szervezésében, mely egy ilyen jellegű nagyváros sokrétűbb lehetőségeit jelzi. A tanulók válasza alapján viszont

sajnálatosan itt sem tölt be jelentősebb s meghatározó szerepet az ifjúsági utazási iroda a diákok turisztikai programjainak szerzésében.

29.ÁBRA 4. Utazása és/vagy üdülése kinek/kiknek a szervezésében illetve közreműködésével történt?

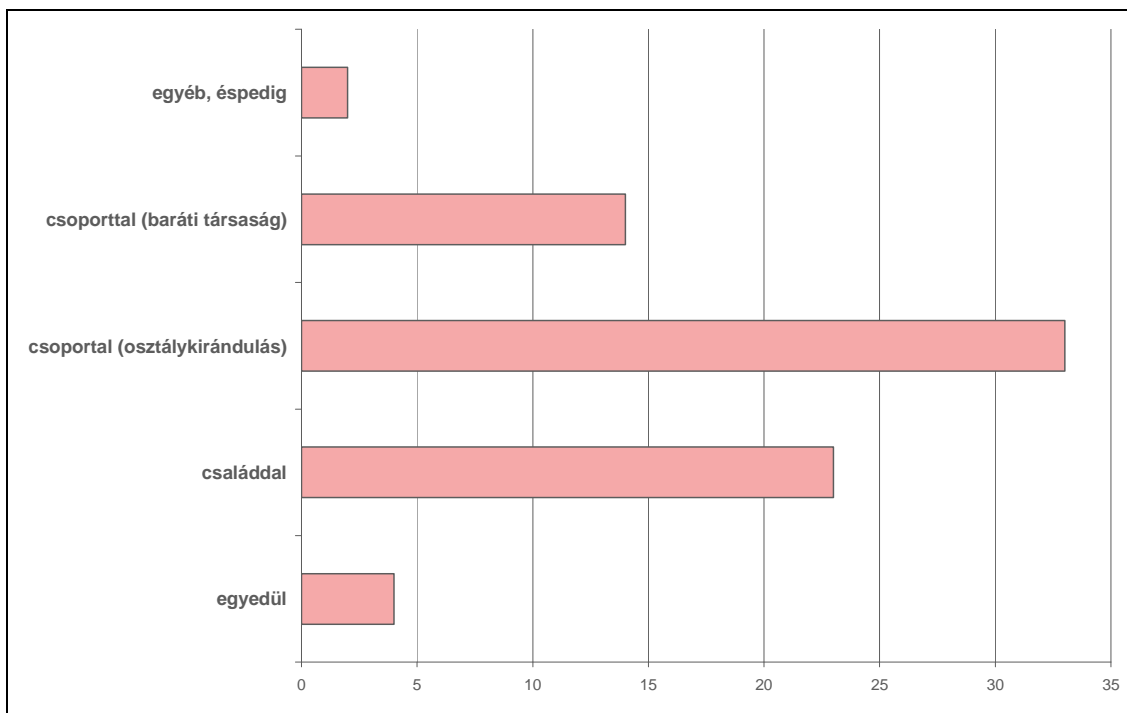
• Az 5. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (30. ábra): A pécsi fiataloknak az ötödik kérdésre adott válaszaik teljes mértékben megegyeznek a diákoknak a korábbi kérdésekre adott válaszaival. Amilyen arányban preferálják a pécsi középiskolások az utazásaik és/vagy üdüléseik során az egyes formákat – például a család, az iskola vagy éppen az utazási iroda stb. szerepét – olyan mértékben jelölik információforrásként ugyanazt a forrást. A többi iskola diákjainak véleményéhez képest kiugróan magas a pécsi 15-19 éves korosztály utazási információhoz jutásában az internet használata, illetve szerepe, mely vonatkozásban e korszerű információforrás napjaink fejlődési trendjét igazolja itt is. Megemlíthető még a különböző médiumok szerepe is a fiatalok informálódásban, mely valamelyest szintén nagyobb mértékű, mint más iskolák esetében.

30. ÁBRA 5. Kérem, hogy – az alábbiakban felsoroltak közül – jelölje meg azt/azokat a forrásokat, amelyből/amelyekből információhoz jutott utazása és/vagy üdülése lehetőségeiről és szervezéséről

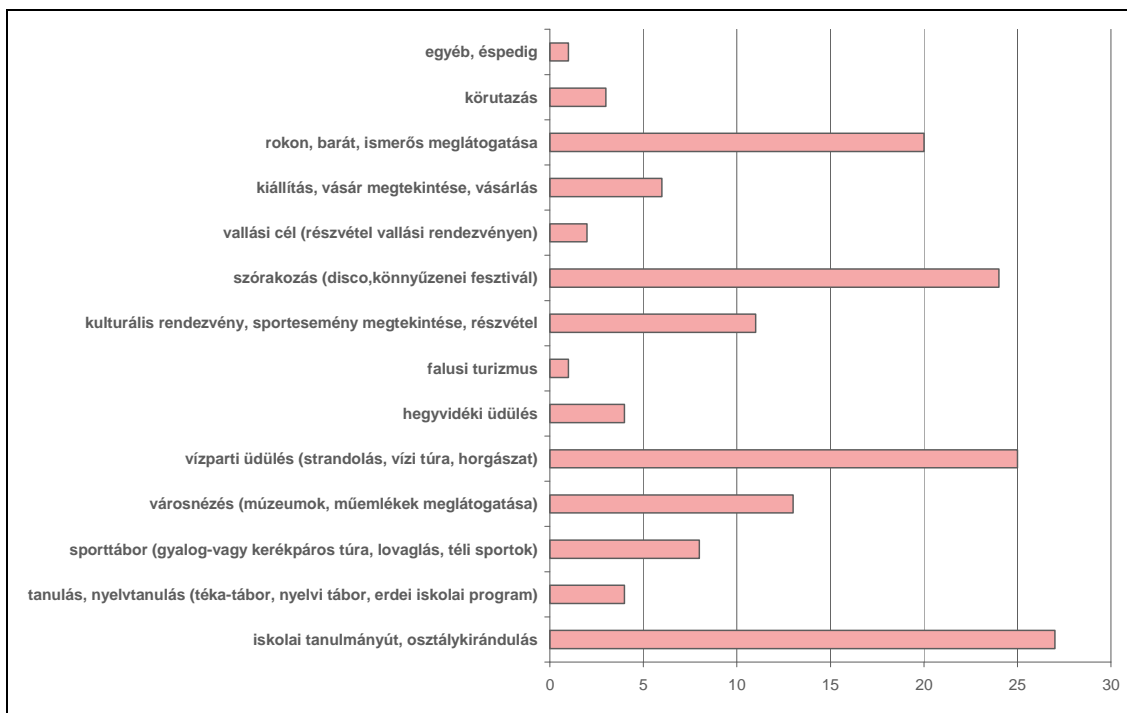
3.4. Szerencs

- Az 1. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (31. ábra): A szerencsi középiskola diákjai meghatározóan az első helyen jelölték meg az iskolát mint ifjúságturisztikai programok szervezőjét és lebonyolítóját, mely választás és annak aránya - az összes megkérdezett középiskolát illetően - a legmarkánsabban ebben az oktatási intézményben jelent meg. Ez arra utal, hogy az ifjúsági turizmusnak itt komoly hagyományai és szervezeti keretei vannak. A család szerepe Szerencsen is kiemelkedő, s az a második helyre került a diákok válasza alapján. A baráti társasággal szervezett ifjúságturisztikai programok – hasonlóan a többi válaszadó középiskolához – a megszokott harmadik legfontosabb kategóriát jelentik a diákok számára, miként az abszolút önálló szerveződések ebben a középiskolában sem meghatározóak még.

31. ÁBRA 1. A közelmúltban – az elmúlt egy évben – részt vett-e valamilyen formában utazáson illetve üdülésen? Ha igen, akkor a felsorolt formák közül válasszon? (Legfeljebb hármat jelöljön meg! A családdal és a csoporttal történt utazás esetén kérem, hogy jelölje annak létszámát is!)

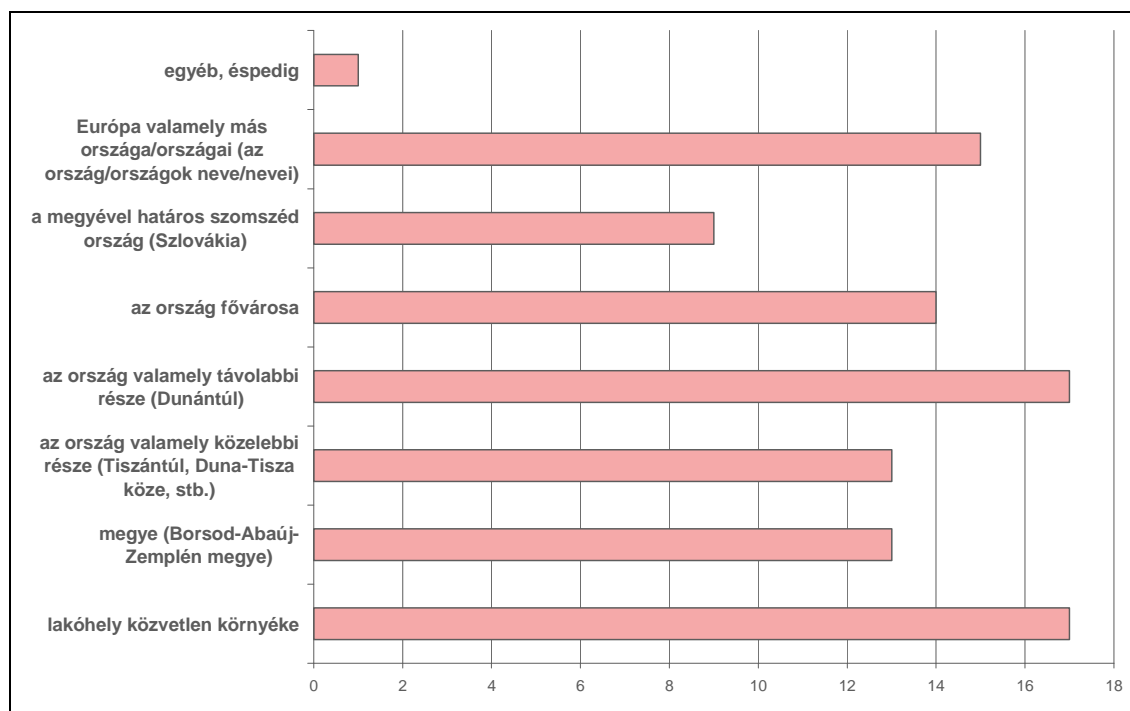
- A 2. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (32. ábra): A szerencsi diákok második kérdésre adott válasza azt jelzik, hogy az iskola tanulói nagyrészt olyan ifjúságturisztikai programokon vesznek részt, amelyeket elsősorban az iskolájuk szervez. A klasszikus iskolai ifjúságturisztikai programokhoz – mint például az osztály- vagy tanulmányi kirándulás stb. – kapcsolható a diákoknak a városnézést, a sporttábort és a tanuláshoz, nyelvtanuláshoz köthető programokat jelölő választása is. A vízparti üdülés és a szórakozás ebben a középiskolában is a nagyobb mértékben választott ifjúságturisztikai programok sorába tartozik, míg a rokonok, barátok és ismerősök felkeresése valamelyest kevésbé annyira meghatározó itt, mint más középiskolákban. A kulturális rendezvények, valamint a kiállításokon és vásárokon való részvétel is megjelenik a diákok programjai sorában, s viszonylag kis számban választották a hegyvidéki üdülést mint turisztikai formát, melyre a város hegyvidéki környezete adhat magyarázatot. A vallási célú rendezvényeken és a falusi turizmusban való részvétel ebben a középiskolában sem tartozik a leggyakrabban választott ifjúságturisztikai formákhoz.

32. ÁBRA 2. Az elmúlt egy évben mi volt utazásának, illetve üdülésének fő célja, és milyen tevékenységet végzett? (Az alábbi felsorolásból jelölje meg azt/azokat amelyben/amelyekben volt, és közülük 1-től 3-ig rangsorolva emelje ki az Ön számára legfontosabbakat!)

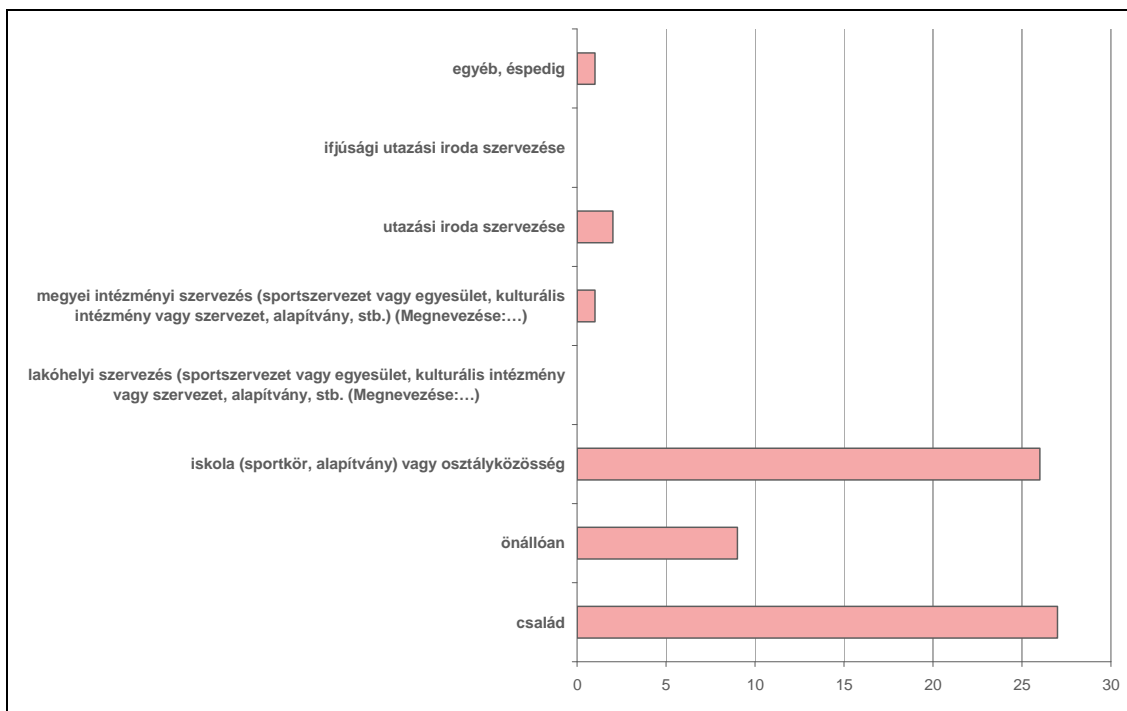
- A 3. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (33. ábra): A szerencsi középiskolásoknak a harmadik kérdésre adott válaszaik a korábban megszokottakhoz képest kissé eltérnek, illetve kevésbé annyira tűnnek konzekvensnek. Igaz, itt találkozunk először az egyébként a tanulók számára fokozatosan táguló földrajzi tér szempontjából logikus és racionális választással, a lakóhely közvetlen környéke megismerésének az első helyre sorolásával, melyhez kapcsolható a diákoknak a saját megyéjük iránti fokozottabb érdeklődése is. Az ország fővárosa megismerésének igénye ebben az iskolában is meghatározóan jelen van az iskolai programok között, ugyanakkor fordítottan tűnik a szerencsi diákok érdeklődése az ország valamely távolabbi és a közelebbi része iránt. Ez magyarázható a középiskolások számára szervezett osztály- és/vagy tanulmányi kirándulásoknak általában inkább a távolabbi országrészek megismerését célul tűző programjaival. Hasonló a helyzet a tanulók külföldre irányuló turisztikai jellegű programjaival is, mivel az Európa bármely országa/országai elem nagyobb arányban jelent meg a középiskolások válaszaiban, mint például a megyével szomszédos ország felkeresésének szándéka. A választás lehetséges magyarázata a szerencsi diákoknak a különböző Európai Uniós és/vagy iskola-

közi programokban való részvétele, a határoktól távolabbi országok diákjaival való kapcsolata.

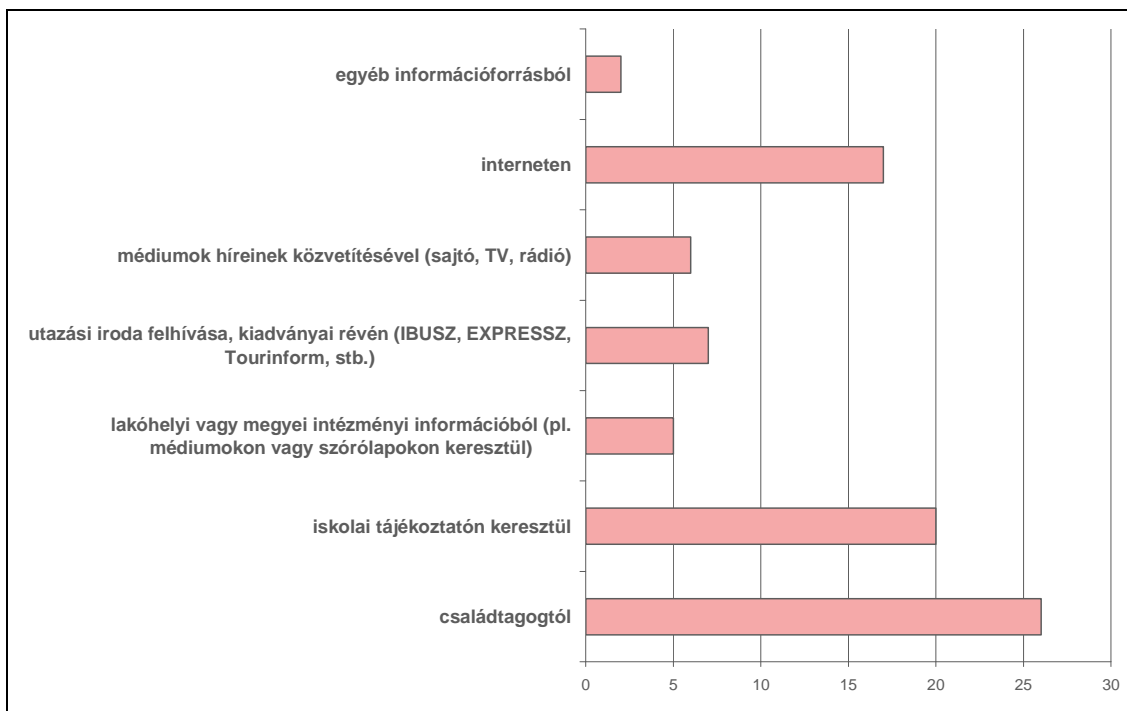
33. ÁBRA 3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el, illetve merre járt? (Legfeljebb hármát jelöljön meg!)

- A 4. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (34. ábra): A szerencsi diákok utazásai és/vagy üdülései szervezésében – bár a sorrendiség némiképp ellentmond a fiatalok első kérdésre adott válaszaival – a meghatározó szerepet a család és az iskola tölti be. A választás szinkronban van a korábbi jelöléseik tartalmával, s ugyanezt mondhatjuk el a szerencsi tanulók önálló szervezésű programjait illetően is. Az azonban némiképp meglepő, hogy a szerencsi középiskolás fiatalok milyen alacsony arányban vették igénybe utazásaik és/vagy üdüléseik során utazási és/vagy ifjúsági utazási iroda illetve más egyéb intézmény szolgáltatását, mely vélemény talán markánsabban hangsúlyozza azt, hogy e téren mindenképpen előbbre kell lépni az ifjúsági turizmus területén.

34. ÁBRA 4. Utazása és/vagy üdülése kinek/kiknek a szervezésében illetve közreműködésével történt?

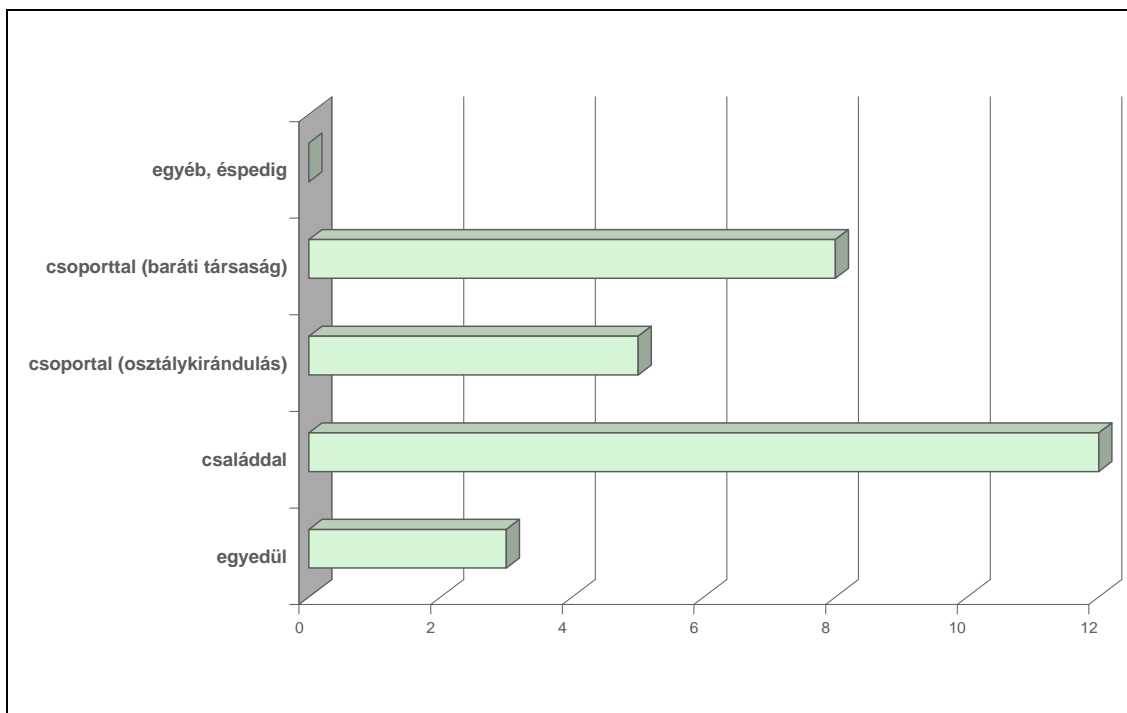
• Az 5. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (35. ábra): Az ötödik kérdésre adott válaszok – egyrészt hasonlóan a szerencsi diákoknak az első és a hatodik kérdésre adott válaszaival, másrészt más megkérdezett középiskolák diákjainak a jelzéseivel – azt hangsúlyozzák, hogy a fiatalok utazásai és/vagy üdülései során a szükséges információkat elsősorban a családon belül, illetve az iskolában szerzik meg. Az utazási információhoz való jutás szempontjából az internet, illetve a különböző médiumok ebben a középiskolában is az egyik legnépszerűbb és legpraktikusabb forrást jelentik. Az utazási irodák szerepe a tájékoztatásban/tájékozódásban valamelyest jelentősebb megítélést kapott a diákok válaszai alapján, mint magának az utazásnak és/vagy üdülésnek a konkrét lebonyolításában.

35. ÁBRA 5. Kérem, hogy – az alábbiakban felsoroltak közül – jelölje meg azt/azokat a forrásokat, amelyből/amelyekből információhoz jutott utazása és/vagy üdülése lehetőségeiről és szervezéséről!

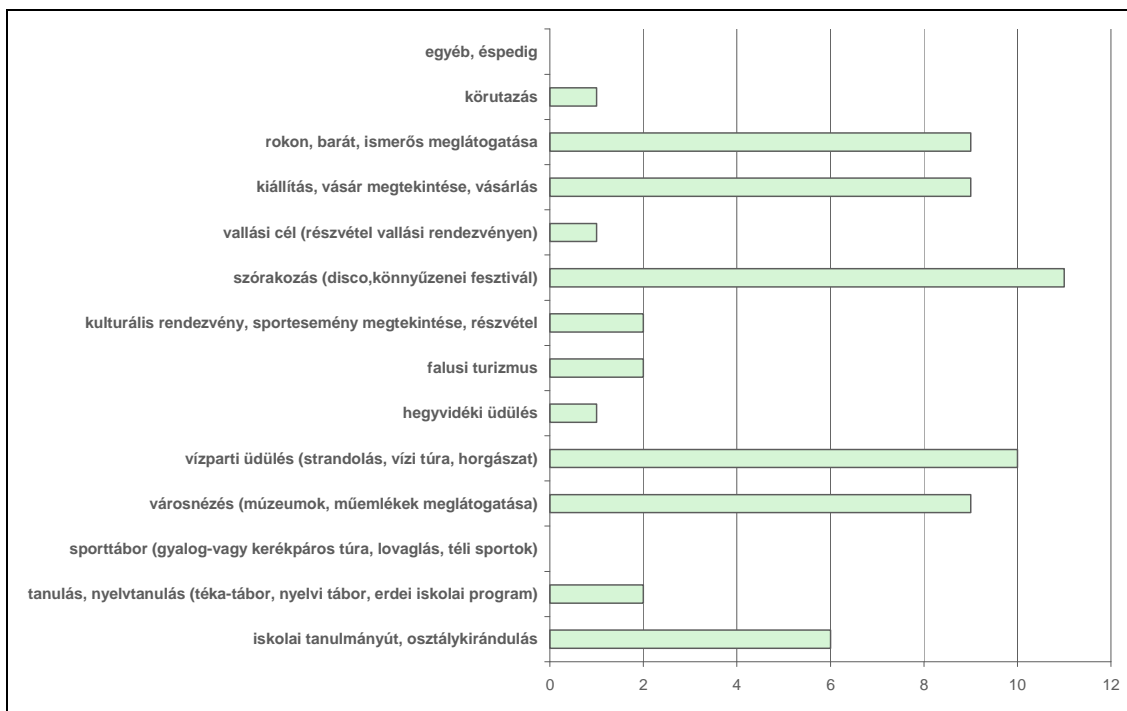
3.5. Enying

- Az 1. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (36. ábra): A 15-19 éves középiskolás korosztály Fejér megyei, enyingi képviselőinek az első kérdésre adott válasza azonos/hasonló véleményt tükröznek, mint más megkérdezett iskolatársaiké. Az utazás és/vagy üdülés elsődleges formáját tekintve ebben a középiskolában is a családi forma került az első helyre, ugyanakkor - némiképp eltérően a többi középiskolától - a csoporttal, baráti társasággal szervezett ifjúságturisztikai programok népszerűbbek, azokon nagyobb részben vesznek részt, mint a harmadik helyre került iskolai szervezésű programokon. Az enyingi sorrenddel azonos választás a romániai, szatmárnémeti középiskolásoknál fordult elő, mely sorrend esetlegesen az iskola ilyen irányú szervező/koordináló munkájának a nagyobb mértékű előtérbe helyezését jelezi. Viszonylag magasabb, de nem meghatározó a programjaikat egyedül szervező diákok aránya ebben a középiskolában is.

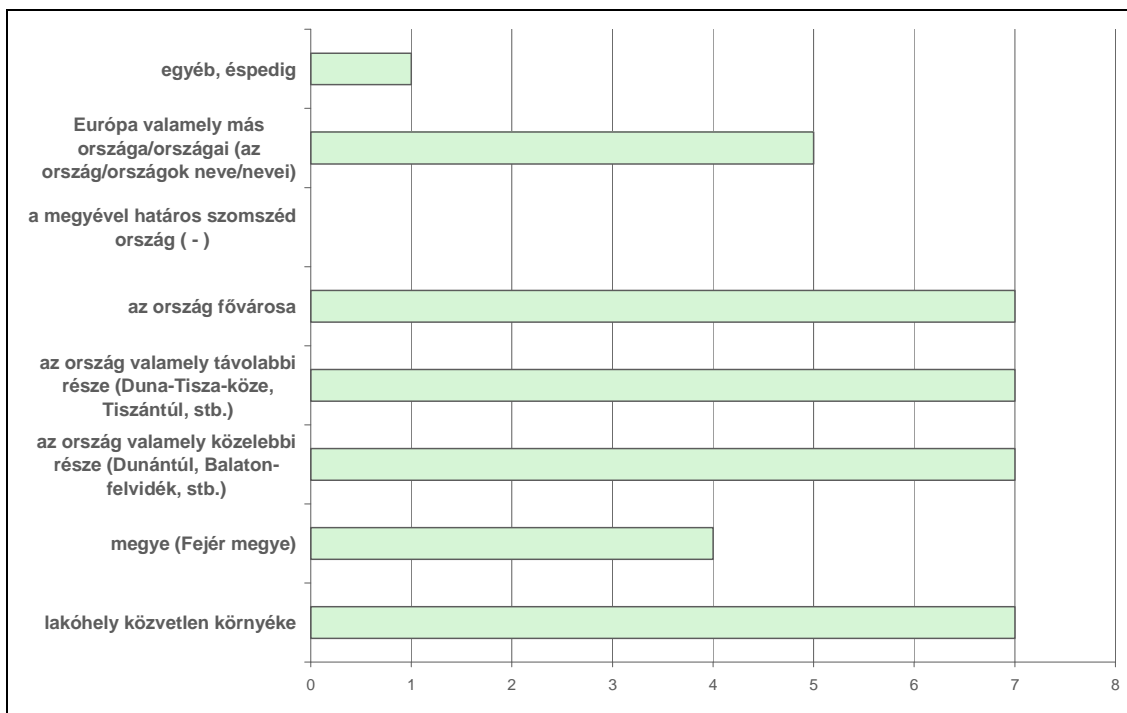
36. ÁBRA 1. A közelmúltban – az elmúlt egy évben – részt vett-e valamilyen formában utazáson, illetve üdülésen? Ha igen, akkor a felsorolt formák közül válasszon? (Legfeljebb hármat jelöljön meg! A családdal és a csoporttal történt utazás esetén kérem, hogy jelölje annak létszámát is!)

- A 2. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (37. ábra): Az enyingi középiskolások utazásai és/vagy üdülései sorában az elsősorban választott célok, mint például a szórakozás, a vízparti üdülés és a rokonok, barátok, ismerősök felkeresése általában megegyeznek a többi válaszadó középiskola diákjainak véleményével. Az összes középiskola diákjai közül az enyingi fiatalok helyezték a szórakozást mint fő célt az első helyre. A kiállítás és vásár, a városnézés, illetve az iskolai tanulmányút, osztálykirándulás inkább az iskolai szervezésű ifjúságturisztikai programok körébe sorolható, amely választás megközelítően szinkronban van a diákok első kérdésre adott válaszainak sorrendjével/tartalmával. A falusi turizmusban, a vallási rendezvényeken és körutazásokon való részvétel iránt hasonlóan kisebb érdeklődést mutatnak az enyingi középiskola diákjai is.

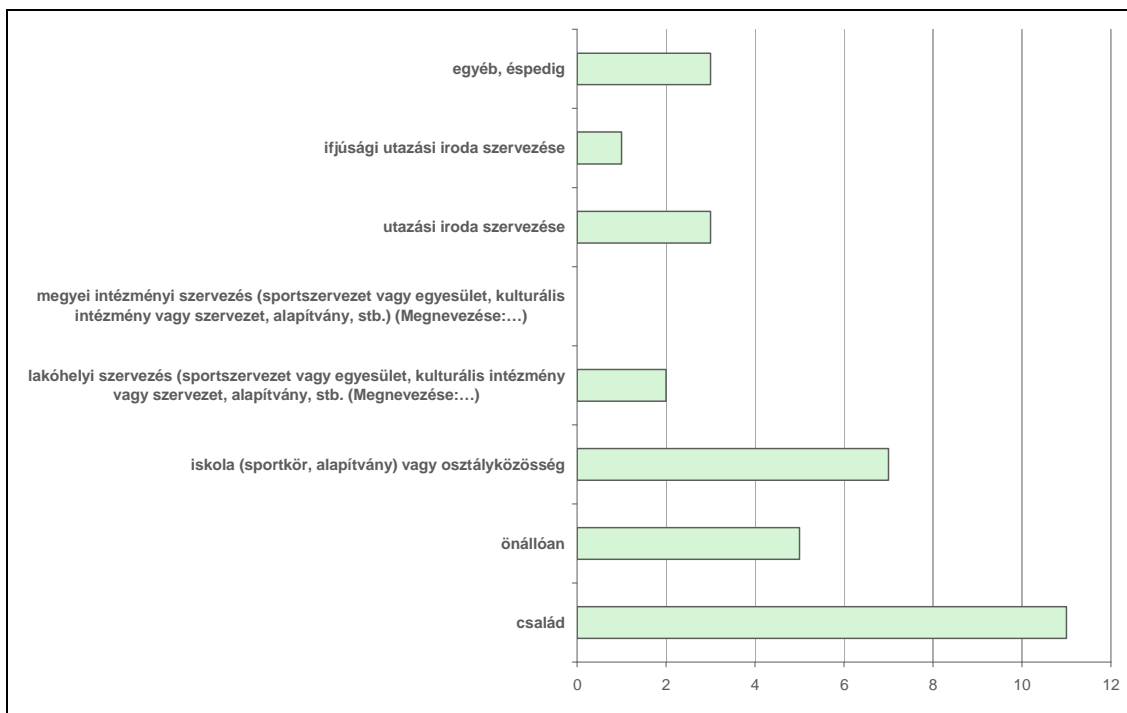
37. ÁBRA 2. Az elmúlt egy évben mi volt utazásának, illetve üdülésének fő célja, és milyen tevékenységet végzett? (Az alábbi felsorolásból jelölje meg azt/azokat amelyben/amelyekben volt, és közülük 1-től 3-ig rangsorolva emelje ki az Ön számára legfontosabbakat!)

- A 3. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (38. ábra): Az enyingi középiskolások a harmadik kérdésre adott válaszaiban klasszikusan érvényesül az a szemléletmód, miszerint a környezetünk megismerésének célszerű útja a lakóhely közvetlen környékének megismerésétől vezet az ország közelebbi, majd távolabbi részeinek a felfedezéséig. Jól illeszkedik ebbe a sorba az ország fővárosának megismerése iránti motiváció, majd ezt követően a kitekintés igénye a határokon túlra is. Az első négy elem sorrendisége az enyingi diákok válaszai alapján nem is állapítható meg kategorikusan, miután szinte azonos számú jelölést kaptak. A diákoknak a megyéjük megismerése iránti szándéka – más középiskolák diákjainak véleményétől alapvetően nem eltérően – alacsonyabb mértékben szerepel.

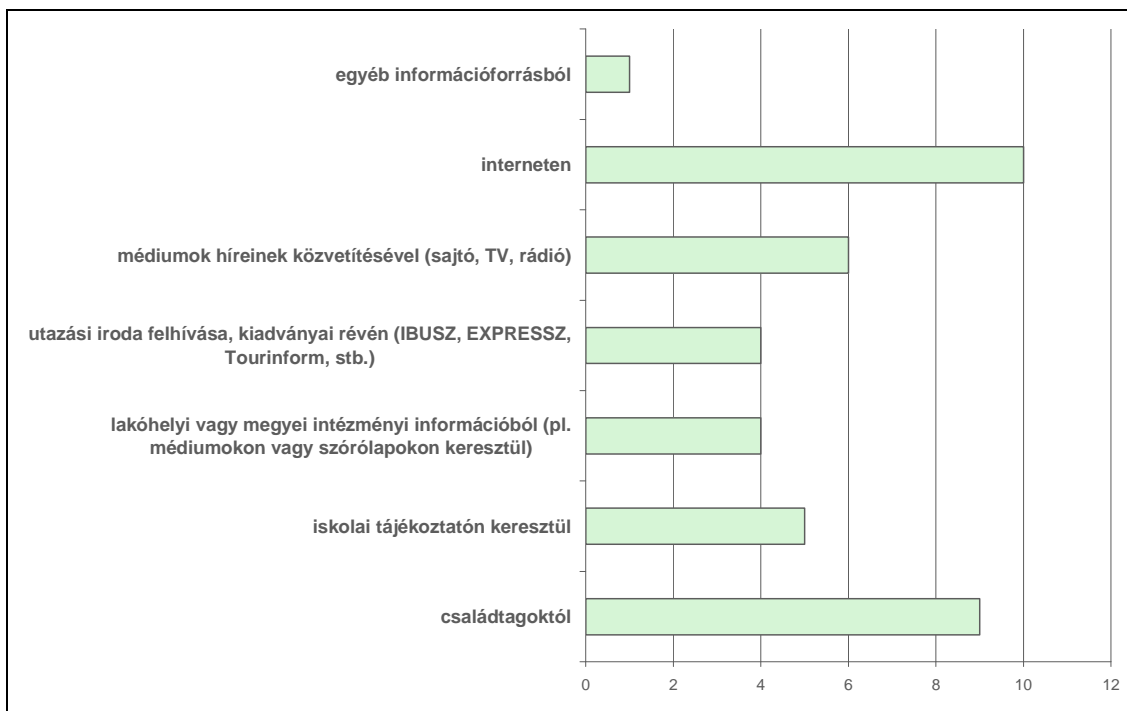
38. ÁBRA 3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el, illetve merre járt? (Legfeljebb hármat jelöljön meg!)

- A 4. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (39. ábra): Az enyingi középiskolások utazásai és/vagy üdülései során a szervezésben és közreműködőként első három helyen jelölt választás szinte teljességében tükrözi a diákoknak az első kérdésre adott válaszaiban rögzítetteket, amely így relevánsnak tekinthető. A két kérdésre adott válaszok sorrendiségében a hatodik kérdésnél csak az önálló szerveződésű és az iskolai programok cseréltek helyet, de ez véleményem szerint nem jelenít meg ellentmondást. A felsorolt többi válaszlehetőséget tekintve viszonylag alacsony számú jelöléseket rögzíthettünk, s e sorban valamelyest többen választották az utazási irodákat, de nagyon kevés számban a lakóhelyi szervezésű programokat és az ifjúsági utazási irodát mint koordináló intézményt.

39. ÁBRA 4. Utazása és/vagy üdülése kinek/kiknek a szervezésében, illetve közreműködésével történt?

• Az 5. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (40. ábra): Az enyingi középiskolások az utazásaik és/vagy üdüléseik szervezéséhez a legtöbb információt az internetről szerezték, mely az összes válaszadó középiskola diákjait tekintve itt jelent meg a legmarkánsabban. Ehhez kapcsolható az utazási információk szerzésében ugyancsak az elsők között említett médiumok szerepe is, mely választás utal e források meghatározó szerepére a fiatalok utazással/üdüléssel kapcsolatos tájékoztatásában és tájékozódásában. A második és a negyedik helyen jelölt legfontosabb információforrások, a család és az iskola választása releváns a diákoknak a többi vonatkozó kérdésre adott válaszaival, mely így egyértelmű összefüggéseket jelöl.

40. ÁBRA 5. Kérem, hogy – az alábbiakban felsoroltak közül – jelölje meg azt/azokat a forrásokat, amelyből/amelyekből információhoz jutott utazása és/vagy üdülése lehetőségeiről és szervezéséről!

4. Az ifjúsági turizmus általánosan jellemző (tipikus) és az attól eltérő (atipikus) vonásai a kutatásba bevont és vizsgált térségekben

Az ifjúságturisztikai kutatás és az ennek alapjául szolgáló, s a középiskolás korosztály üdülési-pihenési szokásait vizsgáló kérdőíves felmérés első része eredményeinek feldolgozását, elemzését, valamint a következtések levonását összefoglaló-összehasonlító vázlat zárja. Az összesítés célja elsősorban az, hogy a vizsgált területek egyéni profiljának megrajzolása mellett a kutatásba bevont és érintett mindegyik terület ifjúsági turizmusára általában (tipikus) és/vagy egyedi mértékben is jellemző (atipikus) vonások és azok összefüggései a teljes megkérdezett minta (n: 1724 fő) egésze tekintetében kapjanak kiemelést.

• Általános (tipikus) vonások:

- A korosztály tagjainak rendszeres részvétele valamilyen ifjúságturisztikai programban.
- Az ifjúsági turizmus általában legjellemzőbb magyarországi megjelenési formái a családi, a kifejezetten a fiatalok számára szervezett, illetve az iskolai (pl. osztály- és

tanulmányi kirándulás, természetjárás, táborozás), valamint a baráti társasággal lebonyolított programok.

- Egyes ifjúságturisztikai formákon való részvétel, illetve motiváció (pl. rokon és/vagy barát meglátogatása, iskolai tanulmányutakon, osztálykirándulásokon, szórakoztató programokon való részvétel) – a magyarországi és nemzetközi ifjúsági turizmusban egyaránt – azonos vagy hasonló mértékű megjelenése.
- A földrajzi térben megjelenő utazások elhelyezésének és kiterjedésének klasszikus – a közelebbitől (szűkebb lakóhely és környéke, a megye) a távolabbiig (az ország közelebbi, majd távolabbi tájai, tájegységei) tartó – megjelenése a fiatalok utazási szokásaiban.
- Az adott ország fővárosa felkeresésének és megismerésének természetes igénye.
- Az utazások szervezésében résztvevő egyes intézmények/szervezetek (pl. család, iskola, baráti társaság) meghatározó megjelenése.
- Az utazások előkészítésében meghatározó szerepet játszó egyes információforrások (pl. család, iskola, internet, médiumok stb.) kiemelkedő szerepe.
- Az utazások szervezésében résztvevő egyes intézmények/szervezetek (pl. család, iskola, baráti társaság stb.) meghatározó megjelenése.

• Egyedi (atipikus) vonások:

- A. A legjellemzőbb ifjúságturisztikai programok (1= családdal, 2= iskolával és 3= baráti csoporttal) választásának különböző sorrendisége. Az egyénileg lebonyolított utazások alapvetően kevésbé jellemző előfordulása.
- B. Egyes ifjúságturisztikai formák (pl. vízparti üdülés és hegyvidéki üdülés, kiállítás és vásáron, kulturális és sporteseményen, erdei iskolában és aktív turisztikai programon, vallási eseményeken és körutazáson való részvétel) különböző mértékű preferálása.
- C. Az adott ország fővárosa felkeresésének és megismerésének természetes igényét befolyásoló különböző tényezők szerepének megjelenése.
- D. A szomszédos országokba történő utazások választási és előfordulási gyakorisága.
- E. A szülőföldtől távolabbi országokba történő utazások gyakorisága
- F. A körutazásokon való választás és részvétel nagyobb előfordulási gyakorisága

G. Az utazások szervezésében résztvevő egyes intézmények/szervezetek (pl. ifjúsági és/vagy utazási iroda, lakóhelyi és/vagy egyéb intézmények) nem meghatározó, inkább egyedi megjelenése.

8. TÁBLÁZAT A kutatásba bevont és vizsgált területek egyedi (atipikus) ifjúságturisztikai jellemző vonásainak összefoglaló bemutatása

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	<ul style="list-style-type: none"> • B, (a vízparti és a hegyvidéki üdüléseken, a kiállításon és vásárokon nagyobb, míg az aktív turisztikai programokon, az erdei iskolában és a vallási rendezvényeken kisebb arányú részvételi hajlandóság) • D (alacsonyabb hajlandóság és arány), • E (nagyobb hajlandóság és arány),
Kárpátalja - Beregszászi járás - Beregszász és környéke (Ukrajna)	<ul style="list-style-type: none"> • A (1-3-2), • B (a vallási célú és a kulturális programokon való részvétel nagyobb, míg az aktív és a falusi turisztikai programok kisebb szerepe), • C (alacsonyabb hajlandóság és arány), • D (Magyarországra utazás jelentősebb szerepe), • E (alacsonyabb hajlandóság és arány), • G (a lakóhelyi és/vagy egyéb intézményi szervezés nagyobb, míg az ifjúsági utazási irodák kisebb szerepe)
Szatmár megye - Szatmárnémeti és környéke (Románia)	<ul style="list-style-type: none"> • A (3-1-2) • B (az aktív- és sport, a falusi és a vallási jellegű turisztikai programok nagyobb szerepe), • C (alacsonyabb hajlandóság és arány) • D (a Magyarországra történő utazási hajlandóság alacsonyabb aránya), • E (nagyobb hajlandóság és arány), • F (nagyobb hajlandóság és arány), • G (az ifjúság és/vagy utazási irodák meghatározóbb szerepe)
Pécs környéke	<ul style="list-style-type: none"> • B (a szórakozást és az iskolai szervezésű kulturális jellegű ifjúságturisztikai programokon - városnézés, múzeumlátogatás, kiállításon és vásáron - való részvétel első helyre sorolása, illetve nagyobb mértékű preferálása, a falusi turizmusban és a vallási rendezvényeken való alacsonyabb részvételi hajlandóság), • E (nagyobb hajlandóság és arány), • D (magasabb hajlandóság és arány), • + „Fordított” sorrend – a közeli-távolabbi helyett a távolabbi-közelebbi – megjelenése a diákok földrajzi térben történő utazásaiban, • G (az utazási irodák és a lakóhelyi és/vagy egyéb intézményi szervezés meghatározóbb, míg az ifjúsági utazási irodák kevésbé meghatározóbb szerepe) • + az utazási információhoz jutásban az internet és a médiumok átlagoshoz képest is kimagasló szerepe

Szerencs környéke	<ul style="list-style-type: none"> • A (2-1-3), • B (az iskolai szervezésű kulturális jellegű ifjúságturisztikai programokon - városnézés, múzeumlátogatás, kiállításon és vásáron - való részvétel első helyre sorolása, illetve nagyobb mértékű preferálása, a falusi turizmusban és a vallási rendezvényeken, illetve a rokon, barát meglátogatását célul tűző programokon való alacsonyabb részvételi hajlandóság), • E (nagyobb hajlandóság és arány), • G (az ifjúság és/vagy utazási irodák legkevésbé meghatározó szerepe) • + „Fordított” sorrend – a közeli-távolabbi helyett a távolabbi-közelebbi – megjelenése a diákok földrajzi térben történő utazásaiban, • + az utazási információhoz jutásban az internet átlagoshoz képest kimagasló szerepe
Enying környéke	<ul style="list-style-type: none"> • A (1-3-2), • B (a szórakozást és az iskolai szervezésű kulturális jellegű ifjúságturisztikai programokon - városnézés, múzeumlátogatás, kiállításon és vásáron - való részvétel első helyre sorolása, illetve nagyobb mértékű preferálása, a falusi turizmusban és a vallási rendezvényeken való alacsonyabb részvételi hajlandóság), • G (a lakóhelyi és/vagy egyéb intézményi szervezés és az ifjúsági utazási irodák kisebb szerepe) • + az utazási információhoz jutásban az internet és a médiumok átlagoshoz képest is kimagasló szerepe

(Forrás: Saját szerkesztésű táblázat)

• Az „*Általános (típius) vonások*” megjelenésével, s az ifjúsági turizmussal összefüggésben megállapítható általánosítható megjegyzések és következtetések:

- Az ifjúsági korosztályhoz tartozó diákok/ fiatalok szívesen, a lehetőségeikből adódóan rendszeresen, illetve a különböző ifjúságturisztikai formákat, programokat illetően lakóhelyük természet- és társadalom-földrajzi, valamint szociokulturális adottságaik által részben meghatározottan szívesen vesznek részt utazásokon és üdüléseken.

- A diákok „*típius*” válaszai azt az elméleti megállapítást is alátámasztják, miszerint az ifjúsági turizmus legjellemzőbb formái – Magyarországon és a vizsgált országokban egyaránt – meghatározóan a családi, valamint kifejezetten a gyermekek részére szervezett üdülések és utazások, illetve az iskolai és osztálykirándulások, a természetjárás, valamint a különböző tartalmú iskolai táborok. A fiatalok ifjúsági turisztikai programokon való részvételi lehetőségeit, az információhoz jutásukat tekintve alapvetően meghatározó szerepe van a család mellett az iskolának.

- A fiatalok által az egyes ifjúságturisztikai formák választásában meghatározóan megjelenik alapvetően a kor-, másrészt az adott térség esetében az adottság- és fekvés-, illetve egyes ifjúságturisztikai formákon való részvétel esetén a státuszspecifikusság (iskolatípus, szociokulturális háttér stb.) is. A 15-19 éves középiskolás korosztály önálló szervezésű utazásai a családdal, az iskolán keresztül és a baráti társasággal lebonyolított formák után a negyedik helyen, s a többihez viszonyítva viszonylag alacsony arányban szerepel a diákok választásában. Ennek oka ebben az életkori szegmensben minden bizonnyal az a tény, hogy az e forma iránti hajlam, illetve jelentősebb érdeklődés tapasztalatok szerint általában a 16. életévet betöltő fiataloknál jelenik meg markánsabban.

- A diákok ifjúságturisztikai programjai, utazásai és/vagy üdülései földrajzi térbeli kiterjedését tekintve általában érvényesül a klasszikus koncentrikusság, a közelebbi (szűkebb lakóhely, megye) megismerésétől a távolabbi célterületekig (az ország közelebbi részétől és a szomszédos országok, illetve a távolabbi területek, országok) való eljutás céljának és szándékának elve.

- A fiataloknak a különböző aktív- és sportturisztikai, valamint az erdei iskolai formák iránt megjelenő relatíve kisebb igénye, az iskolák e téren vállalt nagyobb szerepének szükségessé-

gére és az egészséges életmód nagyobb mértékű tudatosítását előtérbe helyező ifjúságturisztikai fejlesztésekre mutat rá.

- Az „Egyedi (atipikus) vonások” megjelenésével kapcsolatosan az ifjúsági turizmussal, valamint a térség/település vonatkozásában specifikusan megállapítható megjegyzések és következtetések:

9. TÁBLÁZAT A kutatásba bevont és vizsgált területek egyedi (atipikus) ifjúságturisztikai jellemző vonásainak okait összefoglaló táblázat

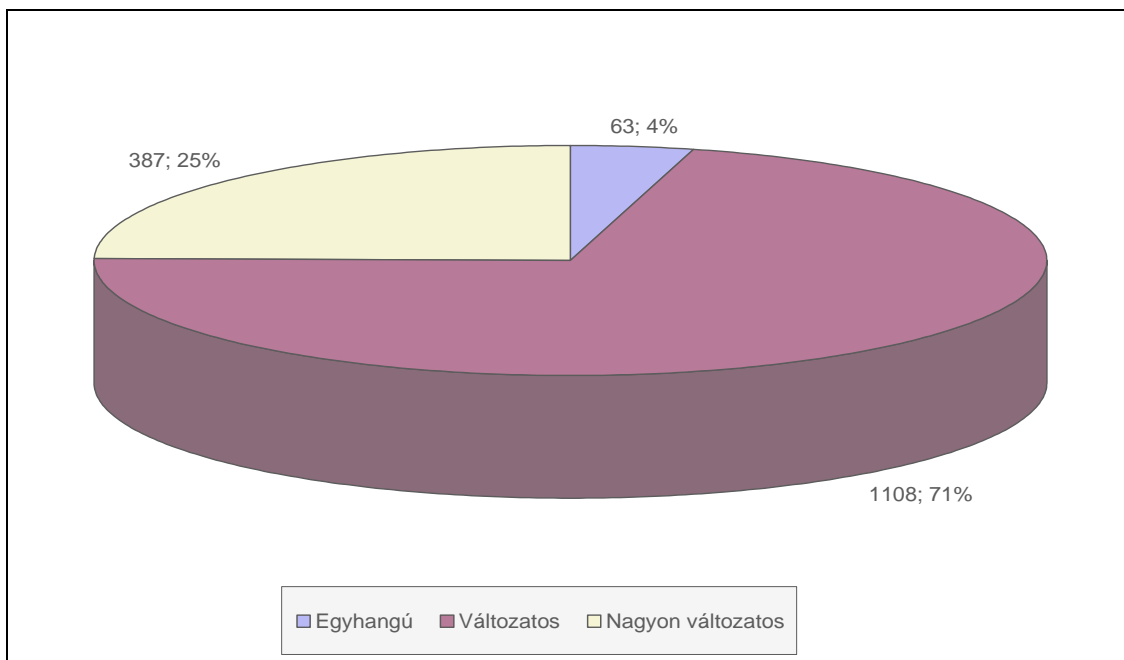
Egyedi (atipikus) vonás	Az atipikusság oka/okai
B,	<ul style="list-style-type: none"> • A földrajzi környezeti és a funkcionális-településföldrajzi adottságok eltérő jellege (pl. hegyvidéki jelleg, vizekben való gazdagság, védett természetvédelmi terület, nagyváros, gazdasági-, oktatási- és kulturális szerepkör stb.) • Az iskolák képzési-nevelési profiljának, ars poeticájának egymástól eltérő jellege és a tanórai, illetve a tanórán kívüli, valamint a szünidei szabadidős-turisztikai tevékenység különböző mértékű előtérbe helyezése, egymástól eltérő iskola-specifikus formák preferálása.
C,	<ul style="list-style-type: none"> • Az adott ország területének nagysága, a felmérésben érintett település/iskola és a főváros közötti relatíve nagyobb távolság.
D,	<ul style="list-style-type: none"> • Különböző országok esetében a felmérésben résztvevő oktatási intézményben tanuló diákok nemzetiségi hovatartozása, kulturális és nemzeti identitástudata.
E + F,	<ul style="list-style-type: none"> • A felmérésben résztvevő országok, azon belül az egyes országrészek eltérő társadalmi-gazdasági helyzete. Az egyes iskolákban tanuló diákok szociokulturális adottságainak, anyagi-egzisztenciális helyzetének különböző minősége.
G,	<ul style="list-style-type: none"> • A felmérésében résztvevő iskolák/települések eltérő adottságaiból, funkciójából és szerepköréből adódó különbségek.

(Forrás: Saját szerkesztésű táblázat)

5. A 15-19 éves középiskolás korosztály véleménye Szabolcs-Szatmár-Bereg megye természeti, kulturális és speciális vonzerőiről, illetve az idegenforgalom infrastrukturális feltételeiről. (II. rész: Idegenforgalmi célú tájértékelés, környezetminősítés és vonzerőfeltárás!)

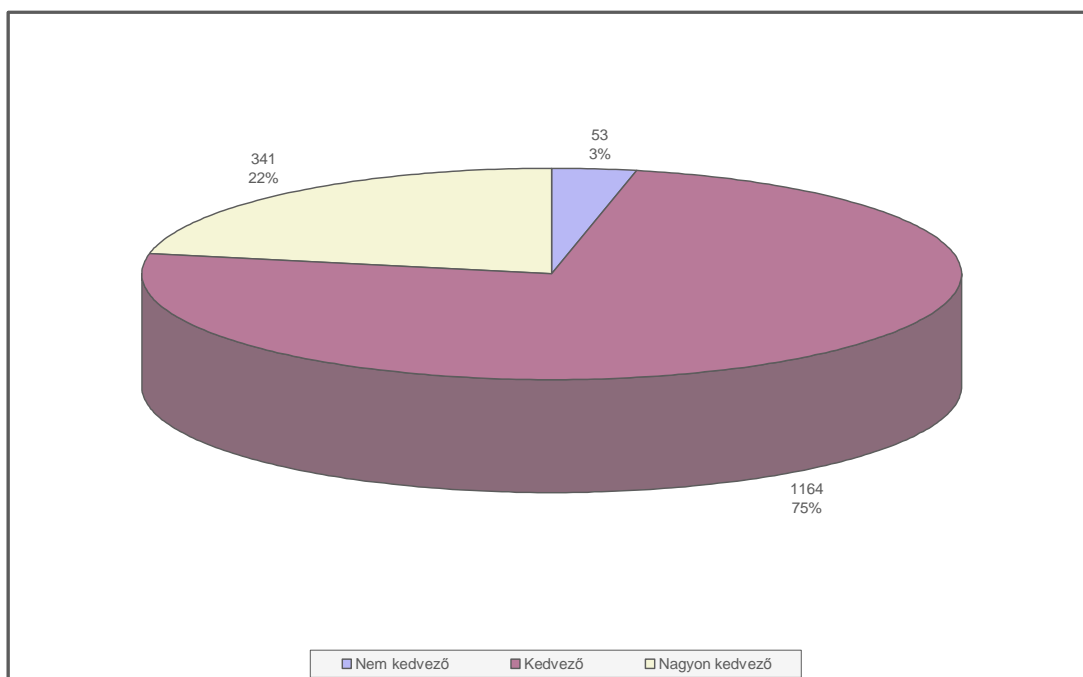
A, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye természeti adottságai

• Az 1. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (41. ábra): Szabolcs-Szatmár-Bereg megye általános táji-természeti adottságait a diákok változatosnak, jónak ítélik meg. Olyan természet alkotta vonzerők ezek, amelyekre a fiatalokat is megcélzó speciális programokat, turisztikai termékeket lehet építeni. Az aktív turizmus (pl. gyalog- és kerékpártúrázás, vízi túrázás, lovaglás stb.), a zöld, illetve természetjáró turizmus, az ökoturizmus (pl. erdők, természeti ritkaságok, természet- és tájvédelmi körzetek felkeresése, erdei iskolai programok stb.), a sport- és a hobbiturizmus (pl. horgászat stb.), de a családi programok kapcsán az üdülőturizmus fejlesztésére is jó lehetőségeket biztosít mindez.

41. ÁBRA 1. Milyennek ítéli meg általában a megye táji-természeti adottságait az idegenforgalom szempontjából?

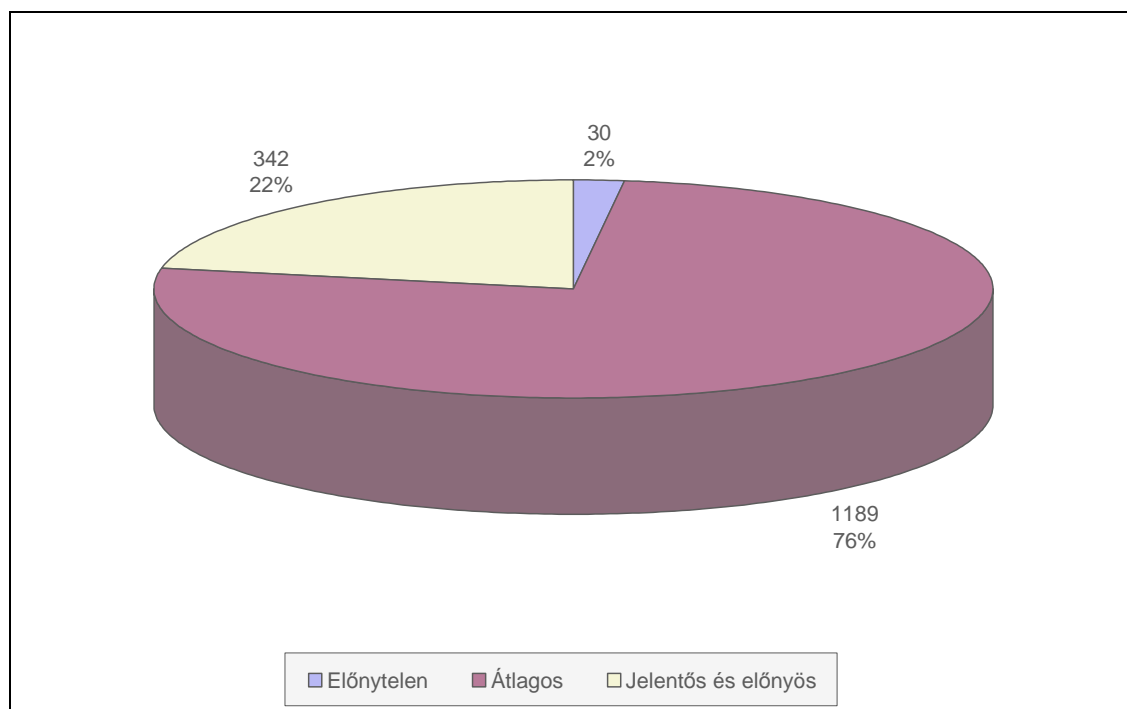
- A 2. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (42. ábra): Szabolcs-Szatmár-Bereg megye vízrajzi adottságait a középiskolások nagyobb többsége általában kedvezőnek minősíti. Ezek az adottságok nagymértékben hozzájárulhatnak a fiatalok körében egyébként is népszerű vízparti üdülések, a folyóvizekhez kapcsolódó vízi túrák, valamint a természetes és mesterséges állóvizekhez, holtágakhoz kapcsoló sport- és hobbiturizmus (pl. a horgászat) fejlesztéséhez. A határokon túlról érkező vízfolyások lehetőséget adnak a határokon is átívelő ifjúságturisztikai programok (pl. nemzetközi Tiszatúra stb.) szervezéséhez is.

42. ÁBRA 2. Milyennek ítéli meg a megye vízrajzi adottságait az idegenforgalom szempontjából?

- A 3. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (43. ábra): Szabolcs-Szatmár-Bereg természetes növényzetének állapotát és területi elterjedését tekintve a diákok megítélésében az „átlagos” jelző inkább pozitív megítélést sugall. A megye valóban jó adottságokkal rendelkezik a természet- és tájvédelmi körzeteket, a növényzeti ritkaságokat, reliktum-növényeket magukba foglaló védett területek előfordulását illetően (Szatmár-beregi Tájvédelmi Körzet, Bátorligeti ősláp stb.), s talán még az erdősültés arányai is jobbak valamivel az országos arányhoz képest. Mindez jó lehetőséget jelent a zöld- vagy természetjáró turizmus, az ökoturizmus fejlesztésére és a diákoknak ezen ifjúság-

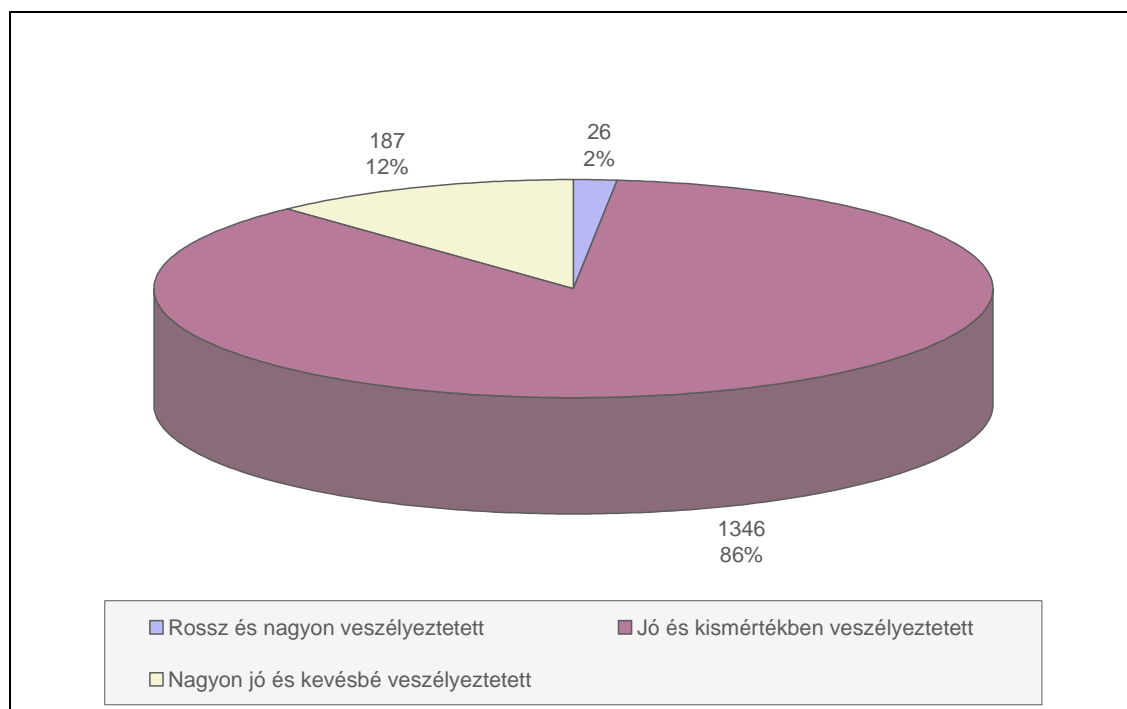
turisztikai formákba történő még nagyobb mértékű bevonására, s ezen keresztül a fiatalok környezettudatos nevelésére, magatartásának és szemléletmódjának alakítására is.

43. ÁBRA 3. Milyennek ítéli meg a megye természetes növényzetének állapotát és területi elterjedését az idegenforgalom szempontjából?

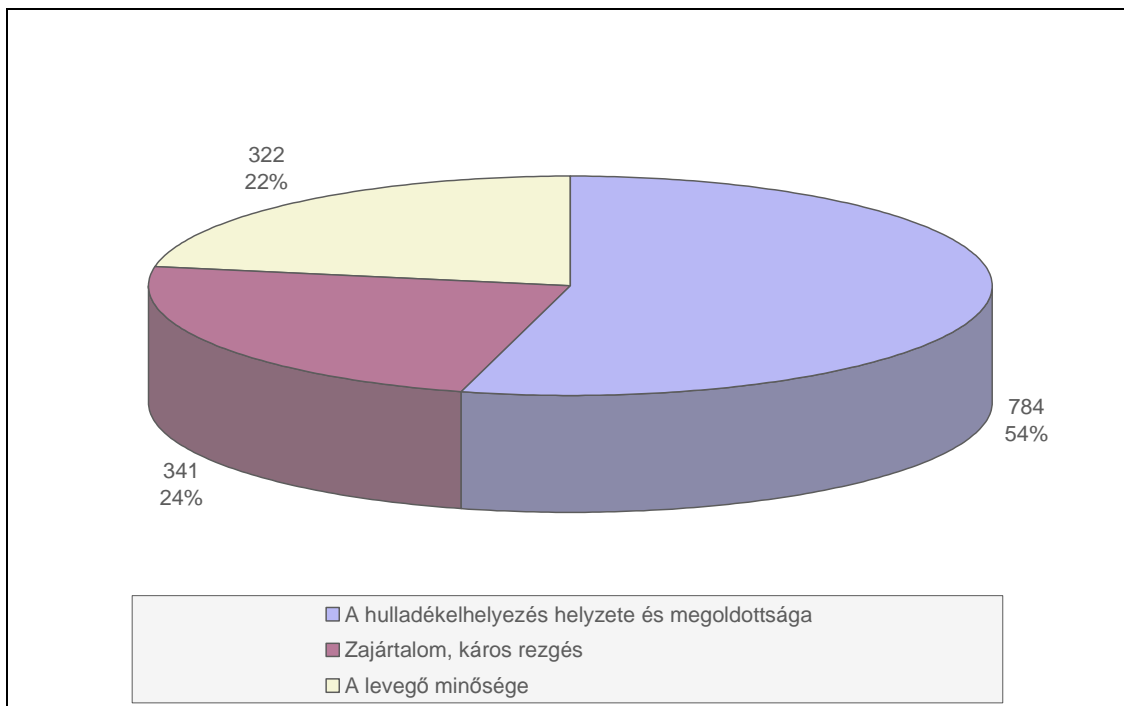
- A 4. kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (44. ábra): A középiskolások meghatározó többsége alapvetően pozitívan ítéli meg Szabolcs-Szatmár-Bereg általános környezeti állapotát is, amely a „jó és kismértékben veszélyeztetett” minősítést kapta, s diákok e téren megfogalmazott véleménye megközelítően a valóságos állapotokat tükrözi. Az ipar, a közlekedés fejlődése mindeddig még nem járt itt olyan közvetlen és közvetett környezetkárosítással-környezetszennyezéssel, mint esetleg más gazdaságilag fejlettebb országrészekben. A környezettudatos szemléletmód erősítéséért, s általában szűkebb és tágabb lakóhelyük környezetvédelméért a fiatalok is sokat tehetnek. Jó lehetőséget jelenhetnek ebben a folyamatban a zöld- vagy természetjáró, ökoturisztikai, de közvetve az aktív turizmushoz kapcsolódó olyan ifjúságturisztikai programok, mint például a gyalog-, a kerékpáros- és vízi túrák, a lovaglás és a horgászat is, mely során más élményekkel együtt erősíthető a természet szeretete, a környezet tisztasága és védelme melletti

elkötelezettség, az aktív környezettudatos magatartás. Jó szolgálatot tehetnek a természet- és környezetvédelem ügyének a színvonalasan szervezett erdei iskolák is.

44. ÁBRA 4. Milyennek ítéli meg környezetvédelmi szempontból a megye általános környezeti állapotát, illetve veszélyeztetettségét?

- Az 5. kérdésre adott válaszokból levont/levonható legfontosabb megállapítások és következtetések (45. ábra): A tanulók saját szűkebb lakóhelyük, városuk, településük (iskolájuk) közvetlen környékének környezetvédelmi problémáit illetően konkrétabb és határozottabb, ugyanakkor differenciáltabb véleményeket fogalmaztak meg. A több alternatívát is magába foglaló kérdésre adott válaszok közül az első helyre a kommunális hulladék elhelyezésének a megoldása/megoldatlansága került, míg a diákok által másodikként és harmadikként említett negatív környezetvédelmi probléma a „*zajártalom*” és „*a levegő minősége*”. A fiatalok e káros környezeti tényezők hatásainak mérséklésében saját szűkebb lakóhelyük környezetében szelektív hulladékgyűjtéssel, környezetbarát, csendesebb, s káros anyagot ki nem bocsátó közlekedési formák (kerékpár, hajó stb.) előnyben részesítésével, s környezettudatos magatartásukkal tehetnek sokat például olyan ifjúságturisztikai programokon is, mint egy-egy osztály- vagy tanulmányi kirándulás, különböző kerékpáros és vízi túrák, táborok.

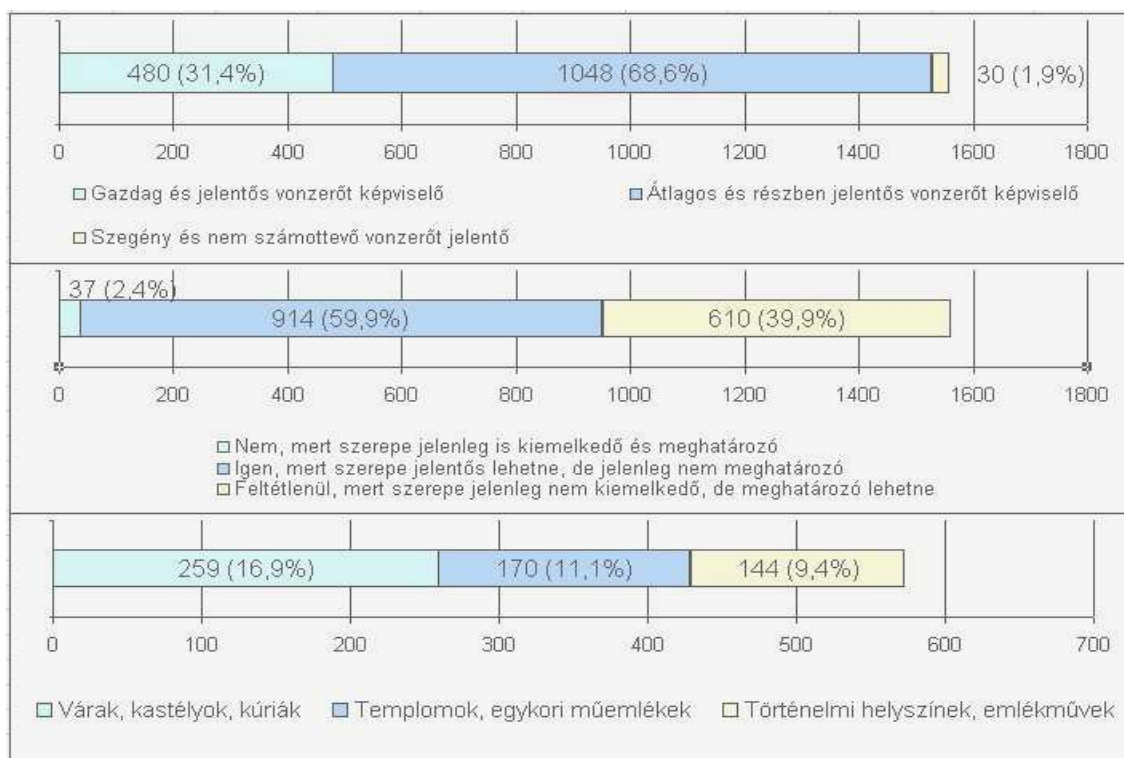

45. ÁBRA 5. Jelölje és emelje ki azt/azokat a környezeti problémákat, amelyeket saját környezetében konkrétan ismer és tapasztal, s amelyek véleménye szerint veszélyeztetik a környezetet, saját iskoláját!

B, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kulturális/örökség vonzerői

- A vonatkozó 1-3. kérdésekre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (46. ábra): Szabolcs-Szatmár-Bereg megye építészeti adottságait és annak az idegenforgalomban betöltött szerepét hasonlóan ítélik meg a megyében tanuló középiskolások, mint a megye természet alkotta vonzerőit. Az „*átlagos*” és a „*gazdag*” minősítés relevánsnak ítéltető a megye valóban meglévő számos építészeti adottságával és értékével, mivel a megye turisztikai vonzerőleltárában a kulturális örökségek és a vallási turizmus vonzerői között a számos helyi mellett több regionális és néhány országos jelentőségű hatáskörrel rendelkezőt is találunk. Ezek az adottságok meghatározó szerepet tölthetnek be a megyében az örökség, a kulturális és a városlátogató turizmusban, s nem utolsósorban az olyan klasszikus ifjúságturisztikai programokban, mint például az osztály- vagy tanulmányi kirándulások vagy éppen a különböző helyszíneken szervezett tematikus táborok. A diákok második kérdésre adott válaszai szinkronban vannak az első kérdésben jelzett véleményükkel, mely szerint megyéjük rendelkezik azokkal az építészeti adottságokkal, amelyek idegenfor-

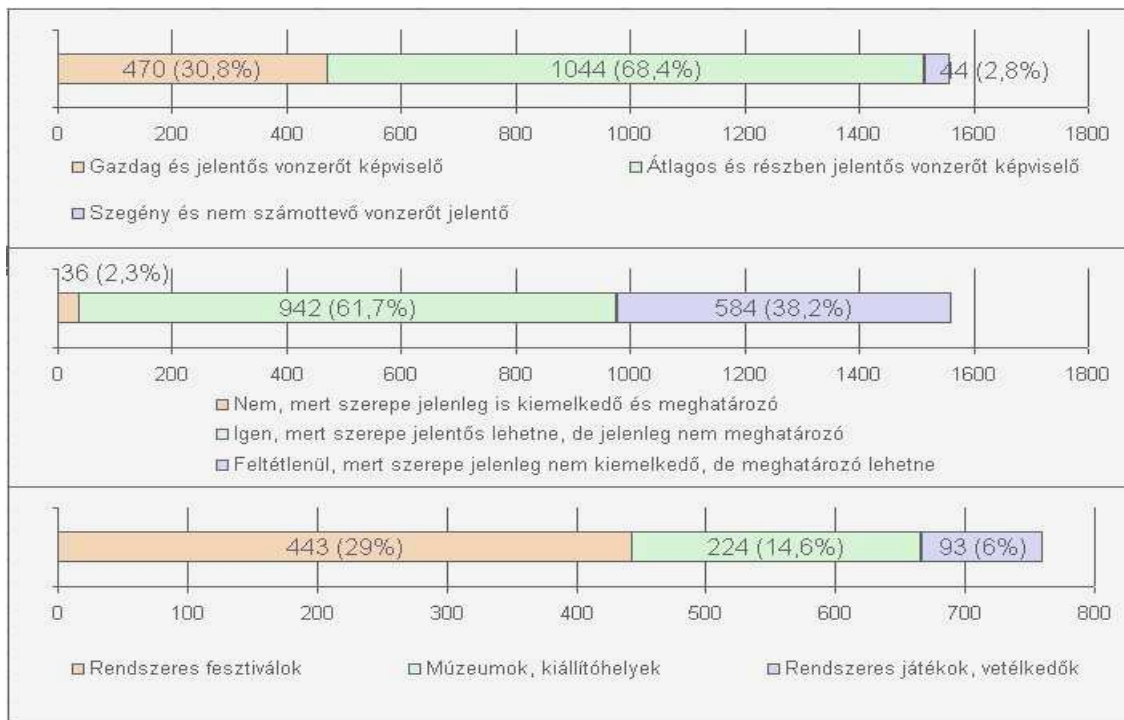
galmi szempontból történő jobb kihasználásával tovább lehetne növelni a megye turisztikai vonzerejét, ismertségét. A középiskolások azzal járulhatnak hozzá megyéjük vonzerőinek e téren történő hatékonyabb kiaknázásához, hogy az iskolájuk által és/vagy a családdal, illetve önállóan szervezett ifjúságturisztikai programjaik keretében meghatározóbb szerepet szánjanak megyéjük jobb megismerésének/megismertetésének. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei diákok megyéjük építészeti-történelmi adottságai közül a legjelentősebb, legfontosabb idegenforgalmi vonzerővel rendelkezőnek az itt megtalálható várakat, kastélyokat és kúriákat tartják, majd ezt követően a szép számú és különböző korú templomokat emelték ki, s nagyjából hasonló arányban választották a történelmi helyszíneket s az ehhez kapcsolódó emlékműveket is.

46. ÁBRA 1. Milyennek ítéli meg a megye építészeti adottságait az idegenforgalom szempontjából? 2. Véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! 3. Nevezze meg és emelje ki az Ön által legfontosabbnak ítélt adottságot is!

- A vonatkozó 1-3. kérdésekre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (47. ábra): Szabolcs-Szatmár-Bereg kulturális vonzerőit a diákok nagyobb része úgy ítéli meg, hogy a megye múzeumai, kiállítóhelyei, a szép számmal lebonyolított

rendszeressé váló fesztiváljai és az egyéb kulturális rendezvények az átlagosnál is meghatározóbb jelentőségűek mind az ő életükben, mind pedig a megye idegenforgalmában. Ezt a megítélést erősíti, hogy a megkérdezett középiskolások mintegy egyharmada véleményalkotásában a „*gazdag és jelentős vonzerőt képviselő*” kategóriájú minősítést választotta. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, s kiemelten a megyeszékhelyen, Nyíregyházán évek óta szervezett rangos, esetenként nemzetközi, sőt más kontinenseken is ismertséget és népszerűséget kivívott kulturális események egyaránt kiemelkedő szerepet játszanak a kulturális és a városlátogató turizmusban, de a középiskolások osztály- és/vagy tanulmányi kirándulásai, illetve tematikus táborai során. A diákoknak a második kérdésre adott válaszaiból arra következtethetünk, hogy amennyire jelentősnek és részben gazdagnak ítélik a fiatalok megyéjük kulturális vonzerőit, úgy az e kérdésre adott markáns válaszaikkal azt is érzékeltetik, hogy mindennek szerepét és jelentőségét még tovább erősítenék és fokoznák a szabadidő, a kulturálódás hasznos eltöltésében. Az iskolának, a pedagógusoknak és a diákoknak a kulturális és/vagy ifjúságturisztikai programjainak a tervezése és szervezése során célszerű arra törekedniük, hogy a megye, a megyeszékhely és a különböző települések tartalmas és színvonalas kulturális rendezvényei épüljenek be program- és tevékenységrendszerükbe, melyeknek értékorientáló/értékőrző és szemléletformáló hatása lehet. A harmadik kérdésre adott válaszaikban a fiatalok elsőként a megyében megszervezett rendszeres fesztiválokat emelték mintegy kétharmados arányban, míg másodikként a múzeumok és kiállítóhelyek rendezvényeit választották, s a különböző rendszeresen szervezett játékok kerültek a harmadik helyre.

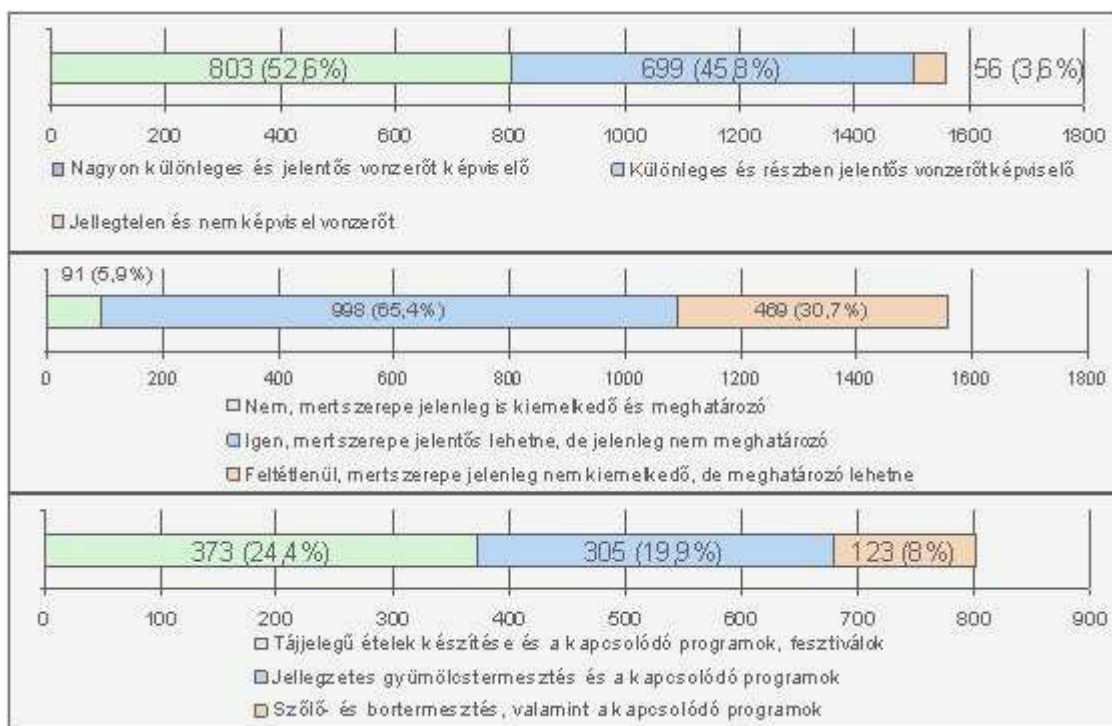

47. ÁBRA 1. Milyenek ítélik meg a megye kulturális vonzerőit az idegenforgalom szempontjából? 2. Véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! 3. Nevezze meg és emelje ki az Ön által legfontosabbnak ítélt adottságokat!

C, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye speciális vonzerői

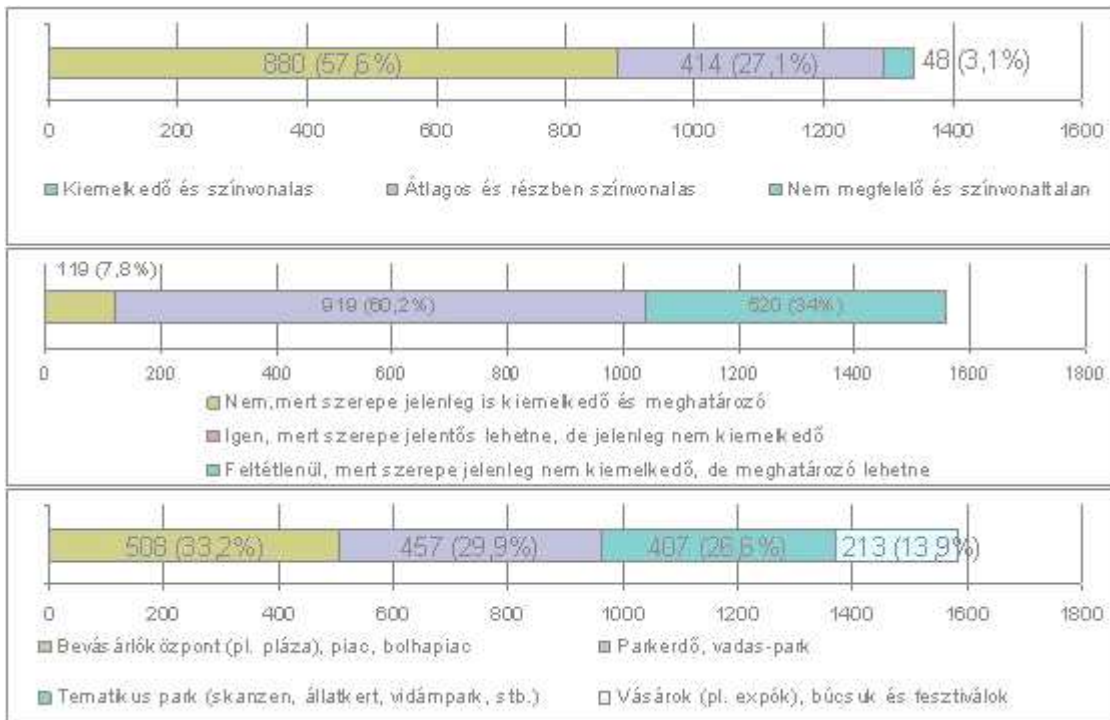
- A vonatkozó 1-3. kérdésekre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (48. ábra): Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gasztronómiáját mint idegenforgalmi vonzerőt a megye középiskolásai – az összes megkérdezett több mint 50%-a – a „*nagyon különleges és jelentős vonzerőt képviselő*” jelzővel minősítették. Alig valamivel kevesebb azoknak a diákoknak a száma (45%), akik az ezt követő „*különleges és részben jelentős vonzerőt képviselő*” értékelést választották. A két minősítés értékének majdnem 100%-os aránya azt jelzi, hogy az idegenforgalomhoz egyébként is szorosan kapcsolódó étkeztetési szolgáltatást, de különösképpen az utóbb években a megye és az ország határain kívül is egyre ismertebbé váló gasztronómiai adottságokat, az ahhoz kapcsolódó megyei eseményeket/rendezvényeket a fiatalok is jól ismerik. A kulináris élvezetek megismerése mellett mindez a hagyományörzésben és ápolásában, a gasztronómiai és a falusi turizmus, az elődeink és a vidék mindennapi életének/értékeinek a fiatalok körében történő nagyobb népsze-

rűsítésében, valamint a diákoknak a különböző programokba történő nagyobb mértékű bekapcsolásában tölthet be komoly szerepet. Az iskolában a társadalomismeret, a történelem és a művészetek tantárgyak/műveltségi területek anyagainak közvetítése és feldolgozása során hasznosíthatjuk mindezt. A gasztronómia megjelenhet az iskolákban, amennyiben az iskolai rendezvényeken és programokon, vagy éppen a háztartásökonómia tantárgy gyakorlati oktatása során helyet kap a megyére jellemző tájjellegű étel- és italkülönlegességek elkészítése is. A tanulók második kérdésre adott válaszaiból az a következtetés vonható le, hogy mindennek a jövőbeni szerepét még nagyobb mértékben fejlesztenék is, s hogy a megye a gasztronómiai tradíciókat és értékeket tekintve még kiaknázható tartalékokkal rendelkezik. A diákok harmadik kérdésre adott válaszaiból az is kiderül, hogy konkrétan melyek számukra a megye legismertebb gasztronómiai adottságai, illetve az azzal összekapcsolódó rendezvények és fesztiválok.

48. ÁBRA 1. Milyennek ítéli meg a megye gasztronómiai adottságait az idegenforgalom szempontjából? 2. Véleményként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! 3. Nevezze meg és emelje ki az Ön által már látogatott programot vagy rendezvényt, rendezvényeket!

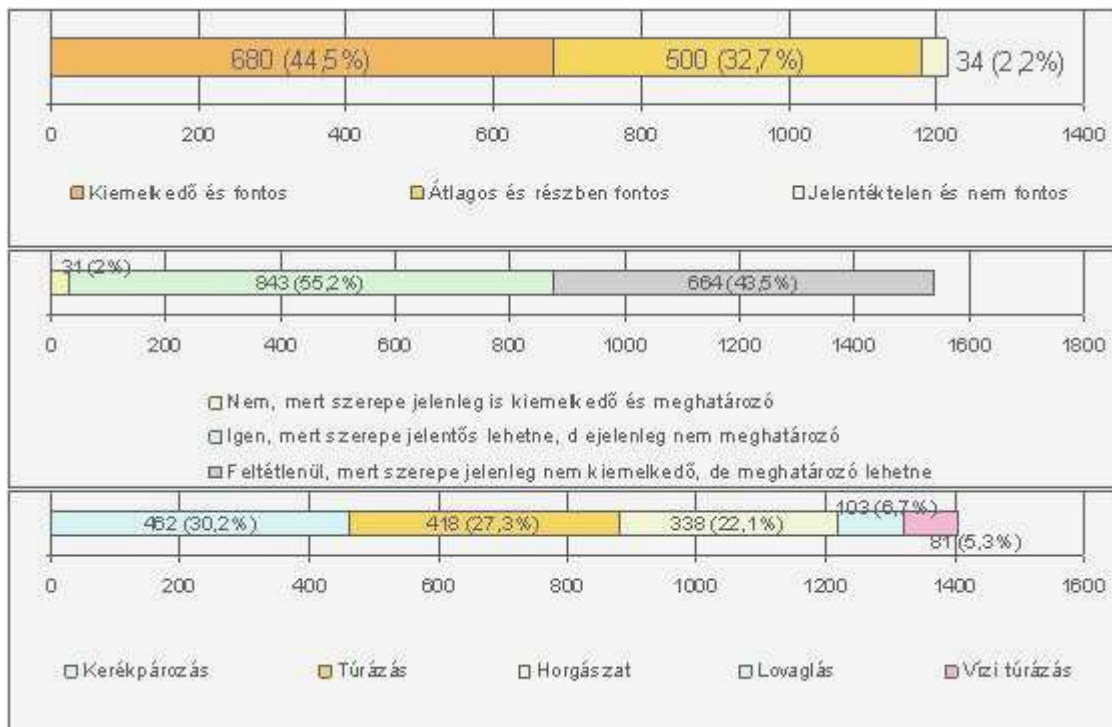
• A vonatkozó 1-3. kérdésekre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (49. ábra): A fiatalok utazási és/vagy üdülési fő céljait tekintve a korosztályi jellemzőik, érdeklődésük alapján meghatározó a szórakozás, mely sokszínű és összetett tartalmakat, egymástól eltérő minőségeket foglal magába. A diákok Szabolcs-Szatmár-Bereg megye szórakoztató szolgáltatásait „*kiemelkedően színvonalas*”-nak, illetve „*átlagos és részben színvonalas*”-nak ítélték meg. Ha a szórakoztató szolgáltatások körében kiemeljük a tematikus parkot (skanzen, állatkert, vidámpark stb.), a parkerdőt és vadasparkot, a bevásárlóközpontok (pl. pláza) nyújtotta lehetőségeket, a különböző vásárokat, az inkább helyi jellegű búcsúkat és a fesztiválokat, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy a megye s kifejezetten a megyeszékhely, de az egyes kistérségek, azok kisebb-nagyobb települései valóban gazdag és sokszínű szórakoztató szolgáltatást nyújtanak a fiatalok számára. A második kérdésre adott válaszokból egyrészt az is emelhető ki, hogy a fiatalok utazásaik és/vagy üdüléseik, de egyáltalán a szabadidejük eltöltésében meghatározóan fontosnak tartják a szórakozás különböző formáit. Másrészt jelzéseikből arra is következtethetünk, hogy annak még további bővítését és fejlesztését igénylik. A múzeumfalu, az állatkert, a parkerdő szórakoztató funkciója mellett komoly szerepet játszik az iskoláskorúak számára nyújtott ismeretterjesztésben is. A rendhagyó órák (természetismeret, biológia, földrajz, társadalomismeret, történelem, néprajz stb.) és foglalkozások megtartásának vagy éppen osztály- és tanulmányi kirándulások, tematikus nyári táborok szervezésének, lebonyolításának ifjúságturisztikai összefüggései is vannak. A harmadik kérdésre adott tanulói válaszokból az tükröződik, hogy a diákok legnagyobb arányban a bevásárlóközpontokat (pl. pláza) látogatják, melyben nincs semmi meglepő, mivel azok népszerűsége napjainkban meghatározó. Pozitívumként értékelhető ugyanakkor, hogy a fentitől nem sokkal marad el a fiatalok körében a parkerdők, vadasparkok látogatottsága sem, s ugyancsak meghatározóan sokan veszik igénybe a különböző tematikus parkok (pl. skanzen, állatkert stb.) szolgáltatásait is.

49. ÁBRA 1. Milyennek ítéli meg a megyében a szórakoztató szolgáltatásokat az idegenforgalom szempontjából? 2. Véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! 3. Nevezze meg és emelje ki az Ön által már látogatott helyszínt és rendezvényt, rendezvényeket!

- A vonatkozó 1-3. kérdésekre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (50. ábra): E kérdésben az ifjúsági turizmus, a szabadidő hasznos eltöltésében szerepet játszó olyan formáknak a megítélésére, illetve a középiskolások életében betöltött szerepére adtak válaszokat a diákok, mint például a túrázás, a kerékpározás, a vízi túrázás, a lovaglás és nem utolsósorban a horgászat. A fiatalok valamelyest nagyobb részének (54%) a véleménye szerint a fenti formák „*átlagos és részben fontos*” szerepet töltenek be életükben, melytől nem sokkal kevesebben (44%) ugyanezt „*kiemelkedő és fontos*” jelzővel illeték. Mindennek alapvetően pozitív megítélése azt jelzi, hogy a diákok a szabadidő eltöltésének e formáit fontosnak ítélik meg az idegenforgalom s azon belül az aktív- és a sportturizmus szempontjából egyaránt. E turisztikai formák gyakorlásának viszonylag és részben jók a természeti feltételei a megyében (pl. domborzati adottságok, folyóvizek, holtágak, mesterséges tavak stb.), s az utóbbi időben az ehhez szükséges infrastruktúra fejlesztése területén is történt előrelépés (pl. kerékpárutak építése, a vízi túrázás feltételeinek javítása,

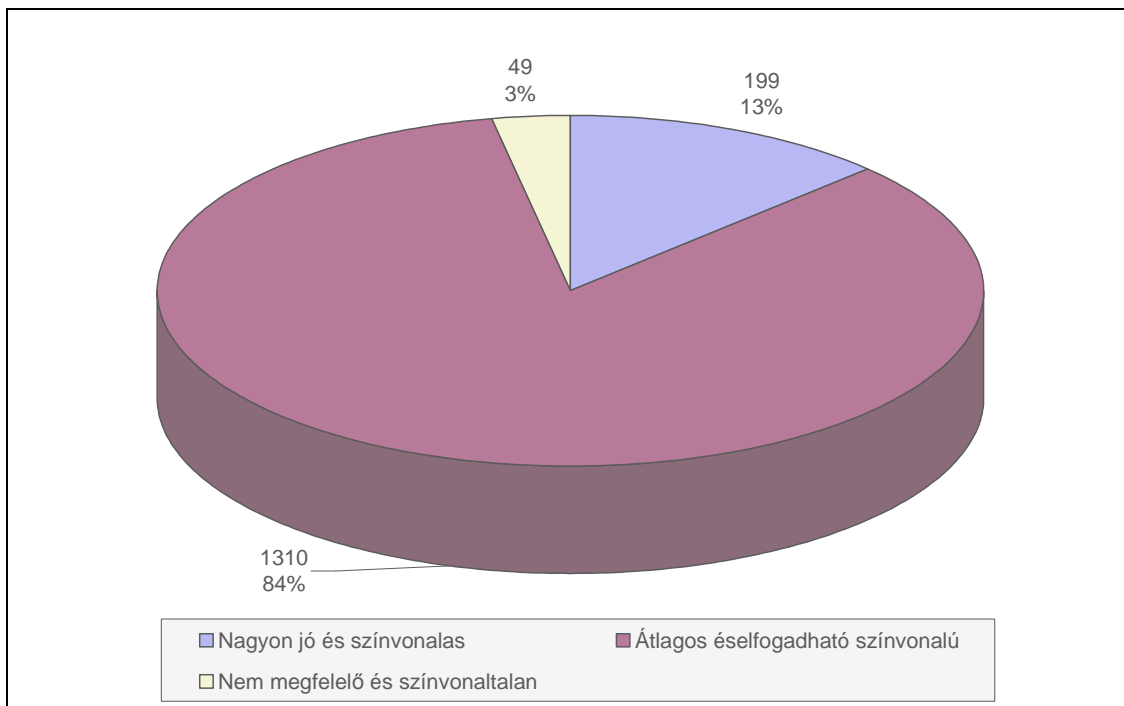
lovak-iskolák, lovardák létrejötte stb.). A különböző aktív és sportturisztikai programok intézményesített szervezésének és lebonyolításának is komoly hagyományai voltak a megyében, s az iskolák többségében is igen élénk aktív turisztikai élet zajlott/zajlik. A második kérdésben a diákok, a fiatalok azt hangsúlyozzák, hogy e formák a jövőben még nagyobb szerepet játszhatnának életükben. A válaszadó diákok nagyobb része (54%) az aktív turisztikai formák szerepét bár jelentősnek tartja, de azt mindenképpen bővítené, fejlesztené, s ugyancsak meghatározóbbnak szeretné azokat látni a fiatalok egy másik szegmense is (43%). A szabadidő eltöltésnek aktív turizmushoz kapcsolható formáit tekintve napjainkban és a jövőben a határok részbeni könnyebb átjárhatósága, a nemzetközi kapcsolatok élénkítése, s az ún. testvérvárosi és/vagy testvériskolai kapcsolatok keretein belül minden bizonnyal még nagyobb lehetőségek kínálkoznak majd a határokon is átívelő nemzetközi jellegű programok lebonyolítására. A harmadik kérdésben a középiskolás diákok által a legnagyobb mértékben választott legnépszerűbb – a válaszadók mintegy 1/3-a által preferált – aktív turisztikai forma a kerékpározás, majd a túrázás lett. Némiképp az újszerűség erejével hatott a harmadik helyen jelölt horgászat, s egyre növekvő népszerűségre utal a lovaglást szintén nagyobb arányban választók száma is. Ugyanakkor a megye természeti adottságait tekintve talán a legjobb potenciális adottságokkal rendelkező vízi túrázását viszonylag alacsony számban választók aránya negatív értelemben jelentett meglepetést.

50. ÁBRA 1. Milyennek ítéli meg a megyében a szabadidő eltöltés egyes formáit, azok szerepét az idegenforgalom szempontjából? 2. Véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! 3. Nevezze meg és emelje ki azt a szabadidős formát, amelyiken Ön már részt vett!

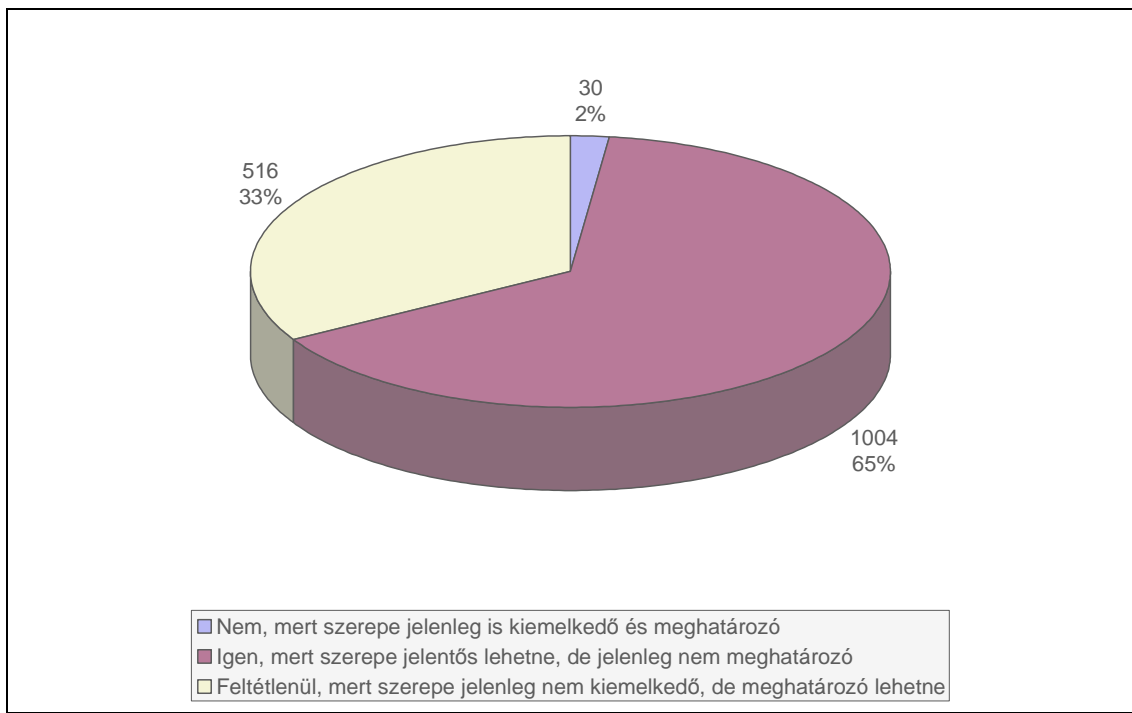
D, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye infrastrukturális adottságai

- Az 1.a kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (51. ábra): A diákok meghatározó részének (84%) véleménye szerint az idegenforgalom infrastrukturális feltételeinek színvonala a megyében „*átlagos és elfogadható...*”, s ezt a megítélést erősíti az ezt ennél jobb színvonalúnak minősítők kisebb aránya is(13%). Összességében a fiataloknak a megyéjük általános infrastrukturális adottságait tekintő megítélése jelzi azt a viszonylag dinamikus és nagyarányú fejlődést, amely Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében az utóbbi években, évtizedekben bekövetkezett.

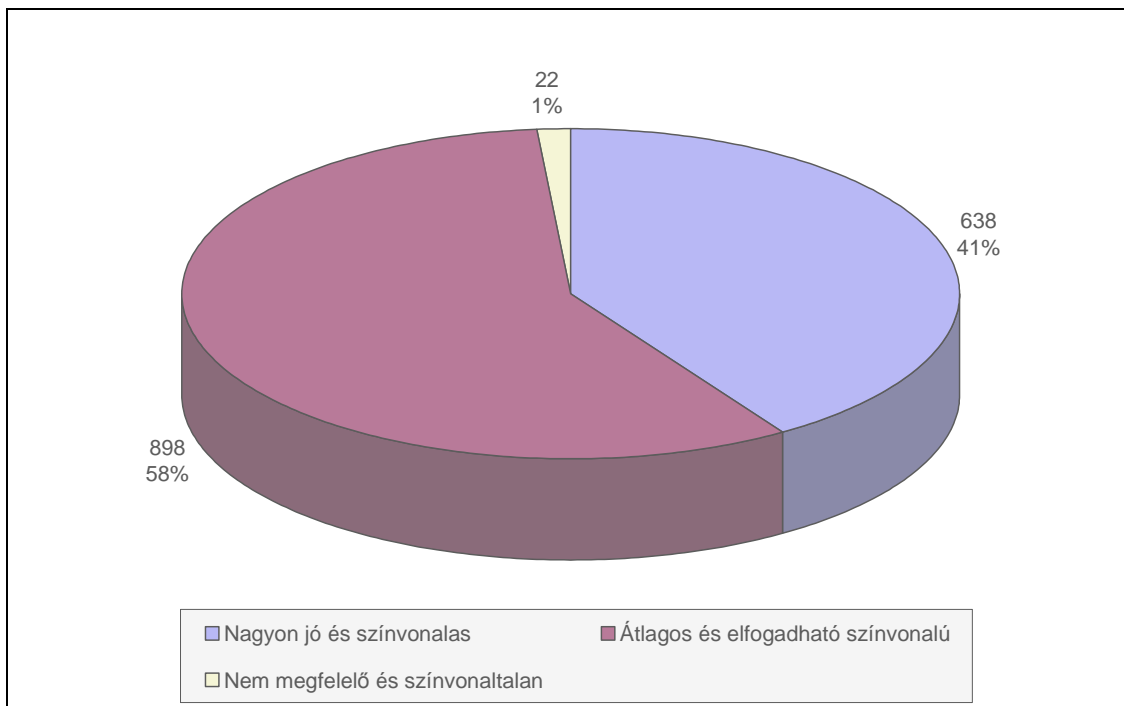
51. ÁBRA 1.a Milyennek ítéli meg a megyében a közlekedési adottságokat – a hálózatok sűrűségét, a kiépített útvonalak minőségét és a közlekedési formák nyújtotta szervezetséget illetve annak színvonalát - valamint a kommunikációs lehetőségeket az idegenforgalom szempontjából?

- Az 1.b kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (52. ábra): Az e kérdésre adott tanuló válaszokból az állapítható meg, hogy a fiatalok részben elégedettek a megye vonalas infrastrukturális adottságaival, másrészt viszont úgy gondolják, hogy annak színvonalán lehet és szükséges még javítania jövőben. Így például jelentősebb előrelépésre lenne szükség a megyében a kerékpárutak hálózatának mennyiségi és minőségi fejlesztése terén, mellyel a fiatalok körében egyébként igen népszerű kerékpározás híveinek táborát lehetne növelni. A vízi túrázás megyei feltételeinek fejlesztésében fontos lenne a vízpartok ún. part menti infrastruktúrájának (pl. kikötési lehetőségek, szociális helyiségek, üzletek, szórakozóhelyek stb.) a fejlesztése, mely napjainkban még nem kielégítő színvonalú. A vasúti fejlesztés területén idegenforgalmi szempontból az említett keskeny nyomtávú vasútvonalak megőrzésében és ún. nosztalgia vonallá fejlesztésében (pl. Nyíregyháza – Balsa Tisza-part stb.) jelenik meg perspektíva.

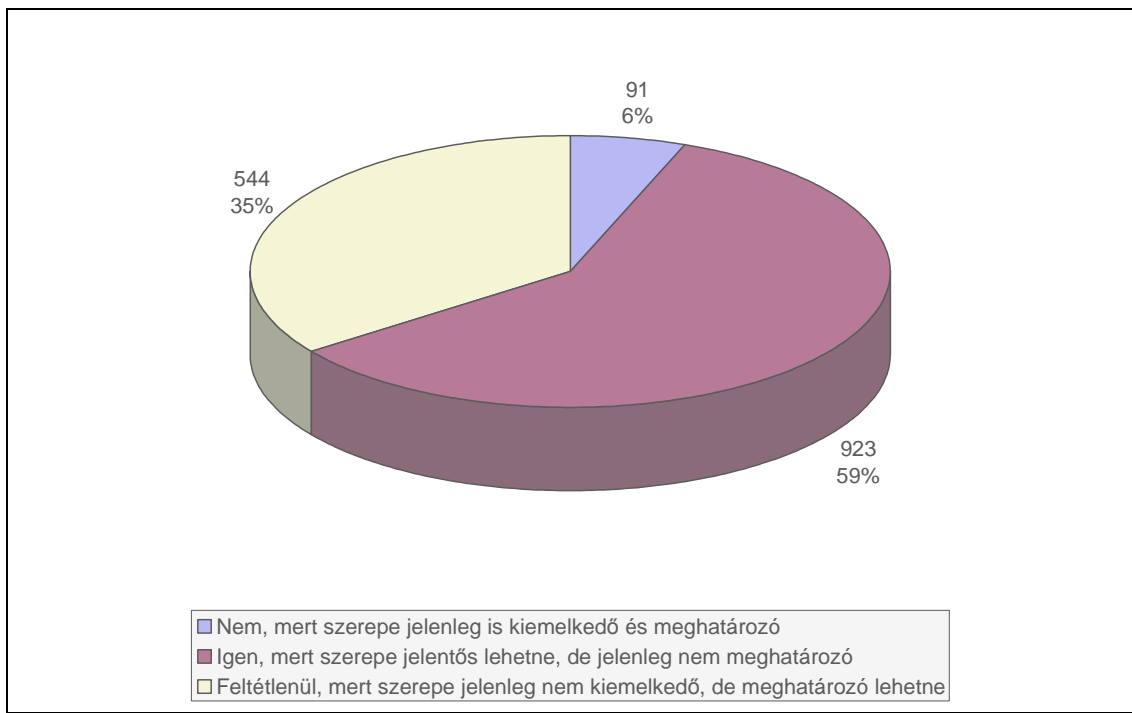
52. ÁBRA 1.b Kérem e kérdésnél véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során!

- A 2.a kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (53. ábra): Az éttermi hálózat és szolgáltatás, a napjainkban oly divatos gyorséttermi hálózat, a büfék és étkezdék, a falusi gasztronómia, valamint az egyes üdülőhelyeken az őstermelői gyümölcs- és zöldségellátás színvonalának megítélésével kapcsolatosan a diákok többsége (56%) általában és összességében a vendéglátást „*átlagos és elfogadható színvonalú*”-nak ítélte meg. Véleményüket inkább pozitív irányban erősíti a válaszadók némiképp kisebb részének (41%) a „*nagyon jó és színvonalas*” minősítése. A nagyobb- és kisebb megyei városokban, de általában a települések többségében a vendéglátás, annak hálózata és színvonala - például a magasabb kategóriába sorolt éttermek, a falusi gasztronómia ételkülönlegességeit kínáló vendégházak, a fiatalok által is nagyobb számban felkeresett gyorséttermek, büfék stb. megjelenésével érezhető fejlődésen, változáson ment át a megye az utóbbi időben.

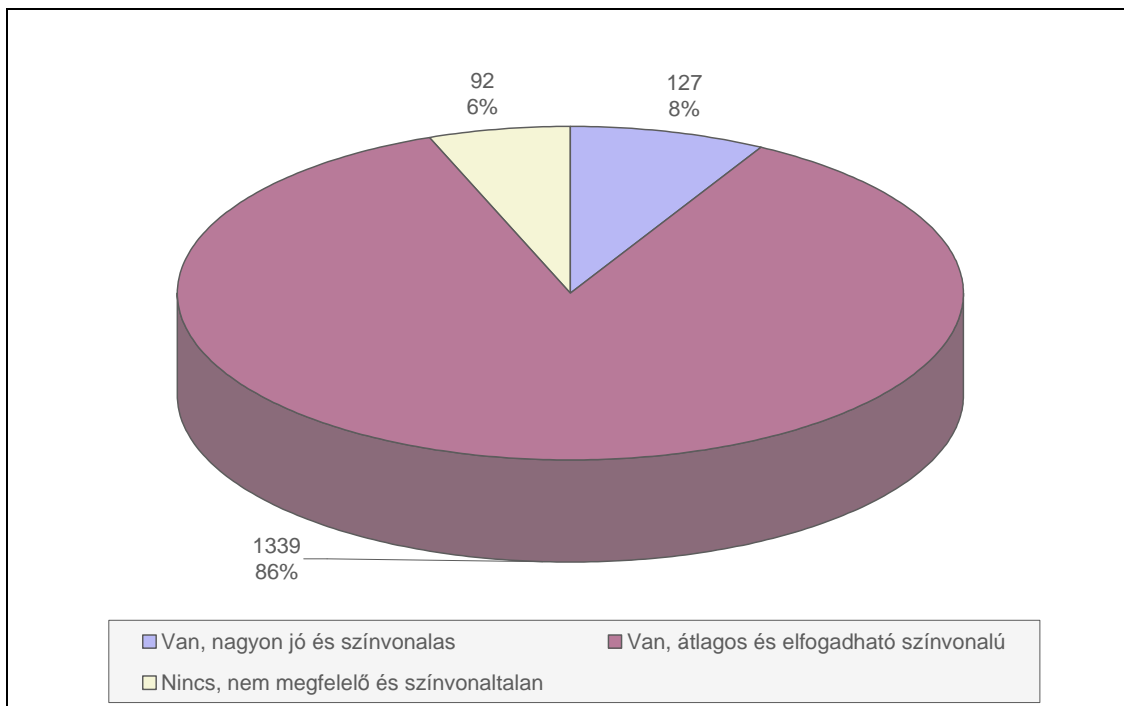
53. ÁBRA 2.a Milyennek ítéli meg a megyében a vendéglátás színvonalát - épületadottságok, sokszínűség, minőség és színvonal, kiszolgálás - az idegenforgalom szempontjából?

- A 2.b kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (54. ábra): A diákok nagyobb része úgy ítéli meg a megyei vendéglátás helyzetét, hogy az a napjainkban tapasztalható fejlesztés és fejlődés mellett is további bővítésre, korszerűsítésre szorul. A korosztály körében a leginkább a gyorséttermi hálózatokhoz tartozó étkezőhelyek a legnépszerűbbek, s nagy-nagy divatnak örvendenek a mindenhol megtalálható különböző ital- és ételféleségeket kínáló automaták is. A magasabb színvonalú szolgáltatást nyújtó éttermek a fiatalok számára általában kevésbé megfizethetőek, míg az említett gyorséttermi hálózat üzletei kiépítésének feltételei nem mindenhol vannak meg. Az ifjúsági turisztikai programok során – pl. az osztály- vagy tanulmányi kirándulások, táborok, az aktív turizmus (kerékpáros- és vízi túrák stb.) – a fiatalok leginkább olyan vendéglátó- és étkezőhelyeket, illetve annak hálózatát igényelnék, amelyekben viszonylag nagyobb választékhoz és pénztárcájuknak megfelelő áron kínált szolgáltatáshoz juthatnának.

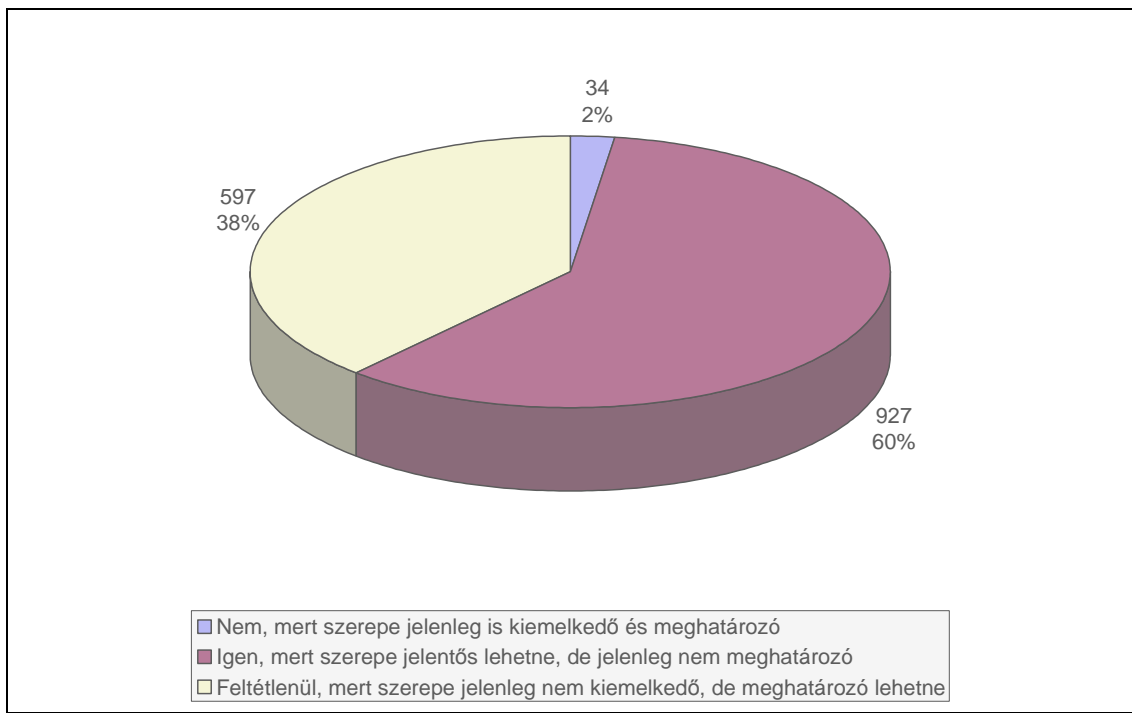
54. ÁBRA 2.b Kérem e kérdésnél véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelne-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során!

- A 3.a kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (55. ábra): A fiatalok a megye idegenforgalmi szolgáltatásait átlagosnak és elfogadhatónak ítélik meg. A megyeszékhelyen (Nyíregyháza) és a megye nagyobb városaiban (Mátészalka, Kiszvárd stb.) több különböző utazási és néhány Tourinform iroda működődik. Az irodák általában gazdag tartalmú kiadványokkal, programfüzetekkel jelennek meg az utazni vágyó közvélemény előtt és a legtöbb esetben mindennek internetes változataival is találkozhatunk. Napjainkban gyakrabban jelenik meg egy-egy kiemelkedő idegenforgalmi rendezvényekkel kapcsolatos tájékoztató- és programfüzet is, s ma már egy-egy kistérség, település turisztikai eseményére is külön kiadványban vagy éppen a médiumokon keresztül (pl. Kelet-Magyarország, Kölcsey TV stb.) invitálja a résztvevőket. Az egyes utazási ajánlatokban esetenként megjelennek az ifjúsági turizmussal kapcsolatos olyan elemek is, mint például a családoknak, vagy éppen az iskolai közösségeknek, csoportoknak ajánlott külön programok, illetve az erdei iskolák hálózatának az ökoturizmushoz kapcsolódó tájékoztatásai is.

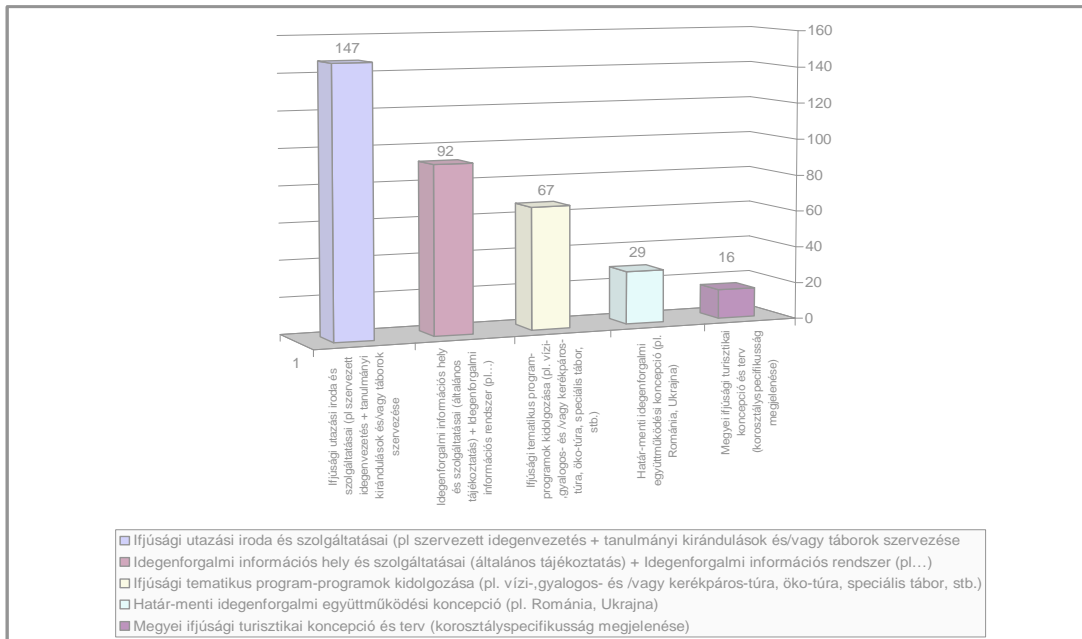
55. ÁBRA 3.a Milyennek ítéli meg a megyében a különböző idegenforgalmi szolgáltatások (tervezés, szervezethez - szervezés, programkínálatok kidolgozása és terjesztése, tájékoztatás stb.) színvonalát és minőségét?

- A 3.b kérdésre adott válaszokból levont legfontosabb megállapítások és következtetések (56. ábra): A fiatalok e kérdésre adott válaszaikban azon igényeiket fogalmazzák meg, hogy – bár napjainkban általában sokrétű és színes utazási információ áll rendelkezésünkre, s relatíve több utazási iroda, szervezet foglalkozik utaztatással a megyében is, de – külön, kifejezetten a fiatalokat megcélzó és számukra készült megyei szintű ifjúságturisztikai programkoordináció, szervezés és tájékoztatás markánsan nem jelenik meg Szabolcs-Szatmár-Beregben. Napjainkban mind megyei, mind pedig megyeszékhelyi és városi szinten önállóan és/vagy az iskolákon keresztül működő ifjúságturisztikai programtervezés, koordináció, illetve módszertani segítséget is nyújtó iroda nem működik. Az egyházak ifjúsági szervezetein belül e téren élénkebb élet zajlik, és az erdei iskolák országos hálózatának a szerveződését is pozitív előrelépésnek tekinthetjük. Ugyanakkor általában az iskolák tevékenységének megyei és/vagy kistérségi szintű összehangolásában (pl. kistérségi iskolaközi társulások, iskolaszövetségek stb.), s ezen belül az ifjúságturisztikai tevékenységük koordinációját tekintve is még kiaknázatlan lehetőségek rejlenek.

56. ÁBRA 3.b Kérem e kérdésnél véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során!

- A 3.c kérdés kapcsán a fiataloknak a turizmusba való minél szélesebb körű megnyerésével összefüggésben levont legfontosabb megállapítások, következtetések és javaslatok (57. ábra): Alapvetően hiányzik egy a fiatalok turisztikai programjait szervező ifjúsági utazási iroda, mely a fiatalok utaztatása, a szervezett idegenvezetés mellett kiemelten foglalkozna például az iskolák osztály- és tanulmányi kirándulásainak és/vagy táboroztatásának a tervezésével, szervezésével és lebonyolításával is. Korábban ezt a szerepet az EXPRESSZ Ifjúsági Utazási Iroda részben betöltötte. A fiatalok igénylik az ifjúsági turizmussal kapcsolatos információs helyeket és a szélesebb körű szolgáltatást, valamint egy általános idegenforgalmi információs rendszer működtetését. A diákok olyan ifjúságturisztikai tematikus programrendszer kidolgozását is szükségesnek tartják, amelyben egyaránt megjelenének például a különböző aktív turisztikai programlehetőségek, illetve a határ menti és/vagy a határokon átívelő együttműködések. A fiatalok véleményükben szükségesnek tartják egy megyei korosztály-specifikus ifjúságturisztikai terv, illetve koncepció megalkotását is.

57. ÁBRA 3.c Nevezze meg és emelje ki azokat az ifjúsági turizmussal kapcsolatos elemet/elemeket, illetve szolgáltatást/szolgáltatásokat, amellyel/amelyekkel Ön már kapcsolatba került vagy azok közül azt/azokat amelyiket igénybe vette?

VIII. A kutatás eredményeinek összegzése

1. Az ifjúsági turizmus általános helyzetének, szerepének és jelentőségének megítélése a kutatás tükrében

Az ifjúsági turizmus jelenlegi helyzetével kapcsolatos általános véleményem/javaslataim megfogalmazásakor - a kutatási célokban és a hipotézisekben felvetekre is válaszolva - érintem a folyamatosság és hagyományápolás, a kormányzati és önkormányzati szerepvállalás, az ifjúsági turisztikai infrastruktúra helyzete, a fiatalok jövedelmi viszonyai, valamint az iskola korosztályos turizmusban betöltött szerepének megítélését. Az ifjúságpolitikában és annak az ifjúsági turizmust is magába foglaló 20. századi történeti fejlődésében – a cserkészettől az úttörő- és KISZ-mozgalmakig – nyomon követhető egyfajta folyamatosság. Az ifjúságpolitikát, a gyermek- és ifjúsági turizmus formai és tartalmi oldalát a korszakonként eltérő ideológiák következtében természetesen eltérő pedagógiai-módszertani megközelítések, illetve gyakorlat jellemezte. Az ifjúságpolitikában, a gyermek- és ifjúsági turizmusba bevont felnőttek, pedagógusok szakmai-módszertani képzése/felkészítése jól szolgálta a konkrét gyakorlati tevékenységet és munkát. Az ifjúsági turizmus infrastrukturális-tárgyi feltételeit, annak hálózatát, valamint a programok szervezetségét tekintve jól kialakított, s a fiatalok anyagi lehetőségeit is messzemenően figyelembe vevő rendszereket hoztak létre és működtettek. A 90-es évek elejétől kezdődően az ifjúsági turizmus helyzete és fejlődése – bár a mindenkori kormányok e területet felkarolni, támogatni és fejleszteni szándékozó törekvései deklaráltan hasonlóképpen megjelentek, mint a korábbi időszakokban – véleményem szerint több vonatkozásban sem tekinthető teljességében a korábbi rendszerek szerves folytatásának. Ennek különböző okai vannak. Megszűnt ugyan a sablonosságot jelentő uniformizáltság, a túlzottnak tűnő átpolitizáltság, s megjelent a pluralizmus és a sokszínűség, azonban mindezzel a korábban működtetett hálózat központi és területi koordinációja, a szervezési és felügyeleti irányítása is jelentősen átalakult. Az egykor egységes, s állampárti felügyelettel működtetett gyermek- és ifjúsági szervezet helyébe ugyan több különböző ifjúsági szervezet is lépett, azonban e szervezetek tevékenységét inkább az erős politikai moti-

vációk határozzák meg, mintsem például a gyermek- és fiatal korosztály ifjúságturisztikai programjainak kiemelt kezelése.

Napjainkban az ifjúságpolitika, a gyermek- és ifjúsági turizmus gondozása és felügyelete – például iskolai kirándulások, erdei iskolák, táboroztatás és üdültetés, természetjárás, ökoturizmus stb. – több minisztériumhoz is tartozik, de mégis hiányzik egy, az e területet koordináló központi intézmény országos, regionális és megyei szinten egyaránt. Mindez egy egységes kormányzati-miniszteriális irányítás hiányát érzékelteti, mely a területet illetően mind a feladatkijelölésben, mind pedig a szabályozásban kevésbé teszi lehetővé az egységes szemlélet és hatékony gyakorlat megvalósítását. Hiányos a területet érintő konkrét jogi szabályozás, s például az ifjúsági törvény elfogadása is várat még magára. Véleményem szerint szükség lenne egy önálló, s az ifjúságpolitikát, a gyermek- és ifjúsági turizmust irányító, felügyelő és koordináló minisztériumra, melynek lehetőségét korábban az egykori Gyermek- és Ifjúsági Minisztérium hordozta magában.

Az ifjúsági turizmus infrastruktúráját illetően a rendszerváltozást követően jelentős vagyonszűkülés és ebből következően feladat-ellátási nehézségek jelentek meg. A gyermek- és ifjúsági turisztikai programok gyakorlati megvalósítása egyik igen lényeges infrastrukturális feltételként a 90-es évek előtt mind az országos hálózatot, mind pedig annak megyei rendszerét tekintve megfelelő színvonalon álltak rendelkezésre az olyan szálláshelyek, amelyek a fiatalok számára megfizethetőek voltak. Ebben a rendszerben szerepet vállaltak és kaptak az egyes oktatási intézmények kollégiumai és/vagy ilyen célokra kialakított szálláshelyei is. A hazai, s az egykori ifjúsági szálláshelyek hálózatába tartozó ingatlanok egy része nagyon rossz állapotba került, tulajdonos vagy kezelő, de leginkább az állami támogatás és felügyelet hiányában állapotuk jelentősen romlott. Megszűnt vagy jelentős mértékben megváltozott, s fenntartói-működtetői szempontból is más alapokra helyeződött a korábban a gyermek- és ifjúsági turizmus bázisául szolgáló országosan kiépített infrastruktúra-hálózat, valamint a tárgyi feltételrendszer. A rendszerváltó évektől kezdődően az éppen 1990-ben megalakult MISZSZ (Magyarországi Ifjúsági Szállások Szövetsége) koordinálásában az évente megrendezett „*Szállásbörze*” jóvoltából információk, valamint 300-350 szálláshely állt/áll a fiatalok rendelkezésére Magyarország mindegyik turisztikai régiójában. Megjelent a vállalkozói tőke bevonásával megépített és/vagy átalakított ún. „*ifjúsági szállások*” köre is, de

az így rendelkezésre álló, s többségükben piaci alapon működtetett ifjúsági szálláshelyek egy része a fiatalok anyagi lehetőségeit messze meghaladó árszínvonalat képviselnek. A korábban országos ifjúsági és/vagy ifjúsági turisztikai központként működő bázishelyek – pl. Csillebérc, Zánka stb. – szerepe privatizációjuk, részbeni magánkézbe adásuk után ugyancsak jelentősen megváltozott. Az ifjúsági turizmus szolgáltatói oldalát azok az intézmények és vállalkozások jelentik, amelyek elsősorban a fiatalok fogadására rendezkedtek be, vagy a korosztály számára szóló szolgáltatások népszerűsítését és szervezését végzik (pl. kollégiumok, ifjúsági szállások, gyermektáborok, illetve egyesületek, gyermek- és ifjúsági szervezetek, ifjúsági információs irodák stb.). Magyarországon viszonylag jelentős a gyereket, a fiatalokat fogadó szálláshelyek száma, s a mintegy 1500 ifjúsági turisztikai szálláshely megközelítően 17 000 férőhellyel rendelkezik. Az ifjúsági szálláshelyek egyes formáit, típusait üzemeltetők az ifjúságot sajnos nem hosszú távú befektetésként kezelik, hanem legtöbbször az azonnali megtérülést helyezik előtérbe. Az e területen történő beruházásoknak és befektetéseknek, az ifjúsági szálláshelyeknek kizárólag piaci alapokon történő kezelése – az önálló jövedelemmel általában nem rendelkező – fiatal korosztály részvételét, lehetőségeit a turizmusban jelentősen korlátozza, csökkenti.

Az ifjúsági turizmus számos specifikuma – például az életkor, diák/tanuló státusz, relatíve sok szabadidő stb. – mellett meghatározó tényező a gyermek- és ifjúsági korosztályhoz tartozók anyagi helyzete. A fiatal generációhoz tartozók zömében családok tagjaiként még nem önállóak, saját jövedelmi forrásaik nincsenek vagy alacsonyabbak, ezért ez alapvetően meghatározza és befolyásolja a turizmusban való részvételi lehetőségeiket. Az ifjúsági turizmus meghatározóan jellemző formái az iskolai tanulmányi- és osztálykirándulások, a táborozás és természetjárás, melynek résztvevői döntően az iskolák diákjai közül kerülnek ki, s ezért nagyon sok szállal és szorosan kapcsolódnak az iskola világához. Az iskolák több szempontból is meghatározó szerepet töltenek be az ifjúság életében és mindennapi tevékenységi rendszerében. A gyermekek és a fiatal korosztályi csoportok oktatásának-nevelésének hosszabb folyamata - évente nagyobb részben s gyakran a szünidei programokat tekintve is - évekre-évtizedekre az iskolához kötik a fiatalokat. Ez több szempontból is előnyös. Egyrészt, mert folyamatosan, s távlatosan alakítható és formálható például az ifjúság gondolkodása, szemléletmódja, illetve környezettudatos magatartása, másrészt a pozitív

közösségi élet miatt meghatározóak lehetnek számukra az iskolai keretek között szervezett turisztikai programok. Ifjúságturisztikai fókuszcsoporthoz tartozó kutatás megállapítása szerint a gyermekkori utazások jelentős hatással lesznek a későbbi utazási szokásokra és magatartásra, s mélyinterjúkban megkérdezett szakértők is az „*alulról építkezést*” hangsúlyozzák a turisztikai attitűdök esetében: „*A gyermekkori és az iskolai utazások egyik lényeges funkciója a tanulás, a többet utazó gyermekek nyitottabbak, érettebb és teljesebb felnőtté válnak.*”²¹ Mindennek azonban komoly tartalmi, erkölcsi és anyagi, másrészt pedig tárgyi, valamint infrastrukturális feltételei vannak. A mai iskolák működtetésük számos fontos elemét tekintve – pl. fenntartás és működtetés, finanszírozás, tartalmi szabályozás stb. – nem tudnak elvárható módon megfelelni a velük szemben az ifjúsági turizmus szempontjából is támasztott elvárásoknak és követelményeknek. Az utóbbi időben a sokszínűség és alternativitás megjelenéseként egyre dinamikusabban bontogatják szárnyaikat a különböző civil szervezetek, egyesületek és mozgalmak. Közülük többnek a tevékenységi körében meghatározóan van jelen a szabadidős és a turisztikai tevékenység. E szervezetek azonban teljességében nem pótolhatják azt a szerepet, amelyet az iskoláknak kellene betölteniük az ifjúsági turizmusban.

2. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye ifjúsági turizmusának konkrét jellemzői és lehetőségei az ifjúságturisztikai motivációkutatás eredményei alapján

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye középiskolás korosztályának nagyobb része valamilyen formában részt vett/vesz különböző utazásokon és/vagy üdülésen, s így aktív részese az ifjúsági turizmusnak. A meghatározó ifjúsági turisztikai formák a megyében is jellemzően a családi, valamint kifejezetten a gyermekek részére szervezett üdülések és utazások, illetve – miután az e korosztályhoz tartozó turisták elsősorban az oktatási intézmények tanulói közül kerülnek ki – az iskolai és osztálykirándulások, a természetjárás és a különböző tartalmú iskolai táborok. A középiskolás fiatalok utazásainak és/vagy üdüléseinek fő céljai között a megyében elsősorban a rokonok és barátok meglátogatása, az iskola által szervezett programok, valamint a – megye egyik meghatározó természet alkotta vonzerejéből következően

²¹ MESTER T. (szerk.) 2008: *Ifjúsági turizmus Magyarországon – I.rész.* Turizmus Bulletin XII. évfolyam 2.szám, p. 8.

– a vízparti üdülés, illetve a fiatalokra jellemző korszpecifikus forma, a szórakozás jeleneik meg. A megyében élő fiatalok utazási és/vagy üdülési körében földrajzilag – a főváros megismerésének meghatározó természetes igénye mellett – érvényesül az a klasszikus elv, mely során először a megyéjüket, majd ezt követően az ország valamely közelebbi, majd annak valamely távolabbi részét fedezik fel és ismerik meg. A fiatalok országhatáron kívüli utazásai és/vagy üdülései során – a megye egyes részeit, kistérségeit és településeit összehasonlítva differenciáltan ugyan, de – szívesen utaznak külföldre is, azonban nem elsősorban a megyével szomszédos országokat, hanem a távolabbi területeket keresik fel. A középiskolások utazásainak és/vagy üdüléseinek szervezése során Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében is meghatározóak azok a szervezési formák – például a család, az iskola –, amelyek meghatározói az ifjúsági turizmusnak. A fiatalok az utazásaikhoz és/vagy üdüléseikhez a legtöbb információt – a korunkra jellemzően népszerű internet mellett – ugyancsak meghatározóan a családtól és az iskolából szerzik be. A megyében élő és tanuló 15-19 éves középiskolások részben az iskolai tanulmányaik, másrészt pedig személyes tapasztalataik, illetve élményeik alapján ismerik meg a megyéjük természeti adottságait, melyeket általában változatosnak, kedvezőnek és átlagosnak ítélik meg. Hasonlóan vélekednek a fiatalok a megye kulturális örökségének vonzerőiről is, míg annak speciális adottságait különleges vonzerőként értékelik. Átlagosnak és részben jelentősnek ítélik meg a fiatalok Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a szórakoztató szolgáltatásokat és az aktív turizmushoz kapcsolódó egyes formák színvonalát. A középiskolás diákok megyéjük vonalas infrastruktúráját, a vendéglátás általános színvonalát és az idegenforgalmi szolgáltatásokat szintén átlagosnak minősítik, s részben ebből következően fogalmazzák meg reális és jogos igényüket például az ifjúsági utazási irodák szolgáltatásai, az ifjúsági turisztikai információhoz jutás, valamint az ifjúsági tematikus turisztikai programok vonatkozásában.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és ezen belül Nyíregyháza kedvező adottságaként értékelhető, hogy népessége korösszetételét tekintve az ország legfiatalabb megyéjének, illetve megyeszékhelyének számít. Nyíregyháza közel 30 általános- és középfokú oktatási intézményével, 4 főiskolájával – iskolavárosként – koncentráltabban jeleníti meg a megyében a gyermek- és ifjúsági korosztályt. Mind a megye, mind pedig Nyíregyháza turizmusfejlesztési koncepciójában fontos szempont az ifjúság, a fiatalok generációjának megtartása. Az ifjúsá-

gi turizmus, mint összetett turizmusforma lehetőségeit és lehetséges perspektíváit ez a tény egyrészt megalapozza, másrészt pedig véleményem szerint annak fejlesztését szükségessé is teszi.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye turisztikai szempontból számos olyan adottsággal, természetes és épített vonzerővel rendelkezik, amely alkalmassá teszi arra, hogy azokat az ifjúsági turizmushoz közvetlenül vagy közvetve kapcsolódó turizmusformák fejlesztése során figyelembe lehessen venni. Például a következőkben: aktív, természetjáró/zöld-, öko-, sport- és hobbiturizmusban, az örökség-, esemény- és a vallási turizmusban vagy akár az egyes komplex turisztikai termékek kialakítása. Az ifjúsági turizmus szempontjából a diákok és a fiatal felnőttek anyagi-egzisztenciális lehetőségeinek megfelelő turisztikai infrastruktúra, az alacsonyabb ár-fekvésű ifjúsági szálláshelyek, megfelelően kiépített vízi- és kerékpárútrend-szer stb. vonatkozásában azonban már sem a megyében, sem pedig a megyeszékhelyen nem túl kedvező a helyzet. A megyei és megyeszékhelyi központtal működő alapítványok/egyesületek mellett hiányzik vagy hiányos az ifjúsági turizmus megyei szintű szervezeti kerete, hálózati koordinációja, valamint a megfelelő marketingre épülő project és programszervezés. Ennek kialakítását, valamint rendszerének kiépítését – a megfelelő feltételek biztosításával - a megye és a megyeszékhely oktatási intézményhálózatának infrastrukturális, illetve humán kapacitásaira alapozva véleményem szerint részben ki lehetne építeni.

Alapvetően azonban úgy gondolom, hogy a gyermek- és ifjúsági turizmus hatékony és egységes szervezését, koordinációját a megyei, illetve a megyei jogú város közgyűléseinek, illetve az azok által létrehozott testületeknek kell intézményesen felvállalni és gondozni. Ennek deklarált alapfeltétele teremthető meg azzal, ha mind a megye, mind pedig a megyeszékhely idegenforgalmi stratégiájában és koncepciójában konkrétan s hangsúlyosabban jelenne meg a gyermek- és ifjúsági turizmus. A megye és a megyeszékhely földrajzi-, illetve geopolitikai helyzetéből adódóan szerencsés lenne az is, ha a határokon átnyúló intézményes kapcsolatokban, a testvér- és partnervárosi, testvértelepülések, oktatási intézmények közötti együttműködésekben ugyancsak nagyobb mértékben lehetne jelen a jövőben az ifjúsági turizmus.

1997-ben a Közgyűlés és a Szabolcs-Szatmár-Beregért Alapítvány támogatásával rendezett *“Természetesen várjuk – Szabolcs-Szatmár-Bereg megye”* című konferencián fogalmazódott meg

először konkrétan igény egy megyei turizmusfejlesztési koncepció iránt. A konferencia egyik kiemelt gondolata a megye turizmusával kapcsolatosan napjaink aktualitásait is hordozza: *”Sok szervezet van a megyében; vannak, amelyek formálisan léteznek és vannak, amelyek valóságosan működnek, de nincs egy egységes irányítási rendszere, nincs egy egységes turisztikai szervezete a megyének”*.²² A megyében szép számmal működnek olyan szervezetek – alapítvány (Spori Sport Közalapítvány, Zöld Kerék Alapítvány stb.), egyesület (Nyírbátori Lovas Egyesület, Meteor Természetvédő Turisztikai és Sportegyesület stb.), szövetség (Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Természetbarát Szövetség, Megyei Pedagógus Természetbarát Szövetség stb.), utazási iroda (Gentlemen Tours és Vidám Delfin Utazási Irodák stb.), klub (Szatmár Kenu Klub stb.), amelyek az aktív turizmus számos formáját kínálják. E szervezetek egy része azonban nem non-profit szervezet, tehát céljuk elsősorban a jövedelmezőség, másrészt – s, talán ez a megyei ifjúsági turizmus egyik legneuralgikusabb pontja – tevékenységüket nem egy egységes irányítási rendszerben, turizmusfejlesztési koncepcióval rendelkező szervezetegyüttesben végzik, hanem külön-külön, gyakran egymástól elszigetelten, s egymásnak olykor komoly konkurenciát is jelentve. Az ifjúsági turizmus szempontjából az sem mellékes, hogy a fentebb említett szervezetek által kínált turisztikai termékpalettán a legtöbb esetben csak spontán módon jelenik meg a korosztály-specifikusság. Mindezen megállapítások hangsúlyossá teszik azokat a megoldásra váró feladatokat, amelyek az ifjúsági turizmussal kapcsolatosan Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében jelentkeznek. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyének konkrét turizmusfejlesztési koncepciója 2002-ig nem volt. A turizmus fejlesztésének a területfejlesztési tervekbe, s azon keresztül a Nemzeti Fejlesztési Tervbe történő integrálásának a céljából 2003 februárjában napvilágot látott a *”Szabolcs-Szatmár-Bereg Idegenforgalmi Fejlesztési Koncepciója és Stratégiai Programja”* c. koncepció. A programnak – bár számos helyen és vonatkozásban utal arra – az ifjúsági turizmussal foglalkozó önálló része azonban nincs, melyre a megyében élő fiatalok számaránya, érdeklődése és igényei alapján a kérdőíves felmérés tapasztalatait is figyelembe véve nagy szükség lenne.

²² SZEMRÉDI J. 1997: *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye turizmusfejlesztési koncepciója*. Turizmus 97' Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés – „*Szabolcs-Szatmár-Beregért Alapítvány*”, Nyíregyháza, 2 p.

3. Az ifjúságturisztikai motivációkutatás eredményeire alapozott általános és konkrét turisztikai fejlesztési javaslatok

A gyermek- és ifjúsági korosztály lélekszáma és a társadalomban betöltött szerepe véleményem szerint indokolja egy önálló minisztérium és/vagy miniszteriális hivatal felállítását. Az egykori ifjúsági mozgalmak és azok szervezeti életének, ifjúsági turisztikai tevékenységrendszerének pozitív pedagógiai-módszertani tapasztalatai, szervezési és koordinációs gyakorlatának alkalmazása hozzájárulhat napjaink ifjúsági turizmusának fejlesztéséhez is. A régebbi hazai, illetve jól működő nemzetközi példák alapján - mint például a németországi „Jugendherberge” hálózat - célszerű lenne kialakítani egy, a fiatalok igényeinek és anyagi lehetőségeinek egyaránt megfelelő ifjúsági szálláshelyrendszert. Ennek magyarországi megvalósítása és bekapcsolása a nemzetközi turizmusba az ország idegenforgalmi bevételeinek növeléséhez is hozzájárulhatna. A korábban jelentősebb hálózatot és színvonalasabb szolgáltatást nyújtó magyarországi kempingek fejlesztése, korszerűsítése is jól szolgálhatná az ifjúsági turizmust. Az ifjúsági turizmus egyes formáiban meghatározóak a különböző iskolai programok, így például osztálykirándulások, természetjárás, táborok, erdei iskolák stb. A különböző iskolai ifjúságturisztikai programok a résztvevő diákok számára – akik közül sokaknak az iskolai turizmus jelenti az egyetlen lehetőséget az utazásra, az utazási igény kialakítására-kialakulására – elsősorban a közös együttlétet, új élményeket, az élményszerzést jelentik. Az iskolai kirándulások, utazások, az erdei iskolai programok és a táborozások során – mely programok a szabad levegőn való tartózkodás mellett a kikapcsolódást, az élmény- és ismeretszerzés lehetőségét is biztosítják – kialakul például a diákok környezet iránti felelőssége, megtanulják azt óvni és védeni, mely révén környezettudatos gondolkodásuk és magatartásuk egyaránt fejlődik. Az iskolai ifjúságturisztikai programok szervezésében és lebonyolításában résztvevő pedagógusok az iskolán kívüli oktatás és nevelés - az iskolaihoz képest sokszor hatékonyabb - formái mellett alaposabban és sokoldalúbban ismerhetik meg tanítványaikat. Az iskolai szervezésű programok, az iskolához kapcsolódó turizmus az átlagosnál hátrányosabb szociokulturális háttérű diákok esetében minden bizonnyal az egyetlen lehetőségét jelentik annak, hogy a gyermekek kimozduljanak otthonról, s az utazás iránti igényük kialakulhasson (MESTER T. 2008). Az oktatási intézmények a jövőben véleményem

szerint kulcsszerepet tölthetnek be a gyermek- és a diákturizmus fejlesztésében. Ennek számos alapfeltétele között meghatározó az iskolák megfelelő mértékű erkölcsi és anyagi támogatása, illetve az iskolai ifjúsági turizmus finanszírozása. Szükségesnek gondolom mindezek mellett az iskolai testnevelés és sporttevékenység, az iskolai szervezésű természetjárás, táboroztatás, erdei iskolai programok nagyobb mértékű és koncepciózusabb erkölcsi és anyagi támogatását is. A jelenleginél koordináltabb, konkrétabb, valamint direkter pedagógiai-módszertani jellegű segítségnyújtással, információkkal és programjavaslatokkal lehetne az iskolákat nagyobb mértékben megfeleltetni az ifjúsági turizmusban rájuk háruló feladatok eredményesebb ellátásában. Mindezt szolgálná az iskolai testnevelés tanításának, a sport- és szabadidős tevékenység tárgyi-infrastrukturális feltételeinek sport- és kempingfelszereléssel (sífelszerelés, sátrak, kerékpárok, csónakok, hálósákok stb.) történő nagyobb mértékű fejlesztése. Egy-egy iskola vagy éppen az iskolában működő diákegyesület önállóan is működtethetne ún. „*kulcsos*”- házat, amelyeket hálózattá fejlesztve előnyösen és kedvezően ki lehetne használni az ifjúsági turizmus területén. Az állami támogatás és az aktuális pályázattási rendszer mellett érdemes lenne nagyobb mértékben olyan lehetőségeket biztosítani a diákok számára, amely révén részleges jövedelemhez és anyagi forrásokhoz is juthatnának. Az iskolaszövetkezeti mozgalom vagy a diákok törvényes keretek közötti bevonása bizonyos tevékenységi körökbe, így például az újság- és reklámanyagok terjesztésébe, rész munkaidős munkába egy konzervüzemben stb. megoldási alternatívák lehetnek. Az ifjúsági turizmusformák között korábban – mind a cserkészmozgalmak, mind pedig az úttörő- és KISZ mozgalom idején – igen népszerűek voltak azok az „*építőtáborok*”, ahol a fiatalok a mezőgazdaságban, az építőiparban, vagy éppen egy régészeti feltárás során dolgozhattak és élhettek aktív közösségi életet is egyben. A szórakozás és művelődés mellett munkájukkal értéket termelve maguk is keresethez jutottak. E hagyomány újbóli felelevenítése egyrészt jövedelemteremtő lehetőségeket biztosítana a fiatalok számára, másrészt pedig megismerkedhetnének az értékteremtő és felelősséget is igénylő munka világával. A jövőben a jelenleginél is nagyobb szerepet lehetne szánni a fiataloknak az egyes turizmusformák népszerűsítésében, illetve konkrét megvalósításában az idegenforgalmi szempontból frekventált helyeken. Nagyobb és jelentősebb szerepet kaphatnának például az idegen nyelveket beszélő diákok a forgalmasabb városokban, de akár a gyógy-, az aktív-, az öko- vagy éppen

a falusi turizmus területén is a tájékoztató-információs munkában, valamint egyéb részfeladatok elvégzésében. Felelősségteljes munkát és tapasztalatot, élményeket, valamint minden bizonnyal jövedelem-kiegészítést is jelentene mindez a fiataloknak.

Az ifjúságturisztikai motivációkutatásba bevont, az országhatárokon túl elhelyezkedő és Kárpátok Interrégióhoz tartozó területek idegenforgalommal, illetve a turistafogadás feltételeinek javításával kapcsolatosan – a határokon átívelő ifjúságturisztikai programok lehetséges fejlesztésével összefüggően – ugyancsak megfogalmazódtak javaslatok. A gyors és kényelmes utazás, a szomszédos országokba tervezett turisztikai programok a határállomások folyamatos korszerűsítése mellett a határátlépés procedúrájának könnyebbé, gyorsabbá tételét igénylik. Az egyes főutak korszerűsítését jelentő fejlődő közúti közlekedési hálózat mellett – különösen a városokban és a kisebb településeken is – szükség van az útburkolatok javítására, valamint a megfelelő üzemanyagot biztosító töltő- és szervizállomások bővítésére, a kerékpárutak rendszerének fejlesztésére és a kijelölt turistaútvonalak hálózatának, minőségének javítására, illetve a menedékházak további építésére is. A folyóvizek gátjain eddig kiépített kerékpárutak bővítése, a vízparti infrastruktúra fejlesztése a vízi turizmus és a vízparti táborozás lehetőségeit bővíti. A szállodai férőhelyek növelése, valamint a megkezdett felújítások folytatása, illetve a fürdők és gyógyszállók felújítása, rekonstrukciója, a diákok anyagi lehetőségeinek jobban megfelelő szálláshelyek és a kempingek, illetve a megfelelő férőhely-kapacitással rendelkező iskolák (kollégiumok) hálózatának a fejlesztése ugyancsak jelentősen javítana az idegenforgalom infrastrukturális feltételein. Az általános, illetve az úmenti infrastruktúra színvonalának jelentős mértékű, valamint a falvak általános infrastruktúrájának fejlesztése a helyben élő lakosság és a turisták alapellátását is lényegesen javítaná. Az idegenforgalmi szakember-ellátottság bővítése, hatékonyabb marketing- és reklámtevékenység (pl. a határállomások információs rendszerének fejlesztése, kiemelkedő vonzerőket bemutató kiadványok, prospektusok, az informatikai modern eszközeivel megjelenített reklámanyagok kiadása stb.) Kárpátalja és Szatmár megye még jobb nemzetközi megismertetését, pozitív arculatának erősítését is szolgálhatná.

IX. Alkalmazási lehetőségek

1. A kutatási eredmények felhasználási lehetőségei különböző turizmusfejlesztési koncepciókban

1.1. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és Nyíregyháza idegenforgalmi programjai, fejlesztési irányai, valamint az ifjúsági turizmus kapcsolata, kapcsolódási lehetőségei

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és Nyíregyháza idegenforgalmi programjaiban, fejlesztési irányjaiban kiemelt helyet foglalnak el az öko-, a falusi-, a gasztronómiai-, az aktív és az egészség-, a kulturális- és élmény-, a sport- és a vallási turizmus, valamint kifejezetten az ifjúsági turizmus és a családi üdülések. A megye és a megyeszékhely kiemelt turisztikai programjaihoz, azok fejlesztési irányaihoz számos konkrét ifjúságturisztikai program illeszthető. Az öko-, a falusi- és a gasztronómiai turizmushoz kapcsolhatjuk az erdei iskolai programokat, a tematikus természet- és környezetvédelmi nyári táborok szervezését, a falusi turizmus kínálatának, illetve programjainak oly módon történő összeállítását, hogy azok a gyermek- és ifjúsági korosztály számára is figyelemfelkeltőek, aktivizálóak legyenek. A különböző iskolai osztály- és tanulmányi kirándulások programjainak gasztronómiai – pl. táj-jellegű ételek, ételspecialitások – megismerését is célul tűző összeállítása, valamint a különböző nemzetközi iskolai, illetve ifjúsági programok az adott nép, nemzet gasztronómiai kultúrájának a megismerését segíthetik elő. Az aktív turizmushoz tartoznak a különböző vízi-, kerékpáros és bakancsos túrák, lovas-iskolai képzés illetve programok, valamint horgászatrendezvények, de ide sorolhatjuk a termál- és gyógyfürdők szolgáltatásai mellett, az ún. „*élményfürdők*” programjait és/vagy vízi sportok űzésére alkalmas infrastruktúrájuk kihasználását is. A kulturális/örökség és élményturizmus az iskolai osztály- és a tanulmányi kirándulások tematikájának, illetve programjainak oly módon történő összeállításában ölthet testet, amelyben megjelenik múltunk örökségeinek megismertetése iránti szándék. A különböző kulturális, művészeti, zenei programok repertoárjának tartalmas, a fiatalok számára is vonzó összeállítása ugyancsak erősítheti a fiatalok kulturális identitását. A sport szeretetével, az amatőr- és a versenysport szépségeivel és örömeivel megismertető iskolai, iskolaközi és nemzetközi rendezvényekkel a fiatalokat aktívan és passzívan is megmozgató sporttu-

risztikai programokat szervezhetünk. A vallási turizmushoz kapcsolódóan az egyes felekezetekhez kötődő családok gyermekei, fiataljai számára helyi, regionális és nemzetközi programok, kirándulások, táborok szervezése valósulhat meg. A különböző vallások tanításainak, szent helyeinek, templomainak és kultikus helyszíneinek megismertetése iskolai osztály- és tanulmányi kirándulások programjai között is helyet kaphatnak. Az aktív felnőtt családos korosztályhoz tartozók számára fejlesztett és kialakított üdülési formák – pl. gyógy- és termálturizmus wellness-szel, élményfürdővel, kulturális és rendezvényturisztikai programokkal, falusi turizmussal stb. – a családokkal együtt üdülő gyermekek és fiatalok számára is tartalmaz, vonzó kikapcsolódást nyújtanak.

1.2. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Idegenforgalom Fejlesztési Konceptiója és Stratégiai Programja

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye idegenforgalom-fejlesztési koncepciója és stratégiai fejlesztési programja 2003 februárjában készült el, mely a megye turizmusának hosszú távú fejlesztési céljait, valamint a középtávra szóló fejlesztési feladatokat fogalmazza meg. A program közvetlenül nem foglal magába az ifjúsági turizmussal kapcsolatos elképzeléseket. Ugyanakkor az anyag több részében közvetve találunk utalást a megyében élő fiatalokra és az ifjúsági turizmusra. A dokumentum az „1.1.2 A megye társadalmi-gazdasági helyzete, a Humán erőforrások” c. részében például utal arra a tényre, hogy a „...megye egyike a legfiatalabb korosztályú térségeknek: itt az országos átlagnál lényegesen magasabb a gyermekkorúak aránya...”²³, illetve a „6. Humán szolgáltatások” c. hangsúlyozza, hogy a megyében és a megyeszékhelyen jól kiépített alap- és középfokú oktatási hálózat működik, valamint felsőfokú és főiskolai-egyetemi szintű képzés is megtalálható. Az anyag „Szabolcs-Szatmár-Bereg megye távlati turizmusfejlesztési céljai” c. részében megjelenik a fiatalok térségben történő megtartásának a szándéka, s a programalkotók által a megyében kialakításra javasolt turisztika termékek sorában például az öko-, a vízi, a kerékpáros és az ifjúsági turizmus, a megye ismertté tétele a jövő turistái előtt, valamint az üdülési feltételek és lehetőségek javítása a családok számára. A fentebb leírtak alapján úgy gondolom, hogy a megyében élő és tanuló fiatalok, a 15-19 éves korosztály üdülési és pihenési szokásait, valamint Szabolcs-Szatmár-Bereg adottságai-

²³ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Idegenforgalom Fejlesztési Konceptiója és Stratégiai Programja. 2003: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés, Nyíregyháza, 4 p.

nak, illetve turisztikai vonzerőinek az ifjúság szempontjából történő teljes körű felmérését és elemzését célul tűző dolgozat – egyes elemeiben vagy egészében is – kiegészítő részét képezheti a megyei turizmusfejlesztési koncepciónak.

1.3. Nyíregyháza Turizmusfejlesztési Koncepciója

Nyíregyháza megyei jogú város turizmusfejlesztési koncepciója – „*Építeni csak alapokra lehet*” – mottóval ugyancsak 2006-ban készült el, mely dokumentum Nyíregyháza integrált közép-távú idegenforgalmi fejlesztési céljait és a megvalósításához szükséges feltételrendszert foglalja magába. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megye megyeszékhelyének turizmusfejlesztési elképzeléseit magába foglaló anyag szintén csak közvetve, bár az előzőeknél több helyen jelenít meg az ifjúsággal és az ifjúsági turizmussal kapcsolatos tartalmakat. Az anyag „1.3. Nyíregyháza turizmusának helyzete” c. részében ugyancsak kiemeli, hogy a gyermekkorúak aránya itt is magasabb az országos átlagnál, míg „*Az egészséges életmódra való törekvést az aktív turizmus keretein belül a kerékpáros, horgász és lovas turizmus segíti.*”²⁴ A város turizmusának SWOT-analízisében az „erőségek” között Nyíregyháza mint iskolaváros kap kiemelést, míg a „lehetőségek” kapcsán bővülő kínálatként jelennek meg az ifjúsági turizmus programjai, például az erdei iskolák stb. A „Nyíregyháza távlati turizmusfejlesztési célja” c. rész pedig hangsúlyosan szól az öko-turizmus kiemelt fejlesztéséről. „*A kialakítandó turisztikai termékek jellemzői és lehetséges helyszínei*” kapcsán az öko-, a kulturális és élmény-, a sport-, a lovas-, a kerékpáros, kifejezetten az ifjúsági turizmus és a horgászat valamint családi üdülések és a kirándulások kapcsolhatóak össze közvetlenül vagy közvetve a diákok turizmusban való részvételével. Nyíregyháza iskolaváros jellege, valamint a megyeszékhely fiatalokat vonzó centrumszerepe véleményem szerint egyrészt alkalmassá, másrészt pedig szükségessé is teszi azt, hogy a fiatalok lehetőségeinek és igényeinek konkrétabb megismerése révén az ifjúsági turizmus kiemeltbb szerepet kapjon a város és a diákok életében.

²⁴ Nyíregyháza turizmusfejlesztési koncepciója. 2006: Nyíregyháza Megyei Jogú Város Közgyűlése, Nyíregyháza, 7 p.

2. A kutatás eredményeinek gyakorlati felhasználási lehetőségei

2.1. Iskolai ifjúságturisztikai programlehetőségek tervezése (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)

A diákok, fiatalok turizmusának tervezésével, szervezésével és koordinálásával foglalkozó központi megyei intézmény és/vagy szervezet Szabolcs-Szatmár-Beregben nincs, s így a megyében működő több száz iskola ifjúsági turisztikai programjainak tervezése szakmai és módszertani szempontból megoldatlan. Az oktatási intézmények ifjúságturisztikai programjainak, így például az osztály- és tanulmányi kirándulásoknak, az évközi, illetve nyári szakmai programjainak, táborainak, esetlegesen nemzetközi projectjeinek tervezését és szervezését önállóan kell elvégezniük. Az iskolákban a különböző korosztályi csoportokat magukba foglaló diákközösségeknek életkoruk, műveltségi szintjük, érdeklődésük, valamint fizikai teljesítőképességük ismeretében célszerű szervezni a különböző iskolai ifjúságturisztikai programokat. E tevékenység támogatására szükséges lenne létrehozni egy olyan szakmai és módszertani központot és/vagy tervező-szervező, illetve koordináló intézményt/szervezetet, amely ajánlásaival segítséget nyújthatna az iskoláknak az ifjúságturisztikával kapcsolatos feladatok megoldásához. A megyében elvégzett ifjúságturisztikai kutatás és az annak eredményeit, tapasztalatait közreadó dolgozat – a „Melléklet 2-3.” c. rész konkrét programajánlásaival – hozzájárulhat a fentiekben megfogalmazottak megvalósításához.

2.2. Tematikus ifjúságturisztikai programkínálatok tervezése (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)

Az általánosabb tartalommal és tematikával lebonyolított iskolai ifjúságturisztikai programok, osztály és tanulmányi kirándulások – mint például a lakóhely és közvetlen környékének megismerése, megyei körút stb. – mellett napjainkban egyre népszerűbbek a diákok és pedagógusok körében is a meghatározott téma köré szervezett ún. tematikus kirándulások, valamint a szünidőben, általában nyáron szervezett táborok. Az iskolai tanulmányokhoz kapcsolódó földrajzi, történelmi, irodalmi, művészettörténeti, néprajzi stb. séták, kirándulások vagy éppen a verseny- és szabadidősportok ismeretközlő funkciójuk mellett közösség-szocializációs szerepet is betöltenek. Egy-egy komplex programmal megtervezett és lebo-

nyolított turisztikai, kézműves, tánc- és életmód- vagy éppen sporttábornak ismeret- és szemléletformáló, edzettséget és állóképességet növelő, valamint közösség-szervező-építő hatása is van. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a fiatalok körében elvégzett ifjúságturisztikai kutatás és annak szakmai-módszertani tapasztalatai illetve ajánlása hasznos lehet az iskolai tematikus turisztikai programok, szünidei-nyári táborok rendszerének megalkotásához és kialakításához. A gyakorlati és a kutatás tapasztalatain alapuló konkrét tematikus programajánlásokat a dolgozat „Melléklet 2-3.” része tartalmaz.

2.3. Tematikus ifjúságturisztikai programkínálatok tervezése (Határon átnyúló ifjúsági turisztikai programok)

Az ifjúságturisztikai motivációkutatásba bevont három különböző országhoz tartozó terület - Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Kárpátalja (Ukrajna) és Szatmár megye (Románia) - természeti és jellegzetes ember alkotta vonzerői jól kiaknázhatóak a határokon átívelő együttműködések, a különböző idegenforgalmi-ifjúságturisztikai projektek tervezése és szervezése során. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kedvező földrajzi fekvése a közvetítő kapcsolatok mellett az átlagosnál is nagyobb lehetőségeket biztosít a regionális együttműködések, a testvérmegyei, illetve testvérvárosi kapcsolatok (pl. Nyíregyháza – Szatmárnémeti stb.), a különböző határokon átívelő együttműködések kialakítására és fejlesztésére. A szomszédos országok határ menti megyéiben elhelyezkedő kistérségek, regionális idegenforgalmi kiskörzetek nem határolhatók le csak részlegesen, illetve választhatók el a határokon túli, de ahhoz sok szempontból szervesen kapcsolódó területektől. Mindez jó lehetőségeket biztosíthat többek között az idegenforgalom területén történő regionális együttműködés fejlesztésére és a különböző vonzerőkön alapuló közös turisztikai programok kialakítására is. A vizsgált területeken és azok határ menti térségeiben a lehetséges idegenforgalmi/ifjúságturisztikai együttműködési formák, illetve programok közül a fenti megközelítésben az öko-, a falusi, a gasztronómiai, az aktív és egészség-, a kulturális és élmény-, valamint a vallási turizmust és kifejezetten az ifjúsági turizmust, illetve a családi üdüleket emelhetjük ki. A határokon átívelő testvérvárosi kapcsolatok kezdeményezői és részesei lehetnek az egyes oktatási intézmények is két- vagy többoldalú iskolaközi, tanulmányi, kulturális és sport tartalmú együttműködésekkel, valamint a különböző EU-s pályázati projektekben való közös rész-

vételükkel. A határokon túli kapcsolatok kialakításában és működtetésében meghatározó szerepet kaphat az ifjúsági turizmus is, olyan iskolaközi osztály- és/vagy tanulmányi kirándulásoknak, évközi és szünidei tematikus táboroknak, aktív, öko-, kulturális és sportturisztikai stb. programoknak a tervezésével és szervezésével, melyekre a dolgozat „Melléklet 2-3” c. része utalást és ajánlásokat tesz.

3. A kutatás eredményeinek statisztikai célú felhasználási lehetőségei

3.1. Az ifjúság-turisztikai kutatási eredmények statisztikai felhasználása

A nagy múlttal rendelkező s szakmailag önálló országos hatáskörű szervezet alapvető feladata az adatfelvételek tervezése, az adatok felvétele, feldolgozása, elemzése és az eredmény közzététele. A KSH-nak emellett adatszolgáltatási kötelezettsége is van az országgyűlés és/vagy közigazgatási szervezetei, a társadalmi szervezetek és érdekképviselők, az önkormányzatok, közttestületek, a tudományos élet képviselői, a gazdasági szervezetek, a lakosság és a hírközlő szervezetek, valamint aktuális esetekben a külföld felé is. A hivatal adatszolgáltatásának elsődleges funkciója az ország társadalmi és gazdasági helyzetére, népességére vonatkozó információk közzététele és közreadása. A KSH küldetésnyilatkozata az alábbiak szerint fogalmaz: *„Küldetésünk a magyar társadalom, a gazdaság, a tulajdonviszonyok és a környezet állapotáról és változásairól megbízható statisztikai adatok előállítására, amelyek találkoznak felhasználóink széles körének (a kormányzat, a gazdaság szereplői, az EU és más nemzetközi szervezetek, a kutatók, a tömegtájékoztatás és a széles közvélemény) igényeivel.”*(WWW.KSH.HU). A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében és a vele szomszédos országok egyes határ menti területein végzett ifjúság-turisztikai kutatás adatait a KSH is hasznosíthatja. Az ifjúsági korosztály vizsgált szegmense utazási-üdülési motívumainak, szokásainak, igényeinek és elképzeléseinek a minél teljesebb körű feltérképezése fontos lehet azért is, mert Magyarországon az ifjúsági turizmus résztvevői között, meglepő módon, mindössze csak 10%-os (?) arányt képviselnek a 15-18 éves korcsoporthoz tartozó fiatalok. A 15-19 éves életkori szegmenst tekintve ezt az arányt csak némiképp módosítja a 17%-ot képviselő 19-24 éves korcsoport alsó sávjában helyet foglaló fiatalok aránya (MESTER T. 2008).

3.2. Az ifjúság-turisztikai kutatási eredmények marketingszempon্তু felhasználása

A Magyar Turizmus Zrt. Magyarország turisztikai népszerűsítéséért felelős olyan nemzeti turisztikai marketingszervezet, melynek legfőbb célja a hazánkba érkező vendégek számának, a vendégéjszakák számának, valamint a turizmusból származó bevételeknek a növelése. Munkájának meghatározó irányelve: a „*turisztikai szakmai szolgáltató partneré*” szerep hangsúlyozása. „*A Magyar Turizmus Zrt. küldetése, hogy hozzájáruljon a hazai turisztikai kínálat piacra viteléhez, és ezáltal elősegítse a Magyarországon realizálódó belföldi és nemzetközi turizmusból származó bevételek növelését.*”²⁵ Konkrét feladatai között jelenik meg például Magyarországnak mint turisztikai desztinációnak belföldi és külföldi arculatépítése, ismertségének növelése, marketingkommunikációs tevékenysége, a turisztikai információk biztosítása a hazai és a Magyarországra látogató külföldi turisták, a potenciális utazók és a döntéshozók, valamint a bel- és a külföldi turisztikai szakma részére. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, illetve a hozzá kapcsolódó határ menti külföldi területek (Ukrajna-Kárpátalja, Románia – Szatmár megye) ifjúsági turizmusról szerzett kutatási eredmények és információk véleményem szerint beépíthetők Magyarország turisztikai arculatépítésének és ismertségének növelésébe. A középiskolás diákok utazási motivációinak és szokásaink, valamint elképzeléseinek, illetve elvárásainak statisztikailag is alátámasztható ismerete hozzájárulhat a fiataloknak az idegenforgalomba történő még nagyobb mértékű bevonására.

3.3. Egyéb felhasználási lehetőségek. Országos és a megyei ifjúsági kutatási programok.

A Miniszterelnöki Hivatal és az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium (ICSSZEM) 2004-ben rendelt meg a Mobilitás Ifjúságkutató irodától egy olyan kutatást, mely az ifjúsággal, a fiatalok helyzetével foglalkozik, s melynek eredményeit az „*Ifjúság 2004 – Gyorsjelentés 2005*” c. dokumentumban adták közre a szerkesztők (BAUER B. – SZABÓ A. 2005). A kutatás célja „...*hogyan az előző felvételhez képest mennyiben, milyen módon változtak az ifjúsági korosztályok iskoláztatását, elhelyezkedését, karrierjét, önállósodását és boldogulási esélyeit befolyásoló társadalmi tényezők, továbbá, hogy ezek a hatások hogyan tükröződnek a fiatalok életmódjában*”.

²⁵ www.itthon.hu (2008): *A turizmus szervezeti rendszere, elérhetőségek* Magyar Turizmus Zrt.. 1 p.

ban, szabadidős tevékenységében, kulturális fogyasztásában.”²⁶ A kutatás, illetve a gyorsjelentés külön foglalkozik például a fiatalok szociális helyzetével, a 15-19 éves korosztály életmódjának jellemző vonásaival, sportolási szokásaival és kulturális fogyasztásával. Az első említett részben szól a fiatalok üdüléséről, a másodikban az ifjúság sportolási szokásairól, míg kulturális életük kapcsán foglalkozik az anyag a felnövekvő nemzedék szabadidejének hasznos eltöltésével. A fiatalok üdülését, nyaralását a dokumentum az életminőség egyfajta átfogó mutatójának tartja, melyet – a felmérés szerint – a korosztályhoz tartozóknak a fele sem engedhetett meg magának. Különösen kedvezőtlenek ebben a tekintetben a szakmunkásképzőbe járó diákok lehetőségei, míg relatíve a legkedvezőbb helyzetben a gimnazisták, az egyetemisták és a főiskolások vannak. A fiatalok utazásai és üdülései elsősorban belföldre irányultak, s a külföldi programokat az utazók kevesebb mint a fele engedhette meg magának. Szociológiai szempontból érdekes, de nem meglepő a kutatás azon megállapítása, mely szerint üdülés szempontjából előnyösebb helyzetben vannak a fővárosban és a megyeszékhelyeken lakók. Emellett megjelennek a regionális különbségek is, mely szerint „...a gazdaságilag fejlettebb régiókban lakó fiatalok inkább járnak üdülni, mint mások.” A Szabolcs-Szatmár-Beregben élő és tanuló diákok üdülési és utazási szokásait feltérképező ifjúságturisztikai motivációkutatás statisztikai, valamint tartalmi-módszertani anyagként is megjelenhet egy esetleges országos ifjúsági kutatásban.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés Ifjúsági és Sportbizottsága 2006-ban a megyei ifjúsági koncepció elkészítését megalapozó kutatást indított el, mely során a megyében élő fiatalok életében bekövetkezett változások – demográfiai helyzet, iskolázottság, gazdasági aktivitás, életmód és kulturális szokások, gyermek- és ifjúságvédelem stb. – vizsgálatát tűzte ki céljául. A kutatásról készült „*Tájékoztató – a Megyei Közgyűlés részére – A megyei Ifjúsági Kutatás eredményéről*” c. dokumentum a megye demográfiai helyzetére vonatkozóan megállapítja, hogy bár a születések számának csökkenése a megyében is érezteti hatását, „*Ugyanakkor a demográfiai előrejelzések alapján jól látható, hogy a megye hosszú időre megőrzi majd az összehasonlításban is fiatalos korstruktúráját, így kifejezetten szükséges egy megyei ifjúságpolitikai koncepció kidolgo-*

26 BAUER B. – SZABÓ A. (szerk.) 2005: Ifjúság 2004 – Gyorsjelentés. Mobilitás Ifjúságkutató Iroda (A Nemzeti Ifjúságkutató Intézet jogutódja), Budapest. 10 p.

zésa.”²⁷ A kutatás a megyében élő 15-29 éves fiatalok szocializációjára utalva kiemeli, hogy a lakosság kulturális és szabadidős tevékenységének egészében célszerű elhelyezni az ifjúságot érintő különböző programokat, melyhez meg kell ismerni, fel kell tárni a fiatalok érdeklődésének és művelődési igényének jellemzőit. Szabadidejük hasznos eltöltésének megszervezéséhez elengedhetetlen a megfelelő szakmai háttér és az értékeket hordozó kulturális programok biztosítása. A kutatás és tájékoztató nem foglalkozik kifejezetten a megyében élő fiatalok üdülési és pihenési szokásaival – eltekintve attól, hogy az anyag utal a fiatalok számára „... *különböző extrém sportok gyakorlására alkalmas pályák...*” kialakítására –, így az ezt konkrétan feltáró és annak eredményeit elemző dolgozat a fenti vagy az ezt követő megyei kutatások részeként figyelembe vehető.

²⁷ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés Ifjúsági és Sportbizottsága (2006): Tájékoztató - a Megyei Közgyűlés részére – a megyei Ifjúságkutatás Eredményeiről, Nyíregyháza, 2 p.

X. További kutatási feladatok, célok és tervek

A PhD-dolgozatom alapjául szolgáló ifjúságturisztikai motivációkutatás földrajzilag Magyarországon az Észak-alföldi régióban található Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére, a megyével határos két Kárpátok Interrégiós térségre (Kárpátalja, Beregszászi járás, Beregszász és környéke, Ukrajna és Szatmár megye, Szatmárnémeti és környéke, Románia), valamint a magyarországi ún. „*kontroll*” megyékre, pontosabban azok egyes településeire terjed ki. Az ifjúságturisztikai kutatásnak a földrajzi tér bővítését is eredményező irányai az alábbiak lehetnek:

- Az Észak-alföldi régióra kiterjedő további kutatások szervezése (Hajdú-Bihar és Jász-Nagykun-Szolnok megyék bevonása az ifjúságturisztikai kutatásba)
- Magyarország más régióinak és/vagy megyéinek bevonása az ifjúságturisztikai kutatásba
- A Kárpátok Interrégióhoz tartozó további ukrajnai és romániai területek, valamint települések bevonása az ifjúságturisztikai kutatásba

Az ifjúságturisztikai kutatás alapjául szolgáló, s két nagyobb részből álló kérdőív-együttes – „*A 15-19 éves középiskolás korosztály üdülési és pihenési szokásai*” és a „*Szabolcs-Szatmár-Bereg megye turisztikai vonzerőinek – adottságainak számbavétele*” – továbbfejlesztésének lehetőségei a következők lehetnek:

- A kérdőívek tartalmának bővítése olyan kérdésekkel, melyek lehetővé teszik, hogy megismerjük és összehasonlíthassuk a különböző típusú középiskolákban (gimnázium, szakközép- és szakiskola) tanuló diákok turisztikai motivációit és szokásait.
- A kérdőívek tartalmának kiegészítése, hogy bővüljenek az ifjúságturisztikai kutatásba bevont újabb megyékben és településeken élő fiatalok turizmusával kapcsolatos ismereteink.
- A kérdőívek módosítása olyan céllal, hogy a fiatalok más életkori szegmenseinek, 10-15 és/vagy a 20-29 éves korcsoportnak a turizmusban való részvételét illetően is információkhoz juthassunk.

XI. Köszönetnyilvánítás

Dr. Tóth József professzor úrnak, rector emerítusnak, a doktori iskola vezetőjének, aki doktori iskolába való felvételemtől kezdődően figyelemmel kísérte a tudományos életben való tevékenységemet, sikeres és kevésbé sikeres produkcióimat, majd az „iskolás évek” kijárást követően annak zárásáig való eljutásomat. Tóth József magas szintű előadásai, mindig megszívlelendő szakmai véleménye és tanácsai mellett számomra a legnagyobb hatással talán emberi habitusa, közvetlensége és soha le nem kezelő kollegialitása volt, mely emberileg is pozitív értékekkel és tapasztalatokkal gazdagított.

Dr. Aubert Antal intézetvezető-helyettes, tanszékvezető tanár úrnak, aki szintén a doktori iskolába való felvételemtől kezdődően kísérte figyelemmel pályafutásomat, szakmai előmeneteletemet, a különböző konferenciákon való részvételemet. Közvetlensége, humánus, kollegiális, ugyanakkor szigorú szakmai véleménye és minősítései nagyban segítettek tevékenységemet.

Dr. Szabó Géza tanszékvezető tanár úrnak, aki témavezetőmként a kezdetektől a befejezésig gondozta, felügyelte és szakmailag ellenőrizte-koordinálta mind a kutatómunkámat, mind a konferenciákon való részvételemet, mind pedig publikációs és egyéb szakmai tevékenységemet. Magas fokú szakmaisága, szigorúan kritikus, ugyanakkor kollegiális véleményével, javaslataival, illetve személyes példaadásával jelentősen járult hozzá munkám sikeréhez. Az időt és energiákat sem kímélő személyes és elektronikus formában szervezett konzultációink mind tartalmukban, mind pedig formájukban komoly és példaértékű modellként szolgálhatnak.

Dr. Frisnyák Sándor professzor úrnak, egykori tanáromnak, aki régtől fogva kísérte/kíséri figyelemmel szakmai, tankönyvírói és tudományos munkámat. Támogató tevékenysége mindvégig segítő szándékú és a doktori iskola munkám egy részében aktívan is résztvevő humánus, kollegiális hozzáállása jelentős erőt kölcsönzött számomra feladataim eredményes elvégzéséhez.

Dr. Hajnal Béla egyetemi tanárnak, a KSH egykori Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei igazgatójának, aki – kollégáival együtt – a kérdőíves felmérés összeállításához, annak szakmailag megalapozott strukturálásához, illetve sikeres alkalmazásához járult hozzá.

A kutatásba bevont megyei, határokon túli, illetve az ún. kontroll középiskolák igazgatóinak, akik megkeresésemet és az iskolájukban való tevékenységemet megértő kollegialitással és segítőkész szándékkal fogadták.

Gabulya Gábor rendszergazdának, aki a kutatásaimmal, a különböző ifjúságturisztikai konferenciákra készített anyagaimmal kapcsolatos szövegszerkesztői és digitális rögzítési-archiválási tevékenységét munkám értékét növelő gondossággal és magas szakmaisággal végezte.

Feleségemnek, aki mindvégig támogatta kutatómunkámat, s aki a tanulmányaimhoz kapcsolódó konferenciák, a nemzetközi folyóiratokba szánt publikációm idegen nyelvi fordításait végezte, lektorálta és ellenőrizte. Emellett nagy segítséget jelentett a kérdőíves felmérés során végzett munkájával is, mellyel nagymértékben járult hozzá annak eredményes feldolgozásához. Lányomnak, aki lelkesedésével szintén a kérdőíves felmérés eredményeinek kiértékelésében és rögzítésében egészítette ki erőforrásaimat. Két kisfiamnak, akik ugyan közvetlen és konkrét segítséget nem tudtak nyújtani számomra, azonban kedves lényükkel és szeretetükkel közvetetten mégis csak hozzá tudtak járulni munkám sikeréhez.

XII. Irodalomjegyzék

1. ABDEL-GHAFFAR A 1992: *Youth Tourism*. Annals of Tourism Reserach 19, pp. 792-794.
2. *A Kárpátok Eurorégió 5 éve*. 1998: Feliciter Kft., Nyíregyháza, 60 p.
3. *A közoktatásról szóló 1993.évi LXXIX. Törvény*. 2003: OKKER Oktatási, Kiadói és Kereskedelmi Kft., Budapest, 254 p.
4. A Magyar Köztársaság Kormánya 2006: *Új Magyarország fejlesztési Terv – Foglalkoztatás és növekedés 2007-2013* (Második olvasat), Budapest. 47 p.
5. *A Magyar Népköztársaság Alkotmánya*. 1974: Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 91p.
6. ABONYINÉ PALÓTÁS J. 2006: *Az infrastruktúra és a turizmus néhány összefüggése*. In: Kókai S. (szerk.): *Földrajz és turizmus*. Tanulmánykötet Dr. Hanusz Árpád 60. születésnapja tiszteletére. Nyíregyházi Főiskola Természettudományi Főiskolai Kar Földrajz Tanszéke, Nyíregyháza, pp. 15-23.
7. ATKINSON & HILGARD –SMITH, E. E. –NOLEN-HOEKSEMA, S. –FREDRICKSON, B. L. –LOFTUS, G. R. 2005: *Pszichológia, Harmadik átdolgozott kiadás*. Osiris Kiadó, Budapest, 847 p.
8. AUBERT A. (szerk.) 2007: *A térségi turizmuskutató és tervezés módszerei, eredményei*. Pécsi Tudományegyetem – Természettudományi Kar Földrajzi Intézet, Pécs, 420 p.
9. AUBERT A. 1996: *A turizmus Magyarország határmenti térségeiben*. Határon innen - határon túl. PÁL Á. – SZÓNOKYNÉ A..G. (szerk.). JATE, Szeged, pp. 336-345.
10. AUBERT A. 2002: *A turizmus földrajza*. In: Tóth J. (szerk.): *Általános társadalomföldrajz II*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, pp. 143-159.
11. AUBERT A. 2005: *A turizmus földrajzi elméleti alapjai*. In: AUBERT A. – CSAPÓ J. – GYURICZA L. (ed): *Nemzetközi turizmusföldrajz*. Egyetemi jegyzet. HEFOP-3.3.1-P-2004-06-0016/1.0. Az Európai Szociális Alap támogatásával. pp. 4-29., 165 p.
12. AUBERT A. – SZABÓ G (szerk.) 2005: *Baranya megye turizmusfejlesztési stratégiája*. Baranya Megyei Önkormányzat – PTE TTK FI Turizmus tanszék, Pécs, 113 p.
13. AUBERT A (szerk.) 2006: *Desztináció-építés és menedzsment*. Dél-dunántúli regionális Idegenforgalmi Bizottság, Pécs, 119 p.
14. AUBERT A. – TÓTH J. 2006: *A turizmusföldrajz helye és lehetőségei a földrajztudományban*. In: KÓKAI S. (szerk.): *Földrajz és turizmus*. Tanulmánykötet Dr. Hanusz Árpád 60. születésnapja tiszteletére. Nyíregyházi Főiskola Természettudományi Főiskolai Kar Földrajz Tanszéke, Nyíregyháza, pp. 25-36.
15. AUBERT A. (szerk.) 2006: *Magyarország idegenforgalma – Szakkönyv és atlasz*. Cartographia Tankönyvkiadó Kft., Budapest, 64 p.
16. AUBERT A. (szerk.) 2006: *Fejlesztés és képzés a turizmusban*. II. Országos Turisztikai Konferencia tudományos közleményei. PTE TTK Földrajzi Intézet, Pécs, CR-ROM
17. AUBERT A. (szerk.) 2007: *A térségi turizmuskutató és tervezés módszerei, eredményei*. Bornus Kft., Pécs, 420 p.
18. *Az Észak-alföldi régió turizmusfejlesztési stratégiája 2007-2013*. 2006: Magyar Turizmus Zrt. – Szolnoki Főiskola, Szolnok, 98 p.

19. *Az Országgyűlés 47/2007.(V.31.) OGY határozata a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégiáról, 2007-2032.*(A határozatot az országgyűlés a 2007. május 29-i ülésnapján fogadta el.) 2007: Oktatási Közlöny, LI. Évfolyam, 12. szám, Budapest.
20. B. PRISTYÁK E. 2008: *A Szatmár-Bereg turizmusának a területfejlesztésre gyakorolt hatása.* In: HANUSZ Á. (szerk.) 2008: Tanulmánykötet DR.GÖÖZ LAJOS professzor 80. születésnapjára. Nyíregyházi Főiskola TTFK – Turizmus és Földrajztudományi Intézet, Nyíregyháza, 2008., pp. 201-206.
21. BARANYI B. 2004: *A határmentiség dimenziói – Magyarország és keleti államhatárai.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 306 p.
22. BARANYI B. 2007: *A határmentiség dimenziói Magyarországon.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 318 p.
23. BARANYI B. 2008: *Észak-Alföld.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 515 p.
24. BÁNFALVI J. 1998: *Magyarország idegenforgalmi földrajza.* Kereskedelmi és Idegenforgalmi Továbbképző Kft., Budapest, 330 p.
25. BÁNHIDI A. – CSÓKA G. – DÉTÁRNÉ BIKFALVI M. – MÁLYI J. – MÉSZÁROS J. 2004: *Vándortáborozási kézikönyv.* Mobilitás Budapest, 2004., p 192.
26. BAUER B. – SZABÓ A. (szerk.) 2005: *Ifjúság 2004 – Gyorsjelentés.* Mobilitás Ifjúságkutató Iroda (A Nemzeti Ifjúságkutató Intézet jogutódja), Budapest. 113 p.
27. BÁRDOS Cs. – SZABÓ G. 1993: *Tourism and environmental protection.* Specimina Geographica 1991/2. sz., pp. 107-116.
28. BERKI M. – CSAPÓ J. 2006: *A turizmus lehetőségei az elmaradott, periférikus térségek fejlesztésében – a Dél-Dunántúli Régió mintaterület alapján.* In: AUBERT A. (szerk.) 2006: Fejlesztés és képzés a turizmusban. II. Országos Turisztikai Konferencia tudományos közleményei. PTE TTK Földrajzi Intézet, Pécs, CR-ROM, pp. 179-189.
29. BODNÁR L. 2000: *A turizmus földrajzi alapjai.* Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Eger-Budapest, 321 p.
30. BODNÁR L. – FODOR I. – LEHMANN A. 1999: *A természet- és környezetvédelem földrajzi vonatkozásai Magyarországon.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 400 p.
31. BORNEMISZA IMRE – KOPÁRI LÁSZLÓ 2006: A magyarországi erdei iskolák térszerkezetének vizsgálata, Földrajzi Értesítő, LV. 1-2. pp. 179-194.
32. BRAUN O.L 1996: *Social and motivational psychology in modern youth tourism.* (Gruppensdynamik-zeitschrift fur angewandte sozialpsychologie). Web of Science 27 (1) pp. 39-50.
33. CARR N. 2002: *A comparative Analysis of the Behaviour of Domestic and International Young Tourists.* Tourism Management 23 (3) pp. 321-325.
34. *Carpathian Eurorégion.* 2001.: Hungarian National Office of the Carpathian Eurorégion, Nyíregyháza, 2 p.
35. *Carpathian Eurorégion Tourist Map.*(2002): WYDAWNICTWO GEA, Warszawa,
36. COLE, M. – COLE, S. R. 2006: *Fejlesztéslélektan.* Második átdolgozott kiadás, Osiris Kiadó, Budapest, 805 p.
37. CSÁSZÁR Zs. – KOPÁRI L. 2005: *A magyarországi erdei iskolák komplex földrajzi elemzése.* A Földrajz tanítása, XIII. évf. 2. sz., Szeged, pp. 3-11.
38. CSERVENYÁK L. – GYENES L. (szerk.) 1984: *Magyarország megyéi – Szabolcs-Szatmár.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 165 p.

39. DESFORGES L. 1998: „*Cheking out tha planet*”: *Global Representations/Local Identites and Youth Travel*. In: T. SKELTON AND G. VALENTIEN (eds): *Cool Places: Geographies of Youth Culture*, London-Routledge, pp. 175-192.
40. ELEKES T. 2004: *Erdély*. CARTOGRAPHIA Budapest, 2004, 264 p.
41. ERDŐSI F. 2008: *Magyarország közlekedési és távközlési földrajza*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 504 p.
42. *Előterjesztés – a Közgyűléshez – a Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata Turisztikai Konceptiójának Intézkedési Tervére*. (Ügyiratszám: 3164/2007.IX) 2007: Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala Oktatási, Kulturális- és Sport Iroda, Nyíregyháza, 9 p.
43. *Előterjesztés a Kormány részére az ifjúsággal kapcsolatos egyes közfeladatokról szóló törvényről*. 2005: Melléklet a 7430-1/2005. számú kormány-előterjesztéshez. Budapest, 16 p.
44. FODOR I. 2001: *Környezetvédelem és regionalitás Magyarországon*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 488 p.
45. FÖLDI E (szerk.) 1984: *Magyarország fontosabb domborzati, táj- és víznevei*. (Földrajzinévtár I.) Kartográfiai Vállalat, Budapest, 1984. 42 p.
46. FRISNYÁK S. 1966. *Módszertani javaslatok ismeretterjesztő kirándulások szervezéséhez és vezetéséhez*. Borsodi Művelődés, 1996. 3. sz.
47. FRISNYÁK S. (szerk.) 1975: *Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei földrajzi olvasókönyv*. Szabolcs megyei Lapkiadó Vállalat, Nyíregyháza, 206 p.
48. FRISNYÁK S. (szerk.) 1984: *Budapest és a megyék földrajza*. Tankönyvkiadó, Budapest, pp. 5-6., 288-305.
49. FRISNYÁK S. – ifj. FRISNYÁK S. – KOROKNAI Gy. – NÉMET P. (szerk.) 1986: *Szabolcs-Szatmár megyei útikönyv*. Panoráma, Budapest, 240 p.
50. FRISNYÁK S. 1993: *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye földrajzi képe*. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye monográfiája 1. Nyíregyháza, pp. 13-62.
51. FUTÓ J. (szerk.) 1979: *Kontinensek földrajza I*. tankönyvkiadó, Budapest, 1979, p 692.
52. GALAMBOS J. 1986: *Táji és környezeti adottságok üdülési szempontú differenciálása*. Földrajzi értesítő 3-4. füzet pp. 353-367.
53. GALAMBOS J. 1987: *A táj kutatás, tájértékelés és tájtipizálás néhány aktuális kérdése*. Földrajzi értesítő 3-4.sz. pp. 209-235.
54. GALAMBOS J. 1988: *Üdülési célú dinamikus tájértékelés*. Műhely 1. sz. MTA FKI Bp. 17 p.
55. GENCSI Z. – TÓTH M. – ISTVÁNKOVICS E. – KERÉKES K. – KERT A. – EIBEN E. – KUJBUSNÉ MECSEI É. – PÓK J. – PÁLL I. – SZATMÁRI I. – TÓTH M. I. 2000: *Varázslatos tájaka: Az ezerarcú Nyírség*. Sóstói Fejlesztési, Beruházási és Vállalkozási Rt., Nyíregyháza, p 376.
56. GERÉB Gy. 1971: (szerk.): *Pszichológia*. Tankönyvkiadó, Budapest, 430 p.
57. GERGELY K. – GÖÖZ L. 2005: *A termálturizmus adottságai és fejlesztésének lehetőségei Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében*. In: KÓKAI S. (szerk.) *Természettudományi Közlemények* 5. Nyíregyházi Főiskola természettudományi Kar, Nyíregyháza, 2005, pp. 105-115.
58. GÖÖZ L. 1999: *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye természeti erőforrásai*. Nyíregyháza, pp. 147-182.

59. GYURICZA L. 2008: *A turizmus nemzetközi földrajza*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 320 p.
60. HAJDÚ Z. 2001: *Magyarország közigazgatási földrajza*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 320 p.
61. HANUSZ Á. 1996: *A felső-Tiszavidék idegenforgalmi fejlesztése, különös tekintettel Kárpátaljára*. In: Pál Á. (szerk.): *Határon innen-határon túl*. pp. 275-287.
62. HANUSZ Á. 1996: *Kárpátalja idegenforgalma a 19-20. században*. Boros L. (szerk.): *Észak- és Kelet-Magyarországi Évkönyv 6.*, pp. 205-213.
63. HANUSZ Á. 1998: *Határmenti területek idegenforgalmi fejlesztési lehetőségei*. In: Boros L. (szerk.): *Táj, ember, gazdaság*. Pedagógiai Intézet Kiadója, Nyíregyháza, pp. 94-106.
64. HANUSZ Á. 2001: *Idegenforgalmi helyzetkép az ezredfordulón. Adalékok a falusi turizmus és a kalandturizmus fejlesztésére Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében*. In: KÓKAI S. (szerk.) *Természettudományi Közlemények 1.*, Nyíregyházi Főiskola természettudományi Kar, Nyíregyháza, 2001 pp. 95-107.
65. HANUSZ Á. 2004: *Az Európai Unió turizmus politikája (kapcsolódási pontok a falusi és ökoturizmus területén az európai csatlakozás után)*. In: HANUSZ Á. (szerk.): *Földrajzi környezet – történeti folyamatok*. Tanulmánykötet Dr.Frisnyák Sándor 70. születésnapja tiszteletére. Nyíregyháza, 2004., pp. 163- 175.
66. HANUSZ Á. 2005: *Adatok és tények Kárpátalja turizmusáról*. In: KÓKAI S. (szerk.) *Természettudományi Közlemények 5.* Nyíregyházi Főiskola természettudományi Kar, Nyíregyháza, 2005 pp. 125-140.
67. HANUSZ Á. 2007: *Rural tourism as a measure of regional development in Szabolcs-Szatmár-Bereg county*. In: KÓKAI S. (szerk.) *Természettudományi Közlemények 7.*, Nyíregyházi Főiskola Természettudományi Kar, Nyíregyháza, 2007 pp. 11-18.
68. HANUSZ Á. 2007: *Gasztronómiai hagyományok szerepe a falusi turizmus fejlesztésében*. In: KÓKAI S. (szerk.) *Természettudományi Közlemények 7.*, Nyíregyházi Főiskola természettudományi Kar, Nyíregyháza, 2007 pp. 147-159.
69. HANUSZ Á. (szerk.) 2008: *A turizmus szerepe a kistérségek és a régiók gazdasági felzárkóztatásában*. Nyíregyháza Város és a Nyíregyházi Főiskola Természettudományi Főiskolai Kar Turizmus- és Földrajztudományi Intézete, Nyíregyháza, 169 p.
70. HANUSZ Á. 2008: *Turisztikai programok, mint a vidékfejlesztés lehetséges eszközei Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében*. In: HANUSZ Á. (szerk.): *A turizmus szerepe a kistérségek és a régiók gazdasági felzárkóztatásában*. Nyíregyháza, 2008, pp. 63-81.
71. HEGEDŰS V. – KOPÁRI L. 2007: *Az erdei iskolák komplex vizsgálata: a dóbricei példa*. *Turizmus Bulletin*, XI. évf., 1-2. szám, pp 44-50.
72. HORVÁTH Gy: 2002: *Európai regionális politika*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 504 p.
73. HORVÁTH GY. 2004: *A kérdőíves módszer*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, p 198.
74. HUTIRAY J. 2000: *Turisztikai alapismeretek*. KIT Képzőművészeti Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 84 p.
75. HUTIRAY J. – VÁRKONYI ZS. 1995: *Szabadidő – turizmus – rekreáció*. *Kereskedelmi Szemle* 11. sz., pp. 25-30.
76. JEFFERSON A. 1991: *Demographics, Youth and Tourism*. *Tourism Management* 12 (1), pp. 73-75.

77. J/5135. számú JELENTÉS a gyermekek és az ifjúság helyzetéről, életkörülményeinek alakulásáról és az ezzel összefüggésben megtett kormányzati intézkedésekről. 2001: Magyar Köztársaság Kormánya, Budapest, 244 p.
78. KASPAR, C (1992): *Turisztikai alapismeretek*. KIT Bp. 158. p.
79. *Kárpátok Eurorégió*. 1996: Kárpátok Eurorégió Magyarországi Képvisellete, Debrecen, 11p.
80. *Kárpátok Eurorégió – Carpathian Eurorégion*. 1996: Kárpátok Alapítvány, Nyíregyháza, 26 p.
81. *Kérékpártúrák Magyarországon* (2000): Frigória Könyvkiadó GMK., Budapest, 197 p.
82. KERÉNYI A. 1995: *Általános környezetvédelem (Globális gondok, lehetséges megoldások)*. Mozaik Kiadó, Szeged, 383 p.
83. KÓKAI S. (szerk.) 2006: *Földrajz és turizmus. Tanulmánykötet Dr. Hanusz Árpád 60. születésnapja tiszteletére*. Nyíregyházi Főiskola Természettudományi Főiskolai Kar Földrajz Tanszéke, Nyíregyháza, 394 p.
84. KOMÁROMI I. 1997: *Kérékpárral a Felső- és a Közép-Tisza vidékén*. Frigória Gmk Könyvkiadó, Budapest, 142 p.
85. KOMÁROMI I. 2007: *School and tourism*. In: KÓKAI S. (szerk.) Természettudományi Közlemények 7. Nyíregyházi Főiskola természettudományi Kar, Nyíregyháza, 2007, pp. 19-32.
86. KOMÁROMI I. 2007: *Szerencs centrumszerepének lehetősége és adottságai a Dél-Zemplén idegenforgalmában*. In: FRISNYÁK S. – GÁL A. (szerk.): Szerencs, Dél-Zemplén központja. A IV. Tájföldrajzi Konferencia előadása (Szerencs, 2007. április 19.-20). Nyíregyháza – Szerencs, 2007., pp. 383-397.
87. KOMÁROMI I. 2006: „Kárpátaljai barangolások” I. (*Az idegenforgalom adottságai, szerepe és fejlesztésének lehetőségei Kárpátalján*). A Földrajz tanítása, XIV.évfolyam/4.szám.
88. KOMÁROMI I. 2007: „Kárpátaljai barangolások” II. – *Vonzóerők, látóvalók és turisztikai programlehetőségek Kárpátalján (Ukrajna)*. Mozaik Kiadó Kft. - A Földrajz tanítása, XV. évfolyam 2., Szeged, 22-23 pp.
89. KONDOR E. 1996: *Turisztika*. SubRosa Kiadó, Budapest, 94 p.
90. KOPÁRI L. 2002: *Utazási irodák a megváltozott magyar gazdaságban*. In: Aubert a. (szerk.): Kutatás a turizmusban. A Turizmus aktuális kérdései Magyarországon. Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajzi Intézet Turizmus Tanszék. Pécs, pp. 291-300.
91. KOPÁRI, L. – LANTOS, X. (2003): Az erdei iskolák területi elhelyezkedése Magyarországon. In: BABÁK, K. – RAVAZDI, L. – TÓTH, J. (szerk.): Földrajzi tanulmányok a pécsi doktoriskolából IV., PTE TTK Földrajzi Intézet, Pécs.
92. KORMÁNY GY. 2005: *A Bereg-Szatmári-síkság vízrajzi viszonyai*. In: KÓKAI S. (szerk.) Természettudományi Közlemények 5., Nyíregyházi Főiskola természettudományi Kar, Nyíregyháza, 2005, pp. 261-289.
93. KORMÁNY GY. 2006: *Bereg-Szatmár közlekedési adottságai*. In: KÓKAI S. (szerk.) Természettudományi Közlemények 6., Nyíregyházi Főiskola Természettudományi Kar, Nyíregyháza, 2006, pp. 115-141.
94. KORMÁNY Gy. 2008: *A Bereg-szatmári síkság természeti, társadalmi-gazdasági erőforrásai, fejlesztési lehetőségei*. Nyíregyházi Főiskola Turizmus és Földtudományi Intézete, Nyíregyháza, 342 p.

95. KOVÁCS B. – SOPRONI GY. 2007: *Formálódó fejlesztéspolitikai tervek – A turizmus helye a II. Nemzeti fejlesztési tervben*. Turizmus Bulletin, X. évfolyam 1. szám, Budapest, 3 p.
96. KOVÁCS B. 2007: *Turizmus az Európai Unióban*. (Európai Füzetek 52. - Szakmai összefoglaló a magyar csatlakozási tárgyalások lezárt fejezeteiből). A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa, Budapest, 32 p.
97. KÓNYA L. 2001: *Lakodalmi szokások. Az erdélyi kulturális sokszínűség bizonyítékai*. Satu Mare, 197 p.
98. KÖNYVES E. – SÜLI ZAKAR I. – PETHŐ K. – HANUSZ Á. – VÁRHELYI T. – KATONA I. (szakértők – konzulens) 2006: *Az Észak-alföldi régió Turizmusfejlesztési Stratégiája*. Magyar Turizmus Zrt. – Szolnoki Főiskola, Szolnok, 98p.
99. KÖVÉR Á. – GYENES L. (szerk.) 1986: *Magyarország megyéi – Borsod-Abaúj-Zemplén*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 222 p.
100. LAKOTÁR K. 2006: *14-16 éves tanulók hazánk szomszédairól alkotott kognitív térképeinek tartalmi elemei*. A Földrajz tanítása, XIV. évfolyam 2., Szeged, pp.7-13.
101. LENGYEL M. 1994: *A turizmus általános elmélete* KIT Képzőművészeti Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 297 p.
102. LENGYEL M. 2002: *A turizmus általános elmélete I*. Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája – Kereskedelmi és Idegenforgalmi Továbbképző, Budapest, 525 p.
103. LOKER-MURPHY L. – PEARCE P. 1995: *Young Budget Travellers: Backpackers in Australia*. Annals of Tourism Research 22, pp. 819-843.
104. M. CSÁSZÁR ZS. 2004: *Magyarország oktatásföldrajza*. ProPannónia Kiadó, Pécs, 198 p.
105. Magyarország vonzerőleltára 1997: Magyar Turizmus Rt. Bp. CD adattár
106. MÁTYÁS V. 1982: *Utazások Erdélyben*. Panoráma, Budapest, 293 p.
107. MESTER T. (szerk.) 2008: *Ifjúsági turizmus Magyarországon – I.rész*. Turizmus Bulletin XII. évfolyam 2.szám, 2-10 pp.
108. MICHALKÓ G. – VIZI I. 2001: *A turizmus mint globalizációs jelenség Magyarországon*. Iskolakultúra 11. sz., Budapest, 10-19. pp.
109. MICHALKÓ G. 2003: *A fenntartható fejlődés ökoturisztikai aspektusai magyarországon*. Turizmus Bulletin VII. évf. 4. sz., pp 13-21.
110. MICHALKÓ G. 2003: *A Tisza vízgyűjtőjének idegenforgalma*. In: TEPLÁN I. (szerk.): Magyarország az ezredfordulón: A Tisza vízrendszere. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 2003.
111. MICHALKÓ G. 2007: *A humánökológia szerepe a turizmusban..* Turizmus Bulletin IX. évf., 1. sz., pp. 32-42.
112. MICHALKÓ G. 2008: Magyarország modern turizmusföldrajza. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 288 p.
113. MII Zrt. Sajtóadatbank 1997, 1998, 1989: *Ifjúsági mozgalmak virágkora? 2.rész. Középpontban a turizmus. Emlékezés a múltra (1.rész)*. Budapest.
114. MII Zrt. Sajtóadatbank 2004: *Kormány-gyermektáborozás. Az ifjúsági turizmusról tárgyal a kormány – Gulyás Erika*. Budapest, 1 p.
115. MII Zrt. Sajtóadatbank 2004: *Idegenforgalom-turisztika. 1,3 milliárd forint az ifjúsági turizmusra – Pál Béla*. Budapest, 1 p.
116. *Nemzeti alaptanterv 2003*. 2004: Oktatási Minisztérium, Budapest, 169 p.

117. *Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2005-2013.* 2005: Magyar Turisztikai Hivatal, Budapest, 239 p.
118. *Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2005-2013.*(Összegzés) 2005: Magyar Turisztikai Hivatal, Budapest, 180 p.
119. NÉMETH A. 2000: *Kárpátalja* (3., javított kiadás). Medicina Könyvkiadó Rt., Budapest, 162 p.
120. *Nyíregyháza Sóstógyógyfürdő.* Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata – Kulturális és Idegenforgalmi Bizottság, Nyíregyháza, 28 p.
121. *Nyíregyháza turizmusfejlesztési koncepciója.* 2006: Nyíregyháza Megyei Jogú Város Közgyűlése, Nyíregyháza, 50 p.
122. PASTOR J. M. 1991: *The nature of Youth Tourism: Motivations, characteristics and requirements.* Paper presented at the WHO International Conference on Youth Tourism, New Delhi, India
123. PÁLL I. – PETRILLA A. – NAGYNÉ BÓSZÉ K. 1999: *VendégVáros. Látnivalók Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében.* Well-Press Kiadó, Miskolc, 1999., p 240.
124. PERCZEL GY. 1996: *Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 1996. p 653.
125. P. MIKLÓS T. 2003: *Fejezetek a hazai gyermekküldetés és ifjúsági turizmus történetéből – Cserkészátörzés és turisztikai tevékenység a 20. század első felében.* Új Pedagógiai Szemle 07-08., 219 p.
126. PILS, M. 2004: *Új trendek a turizmusban – Eredmények.* European Tourism Forum, Budapest 2004 Hungary, Budapest, 4 p.
127. PINCZÉS Z. – KONECSNY K. (2005): *Szerencs természetföldrajza.* In: FRISNYÁK S. – GÁL A. (szerk.): Szerencs monográfiája. Szerencs Város Önkormányzata, Szerencs, 2005., pp. 5-46.
128. PRISTYÁK E. 2001: *A Beregi-síkság demográfiai jellemzői 1970-2000 között.* In: KÓKAI S. (szerk.) Természettudományi Közlemények 1. Nyíregyházi Főiskola Természettudományi Kar, Nyíregyháza, 2001, pp. 155-162.
129. PRISTYÁK E. 2004: *Beregi települések idegenforgalmának alakulása az elmúlt években a statisztikai adatok tükrében.* In: KÓKAI S. (szerk.) Természettudományi Közlemények 4., Nyíregyházi Főiskola természettudományi Kar, Nyíregyháza, 2004 pp. 239-250.
130. PRISTYÁK E. 2004: *Ártéri erdők és ártéri gyümölcsösök a Szatmár-Beregi síkságon és adalékok az idegenforgalom hasznosíthatóságához.* In: HANUSZ Á. (szerk.): Földrajzi környezet – történeti folyamatok. Tanulmánykötet Dr.Frisnyák Sándor 70. születésnapja tiszteletére. Nyíregyháza, 2004., pp. 175-191.
131. PROBÁLD F. (szerk.) 2000: *Európa regionális földrajza.* ELTE Eötvös kiadó, Budapest, p. 578.
132. PUCZKÓ L. – RÁTZ T. 2001: *A turizmus hatásai.* Aula, Budapest, 482 p.
133. PUCZKÓ L. – RÁTZ T. 2000: *Az attrakciótól az élményig. A látogatómenedzsment módszerei.* Geomédia Szakkönyvek, Budapest, 399 p.
134. RAJNAI J. – GYENES L. (szerk.) 1984: *Magyarország megyéi – Baranya.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 175 p.
135. RICHARDS G. – WILSON J. 2003: *New Horizons in Independent Youth and Student Travel.* A Report for the International Student Travel Confederation (ISTC) and the

- Association for Tourism and Leisure Education (ATLAS), Published by International Student Travel Confederation, September 2003, Amsterdam, 40 p.
136. RUDL J. 1999: *A Szovjetunió utódállamainak földrajza*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 333 p.
 137. SEEKINGS J. 1998: The Youth Travel Market. *Travel and Tourism Analyst* 5, pp. 37-55.
 138. SOMOGYI S. (1987): *Magyarország természeti adottságainak idegenforgalmi szempontú értékelése*. Magyar Tudományos Akadémia Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest, 1987, 150 p.
 139. SÓS J. – FARKAS Z. (2002: *Erdély útikönyv*. JEL-KÉP Bt., 2002. p 338.
 140. SUDÁR I. – GYENES L. (szerk.) 1985: *Magyarország megyéi – Fejér*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 163 p.
 141. SÜLI-ZAKAR I. 2004: *A Kárpátok Eurorégió Interregionális Szövetség Stratégiai Fejlesztési Programja*. Kárpátok Eurorégió Interregionális Szövetség Magyar Tagozat Regionális Fejlesztési Munkabizottság, Nyíregyháza, 45 p.
 142. SZABÓ G. 1991: *Együtműködés vagy konfrontáció?* Gondolatok az idegenforgalom és a környezetvédelem kapcsolatáról. *ÖKO* 1991 II/2. sz. pp. 53-60.
 143. SZABÓ G. 1996: *A vidéki városok idegenforgalmi szerepköre*. In: Tóth J. – TRÓCSÁNYI A. (szerk.): *A magyarországi városhálózat és városhiányos térségek vizsgálata*. JPTE TTK, Pécs, pp. 47-58.
 144. SZABÓ G. 1998: *Baranya Megye Turizmusfejlesztési Programjának egyes fejezetei*. In: BOKOR B. – KISS R. (szerk.): *Baranya megye Turizmusfejlesztési Programja*, Baranya megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ, Pécs, p. 167.
 145. SZABÓ G. 2000: *A Villány-Siklói Borút körzetének természeti adottságai, idegenforgalmi vonzástényezői*. In: LOVÁSZ GY. – SZABÓ G. (szerk.): *Térületfejlesztés-regionális kutatások. Tiszteletkötet Tóth József Professzor Úr 60. születésnapjára*. PTE TTK FI, Pécs, pp. 271-279.
 146. SZABÓ G. 2000: *Vendégfogadó falvaink*. *A Földgömb*, XVIII. évf. 2. sz. pp. 70-71.
 147. SZABÓ G. 1998: *Vendégváró látnivalók Pécsen és Baranyában (természeti, táji látnivalók leírása*. In: SARKADI E. (szerk.): *VendégVáró, Baranya megye útikönyve*. Well-Press Kiadó, Miskolc, p 272.
 148. SZABÓ G. 2000: *A vidéki turizmus fejlesztési lehetőségei és módszerei geográfiai megközelítésben hazai példák alapján*. PhD-disszertáció, PTE TTK Földrajzi Intézet, Pécs, 221 p.
 149. SZABÓ G. 2001: *A kulturális örökségek és hagyományok szerepe a turizmusban*. *Kultúra és közösség* 2001/II-III. sz. pp. 104-105.
 150. SZABÓ G. 2004: *Vélemény a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégiáról*. In: GONDA T. (szerk.): *Esélyek és veszélyek a turizmusban*. Dél-Dunántúli Turizmus Kiskönyvek, DD RIB Pécs, pp. 31-34.
 151. SZABÓ G. – CSAPÓ J. 2005: *Position and potential of water tourism in Hungary and in the south Transdanubian region*. *Geographical Review (Földrajzi Közlemények)* 2005 Supplement, pp. 19-25.
 152. SZABÓ G. 2005: *A kulturális örökség védelme és hasznosításának tapasztalatai interregionális együttműködésben.: az AVEC program értékelése*. *Turizmus Bulletin* VII. évf. 4. sz. pp. 22-31.

153. *Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Idegenforgalom Fejlesztési Konceptiója és Stratégiai Programja*. 2003: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés, Nyíregyháza, 60 p.
154. *Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés Ifjúsági és Sportbizottsága* (2006): Tájékoztató - a Megyei Közgyűlés részére – a megyei Ifjúságkutatás Eredményeiről, Nyíregyháza, 2 p.
155. *Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Közoktatási Közalapítvány*. 2004: Középfokú oktatás, Nyíregyháza, 8 p.
156. *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Statisztikai évkönyvei*. (2000): Központi Statisztikai Hivatal Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Igazgatósága, Nyíregyháza, 386 p.
157. *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Statisztikai évkönyv, 2002*. (2002): Központi Statisztikai Hivatal Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Igazgatósága, Nyíregyháza, 399 p.
158. *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Statisztikai évkönyv, 2004*. (2004): Központi Statisztikai Hivatal Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Igazgatósága, Nyíregyháza, 324 p.
159. SZABÓ I. 2002: *Pszichológia (Általános és személyiség-lélektani ismeretek)*. UNIÓ Lap- és Könyvkiadó Kereskedelmi Kft., Budapest, 156 p.
160. SZEMRÉDI J. 1997: *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye turizmusfejlesztési koncepciója*. Turizmus 97' Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés – „*Szabolcs-Szatmár-Beregért Alapítvány*”, Nyíregyháza, 23 p.
161. TASNÁDI J. 2002: *A turizmus rendszere*. (2. bővített kiadás) Aula Kiadó, Budapest. 281 p.
162. TASNÁDI J. 2006: *Turizmus az Európai Unióban és Magyarországon*. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara kiadványa, 98 p.
163. 10/2003.(IV.28.) OM r. *A kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 28/2000.(IX.21) OM rendelet módosításáról*. 2003: Magyar Közlöny (43.szám II.kötet) – A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, Budapest, 1168 p.
164. TARNAI E. (2006): 58-ban a cserkészektől is féltették a szocializmus. Gondola, Budapest, 7 p.
165. TÓTH J. 1996: *Régiók és térszerkezeti egységek*. In: PERCZEL GY. (szerk.): Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Bp. pp. 587-645.
166. TÓTH J. – GOLOBICS P. 1996: *Régiók és interregionális kapcsolatok a Kárpát-medencében*. In: Frisnyák s. (szerk.): A Kárpát-medence történeti földrajza. Nyíregyháza, 1996., pp. 107-119.
167. TÓTH J. és VUICS T. (szerk.) 1998: *Általános társadalomföldrajz I.* Dialóg Campus Kiadó, Bp.-Pécs, 448 p.
168. TÓTH J. (szerk.) 2002: *Általános társadalomföldrajz II.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 304 p. (Szerkesztő munkatársa: TÉSÍTS R.)
169. TÓTH J. 2002: *Európa politikai földrajza*. PTE TTK, PÉCS, p. 271 (TÁRSSZERKESZTŐ: PAP N.)
170. TÓTH J. 2002: *Régiók a Kárpát-medencében*. IN: PAP N. – TÓTH J. (szerk.): *Európa politikai földrajza*. Alexandra könyvkiadó, PÉCS, pp. 257-271.
171. TÓTH J. 2002: *Régiók és interregionális kapcsolatok a Kárpát-medencében*. In: EROSTYÁK J. (szerk.): *10 éves a Pécsi Tudományegyetem természettudományi Kara: 1992-2002*. Pécs, PTE TTK, pp. 107-119. (Társszerző: GOLOBICS P.)
172. TÓTH J. 2003: *Államok és országok az egységesülő Európában*. IN: SZÓNOKYKÉ ANCSIN G. (szerk.): *Határok és az Európai Unió*. Szeged, pp. 8-17. (Társszerző: TRÓCSÁNYI A.)

173. TÓTH J. 2003: *A regionális fejlődés kezdetei és mai problémái a Kárpát-medencében*. IN: PÁL Á. (szerk.): *Héthatáron*. SZEGED, PP. 453-469. (Társszerzők: TRÓCSÁNYI A., WILHELM Z.)
174. TÓTH J. 2003: Az Alföld határ menti területeinek vizsgálata. In: *Héthatáron*. SZEGED, PP. 29-41. (Társszerző: CSATÁRI B.)
175. TÓTH J. 2004: *Kell-e nekünk régió?* Iskolakultúra, XIV. évfolyam, 11. szám, pp.48-68.
176. *Törvény a közoktatásról (A 2003. évi LXI. törvény módosításával egybeszerkesztve)*. 2003: OKKER Oktatási, Kiadói és Kereskedelmi Kft., Budapest, 254 p.
177. TRENCSENYI L. 1997: *Mozgalmak évada*. Új Pedagógiai Szemle 11., 4 p.
178. TRENCSENYI L. 2007: *Húsztendeje...Kísérletek az úttörőmozgalom reformjára a 80-as években*. Magyar Úttörők Szövetsége Honlapja – Dokumentumok, Budapest., 6 p.
179. *Új Magyarország Fejlesztési Terv*. 2006: Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, Budapest, 188 p.
180. VÁNYI B. -FÖLDI L. (szerk.) 2003: *Az Európa Bizottság fehér könyve Új lendület Európa fiataljai számára*. Mobilitás Nemzetközi Igazgatóság, Budapest, 29p.
181. VINNAI GY. 2008: *Hagyományápolás és turizmusfejlesztés Nyíregyházán*. In: HANUSZ Á. (szerk.): *A turizmus szerepe a kistérségek és a régiók gazdasági felzárkóztatásában*. Nyíregyháza, 2008, pp. 163-169.
182. VÍZI I. 2005: *A magyar lakosság aktív turizmussal kapcsolatos preferenciái és az aktív turisztikai tevékenységének intenzitása*. Turizmus bulletin IX. évf. 4. sz., pp. 31-40.
183. VOGT J. W. 1976: *Wandering: Youth and travel behavior*. Annals of Tourism Research 33 (6) pp. 772-789.
184. VOLOSCUK, P. –NADOVA, M. –KLINKOVA, A. –MIKITA, M. –BACA, M. –PÁLL I. –SISA B. –CZUBA, M. –FLORESCU, O. –SIMA, L. –SYROKHMANN, M. 2003: *Travelling the carpathians – Wooden Churches and Bell Towers*. Slovacontact, Presov, 48p.
185. www.bm.hu
186. www.ening.hu
187. www.1000ev.hu 2007: *1000 év törvényei – 1971.évi IV. törvény az ifjúságról*. NETJOGTÁR., A CompLex Kiadó Kft. CompLex jogi adatbázisa, Budapest, 6 p.
188. www.gondola.hu 2006: *58-ban a cserkészeketől is féltették a szocializmust*, Belügyminisztérium II/5. f. alosztály, Tárgy: Cserkészetről. Összefoglaló jelentés, Budapest, 1958. február 27. *A cserkészlet megalakulása Magyarországon. Történelmi áttekintés*. (Az anyagot készítette és közreadja: TARNAI EDIT kutató, 2006. július 31.), Budapest, 7 p.
189. www.itthon.hu (2004): *Turizmus Magyarországon 1990-2002*. Magyar Turizmus Rt., Budapest,
190. www.itthon.hu (2005) *Turizmus Magyarországon 2004*. Magyar Turizmus Rt., Budapest.
191. www.itthon.hu (2008): *A turizmus szervezeti rendszere, elérhetőségek* Magyar Turizmus Zrt.. 1 p.
192. www.mth.gov.hu
193. www.matarka.hu
194. www.nfh.hu 2006: *Új Magyarország Fejlesztési Terv*. Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, Budapest, 47 p.
195. www.nyiregyhaza.hu
196. www.otm.gov.hu

197. www.satumare.ro
198. www.szerencs.hu
199. www.szmm.gov.hu
200. www.szondaipsos.hu

XIII. Ábrajegyzék

1. ÁBRA Az ifjúsáspolitikai 1970-től napjainkig tartó kormányzati és intézményi szervezeti fejlődésének, de egyben gyakori átalakulása és változásai főbb állomásait is jól illusztrálja az alábbi ábra	25
2. ÁBRA Az egyes minisztériumok szerepvállalásai az ifjúsági turizmusban a 90-es évektől kezdődően	30
3. ÁBRA Ifjúsági turizmus helye a turizmus rendszerében	40
4. ÁBRA Az ifjúsági turizmus illeszkedése és szerepe a környezeti tényezők rendszerében	51
5. ÁBRA A kutatásba bevont Kárpátok Eurorégió/Interrégiós területek és települések kérdőíves felméréssel kapcsolatos összefoglaló statisztikai adatai (n = 1724).....	67
6. ÁBRA A kutatásba bevont Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és az un. kontroll megyék kiválasztott településeinek a kérdőíves felméréssel kapcsolatos összefoglaló statisztikai adatai (n = 1661)	68
7. ÁBRA Az ifjúságturisztikai kérdőíves felmérés összefoglaló statisztikája (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és Nyíregyháza középiskoláinak tényleges tanulólétszáma illetve a felmérésbe bevont diákok száma, (n = 1558)	73
8. ÁBRA Az ifjúságturisztikai kérdőíves felmérés összefoglaló statisztikája (Nyíregyházi középiskoláinak tényleges tanulólétszáma illetve a felmérésbe bevont diákok száma, (n = 716).....	73
9. ÁBRA Az ifjúságturisztikai kérdőíves felmérés összefoglaló statisztikája (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye középiskoláinak tényleges tanulólétszáma illetve a felmérésbe bevont diákok száma,(n = 842)	74
10. ÁBRA Az ifjúságturisztikai kérdőíves felmérésbe bevont települések és középiskoláinak statisztikai adatai Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (n = 1558).....	76
11. ÁBRA A közelmúltban – az elmúlt egy évben – részt vett-e valamilyen formában utazáson illetve üdülésen? Ha igen, akkor a felsorolt formák közül válasszon? (Legfeljebb hármat jelöljön meg! A családdal és a csoporttal történt utazás esetén kérem, hogy jelölje annak létszámait is!).....	84
12. ÁBRA Az elmúlt egy évben mi volt utazásának illetve üdülésének fő célja, és milyen tevékenységet végzett? (Az alábbi felsorolásból jelölje meg azt/azokat, amelyben/amelyekben volt, és közülük 1-től 3-ig rangsorolva emelje ki az Ön számára legfontosabbakat.....	85
13. ÁBRA Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el illetve merre járt? (Legfeljebb hármat jelöljön meg!)	86
14. ábra 4. Utazása és/vagy üdülése kinek/kiknek a szervezésében illetve közreműködésével történt?.....	87
15. ÁBRA 5. Kérem, hogy – az alábbiakban felsoroltak közül – jelölje meg azt/azokat a forrásokat, amelyből/amelyekből információhoz jutott utazása és/vagy üdülése lehetőségeiről és szervezéséről!... 88	
16. ÁBRA A közelmúltban – az elmúlt egy évben – részt vett-e valamilyen formában utazáson illetve üdülésen? Ha igen, akkor a felsorolt formák közül válasszon? (Legfeljebb hármat jelöljön meg! A családdal és a csoporttal történt utazás esetén kérem, hogy jelölje.....	89
17. ÁBRA 2. Az elmúlt egy évben mi volt utazásának illetve üdülésének fő célja, és milyen tevékenységet végzett? (Az alábbi felsorolásból jelölje meg azt/azokat amelyben/amelyekben volt és közülük 1-től 3-ig rangsorolva emelje ki az Ön számára legfontosabbakat!)	90
18. ÁBRA 3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el illetve merre járt? (Legfeljebb hármat jelöljön meg!)	91
19. ÁBRA 4. Utazása és/vagy üdülése kinek/kiknek a szervezésében illetve közreműködésével történt?	92
20. ÁBRA 5. Kérem, hogy – az alábbiakban felsoroltak közül – jelölje meg azt/azokat a forrásokat, amelyből/amelyekből információhoz jutott utazása és/vagy üdülése lehetőségeiről és szervezéséről!... 93	
21. ÁBRA 1. A közelmúltban – az elmúlt egy évben – részt vett-e valamilyen formában utazáson illetve üdülésen? Ha igen, akkor a felsorolt formák közül válasszon? (Legfeljebb hármat jelöljön meg! A családdal és a csoporttal történt utazás esetén kérem, hogy jelölje annak létszámát is!).....	94
22. ÁBRA 2. Az elmúlt egy évben mi volt utazásának illetve üdülésének fő célja, és milyen tevékenységet végzett? (Az alábbi felsorolásból jelölje meg azt/azokat amelyben/amelyekben volt, és közülük 1-től 3-ig rangsorolva emelje ki az Ön számára legfontosabbakat!)	95
23. ÁBRA 3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el illetve merre járt? (Legfeljebb hármat jelöljön meg!)	96
24. ÁBRA 4. Utazása és/vagy üdülése kinek/kiknek a szervezésében illetve közreműködésével történt?	97

25. ÁBRA 5. Kérem, hogy – az alábbiakban felsoroltak közül – jelölje meg azt/azokat a forrásokat, amelyből/amelyekből információhoz jutott utazása és/vagy üdülése lehetőségeiről és szervezéséről....	98
26. ÁBRA 1. A közelmúltban – az elmúlt egy évben – részt vett-e valamilyen formában utazáson illetve üdülésen? Ha igen, akkor a felsorolt formák közül válasszon? (Legfeljebb hármat jelöljön meg! A családdal és a csoporttal történt utazás esetén kérem, hogy jelölje annak létszámát is).....	99
27. ÁBRA 2. Az elmúlt egy évben mi volt utazásának illetve üdülésének fő célja,és milyen tevékenységet végzett? (Az alábbi felsorolásból jelölje meg azt/azokat amelyben/amelyekben volt és közülük 1-től 3-ig rangsorolva emelje ki az Ön számára legfontosabbakat!)	100
28. ÁBRA 3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el, illetve merre járt? (Legfeljebb hármat jelöljön meg!)	101
29. ÁBRA 4. Utazása és/vagy üdülése kinek/kiknek a szervezésében illetve közreműködésével történt?	102
30. ÁBRA 5. Kérem, hogy – az alábbiakban felsoroltak közül – jelölje meg azt/azokat a forrásokat, amelyből/amelyekből információhoz jutott utazása és/vagy üdülése lehetőségeiről és szervezéséről..	103
31. ÁBRA 1. A közelmúltban – az elmúlt egy évben – részt vett-e valamilyen formában utazáson illetve üdülésen? Ha igen, akkor a felsorolt formák közül válasszon? (Legfeljebb hármat jelöljön meg! A családdal és a csoporttal történt utazás esetén kérem, hogy jelölje annak létszámát is).....	104
32. ÁBRA 2. Az elmúlt egy évben mi volt utazásának illetve üdülésének fő célja, és milyen tevékenységet végzett? (Az alábbi felsorolásból jelölje meg azt/azokat amelyben/amelyekben volt, és közülük 1-től 3-ig rangsorolva emelje ki az Ön számára legfontosabbakat!)	105
33. ÁBRA 3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el illetve merre járt? (Legfeljebb hármat jelöljön meg!)	106
34. ÁBRA 4. Utazása és/vagy üdülése kinek/kiknek a szervezésében illetve közreműködésével történt?	107
35. ÁBRA 5. Kérem, hogy – az alábbiakban felsoroltak közül – jelölje meg azt/azokat a forrásokat, amelyből/amelyekből információhoz jutott utazása és/vagy üdülése lehetőségeiről és szervezéséről!.	108
36. ÁBRA 1. A közelmúltban – az elmúlt egy évben – részt vett-e valamilyen formában utazáson illetve üdülésen? Ha igen, akkor a felsorolt formák közül válasszon? (Legfeljebb hármat jelöljön meg! A családdal és a csoporttal történt utazás esetén kérem, hogy jelölje annak létszámát is).....	109
37. ÁBRA 2. Az elmúlt egy évben mi volt utazásának illetve üdülésének fő célja, és milyen tevékenységet végzett? (Az alábbi felsorolásból jelölje meg azt/azokat amelyben/amelyekben volt, és közülük 1-től 3-ig rangsorolva emelje ki az Ön számára legfontosabbakat!)	110
38. ÁBRA 3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el illetve merre járt? (Legfeljebb hármat jelöljön meg!)	111
39. ÁBRA 4. Utazása és/vagy üdülése kinek/kiknek a szervezésében illetve közreműködésével történt?	112
40. ÁBRA 5. Kérem, hogy – az alábbiakban felsoroltak közül – jelölje meg azt/azokat a forrásokat, amelyből/amelyekből információhoz jutott utazása és/vagy üdülése lehetőségeiről és szervezéséről!.	113
41. ÁBRA 1. Milyennek ítéli meg általában a megye táji-természeti adottságait az idegenforgalom szempontjából?	120
42. ÁBRA 2. Milyennek ítéli meg a megye vízrajzi adottságait az idegenforgalom szempontjából?	121
43. ÁBRA 3. Milyennek ítéli meg a megye természetes növényzetének állapotát és területi elterjedését az idegenforgalom szempontjából?	122
44. ÁBRA 4. Milyennek ítéli meg környezetvédelmi szempontból a megye általános környezeti állapotát, illetve veszélyeztetettségét?.....	123
45. ÁBRA 5. Jelölje és emelje ki azt/azokat a környezeti problémákat, amelyeket saját környezetében konkrétan ismer és tapasztal, s amelyek véleménye szerint veszélyeztetik a környezetet, saját iskoláját!	124
46. ÁBRA 1. Milyennek ítéli meg a megye építészeti adottságait az idegenforgalom szempontjából? 2. Véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! 3. Nevezze meg és emelje ki az Ön által legfontosabbnak ítélt adottságot is!	125
47. ÁBRA 1. Milyennek ítéli meg a megye kulturális vonzerőit az idegenforgalom szempontjából? 2. Véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! 3. Nevezze meg és emelje ki az Ön által legfontosabbnak ítélt adottságokat!	127
48. ÁBRA 1. Milyennek ítéli meg a megye gasztronómiai adottságait az idegenforgalom szempontjából? 2. Véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának	

jövőbeni fejlesztése során! 3. Nevezze meg és emelje ki az Ön által már látogatott programot vagy rendezvényt, rendezvényeket!	128
49. ÁBRA 1. Milyennek ítéli meg a megyében a szórakoztató szolgáltatásokat az idegenforgalom szempontjából? 2. Véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! 3. Nevezze meg és emelje ki az Ön által már látogatott helyszínt és rendezvényt, rendezvényeket!.....	130
50. ÁBRA 1. Milyennek ítéli meg a megyében a szabadidő eltöltés egyes formáit, azok szerepét az idegenforgalom szempontjából? 2. Véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! 3. Nevezze meg és emelje ki azt a szabadidős formát, amelyiken Ön már részt vett!	132
51. ÁBRA 1.a Milyennek ítéli meg a megyében a közlekedési adottságokat – a hálózatok sűrűségét, a kiépített útvonalak minőségét és a közlekedési formák nyújtotta szervezettséget illetve annak színvonalát - valamint a kommunikációs lehetőségeket az idegenforgalom szempontjából?.....	133
52. ÁBRA 1.b Kérem e kérdésnél véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során!	134
53. ÁBRA 2.a Milyennek ítéli meg a megyében a vendéglátás színvonalát - épületadottságok, sokszínűség, minőség és színvonal, kiszolgálás - az idegenforgalom szempontjából?	135
54. ÁBRA 2.b Kérem e kérdésnél véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során!	136
55. ÁBRA 3.a Milyennek ítéli meg a megyében a különböző idegenforgalmi szolgáltatások (tervezés, szervezettség - szervezés, programkínálatok kidolgozása és terjesztése, tájékoztatás stb.) színvonalát és minőségét?	137
56. ÁBRA 3.b Kérem e kérdésnél véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során!	138
57. ÁBRA 3.c Nevezze meg és emelje ki azokat az ifjúsági turizmussal kapcsolatos elemet/elemeket, illetve szolgáltatást/szolgáltatásokat, amellyel/amelyekkel Ön már kapcsolatba került vagy azok közül azt/azokat amelyiket igénybe vette?.....	139

XIV. Táblázatjegyzék

1. TÁBLÁZAT A szükséglet, a motiváció és a különböző célú utazások összefüggései.....	42
2. TÁBLÁZAT A Nemzeti alaptanterv egyes műveltségi területeinek ifjúságturisztikai összefüggései:.....	55
3. TÁBLÁZAT A középiskolai kerettantervi rendszer egyes tantárgyi cél- és feladatrendszerének ifjúságturisztikai összefüggései.....	60
4. TÁBLÁZAT Az iskolai ifjúságturisztikai tevékenységrendszer lehetséges összefüggései és kapcsolatrendszere.....	63
5. TÁBLÁZAT Az iskolai ifjúságturisztikai formák és programok lehetséges rendszere.....	64
6. TÁBLÁZAT A kutatásba bevont és vizsgált területek természetföldrajzi szempontú összefoglaló bemutatása.....	79
7. TÁBLÁZAT A kutatásba bevont és vizsgált területek társadalom-földrajzi szempontú összefoglaló bemutatása.....	81
8. TÁBLÁZAT A kutatásba bevont és vizsgált területek egyedi (atipikus) ifjúságturisztikai jellemző vonásainak összefoglaló bemutatása.....	116
9. TÁBLÁZAT A kutatásba bevont és vizsgált területek egyedi (atipikus) ifjúságturisztikai jellemző vonásainak okait összefoglaló táblázat.....	119

1. számú melléklet:

A kutatáshoz összeállított kérdőívminták

1. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 15-19 éves középiskolás korosztálya számára összeállított kérdőív

AZ IFJÚSÁGI TURIZMUS FELTÉTELEINEK ÉS LEHETŐSÉGEINEK FELMÉRÉSE

(Kérdőív a 15-19 éves középiskolás korosztály üdülési, pihenési szokásainak felméréséhez és értékeléséhez.)

Sorszám:.....

Azonosító adatok:

Az középiskola neve és típusa (gimnázium, szakközépiskola, szakiskola*):
.....
*(kérjük aláhúzással jelölni)

Interjúalany neme: lány – fiú*
*(kérjük aláhúzással jelölni)

Évfolyam – osztály :.....

Az interjú időpontja :.....

Tisztelt középiskolás diák!

Kérem, hogy az ifjúsági turizmus feltételeinek és lehetőségeinek a felméréséhez a kérdőív kitöltésével nyújtson segítséget. A Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajzi Intézetének keretében működő Földtudományok Doktori Iskola – *a doktori iskola vezetője Dr. Tóth József intézetvezető egyetemi tanár - „Idegenforgalmi földrajz”* témacsoportján belül

– *témacsoport vezető Dr. Aubert Antal tanszékvezető egyetemi docens* -, egy, az ifjúsági turizmussal foglalkozó kutatási témához kapcsolódóan – *témavezető Dr. Szabó Géza PhD tanszékvezető egyetemi docens* – készíték felmérést Szabolcs-Szatmár-Bereg megye teljes középiskolás korosztályára kiterjedően. Munkám célja a középiskolás korosztály üdülési és pihenési szokásainak a megismerése. A tapasztalatok alapján javaslatok készülnek a megye idegenforgalom fejlesztési koncepciójához és stratégiai programjához kapcsolódóan azzal a szándékkal, hogy – többek között az ifjúsági korosztályt tekintve is – javuljon és fejlődjön megyénk fogadókészsége. Ebben számítok, az Ön megtisztelő véleményére is! Kérem, hogy a kérdőív kitöltésével segítse munkámat!*

* (A válaszadás nem kötelező!)

I. A 15-19 ÉVES KOROSZTÁLY UTAZÁSI ÉS ÜDÜLÉSI SZOKÁSAI

1. A közelmúltban - az elmúlt egy évben - részt vett-e valamilyen formában utazáson, illetve üdülésen? Ha igen, akkor a felsorolt formák közül válasszon? *(Legfeljebb hármat jelöljön meg! A családdal és a csoporttal történt utazás esetén kérem, hogy jelölje annak létszámát is!)*

egyedül

családdal-családtaggal (.....fő)

csoporttal (osztálykirándulás) (.....fő)

csoporttal (baráti társaság) (.....fő)

egyéb, éspedig:

2. Az elmúlt egy évben mi volt utazásának, illetve üdülésének fő célja és milyen tevékenységet végzett? *(Az alábbi felsorolásból jelölje meg azt/azokat amelyben/ amelyekben volt és közülük 1-től 3-ig rangsorolva emelje ki az Ön számára legfontosabbakat!)*

Iskolai tanulmányút, osztálykirándulás

Tanulás, nyelvtanulás (téka-tábor, nyelvi tábor, erdei iskolai program)

Sporttábor (gyalog- vagy kerékpáros túra, lovaglás, téli sportok)

Városnézés (múzeumok, műemlékek látogatása)

Vízparti üdülés (strandolás, vízi túra, horgászat)

Hegyvidéki üdülés

Falusi turizmus

Kulturális rendezvény, sportesemény megtekintése, részvétel

Szórakozás (disco, könnyűzenei fesztivál)

Vallási cél (részvétel vallási rendezvényen)

Kiállítás, vásár megtekintése, vásárlás

Rokon, barát, ismerős meglátogatása

Körutazás

Egyéb, éspedig :.....

3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el, illetve merre járt? (*Legfeljebb hármat jelöljön meg!*)

Lakóhely közvetlen környéke

Megye (Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye illetve un. „*kontroll*” megye)

Az ország valamely közelebbi része (Tiszántúl, Duna-Tisza köze stb.)

Az ország valamely távolabbi része (Dunántúl)

Az ország fővárosa

A megyével határos szomszéd ország (Ukrajna, Románia stb.)

Európa valamely más országa/országai (Az ország/országok neve/nevei :.....)

Egyéb, éspedig :.....

4. Utazása és/vagy üdülése kinek/kiknek a szervezésében, illetve közreműködésével történt?

Család

Önállóan

Iskola (sportkör, alapítvány) vagy osztályközösség

Lakóhelyi szervezés (sportszervezet vagy egyesület, kulturális intézmény vagy szervezet, alapítvány stb.)
(Megnevezése :.....)

Megyei intézményi szervezés (sportszervezet vagy egyesület, kulturális intézmény vagy szervezet, alapítvány stb.)
(Megnevezése :.....)

Utazási iroda szervezése (Megnevezése :.....)

Ifjúsági utazási iroda szervezése (Megnevezése :.....)

Egyéb, éspedig :.....

5. Kérem, hogy – az alábbiakban felsoroltak közül - jelölje meg azt/azokat az forrásokat, amelyből/amelyekből információhoz jutott utazása és/vagy üdülése lehetőségeiről és szervezéséről!

Családtagoktól

Iskolai tájékoztatón keresztül

Lakóhelyi vagy megyei intézményi információból (pl. médiumokon vagy szórólapokon keresztül)

Utazási iroda felhívása, kiadványai révén (IBUSZ, EXPRESSZ, Tourinform stb.)

Médiumok híreinek közvetítésével (sajtó, TV, rádió)

Interneten

Egyéb információforrásból :.....

II. SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TURISZTIKAI VONZERŐINEK - ADOTTSÁGAINAK SZÁMBAVÉTELE

(A 15-19 éves korosztály véleménye a megye természeti-, kulturális és speciális vonzerőről illetve az idegenforgalom infrastrukturális feltételeiről.)

A, SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERMÉSZETI ADOTTSÁGAI

1. Milyennek ítéli meg általában a megye táji-természeti adottságait az idegenforgalom szempontjából? (1 = egyhangú, 2 = változatos, 3 = nagyon változatos)

Panoráma

Egyedi látvány - egyedi természeti jelenség

Különleges növény- és állatvilág

Természetvédelmi értékek (Tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület, helyi védettség alatt álló érték!)

Egyéb, éspedig :.....

2. Milyennek ítéli meg a megye vízrajzi adottságait az idegenforgalom szempontjából? (1 = nem kedvező, 2 = kedvező, 3 = nagyon kedvező)

Folyóvizek előfordulása (folyók, patakok, csatornák)

Tavak előfordulása (természetes- és mesterséges tavak, víztárolók)

Gyógyvizek előfordulása

Termásvizek előfordulása

Egyéb, éspedig :.....

3. Milyennek ítéli meg a megye természetes növényzetének állapotát és területi elterjedését az idegenforgalom szempontjából? (1 = előnytelen, 2 = átlagos, 3 = jelentős és előnyös)

Erdők előfordulása és minősége

Puszták, rétek előfordulása és minősége

Lápok, mocsarak előfordulása és minősége

Ósi növény- és állatvilág előfordulása

Egyéb, éspedig :.....

4. Milyennek ítéli meg környezetvédelmi szempontból a megye általános környezeti állapotát illetve veszélyeztetettségét? (1 = rossz és nagyon veszélyeztetett, 2 = jó és kéismértékben veszélyeztetett, 3 = nagyon jó illetve kevésbé veszélyeztetett)

5. Aláhúzással jelölje azt/azokat a környezeti problémákat, amelyeket saját környezetében konkrétan ismer és tapasztal, s amelyek véleménye szerint veszélyeztetik a környezetet, saját iskoláját!

A táj általános állapota

A levegő minősége

A vizek minősége (folyóvizek, tavak és felszín alatti vizek)

A természetes növényzet- és állatvilág állapota

Zajártalom, káros rezgés
 A települések környezete
 A hulladék-elhelyezés helyzete és megoldottsága
 Egyéb, éspedig: (pl. talaj)

B, SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE KULTURÁLIS/ÖRÖKSÉG VONZERŐI

1.a Milyennek ítéli meg a megye építészei adottságait az idegenforgalom szempontjából? (3 = gazdag és jelentős vonzerőt képviselő, 2 = átlagos és részben jelentős vonzerőt képviselő, 1 = szegény és nem számottevő vonzerőt jelentő)

1.b Kérem e kérdésnél véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! (1 = nem, mert szerepe jelenleg is kiemelkedő és meghatározó, 2 = igen, mert szerepe jelentős lehetne, de jelenleg nem meghatározó 3 = feltétlenül, mert szerepe jelenleg nem kiemelkedő, de meghatározó lehetne)

+ A táblázatban aláhúzással nevezze meg az Ön által legfontosabbnak ítélt adottságot!

	Megítélés - jelenlegi szerep (M-JESZ)	Fejlesztés - jövőbeni szerep (F-JÖSZ)
Templomok, egykori műemlékek		
Régészeti lelőhelyek		
Történelmi helyszínek, emlékművek		
Várok, kastélyok, kúriák		
Műemlék épületek, kiemelkedő értékű szobrok		
Egyéb, éspedig:		

2.a Milyennek ítéli meg a megye kulturális vonzerőit az idegenforgalom szempontjából? (3 = gazdag és jelentős vonzerőt képviselő 2 = átlagos és részben jelentős vonzerőt képviselő 1 = szegény és nem számottevő vonzerőt képviselő)

2.b Kérem e kérdésnél véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! (1 = nem, mert szerepe jelenleg is kiemelkedő és meghatározó 2 = igen, mert szerepe jelentős lehetne, de jelenleg nem meghatározó 3 = feltétlenül, mert szerepe jelenleg nem kiemelkedő, de meghatározó lehetne)

+ A táblázatban aláhúzással nevezze, illetve jelölje meg az Ön által legfontosabbnak ítélt adottságot!

	M-JESZ	F-JÖSZ
Múzeumok, kiállítóhelyek		
Magángyűjtemények		
Rendszeres fesztiválok		
Rendszeres játékok, vetélkedők		
Egyéb, éspedig (pl. vallási események, nemzetiségi kultúra ápolása):		

C, SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE SPECIÁLIS VONZERŐI

1.a Milyenek ítéli meg a megye gasztronómiai adottságait az idegenforgalom szempontjából? (3 = nagyon különleges és jelentős vonzerőt képviselő 2 = különleges és részben jelentős vonzerőt képviselő 1 = jellegtelen és nem képvisel vonzerőt)

1.b Kérem e kérdésnél véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! (1 = nem, mert szerepe jelenleg is kiemelkedő és meghatározó 2 = igen, mert szerepe jelentős lehetne, de jelenleg nem meghatározó 3 = feltétlenül, mert szerepe jelenleg nem kiemelkedő, de meghatározó lehetne)

+ A táblázatban aláhúzással nevezze, illetve jelölje meg az Ön által már látogatott programot vagy rendezvényt, rendezvényeket!

	M-JESZ	F-JÖSZ
Tájjellegű ételek készítése és a kapcsolódó programok, fesztiválok (Nemzetközi Halászléfőző Verseny – Túrístvándi és Tiszabercel, Nemzetközi Rétesfesztivál – Tiszakóród, Meggyfesztivál – Nyírmeggyes, „Krumplis-napok” – Gávavencsellő stb.)		
Jellegzetes gyümölcsstermesztés és a kapcsolódó programok (Nemzetközi Szilvalekvárfőző Verseny - Szatmárcseke, Nemzetközi Diófesztivál – Milota, Tökfesztivál – Nagydobos, „Káposztás-napok” – Demecser stb.)		
Szőlő- és bortermesztés, valamint a kapcsolódó programok		
Vad- és haltenyésztés illetve a hozzá kapcsolódó gasztronómiai programok		
Egyéb, éspedig:		

2.a Milyenek ítéli meg a megyében a szórakoztató szolgáltatásokat az idegenforgalom szempontjából? (3 = kiemelkedő és színvonalas 2 = átlagos és részben színvonalas 1 = nem megfelelő és színvonalatlan)

2.b Kérem e kérdésnél véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! (1 = nem mert szerepe jelenleg is kiemelkedő és meghatározó 2 = igen, mert szerepe jelentős lehetne, de nem kiemelkedő 3 = feltétlenül, mert szerepe jelenleg nem kiemelkedő, de meghatározó lehetne)

+ A táblázatban aláhúzással nevezze, illetve jelölje meg az Ön által már látogatott helyszínt és rendezvényt, rendezvényeket

	M-JESZ	F-JÖSZ
Tematikus park (skanzen, állatkert, vidámpark stb.)		
Parkerdő, vadas-park		
Bevásárlóközpont (pl. pláza), piac, bolhapiac		
Vásárok (pl. expók), búcsúk és fesztiválok		
Egyéb, éspedig:		

3.a Milyenek ítéli meg a megyében a szabadidő eltöltés egyes formáit, azok szerepét az idegenforgalom szempontjából? (3 = *kiemelkedő és fontos* 2 = *átlagos és részben fontos* 1 = *jelenlégtelen és nem fontos*)

3.b Kérem e kérdésnél véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! (1 = *nem, mert szerepe jelenleg is kiemelkedő és meghatározó* 2 = *igen, mert szerepe jelentős lehetne, de jelenleg nem meghatározó* 3 = *feltétlenül, mert szerepe jelenleg nem kiemelkedő, de meghatározó lehetne*)

+ A táblázatban aláhúzással nevezze, illetve jelölje meg azt a szabadidős formát, amelyiken Ön már részt vett!

	M-JESZ	F-JÖSZ
Túrázás		
Kerékpározás		
Vízi túrázás		
Lovaglás		
Horgászat		
Egyéb, éspedig:		

D, SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE INFRASTRUKTURÁLIS ADOTTSÁGAI

1.a Milyenek ítéli meg a megyében a közlekedési adottságokat - a hálózatok sűrűségét, a kiépített útvonalak minőségét és a közlekedési formák nyújtotta szervezettséget illetve annak színvonalát - valamint a kommunikációs lehetőségeket az idegenforgalom szempontjából? (3 = *nagyon jó és színvonalas* 2 = *átlagos és elfogadható színvonalú* 1 = *nem megfelelő és színvonalatlan*)

1.b Kérem e kérdésnél véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! (1 = *nem, mert szerepe jelenleg is kiemelkedő és meghatározó* 2 = *igen, mert szerepe jelentős lehetne, de jelenleg nem meghatározó* 3 = *feltétlenül, mert szerepe jelenleg nem kiemelkedő, de meghatározó lehetne*)

	M-JESZ	F-JÖSZ

Közúti közlekedés (autóbusz, személygépkocsi)		
Vasúti közlekedés		
Vízi elérhetőség, kikötési lehetőségek		
Kerékpáros utak kiépítettsége - túraútvonalak		
A megye külső elérhetősége		
A megyén belüli elérhetőség		
A településeken belüli úthálózat		
Vonalas telefonellátottság		
Mobiltelefon "lefedettség"		
Egyéb, éspedig: (pl. postai szolgáltatások):		

2.a Milyennek ítéli meg a megyében a vendéglátás színvonalát (épületadottságok, sokszínűség, minőség és színvonal, kiszolgálás) az idegenforgalom szempontjából? (3 = nagyon jó és színvonalas 2 = átlagos és elfogadható 1 = nem megfelelő és színvonalatlan)

2.b Kérem e kérdésnél véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! (1 = nem, mert szerepe jelenleg is kiemelkedő és meghatározó 2 = igen, mert szerepe jelentős lehetne, de jelenleg nem meghatározó 3 = feltétlenül, mert szerepe jelenleg nem kiemelkedő, de meghatározó lehetne)

	M-JESZ	F-JÖSZ
Éttermi hálózat és szolgáltatás		
Gyorséttermi hálózat és szolgáltatás		
Büfé, étkezde		
Falusi turizmus (pl. falusi gasztronómia) és őstermelő hálózat (pl. gyümölcs-, zöldség) és szolgáltatás		
Egyéb, éspedig:		

3.a Milyennek ítéli meg a megyében a különböző idegenforgalmi szolgáltatások (tervezés, szervezethez - szervezés, programkínálatok kidolgozása és terjesztése, tájékoztatás stb.) színvonalát és minőségét? (3 = van, nagyon jó és színvonalas 2 = van, átlagos és elfogadható 1 = nincs, nem megfelelő és színvonalatlan)

3.b Kérem e kérdésnél véleményeként jelezze azt is, hogy az adott elem szerepét növelné-e a megye idegenforgalmának jövőbeni fejlesztése során! (1 = nem, mert szerepe jelenleg is kiemelkedő és meghatározó 2 = igen, mert szerepe jelentős lehetne, de jelenleg nem meghatározó 3 = feltétlenül, mert szerepe jelenleg nem kiemelkedő, de meghatározó lehetne)

+ A táblázatban aláhúzással nevezze, illetve jelölje meg azokat az ifjúsági turizmussal kapcsolatos elemet/elemeket, illetve szolgáltatást/szolgáltatásokat, amellyel/amelyekkel Ön már kapcsolatba került vagy azok közül azt/azokat amelyiket igénybe vette?

	M-JESZ	F-JÖSZ
Megyei ifjúsági turisztikai koncepció és terv (korosztály-specifikusság megjelenése)		
Ifjúsági utazási iroda és szolgáltatásai (pl. szervezett idegenvezetés)		
Ifjúsági utazási iroda és szolgáltatásai (pl. tanulmányi kirándulások és/vagy táborok szervezése)		
Ifjúsági tematikus program-programok kidolgozása (pl. vízi-, gyalogos- és/vagy kérekpáros-túra, öko-túra, speciális tábor stb.)		
Határ-menti idegenforgalmi együttműködési koncepció (pl. Románia, Ukrajna)		
Alapítvány, egyesület, szövetség és klub illetve idegenforgalmi szolgáltatásai		
Idegenforgalmi információs hely és szolgáltatásai (általános tájékoztatás)		
Idegenforgalmi információs rendszer (pl. turisztikai kiadvány, tematikus térkép, turista-jelzés, tájékoztató tabló stb.)		
Egyéb, éspedig:		

Véleményét és értékes segítségét köszönöm!

2. A Kárpátok Interrégió megyéi, illetve kiválasztott települési 15-19 éves középiskolás korosztálya számára összeállított kérdőív*

2.1 Beregszászi Bethlen Gábor Gimnázium, Ukrajna – Kárpátalja, Beregszászi járás

3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el, illetve merre járt? (*Legfeljebb hármat jelöljön meg!*)

Lakóhely közvetlen környéke

Megye (Kárpátalja)

Az ország valamely közelebbi része (Ungvár és Munkács környéke, Felső-Tiszavidék stb.)

Az ország valamely távolabbi része (Lvov környéke, Krím-félsziget stb.)

Az ország fővárosa (Kijev)

A megyével határos szomszéd ország (Magyarország, Románia)

Európa valamely más országa/országai (Az ország/országok neve/nevei :.....)

Egyéb, éspedig :.....

* A Kárpátok Interrégió megyéi, illetve kiválasztott települései 15-19 éves középiskolás korosztálya számára összeállított kérdőív a Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 15-19 éves középiskolás korosztálya számára összeállított kérdőív első részének (I. A 15-19 éves korosztály utazásai és üdülései) 1., 2., 3., 6., 7., és a 10 + kérdéseit foglalja magába, s a kérdések tartalma az eredeti kérdőívtől lényegesen csak a 3. kérdésben tér el. A melléklet vonatkozó 1.3 részében az eredetitől eltérő tartalmú kérdés szerepel.

2.2 Mihail Eminescu Líceum, Románia - Szatmár megye, Szatmárnémeti és környéke

3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el, illetve merre járt? (*Legfeljebb hármát jelöljön meg!*)

- Lakóhely közvetlen környéke
- Megye (Szatmár megye)
- Az ország valamely közelebbi része (Mezőség, Erdélyi-medence, Nyugati-Kárpátok stb.)
- Az ország valamely távolabbi része (Munténia, Fekete-tenger stb.)
- Az ország fővárosa (Bukarest)
- A megyével határos szomszéd ország (Magyarország, Ukrajna)
- Európa valamely más országa/országai (Az ország/országok neve/nevei :.....)
- Egyéb, éspedig :.....

3. A magyarországi ún. kontroll megyék, illetve kiválasztott települési 15-19 éves középiskolás korosztálya számára összeállított kérdőív*

3.1 Pécs – PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium és Szakközépiskola (Dél-Dunántúl régió –Baranya megye)

3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el, illetve merre járt? (*Legfeljebb hármát jelöljön meg!*)

- Lakóhely közvetlen környéke
- Megye (Baranya megye)
- Az ország valamely közelebbi része (Balaton-felvidék, Duna-kanyar stb.)
- Az ország valamely távolabbi része (Duna-Tisza köze, Tiszántúl stb.)
- Az ország fővárosa
- A megyével határos szomszéd ország (Horvátország)
- Európa valamely más országa/országai (Az ország/országok neve/nevei :.....)
- Egyéb, éspedig :.....

* A magyarországi ún. kontrollmegyék, illetve kiválasztott települési 15-19 éves középiskolás korosztálya számára összeállított kérdőív a Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 15-19 éves középiskolás korosztálya számára összeállított kérdőív első részének (I. A 15-19 éves korosztály utazásai és üdülései) 1., 2., 3., 6., 7., és a 10 + kérdéseit foglalja magába, s a kérdések tartalma az eredeti kérdőívtől lényegesen csak a 3. kérdésben tér el. A melléklet vonatkozó 1.2 részében az eredetitől eltérő tartalmú kérdés szerepel.

3.2 Szerencs – Bocskai István Gimnázium és Szakközépiskola (Észak-Magyarország régió – BAZ megye)

3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el, illetve merre járt? (Legfeljebb hármat jelöljön meg!)

Lakóhely közvetlen környéke

Megye (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)

Az ország valamely közelebbi része (Tiszántúl, Duna-Tisza köze stb.)

Az ország valamely távolabbi része (Dunántúl stb.)

Az ország fővárosa

A megyével határos szomszéd ország (Szlovákia)

Európa valamely más országa/országai (Az ország/országok neve/nevei :.....)

Egyéb, éspedig :.....

3.3 Enying - Bocsor István Gimnázium (Közép-Dunántúl régió –Fejér megye)

3. Utazása és/vagy üdülése során lakóhelyét tekintve hova jutott el, illetve merre járt? (Legfeljebb hármat jelöljön meg!)

Lakóhely közvetlen környéke

Megye (Fejér megye)

Az ország valamely közelebbi része (Dunántúl, Balaton-felvidék stb.)

Az ország valamely távolabbi része (Duna-Tisza köze, Tiszántúl stb.)

Az ország fővárosa

A megyével határos szomszéd ország (-)

Európa valamely más országa/országai (Az ország/országok neve/nevei :.....)

Egyéb, éspedig :.....

2. számú melléklet:

Ifjúsági turisztikai programtervezés I. (Elméleti-módszertani javaslatok)*

1. Az iskolai osztály és/vagy tanulmányi kirándulások rendszere

1. A program tervezői/szerkesztői és lebonyolítói: Az iskola/erdei iskola igazgatója és/vagy igazgatóhelyettese, gazdasági vezetője (A), pedagógusai (osztályfőnökök/osztályfőnök-helyettesek, tanárok/tanítók/napközis nevelők és/vagy idegennyelv-szakos tanárok, nemzetközi programkoordinátor) (B), szülői szervezetek (Iskolaszék, SZMK) képviselői (C), az érintett osztályok/tanulócsoporthoz szülői közösségének tagjai (D), az iskola szabadidő szervezésével foglalkozó dolgozói és/vagy ifjúságturisztikai szervező/közvetítő (E), a „*kulcsos ház*” vezetője (F)

2. A programban résztvevők köre: Az iskola diákjai (a), pedagógusai (b) és szülői közösségének tagjai (c)

3. A program technikai-infrastrukturális feltételrendszere: Szabadidő- és túra-, játék- és sportfelszerelés és/vagy laptop, fényképezőgép, un. fogyó eszközök stb. (I), személyszállítási-közlekedési eszköz (autóbusz, vonat, hajó) (II), ifjúsági szálláshely, kemping és/vagy „*kulcsos ház*” (A magasabb évfolyam tanulói számára kettő vagy több napos program során) (III)

4.1 A program rendszerének felépítése és struktúrája: (A program-együttes évfolyamok és életkori szakaszok alapján kialakított rendszere): 1-4. évfolyam osztályai (6-10 éves életkori szakasz), 5-8. évfolyam osztályai (11-14 éves életkori szakasz) és a 9-13. évfolyam osztályai (15-19 éves életkori szakasz)

4.2 A program-együttes - évfolyamok és életkori szakaszok alapján történő – tartalmi felépítése/rendszere:

* A program- és javaslatrterv általános megközelítései mellett abban példák, illetve az illusztrativitás kapcsán megjelennek/megjelenhetnek egy adott iskolára, megyére és megyeszékhelyre vonatkozó konkrét tartalmi elemek is, melyek megvalósíthatóságát több éves/évtizedes gyakorlati tapasztalat is alátámasztja.

- **1-4. évfolyam osztályai** (6-10 éves életkori szakasz) - A lakóhely és közvetlen környéke: Séta a lakóhelyen (Nyíregyháza), a lakóhelyen vagy közvetlen környékén (Nyíregyháza és a Sóstói erdő) és/vagy utazás a lakóhely környékére (Nyíregyháza - Sóstó)
- **5-8. évfolyam osztályai** (11-14 éves életkori szakasz) – A lakóhely tágabb környéke, kistérség és/vagy megye: Nyírségi körút (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye), Szatmár-beregi körút (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) és/vagy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei körút (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)
- **9-13. évfolyam osztályai** (15-19 éves életkori szakasz) – Az ország távolabbi részei, fővárosa és/vagy a környező, illetve távolabbi országok: Északkelet-magyarországi kirándulás (Tokaj, Zempléni-hegység, Miskolc és környéke, Bükk és az Aggteleki-karszt stb.), Budapest és környéki kirándulás (Budapest, Szentendre, Visegrád stb.), Dél-alföldi kirándulás (Szeged, Ópusztaszer, Szarvas stb.), utazás/kirándulás a szomszédos országokba (Románia, Ukrajna, Szlovákia stb.), utazás/kirándulás távolabbi országokba (Ausztria, Olaszország, Németország stb.)

5. A programok marketing- és médiaterve, illetve tevékenysége: Programterv (iskolánként, évfolyam-csoportonként és osztályonként és/vagy táboronként külön-külön) (1), költségvetési terv (iskolánként és osztályonként és/vagy táboronként külön-külön) (2), ellátási-élelmezési terv (osztályonként és/vagy táboronként külön-külön) (3), szülő/diák tájékoztató értekezletek (4), nyomtatott és elektronikus sajtóanyagok, beszámolók készítése (5)

2. Az iskolai szervezésű szünidei/nyári tematikus és un. komplex (moduláris) táborok rendszere

1. A program tervezői és szerkesztői: A, B, E, F, G (az „Eötvös könyha” ügyvezető igazgatója)

2. A programban résztvevők köre: a, b/E, c,

3. A program technikai-infrastrukturális feltételrendszere: I, II, III +

- Iskola (Nyíregyházi Főiskola Eötvös József Gyakorló Általános iskola és Gimnázium) (III/1)

- Boldogkőváralja (Nyíregyházi Főiskola Eötvös József Gyakorló Általános iskola és Gimnázium Diák Egyesület - „kulcsos ház”) (III/2)

- Harangodi Erdei Iskola (Nyíregyházi Főiskola Eötvös József Gyakorló Általános iskola és Gimnázium és Napkori Erdőgazdák Zrt. – erdei iskola) (III/3)

4. A program rendszerének felépítése és struktúrája

- **A programok időintervallumai:** Az aktuális tanév szorgalmi időszakának utolsó tanítási napjától a következő tanév iskola-előkészítő programjainak a kezdő napjáig (nyári szünidő), az aktuális tanév szorgalmi időszakának évközi tanítási szünetei idején (őszi, téli és tavaszi szünetek) és/vagy az aktuális tanév szorgalmi időszakán belül külön intézményvezetői engedéllyel (erdei iskolai-, idegen-nyelvi- és sí-táborok)

- A programok tematikus rendszere

- Nyári napközis táborok (Iskola = program + ellátás – szállás nélkül). Klasszikus napközis program- és foglalkoztatási terv alapján szervezett táborok

- Homogén tematikus táborok (Boldogkőváralja/Napkor = program + ellátás + szállás). Turisztikai tábor (gyalog-, kerékpáros és/vagy kombinált), kézműves tábor, tánc- és életmód tábor, nyelvi tábor (idegen nyelv) és sport-tábor

- Moduláris tematikus táborok (Boldogkőváralja/Napkor = program + ellátás + szállás). Turisztikai modul (1), természet- és környezetvédelmi modul (2), kézműves modul (3), rajz-vizuális kommunikáció modul (4), média modul (tv, internet, elektronikus- és nyomtatott média stb.) (5), játék- és bábkészítés modul (6), néptánc modul (7), modern- és társastánc modul (8), sport modul (9), idegen-nyelvi modul (10), gasztronómia modul (11), közösség-építő modul (12), preventív felvilágosító modul (káros szenvedélyek) (13), preventív egészségmegőrző modul (mindennapi higiénia, nemiség, szexualitás stb.) (14), preventív jogismereti modul (Btk., korlátozott jogképesség, nagykorúság stb.) (15)

5. A programok/táborok marketing- és médiaterve, illetve tevékenysége: 1, 2, 3, 4, 5

3. Az iskolai nemzetközi ifjúságturisztikai programok rendszere

1. A program tervezői/szerkesztői és lebonyolítói: A, B, C, D, E

2. A programban résztvevők köre: a,b,c

3. A program technikai-infrastrukturális feltételrendszere: I, II, III

4.1 A program rendszerének felépítése és struktúrája: (A program-együttes évfolyamok és életkori szakaszok alapján kialakított rendszere): 1-4. évfolyam osztályai (6-10 éves élet-

kori szakasz), 5-8. évfolyam osztályai (11-14 éves életkori szakasz) és a 9-13. évfolyam osztályai (15-19 éves életkori szakasz)

4.2 A program-együttes - évfolyamok és életkori szakaszok alapján történő – tartalmi felépítése/rendszere:

- 1-4. évfolyam osztályai (6-10 éves életkori szakasz) - Korlátozott mértékben, meghívás alapján és/vagy speciális program keretében: Részvétel nemzetközi diákszínházi fesztiválon (pl. Francia nyelvű diákszínházi fesztivál stb.), nemzetközi folklórfesztiválon (pl. Néptánc, népdalfesztiválok stb.) és/vagy külföldi sportturisztikai programon (pl. sítábor stb.)
- 5-8. évfolyam osztályai (11-14 éves életkori szakasz) - Korosztályos jelleggel az életkori sajátosságoknak megfelelő terheléssel meghívás alapján és/vagy speciális program keretében: Részvétel nemzetközi kulturális fesztiválon (pl. idegen nyelvi drámafesztivál, folklórfesztivál stb.), külföldi sportturisztikai, erdei iskola, nemzetközi kerékpáros programon (pl. sí-tábor, nemzetközi erdei iskola, nemzetközi kerékpáros túra stb.) és/vagy különböző Európai Unió és/vagy nemzetközi projecteken, valamint nemzetközi iskolaközi kapcsolatok programjain
- 9-13. évfolyam osztályai (15-19 éves életkori szakasz) – A különböző Európai Unió és/vagy nemzetközi projectek, valamint nemzetközi iskolaközi kapcsolatok keretében: Részvétel kétoldalú nemzetközi programban (pl. Magyarország-Románia Határon Átnyúló Együtműködési Program stb.), két vagy háromoldalú nemzetközi programban (pl. Comenius project stb.), három vagy több ország iskoláinak bevonásával szervezett nemzetközi programban (pl. Comenius project, „*Visegrádi négyek*” pályázata, „*ThinkQuest*” verseny stb.), kétoldalú partner- és/vagy testvériskolai programban (pl. Nyíregyháza és Szatmárnémeti iskolái közötti együttműködések, Nyíregyháza és Ungvár, Beregszász iskolái közötti együttműködések stb.) és/vagy két- vagy többoldalú partner- és/vagy testvériskolai programban (pl. Nyíregyháza középiskoláinak együttműködései olaszországi-, németországi- és franciaországi iskolákkal stb.)

5. A programok/táborok marketing médiaterve, illetve tevékenysége: 1, 2, 3, 4, 5

3. számú melléklet

Ifjúsági turisztikai programtervezés II. (Konkrét példák és ajánlások)*

1. Turisztikai tábor (pl. Zempléni-hegység, Boldogkőváralja és környéke)

1. **A program tervezői/szerkesztői és lebonyolítói:** A, B (a programot kidolgozó és azt a gyakorlatban szervező-lebonyolító táborvezető pedagógus, valamint a munkáját segítő pedagógusok), C, D

2. **A programban résztvevők köre:** a, b, c

3. **A program infrastrukturális bázisa és technika feltételei:** I, II, III

4.1 **A program rendszerének felépítése és struktúrája** (A program-együttes évfolyamok és életkori szakaszok alapján kialakított rendszere): 1-4. évfolyam osztályai (6-10 éves életkori szakasz) (Az első évfolyam tanuló – 6-7 éves életkor nem ajánlott!), 5-8. évfolyam osztályai (11-14 éves életkori szakasz) és a 9-13. évfolyam osztályai (15-19 éves életkori szakasz)

4.2 **A program-együttes évfolyamok és életkori szakaszok alapján történő tartalmi felépítése/rendszere** (Az egy hetes turisztikai tábor programjainak együttesét a különböző életkori szakaszokba tartozó diákok, fiatalok teherbíró képességei alapján lehet differenciáltan szervezni, illetve más egyéb különböző programelemekkel – pl. játékok, kulturális- és sportversenyek, vetélkedők stb.): Boldogkőváralja - a Boldogkői vár megismerése (3 + 3 km-es gyalogtúra), Arka és környéke megismerése (5 + 5 km-es gyalogtúra), Regéc és környéke - a Regéci vár megismerése (10 + 10 km-es gyalogtúra), Vizsoly és környéke megismerése (7 + 7 km-es gyalogtúra) és közösségi programok a bázishelyen (Boldogkőváralja – Eötvös – „*kulcsos ház*”)

5. **A program marketing- és médiaterve, illetve tevékenysége:** 1, 2, 3, 4, 5

* A program- és javaslattevő általános megközelítései mellett abban példák, illetve az illusztrativitás kapcsán megjelennek/megjelenhetnek egy adott iskolára, megyére és megyeszékhelyre vonatkozó konkrét tartalmi elemek is.

2 Tánc- és életmód tábor (pl. Boldogkőváralja)

1. **A program tervezői/szerkesztői és lebonyolítói:** A, B (a programot kidolgozó és azt a gyakorlatban szervező-lebonyolító táborvezető pedagógus, valamint a munkáját segítő pedagógusok), C, D

2. **A programban résztvevők köre:** a, b, c

3. **A program infrastrukturális bázisa és technika feltételei:** I, II, III

4.1 **A program rendszerének felépítése és struktúrája** (A program-együttes évfolyamok és életkori szakaszok alapján kialakított rendszere): 2-4. évfolyam osztályai (7/8-10 éves életkori szakasz) (Az első évfolyam tanuló 6-7 éves tanulóknak nem ajánlott!), az 5-8. évfolyam osztályai (11-14 éves életkori szakasz) és a 9-13. évfolyam osztályai (15-19 éves életkori szakasz)

4.2 **A program-együttes - évfolyamok és életkori szakaszok alapján történő – tartalmi felépítése/rendszere:** Különböző táncok tanulása (salsa, sha-cha-cha, rock and roll, néptánc stb.) és társastánc bemutatók, karaoke programok zenei képzéssel egybekötve, aerobic, torna programok, manuális foglalkozások (kőfigura készítése, tészta ékszer készítése, „ *kreatív lepedő*” készítése stb.), térképészeti ismeretek és a turistatérkép gyakorlati használata (térképtörténet, napjaink térképészete, a térképek csoportosítása, a turistatérkép és a turistaútvonalak jelzései stb.) és turisztikai programok (túrák a Boldogkői várhoz, Arkára, a Regéci várhoz, éjszakai túra stb.)

5. **A program marketing terve, illetve tevékenysége:** 1, 2, 3, 4, 5

3. Megyei kerékpártúra ("*Kerékpárral Szabolcs-Szatmár-Beregben*") kerékpártúra országhatárokon átnyúló kapcsolódási lehetőségekkel)

• **1. NAP (TÚRA) - NYÍREGYHÁZA - NYÍRBÁTOR** → Útvonal: Nyíregyháza - Nagykálló (Harangod) - Kállósemjén (Mohos-tó) - Pócspetri - Máriapócs - Nyírbátor (Az első napi megteendő túratáv 35 km, a kiegészítő túrákkal kb. 55 km!)

• **2. NAP (TÚRA) - NYÍRBÁTOR - MÁTÉSZALKA** → Útvonal: Nyírbátor - Nyírvasvári - Terem - (Bátorliget) - Nyírkáta - Hodász - Kántorjánosi - Ór - Vaja - Ór - Járm - Mátészalka (A második napi megteendő túratáv 68 km!)

• **3. NAP (TÚRA) - MÁTÉSZALKA - CSENGER** → Útvonal: Mátészalka - Kocsord - Győrtelek - (Nagyecsed) - Ökörítőfülpös - Porcalma - (Tyukod) - Pátyod - Csenger (A harmadik napi megteendő túratáv 58 km!) + **Gáton I.:** Mátészalka - Nagyecsed - Zsírostanya - Tyukod - Porcalma - Csenger (9 km gáton és 29 km közúton!) + **Gáton II.:** Mátészalka - Győrtelek - Tunyogmatolcs - Rápolc - Szamossályi (Hermánszeg) - Gyügye - Cégénydányád - Szamosangyalos - Szamosbecs - Szamostatárfalva - Csenger (56 km közúton és 25 km gáton!)

• **4. NAP (TÚRA) - CSENGER - SZATMÁRCSEKE** → Útvonal: Csenger - Szamosbecs - (Szamostatárfalva) - Csengersima (Nagyéc) - Csegöld - Jánkmajtis - Zsarolyán - Nagyszekeres - Kisszekeres - Vámosoroszi - Füleld - Kölce - Sonkád - Tiszabecs (Uszka) - Milota - Tiszacséce - Tiszakórod - Szatmárcseke (A negyedik napi megteendő túratáv 80 km, 1-2 túranap!) + **Gáton:** Csenger - (Csegöld - Császló - Gacsály) - Zajta - Rozsály - Méhtelek - Sonkád - Szatmárcseke (kb. 52 km!)

• **5. NAP (TÚRA) - SZATMÁRCSEKE - VÁSÁROSNAMÉNY** → Útvonal: Szatmárcseke - Túrístvándi - Kömörő - Penyige - Fehérgyarmat - Kisar (Nagyar) - Tivadar - Tarpa - (Márokpapi) - Beregsurány - Beregdaróc - Gelénes - (Csaroda - Tákos) - Vámosatya - Gergelyiugornya - Vásárosnamény (Az ötödik napi megteendő túratáv 97 km, 1-2 túranap!) + **Gáton:** Szatmárcseke - Nagyar - Kisar (13 km!)

• **6. NAP (TÚRA) - VÁSÁROSNAMÉNY - KISVÁRDA** → Útvonal: Vásárosnamény - Ilk - Gemze - Szabolcsbáka - Anarcs - Kisvárdá (A hatodik napon megteendő túratáv 30 km!) + **Összekötő útvonal:** Kisvárdá - Anarcs - Nyírkarász - Petneháza - Nyírfákó - Baktalórántháza - (Rohod - Vaja) (kb. 40 km!)

• **7. NAP (TÚRA) - A TISZA KANYARULATÁBAN** → Útvonal: Kisvárdá - Pap - Nyírlővő - Aranyosapáti - Újkenéz - Mezőladány - Tonyospálca - Mándok - Tiszamogyorós - Lónya - Tiszamogyorós - Mándok - Eperjeske - Tiszaszentmárton - Zsúrk (Záhony) - Tiszabездéd - Tuzsér - Komoró - Fényeslitke - Kisvárdá (A hetedik napi megteendő túratáv 89 km, 1-2 túranap!)

• **8. NAP (TÚRA) - KISVÁRDA – TOKAJ** → Útvonal: Kisvárdá - Kékcse - Tiszakanyár - Dombrád - Újdombrád - Tiszatelek - Nagyhalász - Ibrány - Paszab - Tiszabercel - Gávavencsellő - Balsa - Szabolcs - Tímár - Rakamaz - Tokaj (Tarcál) (A nyolcadik napon megteendő túratáv kb. 81 km!) + **Gáton:** Dombrád-üdülőttelep (Cigánd) - Kistiszahát - Tiszatelek-üdülőttelep - Ibrány-üdülőttelep - Tiszabercel - Gávavencsellő (kb. 35 km!) + **Összekötő útvonal:** Nagyhalász - Sóstófürdő - Nyíregyháza (kb. 20 km!)

⇔ **KAPCSOLÓDÁSI PONTOK UKRAJNA (KÁRPÁTALJA) ÉS ROMÁNIA (SZATMÁRNÉMETHI - SZATMÁR MEGYE) IRÁNYÁBA**

• **Ukrajna (Kárpátalja)** → 1.számú lehetőség: Záhony (magyar határátkelő) - Csap (Csop - ukrán határátkelő) → Ungvár (Uzshorod) irányába → 2.számú lehetőség: Barabás (magyar határátkelő) - Mezőkaszony (Koszini - ukrán határátkelő) → Munkács (Mukacseve) irányába → 3.számú lehetőség: Beregsurány (magyar határátkelő) - Asztély (Asztej - ukrán határátkelő) → Beregeszász (Berehove) irányába → 4.számú lehetőség: Tiszabecs (magyar határátkelő) - Tiszaujlak (Vilok - ukrán határátkelő) → Nagyszőlős (Vinohragyiv) irányába →...

• **Románia (Szatmárnémeti - Szatmár megye)** → 1.számú lehetőség: Csenger (magyar határátkelő) - Petea (Petea - román határátkelő) → Szatmárnémeti (Satu Mare) irányába → 2.számú lehetőség: Mérk-Vállalj (magyar határátkelő megnyitás előtt) - Csanálos (Urziceni - román határátkelő megnyitás előtt) → Nagykároly (Carei) irányába →...

4. Magyarországi és nemzetközi kerékpártúrák (Nyugat-Magyarország, Dél-Alföld, Kelet-Szlovákia és Lengyelország, Duna-völgye, Finnország)

1. A program tervezői/szerkesztői és lebonyolítói: A, B, C, D, E

2. A programban résztvevők köre: a, b, c

3. A program technika feltételei és infrastrukturális bázisa: I, II, III

4. A program rendszerének felépítése és struktúrája (A program-együttes évfolyamok és életkori szakaszok alapján kialakított rendszere): 5-6. évfolyam osztályai (10-12 éves életkori szakasz), a 7-8. évfolyam osztályai (13-14 éves életkori szakasz) és a 9-13. évfolyam osztályai (15-19 éves életkori szakasz)

4.2 A program-együttes - évfolyamok és életkori szakaszok alapján történő – tartalmi felépítése/rendszere (A magyarországi és nemzetközi kerékpáros túrák vázolt rendszerében az egyes életkori szakaszok nem jelentenek merev határokat, ugyanakkor az úgy épült fel, hogy egyes elemeinek elméleti teljesíthetősége összefügg a diákok, a fiatalok fokozatos biológia fejlődésével, teljesítőképességük növekedésével.):

• 10-12 éves korosztályhoz tartozók egy hét időtartamú és általában 300-350 km össztávú kerékpáros túrán vehet részt (pl. „*Kerékpárral Szabolcs-Szatmár-Beregben*” kerékpáros túra stb.)

- 13-14 éves korosztályhoz tartozók 8-10 nap időtartamú és általában 350-400 km össztávú kerékpáros túrán vehet részt Magyarország különböző részein (pl. Nyugat-Magyarország, Dél-Alföld stb.)
- A 15-19 éves korosztályhoz tartozók 10-14 nap időtartamú és általában 1000 km, vagy a feletti össztávú kerékpáros túrán vehetnek részt Európa Magyarországgal határos, vagy attól távolabb levő országaiban (pl. Szlovákia, Lengyelország*, Ausztria-Németország*, Finnország* stb.)

5. A program marketing terve, illetve tevékenysége: 1, 2, 3, 4, 5

5. Erdei iskolai program (Harangodi Erdei Iskola)

1. A program tervezői/szerkesztői és lebonyolítói: A, B, C, D, E

2. A programban résztvevők köre: a, b, c

3. A program infrastrukturális bázisa és technika feltételei: I, II, III/3

4.1 A program rendszerének felépítése és struktúrája (A program-együttes évfolyamok és életkori szakaszok alapján kialakított rendszere): Általános iskola 4. évfolyam osztályai (10 éves életkor), általános iskola és nyolcosztályos gimnázium 6. évfolyam osztályai (12 éves életkor) és a gimnázium 10. évfolyamának osztályai (16 éves életkor)

4.2 A program-együttes - évfolyamok és életkori szakaszok alapján történő – tartalmi felépítése/rendszere (Az erdei iskola tavaszi, téli és őszi komplex erdei iskolai programmal várja az általános iskolai és a középiskolás tanulókat, s az adott osztály/korcsoport életkora, valamint szakmai előképzettsége, előzetes elméleti ismeretei tükrében dolgozzák fel az erdei iskolai programot, annak vonatkozó tartalmait.): Őshonos magyar háziállatfajták megismerése és gondozása, tájékozódás térben és időben, meteorológiai megfigyelések, az erdő és az ember, „*Természetbúvár*” ismeretek, terepi vizsgálatok, a természet tavasszal, ősz-

* A szlovák-lengyel nemzetközi kerékpáros-túra útvonala a következő: Nyíregyháza – Sátoraljaújhely – Michalovce (Nagymihály-Siravai-tó) – Domasai-tó – Presov (Eperjes) – Kezmarok (Késmárk) – Tatranska Lomnica (Tátralomnic) – Zakopane – Poprad – Dobsiana – Roznava (Rozsnyó) – Kosice (Kassa) - Nyíregyháza

* Az ausztriai-németországi Duna-völgyi nemzetközi kerékpáros-túra útvonala a következő: Hainburg an der Donau – Bécs – Tulln – Krems – Melk – Ybbs – Grein – Linz – Passau és vissza Hegyeshalomig

* A finnországi-svédországi nemzetközi kerékpáros-túra útvonala a következő: Helsinki – Lahti – Mikkeli – Kuopio – Iisalmi – Kajaani – Rovaniemi (Északi-sakkör) – Kemi – Haparanda (Svédország) – Oulu – Karsamaki – Vitasaari – Jyväskylä – Mikkeli - Lappenranta

szel és télen, a Harangodi erdő, homokfüves puszta, tó és tópart élővilágának a megismerése, természet és művészet, vadászkutya bemutató és vadászati ismeretek, vadaskert látogatás lovas kocsival, vadles cserkeléssel, madáretető készítés, téli madárfigyelés, természet- és környezetvédelem, állatvédelem és kenyérsütés.

5. A program marketing terve, illetve tevékenysége: Programterv (az erdei iskola igazgatójának és az iskola szakmai munkaközössége tagjainak részvételével évfolyamcsoportonként külön-külön), költségvetési terv (az iskola igazgatója és gazdasági vezetője, valamint az erdei iskola igazgatója részvételével osztályonként külön-külön), ellátási-élelmezési terv (az erdei iskola igazgatósága tervezésében osztályonként külön-külön), szülő/diák tájékoztató értekezletek (év elején általános tájékoztató az évfolyam-csoport osztályai szülői közösségének és/vagy igény, illetve szükség szerint az osztályok szülő közösségeinek külön-külön), valamint nyomtatott és elektronikus marketing-, valamint sajtóanyagok, beszámolók készítése (pl. erdei iskolai leporelló, web-lap, CD-DVD-anyagok, nyomtatott anyagok, elektronikus- és írott sajtóanyagok stb.)